

جهانی شدن شبکه بانکی ایران

(مطابق با استانداردهای بانک جهانی و صندوق بین المللی پول)

تالیف:

دکتر صابر معتقد پژوهشگر حوزه اقتصاد پولی و بانکی

دکتر مهدی فراهانی عضو هیئت علمی دانشگاه و مدیر آینده پژوهی بانک پارسیان

دکتر علی جمالی عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد پرند

مهندس امیرمهدی خسروانی پژوهشگر حوزه مالی و صنایع

این کتاب تقدیم می شود به:

پدرها و مادرهای عزیزمان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	سخن نویسندگان
۱	فصل اول
۱	جهانی شدن سیستم پولی
۱	۱-۱ مقدمه
۲	۲-۱ بانک در سیستم پولی
۴	۳-۱ مروری بر نظام های پولی جهانی
۸	۴-۱ اتحادیه های پولی
۱۲	۵-۱ ساز و کارهای تراکنش های بین بانکی بین المللی
۱۴	فصل دوم
۱۴	استانداردهای بین المللی سیستم بانکی
۱۴	۱-۲ مقدمه
۱۵	۲-۲ ایزوهای بین المللی (ISO)
۱۹	۳-۲ استانداردهای سنجش عملکرد مالی (FSAP)
۱۹	۴-۲ استانداردهای نظارت بر سیستم بانکی
۲۰	۵-۲ گزارشگری مالی (IFRS)
۲۱	۶-۲ مبارزه با پولشویی (AML) و تامین مالی تروریسم (CFT)
۳۰	فصل سوم
۳۰	بانکداری نوین
۳۰	۱-۶ مقدمه
۳۱	۲-۶ بلاکچین
۳۵	۳-۶ چت بات
۳۸	۴-۶ فناوری پوشیدنی
۳۹	۵-۶ فناوری مالی (فین تک)
۴۱	۶-۶ شرکت های PSP
۴۲	۷-۶ نئو بانک
۴۵	فصل چهارم

۴۵ شواهدی تجربی از ورود بانک های خارجی
۴۵ ۱-۵ مقدمه
۴۶ ۲-۵ آزاد سازی مالی و شواهد تجربی
۴۸ ۱-۲-۵ هند
۵۰ ۲-۲-۵ آمریکای لاتین
۵۵ ۳-۲-۵ چین
۵۷ ۴-۲-۵ ترکیه
۶۰ ۵-۲-۵ امارات متحده عربی
۶۳ فصل پنجم
۶۳ جایگاه بانکداری در برنامه های توسعه کشور
۶۳ ۱-۴ مقدمه
۶۴ ۲-۴ برنامه چهارم توسعه و بخش بانکی
۶۹ ۳-۴ برنامه پنجم توسعه و بخش بانکی
۷۲ ۴-۴ برنامه ششم توسعه و بخش بانکی
۷۳ پیوست الف
۷۶ پیوست ب
۸۱ پیوست ج
۱۰۷ فصل ششم
۱۰۷ وضعیت بانک های ایرانی و قوانین بانکداری
۱۰۷ ۱-۳ مقدمه
۱۰۸ ۲-۳ وضعیت شبکه بانکی داخلی
۱۱۲ ۳-۳ وضعیت بانک های ایرانی در عرصه بین المللی
۱۱۶ ۴-۳ قوانین بانکداری در ایران
۱۱۹ ۱-۴-۳ قانون بانکداری بدون ربا
۱۲۶ ۵-۳ طرح بانکداری جمهوری اسلامی ایران
۱۲۸ ۵-۴ اثر تحریم بر شبکه بانکی کشور
۱۳۲ پیوست الف: بانک های ایرانی و غیرایرانی مستقر در ایران
۱۳۴ پیوست ب: قانون بانکداری ایران (۱۳۳۴)
۱۴۴ پیوست ج: قانون پولی و بانکی (۱۳۳۹)
۱۷۲ پیوست د: قانون پولی و بانکی (۱۳۵۱)
۱۹۷ پیوست ه: قانون بانکداری بدون ربا
۲۰۴ پیوست و: طرح بانکداری جمهوری اسلامی ایران
۲۹۶ واژه نامه

سخن نویسندگان

ضرورت پیوستن به جامعه جهانی، جهانی شدن مالی به معنی پیوستن موسسات مالی، بانکی و اعتباری برای تمامی کشورهای جهان را اجتناب ناپذیر نموده است. نهادهای مالی در سراسر جهان در حال ادغام و یکپارچه شدن هستند چرا که بشر به این حقیقت پی برده است که همکاری جهانی در این زمینه به معنی کارایی بالاتر و کسب منافع بیشتر برای اقتصاد جهانی است. گرچه جهانی شدن بازارهای مالی بسیار ساده تر از جهانی شدن بازارهای کالایی است اما زیرساخت‌های قدرتمند از جمله زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات بسیار قوی و تبعیت از استانداردهای بین‌المللی موسسات مالی و بانکی برای سرعت بخشیدن به این روند به طور جدی حائز اهمیت است.

بانک‌ها به عنوان اصلی‌ترین نهاد مالی در کشورهای در حال توسعه برای دستیابی به سلامت نظام مالی به دنبال کسب استانداردهای جهانی و ارتقاء قدرت رقابتی خود از طریق پیوستن به شبکه مالی جهانی هستند. در کشورهای در حال توسعه دخالت‌های دولت‌ها در نظام بانکی از طریق ملی کردن و مالکیت عمومی و اعمال محدودیت بر مالکیت خصوصی و خارجی موجب شده است که شبکه بانکی غیررقابتی شده و انعطاف خود را برای هماهنگ شدن با سیستم بانکداری جهانی از دست بدهند. بانکداری در ایران نیز وضعیتی مشابه بانکداری در سایر کشورهای در حال توسعه دارد لذا انجام اصلاحات ساختاری، تقویت زیرساخت‌ها و تلاش برای رسیدن به استانداردهای بین‌المللی شبکه بانکی جهانی تنها راه پیوستن بانکداری در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران به شبکه بانکداری بین‌المللی است. مقصود از تالیف کتاب حاضر بررسی اجمالی ابعاد و زوایای چگونگی پیوستن نظام بانکی ایران به شبکه بانکی جهانی است چرا که تحقق چنین هدفی اثرات شگرفی به لحاظ اقتصادی برای کشور عزیزمان به ارمغان خواهد آورد.

گروه نویسندگان بر خود لازم می‌دانند مراتب تشکر و قدردانی را از تمامی کسانی که در تالیف این کتاب همکاری داشته‌اند ابراز دارد. همچنین قدردانی ویژه خود را از فرهیخته گرانقدر جناب آقای مهندس عباس خسروانی (معاون محترم اعتباری و بانکداری شرکتی بانک پارسیان) که با مطالعه کامل متن کتاب و ارائه پیشنهادات تخصصی ما را در غنی سازی هرچه بیشتر محتوای کتاب یاری

نمودند، اعلام می‌داریم. بخشی از کتاب به قوانین پولی و بانکی و برنامه‌های توسعه پنج ساله اختصاص داده شده است که با توجه به ماهیت حقوقی برخی قوانین نیاز به نظارت در بازنویسی آنها در کتاب حاضر بوده است لذا از خانم دکتر ندا استادیان که در این بخش یاری رسان ما بوده‌اند سپاسگزاریم.

گروه مولفان، پاییز ۱۴۰۰

فصل اول

جهانی شدن سیستم پولی

۱-۱ مقدمه

جهانی شدن^۱ مفهومی است که برای توصیف روابط متقابل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و جمعیتی بین کشورهای جهان به کار می‌رود و عوامل اصلی ایجاد کننده آن تجارت فرامرزی کالاها و خدمات، فناوری و جریان‌های سرمایه‌گذاری و گردش اطلاعات است. پس از قرن‌ها استعمار و فعالیت تجاری اروپا، اولین موج جهانی شدن توسط کشتی‌های بخار، راه آهن، تلگراف و همچنین با افزایش همکاری اقتصادی بین کشورها به وجود آمد. روند جهانی شدن به دنبال جنگ جهانی اول و اتفاقات پس از جنگ جهانی اول از جمله رکود بزرگ و جنگ جهانی دوم، به صورت معنی‌داری نزول کرد. پس از جنگ جهانی دوم در اواسط دهه ۱۹۴۰، ایالات متحده تلاش‌های خود را برای احیای تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی آغاز نمود. موج دوم جهانی شدن پس از جنگ سرد^۲ و در اوایل دهه ۱۹۹۰ شدت گرفت زیرا جهانی شدن به زندگی مدرن بشری شکل متفاوتی می‌داد. تأثیرات گسترده جهانی شدن پیچیده و دارای ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است. همانند پیشرفت‌های شگرف فناوری، جهانی شدن نیز علاوه بر منافع که به مردم دنیا می‌رساند بر گروه‌های خاصی اثرات منفی به جای می‌گذارد و البته درک هزینه‌ها و منافع نسبی می‌تواند زمینه‌ساز کاهش مشکلات در فرآیند جهانی شدن باشد. جهانی شدن و ادغام اقتصادی^۳ تأثیر عمیق

^۱ Globalization

^۲ تنش‌های سیاسی بین شوروی سابق و متحدانش (بلوک شرق) با آمریکا و متحدانش (بلوک غرب) بین سال‌های ۱۹۴۷ تا ۱۹۹۱ که به فروپاشی شوروی منجر گردید را دوران جنگ سرد می‌نامند.

^۳ Economic Integration

و مثبتی بر زندگی مردم در طول نیم قرن گذشته داشته به طوری که به بالا بردن سطح زندگی جوامع بشری منجر شده و بخش‌های زیادی از جمعیت جهان را از فقر خارج نموده است. با این وجود، علیرغم تمامی مزایای فوق الذکر، در بسیاری از کاستی‌های موجود در اقتصادها و جامعه مدرن مقصر شناخته شده است.

نکته‌ای که باید به آن توجه نمود این است که تجارت و تامین مالی در عرصه بین‌الملل به شدت به هم وابسته هستند. ادغام تجاری نه تنها به پیوندهای مالی متکی است، بلکه قادر است پیوندهای مالی پایدارتری ایجاد نماید. بانک‌های دارای تراکنش‌های بین‌المللی، مشتریان خود را در بازارهای خارجی از طریق تامین مالی به روش بدهی، مورد حمایت قرار می‌دهند. مدیریت دارایی‌های مالی و تامین مالی از طریق بدهی در سطح بین‌المللی باعث ایجاد پیوندهای مالی عمیق‌تری در عرصه تجارت بین‌الملل و سیستم مالی جهانی شده است. تحقیقات اقتصادی نشان می‌دهد که باز بودن تجاری^۱، بهره‌وری تولید را به طور معنی‌داری افزایش داده و فرصت‌های پیش روی فعالان اقتصادی را بهبود بخشیده است. توسعه مالی^۲ علاوه بر حمایت از تجارت بین‌الملل، در کاهش هزینه مالی از طریق تنوع بخشی به ابزارهای تامین مالی، نقش مهمی را ایفا می‌کند، همچنین بودجه لازم را با سهولت بیشتری در دسترس قرار داده و انتقال دانش در سراسر کشورها را تسهیل می‌بخشد.

در این فصل قصد داریم تاریخچه مختصری از شکل‌گیری نظام پولی بین‌الملل و همچنین نتایج آن در شکل‌گیری روابط پولی بین کشورهای جهان در قالب اتحادیه‌های پولی و نیز ساز و کار مرادوات پولی بین کشورها در سطح اتحادیه‌ها یا در مقیاس جهانی را مورد بحث قرار دهیم.

۱-۲ بانک در سیستم پولی

بانک‌ها و موسسات اعتباری با واسطه شدن میان سپرده‌گذار و سرمایه‌گذار، نقش تسهیل‌گر در فرآیند تجارت و کسب و کار را برای به حرکت درآوردن چرخ‌های اقتصاد یک کشور و دستیابی به رشد بالاتر اقتصادی ایفا می‌کنند. در این راستا در یک سیستم مالی با کارایی مناسب، بانک‌ها و موسسات اعتباری با جهت دهی سرمایه از پس‌اندازکنندگان به وام‌گیرندگان یا به عبارتی تجمیع و تجهیز منابع سرمایه‌ای، سرمایه را به سوی پروژه‌های سرمایه‌گذاری مولد و سودآور هدایت کرده،

¹ Openness

² Financial Development

موجب پویایی سرمایه، رونق تولید، افزایش بهره‌وری، کاهش بیکاری و رشد اقتصادی می‌گردند. همچنین شبکه بانکی به عنوان متولی اجرای سیاست‌های پولی در یک کشور در یاری رساندن به دولت جهت نیل به ثبات اقتصادی و امنیت سرمایه‌گذاری نقش بسیار مهمی دارد.

بانک‌ها برای گسترش فعالیت‌های خود در بازارهای خارجی راه‌های مختلفی در پیش گرفته‌اند که از مهمترین آنها پرداخت وام و اعتبارات به خارجیان و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. جهانی شدن بانکداری از طریق رقابت‌پذیر شدن سیستم بانکی کشورها، جهانی‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و همچنین از بین بردن مقررات بازارهای مالی در دهه‌های اخیر با رشد فزاینده‌ای مواجه بوده است. همچنین فعالیت ناظران سیستم بانکی و تلاش آنها برای حفظ سلامت شبکه بانکی در قالب سیاست‌های تعیین شده از سوی قانون‌گذار در داخل کشور و تبعیت از قوانین بانکی بین‌المللی از پیش شرط‌های جهانی شدن بانک‌ها است. تحقیقات در مورد عوامل تعیین‌کننده فعالیت‌های بین‌المللی بانکی نشان می‌دهد که فاصله جغرافیایی، عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، تفاوت در سیستم حقوقی و امکان آربیتراژ، بر تصمیمات بین‌المللی بانک‌ها برای سرمایه‌گذاری تأثیر می‌گذارد. به طور کلی وضعیت اقتصادی کنونی به وضوح نشان می‌دهد که چگونه تحولات کلان اقتصادی و مالی جهانی می‌توانند نقشی اساسی در اثرگذاری سیاست‌های پولی، حتی برای بانک‌های بزرگ داشته باشد. به بیان ساده‌تر نمی‌توان تحولات جهانی را نادیده گرفت، تا حدی که عوامل خارجی می‌توانند بر رشد اقتصاد داخلی و تورم کشورها تأثیرگذار باشند. بر این اساس جهانی‌سازی نیازمند توجه بیشتر شبکه بانکی به چگونگی انتقال تکانه‌های حاصل از عوامل خارجی به اقتصاد داخلی و سیستم مالی است. در عین حال ضروری است فرآیندهایی که از طریق آنها تصمیمات سیاست پولی داخلی بر اقتصاد جهانی و شرایط مالی جهانی تأثیر می‌گذارد توسط سیستم بانکی کنترل گردد.

گرچه تاریخ تصمیمات پولی نشان داده است که هماهنگی‌های متقابل بین‌المللی در تصمیمات سیاست‌های پولی به دلیل نیاز به ایجاد تعادل بین سیستم مالی داخلی کشورها و شبکه مالی جهانی دشوار به نظر می‌رسد اما اجماع بین‌المللی کشورها در زمینه مالی و اقدام مشترک در دوره‌های بحران

^۱ فضای کسب و کار رقابتی، کسب سود از فعالیت‌های واسطه‌گرانه در اقتصاد بدون تعیین نرخ‌های دستوری دولتی و ایجاد ارزش‌های متنوع برای مشتریان از الزامات رقابتی شدن سیستم بانکی در یک کشور است.

نشان از موثر بودن تصمیمات پولی مشترک بین المللی دارد. علاوه بر این، کیفیت تصمیمات سیاست-های پولی با به اشتراک گذاری گسترده اطلاعات و تجزیه و تحلیل آنها در جامعه بانکداری جهانی، از طریق مجامع بین المللی مالی مانند جلسات منظم کمیته نظارت بر بانکداری بازل^۱ یا کمیته بال افزایش می یابد. افزایش کیفیت تصمیمات پولی از طریق تامین سرمایه بهینه و شکل گیری نظام بانکی رقابتی تر و همچنین امکان تسهیم ریسک و تنوع بخشی، موجب کاهش اثرگذاری شوک های داخلی در اقتصاد کشورها می شود. در این خصوص لازم است سیاست های پولی به طور صحیح تنظیم، اجرا و مورد نظارت قرار گیرند. قبل از پرداختن به فرآیند جهانی شدن سیستم بانکی لازم است مختصری در مورد نظام های پولی جهانی و اتحادیه های پولی به عنوان وارثان نظام های پولی جهانی، بحث شود.

۳-۱ مروری بر نظام های پولی جهانی

منظور از نظام پولی ساختاری است که کشورها برای نظم بخشیدن به پرداخت های بین المللی و تبدیل پول کشورها به یکدیگر وضع نموده اند. شاید بتوان نظام پولی مبتنی بر ارزش فلزات گرانبها (نظام دو فلزی و تک فلزی) را آغازی بر پایان نظام تهاتری^۲ دانست. گرچه نظام پولی دو فلزی طلا و نقره که ابتدا در انگلستان^۳ در سال ۱۷۱۷ و سپس در آمریکا در سال ۱۷۹۲ به تصویب رسیده بود تحول شگرفی در زندگی اقتصادی بشر محسوب می شد اما این نظام پولی در سال های بعد به دلیل سودجویی برخی افراد در تبدیل طلا به نقره و همچنین افزایش حجم مبادلات جهانی به دلیل وقوع انقلاب صنعتی و نیاز به مبادله حجم بالایی از طلا و نقره، رو به زوال گذاشت و راه را برای گذار و استفاده از اسکناس (ارز) با پشتوانه فلزات گرانبها، تحت عنوان سیستم پولی تک فلزی یا پایه طلا، هموار نمود. از سال ۱۸۷۰ تا سال ۱۹۱۴ نظام پولی پایه طلا که اساس آن ارزش گذاری ارز کشورها برحسب قدرت خرید آنها در مقابل طلا بود، در جهان استقرار داشت. طی سال های جنگ جهانی اول تا دوم سیستم پایه طلا^۴ رو به زوال گذاشت و در سال ۱۹۳۶ به طور کلی از بین رفت که مهمترین

^۱ Basel Committee on Banking Supervision

^۲ نظام تهاتری بر پایه معامله مستقیم دو کالا با یکدیگر استوار بوده و به آن معامله تهاتری یا معامله پایاپای گفته شده است.

^۳ تعیین نرخ مبادله بین سکه طلا و نقره توسط اسحاق نیوتن متولی ضربخانه انگلستان در سال ۱۷۱۷ انجام پذیرفت.

^۴ انگلیس تا سال ۱۹۳۱ و کشورهای فرانسه، ایتالیا، بلژیک، هلند و سوئیس تا سال ۱۹۳۶ تابع سیستم پایه طلا بودند.

دلایل آن نیز وقوع جنگ جهانی اول و بحران اقتصادی ۱۹۲۹ به دلیل سیاست‌های خنثی‌سازی جریان‌ات طلا و سیاست‌های ضد سیکلی فدرال رزرو^۱ بود. پس از سیستم پولی پایه طلا، سیستم پولی برتون وودز^۲ (سیستم پایه طلا-ارز) در سال ۱۹۴۴ تصویب و مقرر گردید کشورهای عضو، ارز خود را براساس دلار ارزش‌گذاری نمایند. از آنجایی که دلار با مقداری طلا قابل معاوضه بود و این امکان وجود داشت که در مواجهه با مشکلات اقتصادی با تغییر ارزش دلار، ارزش ارز کشورها دچار تغییر شود بنابراین دامنه نوسان ارزش دلار توسط بانک مرکزی هر کشور و با موافقت صندوق بین‌المللی پول حدود ده درصد تعیین گردید. این سیستم پولی در سال ۱۹۷۳ پس از خروج آمریکا از تعهدات خود مبنی بر ثابت نگه داشتن هر انس طلا در نرخ ۳۵ دلار به دلیل تامین هزینه‌های جنگ ویتنام، هزینه‌های تحمیل شده به آمریکا برای حضور در جنگ سرد، کاهش ذخایر طلای آمریکا به دلیل سوداگری در بازار موازی طلا و حل مشکلات اقتصادی داخلی، همزمان با شناور اعلام کردن نرخ دلار توسط این کشور فرو پاشید. پس از فروپاشی نظام پولی برتون وودز، دوران پست برتون وودز با توافق واشنگتن^۳ آغاز گردید. صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و خزانه داری آمریکا برای سال‌های بعد از ۱۹۸۰ توافقی را برای اصلاحات در زمینه‌های آزادسازی تجاری و رویکرد بازار آزاد، خصوصی‌سازی، سرمایه‌گذاری خارجی، حقوق مالکیت، اصلاح نظام مالی و مالیاتی، مقررات‌زدایی و رقابت‌پذیری صورت دادند که به اجماع واشنگتن مشهور گردید. در این دوران کشورهای جهان به سه دسته تقسیم شدند:

- کشورهایی که از نرخ ارز شناور پیروی کردند و بیشتر کشورهای صنعتی بودند،
- کشورهایی که پول خود را به دلار آمریکا ارزش‌گذاری نمودند،

¹ Federal Reserve

^۲ سیستم برتون وودز (Bretton-Woods) با پیشنهاد آمریکا و انگلیس با حضور ۴۴ کشور عضو سازمان ملل متحد در برتون وودز آمریکا به تصویب رسید. تاسیس صندوق بین‌المللی پول (IMF) جهت نظارت بر سیستم پولی این کشورها، بانک جهانی (WB) و سازمان تجارت جهانی (WTO) از مصوبات این جلسه بود.

³ Washington Consensus

- تعدادی از کشورها که سیستم پولی خود را براساس حق برداشت ویژه^۱ یا سبیدی از ارزهای معین تنظیم نمودند.

هدف توافق واشنگتن تعیین پشتوانه برای ارز کشورها نبود و این توافق عملاً به آزادسازی ارزش پول از فلزات منجر گردید. از سال ۱۹۷۱ به بعد تمامی پول‌هایی که در کشورها به عنوان پول رایج شناخته شده، از نوع پول اعتباری یا پول بدون پشتوانه^۲ بوده است گرچه قدمت این نوع پول به قرن ۱۱ میلادی در چین برمی گردد. با توجه به تحولات ۴۰ سال گذشته و روی داد انقلاب دیجیتال^۳ به نظر می‌رسد آینده نظام پولی از آن رمز ارزها^۴ باشد که از دهه ۹۰ میلادی پا به دنیای پول و اعتبار گذاشته‌اند. این ارزهای مجازی که در بستر شبکه بلاکچین^۵ فعالیت می‌کنند به دلیل عدم وابستگی به دولت‌ها، عدم افشای هویت دارنده آن، انتقال آسان و بدون واسطه، عرضه محدود و امنیت بالایی که دارند مورد استقبال قرار گرفته‌اند. جهانی شدن پدیده جدیدی نیست به طوری که تا پایان قرن نوزدهم روند جهانی شدن تحت عنوان ادغام جهانی شناخته می‌شد اما در نیمه اول قرن بیستم این روند توسط موجی از تندروری‌ها و وقوع جنگ جهانی رو به افول گذاشت. از سال ۱۹۴۵ دموکراسی و سرمایه‌داری مورد استقبال تعداد بیشتری از کشورها قرار گرفت و همین امر منجر به شکوفایی مفهومی تحت عنوان جهانی شدن در سال‌های بعد از ۱۹۷۰ شد که در این روند درآمد سرانه جهانی بیش از سه برابر گردید و بیشتر کشورهای جهان بهبود در رفاه و امید به زندگی را تجربه کردند. بسیاری از کشورهای در حال توسعه از فرصت‌هایی که جهانی شدن اقتصاد فراهم نمود استفاده کردند که از آن جمله می‌توان به کشورهای برزیل، چین، کاستاریکا، فیلیپین و مکزیک اشاره کرد که به طور متوسط سهم خود را در تجارت جهانی دو برابر کرده و درآمد سرانه را از سال ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۷ به دو سوم افزایش دادند. تجربه آنها نشان می‌دهد که ادغام در اقتصاد جهانی می‌تواند مزایای

^۱ حق برداشت ویژه (Special Drawing Rights) پول رسمی صندوق بین‌المللی پول است که در سال ۱۹۶۷ ایجاد شده و نوعی دارایی ذخیره‌ای بین‌المللی است. مقادیر طلا، پول‌های قابل تبدیل، حق برداشت ویژه و سپرده طلا نزد صندوق بین‌المللی پول، دارایی ذخیره‌ای یک کشور محسوب می‌شوند.

^۲ Fiat Currency

^۳ انقلاب دیجیتال که از سال ۱۹۸۰ آغاز گردیده است تغییر جهت از تکنولوژی الکترونیک آنالوگ به سوی تکنولوژی دیجیتال می‌باشد. از دستاوردهای این انقلاب رایانه، تلفن همراه و فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات است.

^۴ Cryptocurrency

^۵ Blockchain

عمده‌ای را برای کشورهای در حال توسعه به ارمغان بیاورد. توافق برتون وودز و تشکیل صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نقش مهمی در سرعت گرفتن روند جهانی شدن داشته‌اند. آنها بعد از سال ۱۹۴۴ برای کمک به بازیابی و حفظ منافع ادغام جهانی و پیشبرد همکاری اقتصادی بین‌المللی ایجاد شدند. هر دو نهاد (بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول) نیاز به تغییر و اصلاحات داخلی کشورها برای جهانی شدن را ضروری می‌دانند. صندوق بین‌المللی پول اصلاحات بسیاری را در سال‌های اخیر به منظور تقویت ماهیت همکاری‌های پولی بین‌الملل انجام داده است که عبارتند از:

- تشویق اعضاء صندوق به شفافیت هر چه بیشتر در زمینه‌های پولی و مالی
- اقدام برای تقویت حاکمیت اقتصادی از طریق استفاده از استانداردها و کدها به عنوان ابزاری برای مدیریت اقتصادی کارآ و حاکمیت شرکتی
- ایجاد و محافظت از ثبات و یکپارچگی سیستم مالی بین‌المللی به عنوان یک کالای عمومی جهانی
- تلاش برای تقویت بخش‌های پولی و مالی در کشورهای عضو
- مبارزه با پولشویی و تخلفات و سوء استفاده‌های مالی و پولی
- الزام کشورهای عضو به پذیرش مسئولیت اجرای اصلاحات پولی و مالی خود
- تلاش برای تقویت فرهنگ اقدامات جمعی و مشترک و نیز همگرایی جهانی در زمینه پولی و مالی
- حمایت‌های ریشه‌ای از اقدامات مشترک و ارزش آفرینی جهانی

صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی معتقدند که رشد اقتصادی تنها راه برای بهبود سطح زندگی در کشورهای در حال توسعه است و این مهم از طریق جهانی سازی حاصل می‌شود. این نهادها تلاش می‌کنند تا در قالب اختیاراتی که اعضاء به آنها داده‌اند، از سیستم پولی و مالی بین‌المللی محافظت کرده و به اعضای خود کمک کنند تا ضمن به حداقل رساندن خطرات ناشی از نوسانات مالی، از فرصت‌های فراهم شده به واسطه ادغام در اقتصاد جهانی نیز استفاده کنند.

۱-۴ اتحادیه های پولی

اتحادیه پولی^۱، توافق نامه بین دو یا چند کشور در ایجاد یک منطقه واحد پولی و عامل ثبات نرخ ارز مشترک مصوب (نظام نرخ ارز ثابت)^۲ پس از عضویت کشورها در آن است. اتحادیه پولی با تنظیم یک سیاست پولی واحد و تأسیس یک بانک مرکزی مشترک یا تعیین بانک های مرکزی ملی موجود در کشورهای عضو به عنوان واحدهای یکپارچه، یک سیستم مشترک بانکداری مرکزی ایجاد می کند و کنترل عرضه پول کشورهای عضو اتحادیه را به آنها می سپارد. اتحادیه پولی موجب کاهش هزینه مبادله، کاهش تورم، تحرک سرمایه و تسهیل در نقل و انتقالات سرمایه، رشد اقتصادی و تسهیل در تجارت بین الملل می گردد (ماندل^۳، ۱۹۶۱، سایپیر^۴، ۲۰۰۱).

از نظر تاریخی، اتحادیه های پولی براساس ملاحظات اقتصادی و سیاسی تشکیل شده اند. بعد از جنگ جهانی دوم تعدادی از کشورهای اروپایی با تشکیل بازارهای مشترک در زمینه صنعت (بازار مشترک زغال سنگ و فولاد به عنوان مواد اولیه تولید کالاهای نظامی و تجهیزات جنگی)، محیط زیست، کشاورزی و حمل و نقل تصمیم به خاتمه دادن به رویداد جنگی دوباره دادند. این روند به تقویت قدرت سیاست خارجی این کشورها در دهه ۹۰ میلادی و بعد از آن شد. مهمترین اتفاقی که در این دوره برای این کشورها و حتی اقتصاد جهانی رخ داد به وجود آمدن اتحادیه اروپا بود که براساس پیمان ماستریخت در سال ۱۹۹۱ بنیانگذاری شد. از آنجا که اتحادیه اروپا یک اتحادیه اقتصادی به شمار می رفت واژگان و اصطلاحات نوینی را وارد ادبیات اقتصاد جهانی نمود که در واقع تاثیرات شگرفی را با خود به همراه داشت. ادغام پولی به عنوان واژه ای نوین در ادبیات اقتصادی بین الملل که از دهه ۹۰ میلادی با تشکیل اتحادیه اروپا و استقبال فزاینده کشورها به آزادسازی تجاری رواج پیدا کرد، برای یک اتحادیه پولی به این مفهوم است که ادغام پولی برای کشورهای یک اتحادیه می تواند شامل یک اتحاد ارزی مستقل و منطقه ای باشد یا اینکه ادغام پولی به شکل

¹ Monetary Union

^۲ تفاوت نرخ ارز ثابت در اتحادیه پولی با نرخ ارز ثابت در یک کشور در پایداری بیشتر سیستم ارزی و عدم وجود هزینه مبادلات ارزی برای افراد در اتحادیه پولی است.

³ Mundell

⁴ Sapir

یک واحد پول مشترک برای کشورهای عضو اتحادیه تعریف شود. در هر صورت ادغام پولی باید دارای شرایط زیر باشد:

- ۱- ارزها باید کاملاً نسبت به هم تبدیل پذیر باشند.
 - ۲- حرکت سرمایه باید کاملاً آزادانه انجام پذیرد.
 - ۳- نوسانات نرخ ارز باید به حداقل برسد.
 - ۴- قوانین و مقررات مالی و پولی مورد توافق وجود داشته باشد.
 - ۵- استانداردسازی فرآیندها جهت یکسان‌سازی عملکردها در بخش مالی وجود داشته باشد.
- اتحادیه‌های پولی در گذشته اغلب بین کشورهای یک منطقه جغرافیایی دارای مرزهای مشترک و همچنین منافع مشترک سیاسی و تجاری و با هدف تقویت روابط سیاسی، تسهیل تجارت، تقویت اقتصادها و متحد کردن کشورهای عضو تاسیس می‌شدند. در قرن نوزدهم، اتحادیه گمرکی آلمان^۱ با هدف افزایش تجارت، به یکپارچگی کشورهای مختلف کنفدراسیون آلمان^۲ کمک کرد. پس از سال ۱۸۱۸، با افزایش تعداد اعضای اتحادیه، اقداماتی برای معرفی یک واحد پول یکسان در کشورهای عضو انجام پذیرفت. این سیستم موفقیت آمیز بود و به تصویب پول مشترکی تحت عنوان رایش مارک^۳ بین سال‌های ۱۹۲۲ تا ۱۹۴۸ با نظارت بانک رایش آلمان و همچنین اتحاد سیاسی آلمان و کشورهای عضو اتحادیه گردید. به همین ترتیب، در سال ۱۸۶۵، فرانسه پیشگام تاسیس اتحادیه پولی لاتین^۴ گردید که شامل کشورهای فرانسه، بلژیک، یونان، ایتالیا و سوئیس می‌شد. این اتحادیه با هدف تسهیل تجارت بین اعضای و گردش پول مصوب بین کشورهای عضو تشکیل شد که سرانجام در دهه ۱۹۲۰ با فشارهای جنگ و سایر مشکلات سیاسی و اقتصادی منحل گردید.
- از دیگر اتحادیه‌های پولی می‌توان به اتحادیه پولی اسکاندیناوی^۵ که توسط دانمارک، سوئد و نروژ در سال ۱۸۷۳ مبتنی بر واحد پول مشترک برحسب طلا تاسیس شد، اشاره نمود. پس از انحلال اتحادیه سوئد و نروژ، در سال ۱۹۰۵، نروژ همچنان بخشی از این اتحادیه پولی بود اما این اتحادیه با

¹ German Customs Union

^۲ کنفدراسیون آلمان پیمان اتحاد بین ایالت‌های آلمانی‌زبان اروپای مرکزی بود که در سال ۱۸۱۵ پس از برگزاری کنگره وین تشکیل شد.

³ Reichsmark

⁴ Latin Monetary Union

⁵ Scandinavian Monetary Union

شروع جنگ جهانی منحل شد. در اینجا به صورت مختصر به اتحادیه‌های پولی موجود در جهان اشاره شده است:

جدول ۱-۱: اتحادیه‌های پولی همراه با واحد پول آنها

(مأخذ: گزارشات بانک جهانی و سازمان‌های بین‌المللی)

اتحادیه پولی	تاسیس	واحد پول
کشورهای منطقه یورو ^۱	۱۹۹۳	یورو ^۲
کشورهای جنوب شرق آسیا ^۳	۱۹۹۷	پول‌های ملی کشورهای عضو ^۴
کشورهای شرق دریای کارائیب ^۵	۱۹۸۱	دلار کارائیب شرقی ^۶
کشورهای شرق آفریقا ^۷	۱۹۹۹	شیلینگ آفریقای شرقی ^۸
مستعمرات فرانسه در اقیانوسیه ^۹	۱۹۴۵	فرانک اقیانوسیه ^{۱۰}
کشورهای مرکز و غرب آفریقا ^{۱۱}	۱۹۴۵	فرانک سی‌اف‌ای ^{۱۲}

^۱ آلمان، فرانسه، ایتالیا، اسپانیا، هلند، بلژیک، یونان، پرتغال، اتریش، فنلاند، اسلواکی، ایرلند، لیتوانی، اسلونی، لتونی، استونی، قبرس، لوگزامبورگ و مالت.

^۲ Euro

^۳ اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، تایلند، ویتنام، برونی، میانمار، لائوس و کامبوج.

^۴ پس از بحران مالی جنوب شرق آسیا، براساس پیمان چیانگ مای استفاده از استخر پول‌های رایج کشورهای عضو را برای مقاومت در برابر آسیب‌های دلار و یورو بر اقتصادهای خود در نظر گرفتند. با توجه به اینکه کشورهای کره جنوبی، چین و ژاپن نیز در کنار کشورهای جنوب شرق آسیا در این پیمان شریک شده‌اند ین و یوان برای تقویت پیمان چیانگ یانگ در دستور کار آنها قرار دارد.

^۵ آنتیگوا، دومینیکا، سنت کیتس و نویس، سنت لویسا، سنت وینسنت، گرنادا و مونتسرات.

^۶ East Caribbean Dollar

^۷ کنیا، تانزانیا، اوگاندا، جیبوتی، اریتره، اتیوپی، سومالی، رواندا و بروندي.

^۸ East African Shilling

^۹ کالدونیای جدید، پلی نزی فرانسه و والیس و فوتونا

^{۱۰} Franc CFP

^{۱۱} گینه بیسائو، گینه استوایی، کنگو، چاد، آفریقای مرکزی، کامرون، بنین، بورکینافاسو، ساحل عاج، مالی، نیجر، سنگال و توگو.

^{۱۲} Franc CFA

فارغ از منافعی که اتحادیه‌های پولی برای کشورهای عضو این اتحادیه‌ها به ارمغان می‌آورند، ایجاد یک ارز مشترک در بین کشورهای اتحادیه همیشه بدون اشکال نخواهد بود. صندوق بین‌المللی پول یکی از مهمترین اشکالات اتحادیه‌های پولی را رفتارهای نادرست برخی کشورهای عضو می‌داند و از آن تحت عنوان مخاطره اخلاقی^۱ یاد می‌کند که در ادبیات اقتصادی نامی آشناست. به این معنی که بعضی از کشورهای عضو اتحادیه با بکارگیری سیاست‌های انبساطی و ایجاد بدهی‌های سنگین، بار را بر دوش سایر کشورهای عضو اتحادیه انداخته و هزینه‌هایی را بر آنها اعمال می‌کنند. در فرآیند تشکیل اتحادیه پولی، روابط تجاری، سیاسی و حتی حقوقی بین کشورهایی که قصد تاسیس اتحادیه را دارند بیشترین نقش را در این موضوع بازی می‌کند.

تحقیقات و تجربیات صندوق بین‌المللی پول نشان داده است کشورهایی که در تشکیل اتحادیه پولی ناموفق بوده‌اند علت اصلی را عدم روابط تجاری، سیاسی و حقوقی مناسب با سایر کشورهایی می‌دانند که قصد داشته‌اند با آنها متحد شوند. علاوه بر این به دلیل اینکه دولت‌های عضو اتحادیه نمی‌توانند از سیاست مالیات تورمی استفاده کننده و در عوض باید دست به دامن استقراض خارجی شوند بنابراین نظارت بر سیاست‌های پولی اتخاذ شده توسط دولت‌های عضو اتحادیه یکی از مهمترین عواملی است که می‌تواند در بقای فعالیت اتحادیه پولی موثر واقع گردد. مشهورترین اتحادیه پولی جهان اتحادیه اروپا است. این اتحادیه پس از توافقنامه رم^۲ تحت عنوان یک اتحادیه اقتصادی تشکیل گردید. پس از آن و در سال ۱۹۹۳ براساس توافق ماستریخت رویکرد نوینی برای اتحادیه اروپا پایه گذاری شد. از بین رویکردهای این اتحادیه برای کشورهای عضو^۳ که عبارتند از ایجاد صلح پایدار و رفاه شهروندان، آزادی و امنیت بدون مرز، توسعه پایدار اقتصاد و محیط زیست، عدالت اجتماعی و حذف محرومیت و تبعیض و پیشرفت علمی، می‌توان انتخاب واحد پول مشترک به نام یورو برای این اتحادیه را مهمترین رویکرد این اتحادیه به عنوان یک اتحادیه پولی دانست.

^۱ Moral Hazard

^۲ توافقنامه‌ای که بین کشورهای آلمان غربی، فرانسه، ایتالیا، بلژیک، هلند و لوکزامبورگ در رم در سال ۱۹۵۷ منعقد و به موجب آن جامعه اقتصادی اروپا مشهور به بازار مشترک و جامعه انرژی اتمی اروپا موسوم به اوراتوم شکل گرفت.

^۳ آلمان، ایتالیا، اسپانیا، اتریش، فرانسه، هلند، دانمارک، بلژیک، سوئد، فنلاند، چک، کرواسی، یونان، اسلواکی، قوس، لیتوانی، لتونی، اسلوانی، استونی، مالت، لوکزامبورگ، رومانی، بلغارستان، لهستان، مجارستان، پرتغال، ایرلند.

۱-۵ ساز و کارهای تراکنش های بین بانکی بین المللی

در سال ۱۹۳۳ میلادی ابزاری به نام تلکس^۱ توسط آلمانی ها برای ارتباط الکترونیکی نوشتاری از راه دور به بازار عرضه شد. با وجودی که به کارگیری تلکس هزینه سنگینی برای موسسات، سازمان ها و ادارات در بر داشت اما به دلیل امنیت اطلاعاتی بالا، از آن استفاده می کردند. از خصوصیات سیستم تلکس می توان به سرعت پایین انتقال سیگنال های اخباری، امنیت بالا در برابر حمله های هکری^۲ و دریافت رسیدهای معتبر قانونی اشاره نمود. برقراری ارتباطات دیجیتال با سرعت بالا به وسیله تلفن - های نسل جدید، استفاده از تلکس را با محدودیت هایی همراه ساخته است. همچنین احتمال بالای بروز خطای انسانی در توصیف و تفسیر پیام ها و نگرانی های امنیتی موجب شد روش های نوین تری برای این منظور اتخاذ گردد.

سوئیفت^۳ یا انجمن ارتباطات مالی بین بانکی در سراسر جهان که از سال ۱۹۷۳ میلادی توسط ۲۳۹ بانک تاسیس شده است، یک پیام رسان مالی جایگزین تلکس را ابداع کرده است که بانک ها و موسسات مالی کشورها در سراسر جهان را قادر می سازد از طریق دریافت کد سوئیفت^۴ از نقطه دسترسی (SAP)^۵ به سوئیفت در هر کشور، هر گونه اطلاعات و پیام بین بانک های داخلی و خارجی مربوط به مراودات ارزی و مبادلات مالی را در یک محیط امن، استاندارد و قابل اعتماد ارسال و دریافت کنند. پیام هایی که از طریق سوئیفت منتقل می شود شامل ده گروه به شرح زیر است:

گروه صفر: پیام هایی در خصوص رابطه سوئیفت و کاربران آن

گروه اول: پیام های تراکنش بین حساب های مشتریان و چک ها

گروه دوم: پیام های تراکنش بین بانکی

گروه سوم: پیام های انتقال ارز

گروه چهارم: پیام های تأییدیه تراکنش های مالی

¹ Teleprinter Exchange

² Hacker

³ Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT)

^۴ کد سوئیفت یک کد ۱۱ رقمی است شامل کد بانک حساب مقصد (چهار رقم اول)، کد بانک حساب مبدا (دو رقم بعدی)، موقعیت مکانی بانک مقصد (دو رقم بعدی) و کد شعبه بانک مقصد حواله (سه رقم آخر).

⁵ Service Access Point (SAP)

گروه پنجم: پیام‌های اعلام وصول

گروه ششم: پیام‌هایی در خصوص میزان سهام و اوراق قرضه

گروه هفتم: پیام‌هایی در خصوص فلزات گرانبها و وام‌ها

گروه هشتم: پیام‌هایی در خصوص ضمانت نامه‌ها و اعتبار اسنادی

گروه نهم: پیام‌های چک‌های مسافرتی

گروه دهم: پیام‌های صورتحساب‌ها و اعلام بدهکار و بستانکار

از ویژگی‌هایی که سوئیفت را منحصر به فرد نموده است عبارتند از عملکرد بر طبق استانداردهای بین‌المللی، قابلیت اطمینان بسیار بالا، هزینه پایین و امنیت و سرعت بالای انجام تراکنش‌های بین‌المللی در کمترین زمان ممکن^۱. تا قبل از سال ۲۰۰۶ میلادی پایگاه داده سوئیفت در اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا بود اما پس از این سال به دلیل دسترسی ایالات متحده آمریکا به اطلاعات اشخاص و پافشاری اتحادیه اروپا، سوئیفت پایگاه‌های داده‌ای را در سوئیس و و هنگ کنگ راه اندازی نمود.

^۱ سوئیفت با استاندارد سازی دستور پرداخت به حساب‌های بانکی بین‌المللی (IBAN) و کدینگ شناسایی بانکی (BIC)، سرعت و امنیت در انتقال بین بانکی را افزایش داده است.

فصل دوم

استانداردهای بین المللی سیستم بانکی

۱-۲ مقدمه

تعیین استانداردهای سیستم بانکی و پولی عاملی برای تسهیل در روابط بین بانکها در عرصه بین-المللی و همچنین سرعت بخشیدن به تراکنشهای بین بانکی در داخل یک کشور می باشد. استانداردهای بانکی مجموعه قوانین و مقرراتی است که توسط سازمانهای تصمیم گیرنده در سطوح داخلی و بین المللی وضع می گردد. در گذشته مراودات بانکها به ویژه در عرصه بین المللی بسیار اندک بود اما در چند دهه اخیر با توجه به گسترش فعالیت های بانکی به دلیل گسترش دامنه صنعت مالی و پیچیده شدن ارتباطات موسسات مالی و بانکها، افزایش روابط تجاری بین کشورها، افزایش رقابت پذیری و دنیاگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات، مدیریت بهینه زمان و هزینه استفاده از استانداردها و رویه های یکسان بین بانکی بسیار اهمیت پیدا کرده است. پس از دهه ۷۰ میلادی، استانداردهای متعددی برای موسسات بانکی و نهادهای مالی ارائه گردید اما به دلیل اینکه هیچ یک از آنها مورد تایید یک مرجع رسمی قرار نگرفتند لذا به عنوان یک شاخص جهانی شناخته نشدند. در سال ۱۹۹۹ بانک جهانی و صندوق بین المللی پول در گزارش رعایت استانداردها و کدها (ROSCs)^۱ استانداردهایی برای سیستم بانکی تعریف نمودند که به عنوان معیاری برای ارزیابی جایگاه بانکها و موسسات مالی قرار گرفته است. به صورت کلی استانداردهای بانکداری مورد تایید صندوق بین المللی پول و بانک جهانی شامل پنج حوزه می شود که در این فصل به توضیح آنها پرداخته شده است.

¹ Reports on the Observance of Standards and Codes (ROSCs)

۲-۲ ایزوهای بین‌المللی (ISO)

مرجع استانداردسازی در سطح جهان ایزو^۱ نامیده می‌شود که از به هم پیوستن انجمن استاندارد ملی و کمیته هماهنگی استاندارد سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۷ با هدف تدوین استانداردهای صنعتی و تسهیل و هماهنگی در این زمینه به وجود آمده است. به عبارت دیگر ایزو نام سازمان بین‌المللی است که به تدوین استانداردهای بین‌المللی با توجه به نیازها و شرایط قانونی و حقوقی کشورها در مجامع بین‌المللی پرداخته است. این استانداردهای بین‌المللی وظیفه هماهنگ‌سازی و استانداردسازی روش‌ها و فرآیندهای تولید و توسعه تولیدات و خدمات کشورهای جهان را در داخل کشورها و در سطح بین‌المللی بر عهده دارند. این سازمان در دوره فعالیت خود استانداردهای متعددی^۲ را به صورت کد در خصوص موضوعات مختلف و در دامنه وسیعی از فعالیت‌ها تدوین نموده و در اختیار جامعه جهانی قرار داده است. با رعایت استانداردهای مذکور شرکت‌ها توانسته‌اند محصولاتی را به مشتریان خود ارائه نمایند که این محصولات دارای سطح قابل قبولی از کیفیت بوده و ویژگی رقابت‌پذیری را دارا باشند.

گواهینامه‌های ایزو دارای طبقه‌بندی ویژه‌ای است به این صورت که این گواهینامه‌ها ممکن است برای یک سازمان یا کسب و کار ویژه صادر شوند که به این گونه گواهی‌ها، ایزوهای اختصاصی گفته می‌شود. از طرفی برخی دیگر از گواهینامه‌های ایزو از نوع گواهینامه‌های ایزو عمومی بوده و برای تمامی سازمان‌ها و شرکت‌ها قابل استفاده است. استانداردهای سازمان ایزو شامل استانداردهای شفافیت در خصوص شفافیت در داده‌ها و سیاست‌ها، استانداردهای شفافیت اطلاعات در زمینه انتشار اطلاعات ویژه توسط صندوق بین‌المللی پول و سیستم افشای عمومی اطلاعات، استانداردهای شفافیت مالی مرتبط با عملکرد صندوق بین‌المللی پول در مورد شفافیت مالی و استانداردهای شفافیت سیاست-گذاری پولی و مالی در خصوص عملکرد صندوق بین‌المللی پول در سیاست‌های پولی و مالی است.

¹ International Standard Organization

^۲ تعداد استانداردهایی که توسط سازمان ایزو تدوین شده است به بیش از ۱۷ هزار استاندارد می‌رسد. مشهورترین استاندارد ارائه شده توسط این سازمان استاندارد سیستم مدیریت کیفیت یا ایزو ۹۰۰۱ است که در بیشتر کشورهای دنیا مورد استقبال سازمان‌ها و شرکت‌ها قرار گرفته است.

لیست برخی از رایج ترین ایزوهای سیستم مالی و بانکی^۱ در جدول ۲-۱ آورده شده است:

جدول ۲-۱: لیست رایج ترین ایزوهای سیستم مالی و بانکی

(ماخذ: www.iso.org)

نوع استاندارد	سال	موضوع
ایزو ۷۸۱۰	۲۰۱۹	ویژگی های فیزیکی و فرمت کارت های اعتباری
ایزو ۷۸۱۶	۲۰۱۹	استاندارد کارت های هوشمند
ایزو ۷۸۱۱	۲۰۱۸	استانداردهای کارت های مالی و اعتباری
ایزو ۲۰۰۰	۲۰۱۸	مدیریت سرویس ها
ایزو ۲۱۱۸۸	۲۰۱۸	چارچوبی برای زیرساخت کلید عمومی ^۲ و امنیت سرویس های مالی
ایزو ۹۵۶۴	۲۰۱۷	پین کد در دستگاه های خود پرداز و امنیت انتقال الکترونیکی
ایزو ۹۳۶۲	۲۰۱۴	کد شناسایی کسب و کار (کد سوئیفت)
ایزو ۲۰۰۲۲	۲۰۱۳	تبادل پیام الکترونیکی بین موسسات مالی
ایزو ۱۵۷۸۲	۲۰۰۹	مدیریت گواهی برای خدمات مالی
ایزو ۱۱۶۴۹	۲۰۰۹	گواهینامه الزامات و ساختار بانکداری کلان
ایزو ۲۲۳۰۷	۲۰۰۸	ارزیابی تاثیر حریم کاربران
ایزو ۱۳۶۱۶	۲۰۰۷	استانداردسازی شماره حساب ها
ایزو ۸۵۸۳	۲۰۰۳	سامانه های پیام رسانی تراکنش های الکتریکی و کارت های مبادلاتی
ایزو ۱۷۹۴۴	۲۰۰۲	امنیت و سایر خدمات مالی
ایزو ۱۱۵۶۹	۱۹۹۳	ارتباطات از راه دور و تبادل اطلاعات بین سیستم ها

^۱ ایزوهای ۲۰۰۰۰ (خدمات فناوری اطلاعات و IT)، ۲۷۰۰۱ (سیستم مدیریت امنیت اطلاعات)، ۳۱۰۰۰ (مدیریت ریسک)، ۲۲۳۰۱ (مدیریت تداوم کسب و کار)، ۱۳۵۶۹ (دستورالعمل های امنیت اطلاعات)، ۱۰۰۰۲ (رضایت مشتری)، ۹۰۰۱ (مدیریت کیفیت)، ۱۴۰۰۱ (مدیریت محیط زیست)، ۱۰۰۱۵ (مدیریت شایستگی و توسعه افراد) و ۲۹۹۹۳ (خدمات یادگیری خارج از آموزش های رسمی)، ۵۰۰۰۱ (مدیریت انرژی)، ۲۲۳۰۱ (تداوم کسب و کار)، ۲۷۰۰۱ (امنیت اطلاعات) و ۳۱۰۰۰ (مدیریت ریسک) در زمره ایزوهای مورد استفاده بانک ها قرار دارند.

^۲ Public Key Infrastructure

سازمان جهانی استانداردسازی ایزوهای سیستم‌های مالی را در سه گروه خدمات مالی و امنیتی، داده‌های مرجع برای خدمات مالی و تبادل اطلاعات برای خدمات مالی دسته‌بندی نموده است. تعداد ایزوهای موجود بدون ذکر جزئیات در هر گروه در جدول ۲-۲ آورده شده است:

جدول ۲-۲: ایزوهای سیستم‌های مالی سازمان جهانی استانداردسازی

(ماخذ: www.iso.org)

عنوان اصلی	استانداردهای منتشر شده	استانداردهای تحت ویرایش
خدمات مالی و امنیتی	۱۶	۱۳
داده‌های مرجع برای خدمات مالی	۱۵	۷
تبادل اطلاعات برای خدمات مالی	۲۸	۸

علاوه بر ایزوهای فوق، استانداردهایی در صنعت بانکداری بین المللی مد نظر قرار گرفته است که در اینجا به اختصار در مورد آنها بحث شده است.

استاندارد AMQP^۱ در خصوص تبادل پیام‌های کسب و کارها و تدوین دستورالعمل‌ها جهت دستیابی به اهداف کسب و کارها می‌باشد. این استاندارد به بانک‌ها و مراکز مالی کمک می‌کند تا با به کارگیری نوعی پیام‌رسان، هزینه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات و تراکنش‌های الکتریکی به حداقل برسد و با افزایش امنیت سیستم، منجر به افزایش کارآمدی کسب و کارهای مالی گردد.

استاندارد BIAN^۲ ویژه عملیات‌های بانکی از جمله شیوه‌های دریافت و پرداخت، اعطای تسهیلات و سپرده‌گذاری‌ها و برخی دیگر از خدمات بانکی است. هدف اصلی از به کارگیری این نوع استاندارد را می‌توان عدم نیاز به مهارت بالا و هزینه‌هایی دانست که صرف نصب و نگهداری سیستم‌های بانکی می‌شود.

^۱ Advanced Message Queuing Protocol

^۲ Banking Industry Architecture Network

استاندارد XBRL^۱ برای تدوین و مبادله الکترونیکی گزارش های تجاری بین شرکت ها و سازمان های بین المللی مورد استفاده قرار می گیرد. مهمترین خصوصیت این استاندارد را می توان انتقال و پردازش موثر و دقیق اطلاعات کسب و کارها در سراسر جهان دانست.

استاندارد FIBO^۲ جهت استانداردسازی ابزارهای نوین تامین مالی، تخصیص شناسه های کسب و کار برای اشخاص حقیقی و حقوقی (برای واحدهای صنعتی در حال احداث یا دارای پروانه بهره برداری) و ساختار بندی حقوقی کسب و کارها و تعیین تعهدات قانونی، مشخص نمودن فرآیند عملیاتی شرکت ها و بررسی محتوای داده ها و اطلاعات برای تهیه گزارش های استاندارد قابل تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری و قابل انتقال به شرکای تجاری می باشد.

استاندارد FIX^۳ زبان مشترکی برای بازارهای مالی (بانک های سرمایه گذاری، شرکت های سرمایه گذاری، صندوق های سرمایه گذاری و بورس های مطرح) برای تبادل اطلاعات اوراق بهادار توسط سیستم های معاملات مالی است.

استاندارد FPLM^۴ به عنوان پیام رسان الکتریکی بر مبنای XML^۵ برای اشتراک گذاری و تبادل اطلاعات در بازار مشتقات برای تمامی موسسات مالی قابل استفاده خواهد بود.

استاندارد LEI^۶ برای تولید کد شناسایی طرف های درگیر در معاملات مورد استفاده قرار گرفته است.

استاندارد MDDL^۷ فرمت استاندارد شده پیام رسانی بر مبنای XML است و جهت مبادله اطلاعات در بازارها و موسسات مالی به کار برده می شود.

استاندارد EVM^۸ جهت احراز هویت ابزار پرداخت از طریق کارت های پرداخت هوشمند، پایانه های پرداخت و دستگاه خودپرداز استفاده و از طریق کاهش امکان برداشت های غیرمجاز به روش های متقلبانه، به ارتقاء امنیت منجر می گردد.

^۱ Extensible Business Reporting Language

^۲ Financial Industry Business Ontology

^۳ Financial Information eXchange Protocol

^۴ Financial products Markup Language

^۵ زبانی برای نشانه گذاری متنی و استاندارد برای تبادل داده ها در وب است.

^۶ Legal Entity Identifier

^۷ Market Data Definition Language

^۸ Europay, Visa and MasterCard

استاندارد PCI DSS^۱ برای افزایش امنیت در استفاده از کارت‌های پرداخت، کنترل دسترسی‌ها، پایش و ارزیابی شبکه پرداخت و همچنین ذخیره‌سازی، پردازش و یا ارسال اطلاعات دارنده کارت مورد استفاده است.

۲-۳ استانداردهای سنجش عملکرد مالی (FSAP)^۲

صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی استانداردهای بخش مالی و استانداردهای مربوط به یکپارچگی بازار را نخست برای کاهش تبعات بحران‌های مالی و ثبات مالی در کشورهای درگیر و سپس جهت تسریع در فرآیند رشد و توسعه مالی در کشورهای جهان طرح‌ریزی نمودند. این استاندارد شامل شفافیت سیاست‌ها (انتشار اطلاعات، شفافیت مالی، شفافیت سیاست‌های مالی و پولی)، قوانین و مقررات نظارتی بر بخش‌های مالی (نظارت بر بانک‌ها، بیمه سپرده‌ها، زیرساخت‌های بازارهای مالی و اوراق بهادار و مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم)، یکپارچگی بازار (استانداردهای بین‌المللی حسابداری و حسابرسی و قوانین ورشکستگی) و تضمین کیفیت (تامین اهداف گزارش رعایت استانداردها و کدها) است.

۲-۴ استانداردهای نظارت بر سیستم بانکی

استانداردهای نظارت بر سیستم بانکی به رعایت اصول کمیته بال، رعایت اصول و مقررات بازار سرمایه، حاکمیت شرکتی، ورشکستگی و حقوق بدهکاران و رعایت اصول نظارت بر بیمه ناظران بین‌المللی دلالت دارد. نظارت جهانی بر سیستم بانکی توسط کمیته بال در سال ۱۹۷۵ پایه‌ریزی گردید. این کمیته براساس بحران‌های مالی تغییراتی در استانداردهای نظارتی خود اعمال نمود. اولین تغییرات تحت عنوان بال-۱ پس از بحران نکول کشورهای لاتین در سال ۱۹۸۸ نامگذاری شد که در این مرحله تاکید استانداردهای بال بر نسبت کفایت سرمایه و ریسک‌داری‌ها بود. تغییرات بعدی در بال-۲ متعاقب بحران مالی جنوب آسیا در سال ۲۰۰۴ به تعریف ارکان سه‌گانه سرمایه، نظارت

^۱ Europay, Visa and MasterCard

^۲ Financial Sector Assessment Program

و شفافیت معطوف گردید. بال-۳ در پی بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸ با تمرکز بر موارد زیر شکل گرفت:

۱- ممنوعیت فعالیت بنگاهداری بانکها

۲- ممنوعیت فعالیت های پرخطر با سپرده های سپرده گذاران

۳- ممنوعیت سرمایه گذاری متقابل بانکها در یکدیگر

۴- افزایش نسبت کفایت سرمایه^۱ برای حفاظت از سرمایه بانک

۵- افزایش نسبت کفایت سرمایه برای حفاظت از کیفیت تسهیلات

۶- افزایش نسبت کفایت سرمایه برای کنترل تبعات بحران مالی

۷- کنترل و نظارت بر محاسبه ریسک توسط بانکها

۸- نظارت بر نقدینگی بانکها

گزارش های کمیته بال در نتیجه نظارت بر عملکرد بانکها و میزان رعایت استانداردهای این کمیته الزام قانونی برای کشورها ایجاد نمی کند اما رعایت این استانداردها در بین بانکهای سراسر جهان شرط لازم برای برقرار تراکنش های بین بانکی محسوب می گردد.

۲-۵ گزارشگری مالی (IFRS)

گزارشگری مالی مربوط به استانداردهای بین المللی حسابداری و حسابرسی است. پیروی صورت های مالی، که منعکس کننده وضعیت مالی و جریان نقد سازمان می باشد، از یک فرمت استاندارد جهانی بسیار حائز اهمیت است. از مزایای گزارشگری مالی استاندارد مقایسه پذیری صورت های مالی واحدهای تجاری، گردش اطلاعات و افزایش کیفیت صورت های مالی و کاهش هزینه فرصت سرمایه گذاری خواهد بود. نخستین استاندارد گزارشگری مالی در سال ۲۰۰۳ میلادی توسط هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) منتشر گردید که تعداد ۱۴۷ کشور الزامات آن را رعایت می نمایند.

^۱ تحقق نسبت کفایت سرمایه در بال-۱، ۸ درصد و در بال-۳، ۱۵/۵ برای بانک های بزرگ هدف گذاری شد.

۲-۶ مبارزه با پولشویی (AML) و تامین مالی تروریسم (CFT)

دستورالعمل ۴۰ ماده‌ای گروه ویژه اقدام مالی^۱ متعاقب تصویب قوانین ضد پولشویی^۲ از سال ۱۹۸۹، وضع قوانین بازدارنده تأمین مالی تروریسم از سال ۲۰۰۱ (پس از حمله تروریستی ۱۱ سپتامبر به برج‌های مرکز تجارت جهانی در نیویورک) و مقابله با گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و شفاف‌سازی مالی در آخرین بازنگری مربوط به سال ۲۰۱۲، در دستور کار این گروه قرار گرفت. توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی به شرح زیر است:

۱- ارزیابی خطرات و اتخاذ رویکرد مبتنی بر ریسک

شناسایی ریسک‌های تامین مالی تروریسم و پولشویی اولین اصل چهل‌گانه بیانیه FATF است و بر این موضوع تأکید دارد که کشورها باید با اتخاذ سیاست‌های مبتنی بر ریسک اطمینان پیدا کنند که اقدامات انجام شده توسط آنها برای ممانعت یا کنترل فعالیت‌های تروریستی و پولشویی با ریسک‌های شناسایی شده در تناسب است.

۲- همکاری و هماهنگی ملی

سیاست‌های کلان و ملی یک کشور باید به گونه‌ای تدوین شود که این اطمینان حاصل گردد که در تمامی سطوح، سیاست‌گذاری و عملیاتی قوانین مبارزه با تامین مالی تروریسم و پولشویی به درستی اجرا گردیده است.

۳- جرم پولشویی

مبنای تشخیص و تعیین جرم پولشویی باید کنوانسیون‌های وین^۳ و پالمو^۴ باشد و در این صورت دامنه گسترده‌ای از جرائم را تحت پوشش قرار دهد.

^۱ نام اصلی Financial Action Task Force (FATF) توسط G7 در سال ۱۹۸۹ در پاریس تأسیس گردید. این گروه شامل ۳۷ عضو و تعدادی ناظر شامل صندوق بین‌المللی پول، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، بانک جهانی و پلیس بین‌الملل است.

^۲ کسب، مالکیت، حفظ یا بهره‌مندی از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی، تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشا غیرقانونی و اخفاء یا پنهان کردن ماهیت واقعی، منشا، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

^۳ Vienna Convention

^۴ Palermo Convention

۴- مصادره و اقدامات موقت

قوانین مبارزه با تامین مالی تروریسم و پولشویی باید به گونه‌ای اجرا گردد که اموال حاصل از این فعالیت‌ها قابل مصادره باشد. این اموال شامل موارد زیر است:

- پول‌های کثیفی که پاک شده است.
- منافی که از پولشویی حاصل شده است.
- عوایدی که از تامین مالی تروریسم حاصل شده است.
- اموالی که دارای ارزش معادل است.

۵- جرم تامین مالی تروریسم

کشورها باید افراد یا سازمان‌هایی که در تامین مالی تروریسم مشارکت دارند را حتی در صورت عدم ارتباط آنها با یک مورد خاص تروریستی تحت پیگیری قانونی قرار داده و علیه آنها اعلام جرم نمایند.

۶- تحریم‌های مالی هدفمند مرتبط با تروریسم و تامین مالی تروریسم

کشورها در چارچوب قطعنامه‌های سازمان ملل متحد ملزم به اعمال تحریم‌های مالی هدفمند علیه کشورها، سازمان‌ها و افرادی هستند که در تامین مالی تروریسم و پولشویی مشارکت دارند.

۷- تحریم‌های مالی هدفمند در ارتباط با گسترش سلاح‌های کشتار جمعی

کشورها باید اقدام به اعمال تحریم‌های مالی هدفمند علیه کشورها، سازمان‌ها و افرادی نمایند که در گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و تامین مالی آن مشارکت دارند.

۸- سازمان‌های غیرانتفاعی

قوانین سازمان‌های غیرانتفاعی که در مقابل مورد سوء استفاده قرار گرفتن برای تامین مالی تروریسم و پولشویی آسیب‌پذیر هستند باید توسط کشورها مورد بازنگری قرار گیرد.

۹- قوانین رازداری مالی در موسسات مالی

کشورها باید این اطمینان را داشته باشند که رازداری مالی آنها جهت جلوگیری از افشای اسرار مالی سازمان‌ها و موسسات، راهی برای پنهان‌کاری در جهت ایجاد مسیرهای تامین مالی تروریسم و پولشویی نمی‌گردد.

۱۰- اعتبارسنجی مشتریان

ایجاد حساب‌های بدون نام و جعلی توسط مؤسسات مالی در کشورها باید ممنوع اعلام گردد و اقدامات قانونی جهت تعیین اعتبار و اصالت مشتریان در دستور کار آنها قرار گیرد.

۱۱- ثبت سوابق

مؤسسات مالی در کشورها ملزم به نگهداری سوابق و مدارک معاملات (مقادیر و نوع ارز مبادله شده) و اشخاص (گذرنامه، کارت شناسایی، گواهینامه و سایر اسناد هویتی) صورت گرفته در داخل و خارج کشور به مدت ۵ سال هستند.

۱۲- اشخاص در معرض ریسک سیاسی

مؤسسات مالی در کشورها باید در مقابل اشخاص خارجی که دارای ریسک سیاسی هستند اقدام به اعمال نظام‌های مدیریت ریسک برای بررسی میزان ریسک سیاسی این افراد، اخذ تاییدیه مقامات مافوق، بررسی دارایی‌ها و پایش مستمر روابط کاری نمایند.

۱۳- کارگزاری بانکی

مؤسسات مالی علاوه بر شناسایی افراد باید در موارد کارگزاری بانکی برون مرزی اقدامات زیر را اعمال نمایند:

- شناخت ماهیت کسب و کار از طریق جمع آوری اطلاعات کافی
- بررسی اقدامات انجام شده کسب و کار در زمینه مبارزه با تامین مالی تروریسم و پولشویی
- شناخت کامل و دقیق فعالیت‌های کسب و کار
- اطمینان از اینکه بانک درخواست دهنده کارگزاری اقدامات احراز هویتی کسب و کار را انجام داده است.

۱۴- خدمات مربوط به انتقال وجوه یا ارزش

کشورها باید این اطمینان را حاصل نمایند که اشخاص حقیقی و حقوقی که اقدام به انتقال پول می‌نمایند مجوزهای لازم را دارا بوده و طبق قوانین و مقررات گروه ویژه اقدام مالی عمل می‌کنند.

۱۵- فناوری‌های نو

باید شناسایی ریسک‌های تامین مالی تروریسم و پولشویی در رابطه با عرضه محصولات نو و در حال توسعه، رویه‌های جدید، ساز و کارهای نوین و فناوری‌های نو توسط کشورها صورت گرفته باشد.

۱۶- انتقالات الکترونیکی وجوه

مؤسسات مالی باید این اطمینان را به کشورها بدهند که اطلاعات هویتی فرستنده وجوه و همچنین صاحب حساب گیرنده وجوه را در فرآیند نقل و انتقالات الکتریکی و پیامها در تمامی مراحل پرداخت و نقل و انتقال درج نموده‌اند.

۱۷- اعتماد به اشخاص ثالث

در خصوص اشخاص ثالث باید فرآیند شناسایی اسناد هویتی توسط مؤسسات مالی صورت گیرد. همچنین باید این اطمینان حاصل شود که اشخاص ثالث مشمول مقررات، نظارت و پایش بوده و ریسک انجام مبادلات یا نقل و انتقالات مربوط به شخص ثالث در کشورها مورد بررسی قرار گرفته است.

۱۸- کنترل‌های داخلی، شعب و شرکت‌های تابعه خارجی

رعایت مقررات پولشویی و تامین مالی تروریسم در سطح گروه و به اشتراک گذاری درون گروهی اطلاعات برای جلوگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم از الزامات گروه‌های مالی است. همچنین باید این گروه‌ها این اطمینان را کسب نمایند که شعب خارجی و مؤسسات تابعه آنها به قوانین ضد پولشویی و تامین مالی تروریسم عمل می‌کنند.

۱۹- کشورهای دارای ریسک بالا

شناسایی و احراز هویت اشخاص و مؤسسات در کشورهایی که دارای ریسک بالاتری هستند باید با شدت بیشتری انجام پذیرد.

۲۰- گزارش دادن مبادلات مشکوک

اگر مؤسسات مالی به اینکه عوایدی حاصله، از یک فعالیت مجرمانه کسب شده است مشکوک باشند باید مراتب را در قالب گزارشی به واحد مالی گروه ویژه مالی تقدیم نمایند.

۲۱- افشاگری و رازداری

جهت سهولت در گزارش دهی مؤسسات مالی که موارد مشکوک را گزارش می‌دهند، حتی اگر اطلاعات دقیق نداشته باشند به لحاظ حقوقی مشمول مسئولیت کیفری و مدنی افشای اطلاعات نمی‌شوند.

۲۲- کسب و کارها و حرفه‌های غیرمالی تعیین شده: اعتبارسنجی مشتریان

شناسایی هویتی مشتریان و نگهداری سوابق در مشاغل غیرمالی زیر انجام شود:

- قمارخانه
- بنگاه‌های معاملات املاک
- دلالان فلزات و سنگ‌های گرانبها
- وکلا، سردفتران، حساب‌رسان و حسابداران
- خرید و فروش مستغلات
- تراستها
- وکالت سهام‌داری به جای دیگران

۲۳- کسب و کارها و حرفه‌های غیرمالی تعیین شده: سایر سنججه‌ها

وکلا، سردفتران و مشاغل حقوقی و همچنین حسابداران، دلالان فلزات و سنگ‌های گرانبها و تراستها باید در هنگام مواجه شدن با موارد مشکوک اقدام به گزارش‌دهی نمایند.

۲۴- شفافیت و مالکیت ذینفعانه اشخاص حقوقی

کشورها باید اطلاعات اشخاص حقوقی را به دقت ثبت نمایند و آنها را ملزم نمایند تا هرگونه سهام بی‌نام منتشر شده را تضمین کنند.

۲۵- شفافیت و مالکیت ذینفعانه در مناسبات حقوقی

ساختارهای حقوقی کشورها باید به گونه باشد که از آنها برای مقاصد پولشویی و تامین مالی تروریسم استفاده نگردد.

۲۶- وضع مقررات و اعمال نظارت بر موسسات مالی

کشورها باید این اطمینان را حاصل نمایند که قوانین ضد پولشویی و تامین مالی تروریسم در مورد موسسات مالی اجرا شده و این موسسات با تعیین ریسک‌ها، توصیه‌های گروه ویژه مالی را به انجام رسانده‌اند.

۲۷- اختیارات ناظران

اختیارات کافی برای دسترسی به هرگونه اطلاعات، نظارت و پایش برنامه‌های ضد پولشویی و تامین مالی تروریسم به ناظران داده شود. همچنین ناظران باید قدرت اعمال مجازات‌های انضباطی و مالی و حتی تعلیق مجوز موسسات مالی را داشته باشند.

۲۸- مقررات و نظارت بر کسب و کارها و حرفه‌های غیرمالی تعیین شده

مشاغل غیرمالی از جمله قمارخانه‌ها باید دارای مجوز باشند و توسط افراد مجرم اداره نشوند، ریسک‌ها در این گونه مشاغل به خوبی تعیین شده باشند و صلاحیت و شایستگی مدیران توسط مراجع ذیصلاح تایید شده باشد.

۲۹- واحدهای اطلاعات مالی

واحدهای مالی در کشورها باید گزارش‌های مربوط به مبادلات مشکوک و اطلاعات مربوط به پولشویی و تامین مالی تروریسم را دریافت نمایند.

۳۰- مسئولیت‌های مراجع پیگیری و اعمال قانون

کشورها باید این اطمینان را حاصل کنند که مراجع اعمال قانون، مسئولیت تحقیقات در موارد پولشویی و تامین مالی تروریسم را با توجه به سیاست‌های کلان و ملی کشورها می‌پذیرند.

۳۱- اختیارات مراجع پیگیری و اعمال قانون

مراجع پیگیری و اعمال قانون هنگام برخورد با موارد پولشویی یا تامین مالی تروریسم حتی با توسل به نیروی قهری، عملیات مخفیانه، شنود مکاتبات و دسترسی به سیستم‌های رایانه‌ای، باید به تمامی مدارک و اسناد برای تحقیقات خود دسترسی داشته باشند.

۳۲- حامل‌های پول نقد

حامل‌های فیزیکی برون مرزی پول و اسناد بهادار بدون نام توسط کشورها مورد پیگیری قرار گیرد و اختیارات قانونی به مقامات ذیصلاح در این زمینه داده شود.

۳۳- آمار

کشورها باید آمار کامل و متقنی شامل گزارش‌های مبادلات مشکوک، پیگردهای قضایی، محکومیت‌ها، صادرات و ... از موضوعات مربوط به کارآیی و اثربخشی نظام‌های ضد پولشویی و تامین مالی تروریسم داشته باشند.

۳۴- راهنمایی و بازخورد

مقامات ذیصلاح و ناظران باید راهنمایی‌های لازم را در خصوص مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در اختیار نهادهای غیرمالی قرار دهند و نتیجه آن را پایش نمایند.

۳۵- مجازات‌ها

مجازات‌های کیفری، مدنی و اداری برای برخورد با اشخاص حقیقی و حقوقی در برابر اقدامات پولشویی و تامین مالی تروریسم در کشورها وجود داشته باشد.

۳۶- ابزارهای بین‌المللی

پیوستن کشورها به کنوانسیون‌های وین و پالمو، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه فساد، کنوانسیون مبارزه با تامین مالی تروریسم، کنوانسیون شورای اروپا برای جرائم سایبری، کنوانسیون کشورهای آمریکایی علیه تروریسم و کنوانسیون شورای اروپا علیه پولشویی، تجسس، توقیف و مصادره عواید حاصل از جرم و تامین مالی تروریسم الزامی است.

۳۷- معاضدت قضایی^۱

گسترده‌ترین شکل از معاضدت حقوقی باید در رابطه با پیگرد قضایی فعالیت‌های پولشویی و تامین مالی تروریسم در کشورها صورت پذیرد. در این راستا بسترهای حقوقی معاضدت قضایی باید در کشورها وجود داشته باشد.

۳۸- معاضدت قضایی: توقیف و مصادره

کشورها باید توانایی اقدامات فوری از جمله توقیف و مصادره عواید حاصل از پولشویی و تامین مالی را در صورت دریافت گزارش از کشورهای خارجی داشته باشند.

۳۹- استرداد

در قوانین کشورها باید پولشویی و تامین مالی تروریسم از جرائم قابل استرداد باشد و تبدیل به محل امنی برای مجرمان پولشویی و تروریست‌ها نشود.

۴۰- سایر روش‌های همکاری بین‌المللی

کشورها با شفاف‌سازی روندها و انتقال سریع اطلاعات باید به گونه‌ای در سطح بین‌الملل همکاری لازم را داشته باشند تا پولشویی و تامین مالی تروریسم در بین کشورها به حداقل برسد.

توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی که در بالا به آنها اشاره شد، استاندارد برای شفافیت، هماهنگی و ارتقاء سطح سیستم مالی بین‌المللی می‌باشد و می‌تواند از طریق تدوین قوانین و مقررات در داخل کشورها در زمینه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم توسط کشورها به اجرا گذاشته شود. گروه ویژه اقدام مالی، کشورها را به چهار دسته به شرح زیر تقسیم نموده است:

^۱ معاضدت قضایی نوعی قرارداد دوجانبه همکاری بین حوزه‌های قضایی کشورها است.

الف) کشورهای توسعه یافته که عضویت گروه ویژه اقدام مالی را دارند و براساس استانداردهای این لایحه اقدام می کنند.

ب) کشورهای در حال توسعه که در تلاش برای اجرای استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی می باشند.
ج) کشورهایی که طبق استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی عمل نمی کنند و در مقابل آنها واکنشی صورت نمی پذیرد.

د) کشورهایی که سازمان ملل متحد آنها را خطرناک اعلام نموده است و اقداماتی در مقابل فعالیت های آنها در حال انجام است.

می توان گفت مساله اساسی در این زمینه مربوط به کشورهای گروه (د) است زیرا این کشورها تحت حساسیت ویژه ای به لحاظ مالی در جوامع بین المللی قرار می گیرند و تراکنش هایی که مربوط به اشخاص حقیقی یا حقوقی این کشورها باشد با صرف وقت و هزینه بیشتری از طرف موسسات مالی و بانک های بین المللی مورد اعتبارسنجی قرار می گیرد و همین موضوع به دلیل تحمیل هزینه اضافی، می تواند زمینه ساز قطع همکاری موسسات مالی بین المللی و بانک ها با این گروه از کشورها در سطح بین المللی باشد.

همان گونه که قبلا هم اشاره گردید، از مهمترین نهادهای پیشرو در زمینه نظارت بر عملکرد بانک ها، کمیته بال است که بر انواع ریسک های سیستم بانکی بین الملل تمرکز کرده و در خصوص ریسک پولشویی و تامین مالی تروریسم برای جلوگیری از سوء استفاده عوامل تبهکار از نظام بانکی جهت پولشویی و رسیدن به اهداف غیرانسانی خود و همچنین ایجاد شفافیت در نظام بانکی بین المللی، بیانیه های متعددی را صادر نموده است، همچنین در سلسله گزارش هایی به رتبه بندی کشورها در خصوص قرار گرفتن در معرض ریسک پولشویی و تامین مالی تروریسم پرداخته است. در جدول ۲-۳ رتبه بندی برای ۱۳ کشور منتخب از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۰ به ترتیب از پرریسک ترین کشورها (پرریسک ترین کشور در رتبه نخست) به کم ریسک ترین کشورها (کم ریسک ترین کشور در رتبه آخر) آورده شده است. نکته قابل توجه اینکه در این میان در سال ۲۰۱۴ رتبه بندی کشورها تغییر کرده به این صورت که رتبه بندی از کم ریسک ترین کشور به پرریسک ترین کشور صورت گرفته است. برای نمونه کشور فنلاند که کم ریسک ترین کشور بوده است در سال ۲۰۱۴ در رتبه نخست قرار گرفته است.

جدول ۲-۳ رتبه کشورها به لحاظ قرار گرفتن در معرض ریسک پولشویی و تامین مالی تروریسم

(مأخذ: Basel Aml Index Annual Reports)

کشور	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
ایران	۱	۲	۱۶۲	۱	۱	۱	-	-	-
افغانستان	-	۱	۱۶۱	۲	۲	۲	۳	۴	۱
عراق	-	۵	۱۵۷	-	-	-	-	-	-
عربستان	۱۱۷	۱۲۱	۷۶	۹۰	۹۱	۹۳	۸۱	۶۳	۶۰
امارات	۴۵	۵۶	۱۰۳	۷۲	۶۵	۷۲	۵۳	۵۲	۳۷
فلسطین اشغالی	۱۱۲	۱۱۲	۳۴	۱۱۵	۱۱۴	۱۳۷	۱۲۰	۱۱۶	۱۳۰
ترکیه	۵۸	۶۱	۹۴	۷۰	۴۷	۴۳	۳۸	۳۳	۴۱
ونزوئلا	۳۳	۳۵	۱۰۸	۴۶	۴۸	۵۰	۵۴	۴۹	۲۰
چین	۵۵	۶۳	۹۳	۶۳	۳۹	۵۱	۴۰	۱۹	۱۸
آمریکا	۹۷	۱۰۲	۵۳	۱۰۳	۹۷	۱۱۶	۸۲	۷۲	۱۰۰
روسیه	۷۹	۸۲	۱۰۱	۵۷	۵۸	۶۴	۴۷	۴۸	۵۲
انگلیس	۱۲۱	۱۱۹	۲۸	۱۲۵	۱۲۱	۱۱۸	۱۰۶	۱۰۶	۱۱۶
فنلاند	۱۴۰	۱۴۶	۱	۱۵۲	۱۴۹	۱۴۶	۱۲۹	۱۲۴	۱۳۹

فصل سوم

بانکداری نوین

۱-۶ مقدمه

شبکه بانکی برای کاهش دادن هزینه‌های خود و چابک‌سازی و انعطاف‌پذیری هر چه بیشتر دست به انجام اصلاحات و به کارگیری روش‌های نوین بانکداری می‌زند. با توجه به سرعت گرفتن روند جهانی‌سازی مالی و نیز لزوم پیوستن به بازارهای مالی جهانی، شبکه بانکی نیازمند به‌روزرسانی سیستم‌های خود جهت همگام شدن با این روند می‌باشد. البته باید به این موضوع توجه داشت که تابعیت از جامعه جهانی در زمینه پولی و بانکی و استقرار روش‌های نوین منتقدانی نیز دارد و همین موضوع مانع از استفاده برخی از بانک‌ها از روش‌های نوین بانکداری شده است. روش‌های مختلفی برای تحول در بانکداری معرفی شده است از جمله بلاکچین^۱، چت‌بات^۲، بانکداری متمرکز^۳، رایانش ابری^۴ و برونسپاری و ... که با توجه به نوع فعالیت بانک‌ها می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. در این بخش بحث انگیزترین روش‌های نوین بانکداری که در سال‌های اخیر طرفداران و منتقدان زیادی در مورد آنها به تبادل نظر پرداخته‌اند، با اشاره مختصر به برخی از نقدهایی که بر آنها وارد شده، آورده شده است.

^۱ Blockchain

^۲ Chatbots

^۳ بانکداری متمرکز (Core Banking) سیستمی نرم افزار محور است که وظیفه پشتیبانی از موسسه مالی را دارد.

^۴ رایانش ابری (Computing Cloud) با ایجاد تحول در فناوری اطلاعات و ارتباطات فضایی قابل دسترس برای ارائه و دریافت خدمات ایجاد نموده است.

۲-۶ بلاکچین

بلاکچین یک فناوری قدرتمند و ایمن است که تقریباً در همه صناعت‌ها از بانکداری و پزشکی گرفته تا بخش دولتی در حال ورود است. وسیع‌ترین دامنه استفاده از بلاکچین بخش بانکی است زیرا امنیت برای رویدادهای مالی از اهمیت بالایی برخوردار است. پرداخت‌ها اولین و مهمترین مورد استفاده از هر سیستم بانکی و یا مالی است، به همین جهت هم بانک‌های مرکزی و هم بانک‌های تجاری در سراسر جهان از این فناوری جدید در زمینه پردازش پرداخت‌ها و مدیریت ارزهای دیجیتال خود استفاده می‌کنند. این روند شامل پرداخت‌های برون مرزی نیز می‌شود، پرداخت‌هایی که تاکنون بیشتر توسط سوئیفت یا شرکت وسترن یونیون^۱ انجام می‌شده است.

پرداخت‌های برون مرزی با بلاکچین سریع‌تر و با هزینه کمتری نسبت به سیستم‌های دیگری که تاکنون استفاده می‌شده است انجام می‌پذیرد. علاوه بر این، با توجه به اینکه بلاکچین به تایید شخص ثالث نیاز ندارد، بنابراین روند پرداخت‌های فرامرزی را به طور قابل توجهی تسریع می‌کند. اگر پرداخت‌های برون مرزی با ارزهای رمزپایه^۲ انجام شود، ممکن است این نوع پرداخت‌ها در معرض ریسک قرار گیرد. به عنوان مثال اگر با استفاده از خدمات مالی یا کیف پول‌های فناوری بلاکچین وجوه رمزنگاری شده از کشوری به کشور دیگر منتقل شود و یکی از ارائه دهندگان خدمات ورشکست یا دچار حمله سایبری شود، وجوه از دست می‌رود و هیچ مرجعی از جمله بانک نمی‌تواند وجوه مفقودی را بازپرداخت کند. برای نمونه در سال ۲۰۱۶، بانک وست پک^۳، یکی از بزرگترین بانک‌های استرالیا، با ریپل^۴، در یک پروژه زنجیره‌ای برای پرداخت‌های جهانی کم هزینه بین کشورها و مبتنی بر فناوری بلاکچین، همکاری کرد. همچنین در سال ۲۰۱۵، بانک سی بی ای^۵، یکی دیگر از بانک‌های بزرگ استرالیایی، قصد داشت با ریپل همکاری کند تا بتواند امکانی در بلاکچین برای تسویه حساب‌های پرداختی بین شرکت‌های تابعه خود ایجاد کند. در سال ۲۰۱۶،

1 Western Union

2 Cryptocurrency

3 Westpac

4 Ripple

5 CBA

فدرال رزرو ایالات متحده در حال کار با آی بی ام^۱ برای پیاده سازی سیستم پرداخت دیجیتال مبتنی بر بلاکچین بود.

فناوری بلاکچین امکان توافق برای طرفین مبادله در فضایی مجازی را ایجاد می کند، بدون اینکه از واسطه استفاده نماید. این فناوری با اختصاص دادن بخشی از فضای دیجیتال که هیچ کس آن را اداره نمی کند، می تواند خدمات مالی ویژه ای مانند پرداخت ها یا مبادلات اوراق بهادار را بدون نیاز به بانک ارائه دهد. به علاوه بلاکچین امکان استفاده از ابزاری مانند قراردادهای هوشمند، پروتکلی برای تنظیم قراردادها که با استفاده از اطلاعات مربوط به شرایط قرار داد تمامی اقدامات پیش بینی شده در آن را به صورت خودکار انجام می دهد، را فراهم می کند. این نوع قرارداد تراکنش های معتبر بدون دخالت شخص ثالث را تایید می کند. بلاکچین به روش های زیر به تسهیل فرآیندها در صنعت بانکداری کمک خواهد نمود:

- ۱- پرداخت ها: با ایجاد یک دفتر کل توزیع شده^۲ متمرکز برای پرداخت ها، فناوری بلاکچین می تواند پرداخت های سریع تر را با هزینه کمتری نسبت به روش های سنتی انجام دهد.
- ۲- سیستم های ترخیص و تسویه حساب: دفترهای کل توزیع شده می توانند هزینه های عملیاتی و زمان انجام معاملات بین موسسات مالی را کاهش دهند.
- ۳- تامین مالی: با کمک بلاکچین تامین سرمایه به روش ICO قابل انجام است که با تامین سرمایه از طریق بانکداری سنتی و شرکت های تامین سرمایه متفاوت است.
- ۴- اوراق بهادار: فناوری بلاکچین می تواند بازارهای سرمایه کارآمدتر و قابل همکاری بیشتر را ایجاد کند.
- ۵- وام و اعتبار: با حذف بروکراسی ها در مسیر دریافت تسهیلات، فناوری بلاکچین می تواند سرعت وام گرفتن را بیشتر، مسیر وام گرفتن را ساده تر، امنیت وام گرفتن را بیشتر و نرخ بهره را کمتر نماید.

¹ IBM

² Distributed Ledger Technology (DLT)

۶- مالی تجارت: با جایگزینی فرآیند بارگذاری دست و پاگیر مدارک و اسناد تجاری در سامانه تجارت، فناوری بلاکچین می‌تواند شفافیت، امنیت و اعتماد بیشتری را در بین طرف‌های تجاری در سطح جهان ایجاد کند.

۷- پیشگیری از تقلب: با ذخیره‌سازی اطلاعات مشتری در بلوک‌های غیرمتمرکز، فناوری بلاکچین می‌تواند اشتراک‌گذاری اطلاعات بین موسسات مالی را آسان‌تر و ایمن‌تر کند.

معاملات تجاری در بلاکچین، حجم بالای اطلاعات را کاهش داده و بنابراین عملکرد سیستم را بهبود می‌بخشد. در نتیجه، توافقات و معاملات اولیه بین گروهی از معامله‌گران به سرعت و خارج از بلاکچین قابل انجام است و فقط معاملات نهایی در بلاکچین و بدون هیچ واسطه‌ای ثبت می‌شود. تجارت با بلاکچین می‌تواند خطراتی را در خصوص کلیدهای خصوصی^۱ داشته باشد. کلیدهای خصوصی به کاربر کمک می‌کند تا در برابر سرقت و دسترسی غیرمجاز به موجودی ارز خود ایمن باشد. این کلیدها در واقع مالکیت دارایی‌های کاربر را اثبات می‌کند بنابراین هکرها می‌توانند با استفاده از آن مالکیت دارایی را تغییر دهند. در این صورت، چند امضایی شدن معاملات می‌تواند از تغییر مالکیت دارایی با فناوری بلاکچین از سوی هکرها جلوگیری کند. برای مثال در سال ۲۰۱۵، نزدک^۲، دومین شرکت بورس اوراق بهادار جهان، قصد داشت از بلاکچین برای سیستم عامل بازار خصوصی خود استفاده کند. آنها قصد داشتند یک مفهوم سکه رنگی را اجرا کنند که می‌تواند به تشخیص سکه‌های مورد استفاده برای تجارت هر فرد از سکه‌های فرد دیگر کمک کند. علاوه بر این، نزدک به همراه سیتی‌گروپ^۳ برای طراحی یک پایگاه داده مشترک و قابل اعتماد که تمام معاملات و تغییرات مالکیت را در زمان کوتاهی ثبت می‌کند به صورت مشترک سرمایه‌گذاری نمودند.

بلاکچین همچنین در بخش مالی تجارت نقش مهمی دارد، حتی با فناوری‌های نوین امروز، بسیاری از فعالیت‌های مالی تجارت هنوز شامل بسیاری از مدارک مانند بارنامه‌ها، فاکتورها، اعتبارات اسنادی

¹ Private Key

² Nasdaq

³ CitiGroup

و غیره است. گرچه بسیاری از سیستم‌های مدیریت سفارش اجازه می‌دهند همه این مدارک به صورت آنلاین بارگذاری شود اما کماکان وقت زیادی مصرف می‌گردد. امور مالی مبتنی بر بلاکچین می‌تواند با حذف فرآیند بارگذاری مدارک و بوروکراسی اداری، کل روند تجارت را ساده کند. به عنوان مثال در یک سیستم مالی تجارت سنتی، طرفین باید پایگاه داده خود را برای تمام اسناد مربوط به معاملات حفظ کنند. هر یک از این پایگاه‌های داده باید به طور مداوم با یکدیگر هماهنگ و به روز شوند و یک خطای واحد در یک سند می‌تواند در نسخه‌های سند کپی شود. بلاکچین چنین نیازی به چندین نسخه از یک سند را برطرف می‌کند و قادر است تمام اطلاعات لازم را در یک سند دیجیتال ادغام کند؛ نسخه‌ای که در زمان واقعی به روز می‌شود و همه اعضای شبکه می‌توانند به آن دسترسی داشته باشند.

تحریم‌های تجاری می‌تواند بر استفاده از فناوری‌های بلاکچین در امور مالی تجارت تأثیر بگذارد. به عنوان مثال نرم افزارهای مبتنی بر بلاکچین بدون دریافت مجوز اوفک^۱ یا بی آی اس^۲ نمی‌توانند تراکنش موفق داشته باشند. علاوه بر این انتقال اطلاعات معاملات تجاری در قالب بلاکچین به طرف‌هایی که از سیستم عامل استفاده نمی‌کنند غیرممکن است. معاملات مالی آنلاین بدون مراحل احراز و تأیید هویت غیرممکن است و این مراحل باید برای هر ارائه دهنده خدمات جدید انجام شود. بلاکچین امکان استفاده مجدد و ایمن از تأیید هویت را برای سرویس‌ها فراهم می‌کند. با استفاده از بلاکچین در فناوری مالی، کاربران می‌توانند نحوه شناسایی خود را انتخاب کنند و توافق می‌کنند تا هویت خود را به اشتراک بگذارند و نیازی به تکرار ثبت نام برای هر ارائه دهنده خدمات وجود ندارد. استانداردهای تأیید هویت در بلاکچین هنوز در حال تدوین است. پس از ثبت اطلاعات در بلاکچین، همه طرف‌های تراکنش‌ها می‌توانند به آن دسترسی پیدا کنند، بنابراین کاربران می‌توانند هر گونه اطلاعات خصوصی را که نمی‌خواهند افشا کنند، محدود نمایند.

بلاک چین برای ذخیره اثبات مالکیت و تأیید داده‌ها و همچنین حفاظت کامل از داده‌های مشتری استفاده می‌شود. این به این معنی است که مشتری به طور مستقیم حساب‌های بانکی را رصد می‌کند،

¹ OFAC

² BIS

بنابراین این امکان را به او می‌دهد تا داده‌های خود را از روش‌های مختلف و فارغ از مرزها و بدون تخطی از قوانین محلی یا مقررات مانند مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها^۱ به اشتراک بگذارد.

در خصوص اخذ وام توسط افراد حقیقی و حقوقی در داخل یا خارج از محدوده جغرافیایی، خدمات مالی بلاکچین می‌تواند اعتبارسنجی و فرآیند شناسایی و گزارش فعالیت‌های پولشویی را با سرعت و شفافیت بالایی به انجام برساند. استفاده از بلاکچین برای وام‌های صنفی می‌تواند از نظر اعتبارسنجی، مزایایی را برای اعضای اتحادیه به همراه داشته باشد. اگر یکی از بانک‌هایی که از بلاکچین در یک اتحادیه استفاده می‌کند، مراحل اعتبارسنجی را به اتمام رسانده باشد، سایر بانک‌ها مجبور نیستند یک بار دیگر این کار را انجام دهند. در نتیجه هر بانک شرکت کننده می‌تواند با تبادل اطلاعات از طریق بلاکچین از فناوری بلاکچین در بانکداری بهره‌مند شود. این فرآیند هزینه نظارت بر وام‌های صنفی را کاهش می‌دهد و باعث صرفه‌جویی قابل توجهی در زمان می‌شود.

بلاکچین قادر به حل همه مشکلات موجود در بازار وام‌های صنفی نیست. علاوه بر این، ممکن است به کارگیری بلاکچین برای وام‌های صنفی سخت باشد، زیرا این کار باید برای هر بانک در یک اتحادیه انجام شود. با این حال امروزه بانک‌ها تمایل دارند به جمع استفاده کنندگان از بلاکچین بپیوندند تا از مواهب آن برخوردار شوند.

۳-۶ چت بات

چت بات از محصولات هوش مصنوعی است که شبیه سازی مکالمه با یک کاربر را به شکلی کاملاً طبیعی از طریق تلفن، پیام رسان یا انواع اپلیکیشن و وبسایت‌ها انجام می‌دهد و از قوی‌ترین ابزارها برای تعامل بین هوش طبیعی و هوش مصنوعی محسوب می‌گردد. در سال ۲۰۱۶، پیام رسان فیس بوک اجازه فعالیت چت بات‌ها در سیستم عامل خود را داد. در شش ماه اول ۳۰,۰۰۰ ربات برای پیام رسانی ایجاد شده بود که تا سپتامبر ۲۰۱۷ به ۱۰۰,۰۰۰ ربات افزایش یافت. از سپتامبر ۲۰۱۷، چت بات به عنوان بخشی از یک برنامه آزمایشی در واتس اپ فعال بوده است. شرکت‌های هواپیمایی ک ال

¹ General Data Protection Regulation (GDPR)

ام^۱ و آئرومکزیکو^۲ آمادگی خود را برای حضور در این آزمایش اعلام کردند. هر دو شرکت هواپیمایی قبلاً خدمات مشتری را در بستر پیام رسان فیس بوک راه اندازی کرده بودند. از چت‌بات‌ها در سیستم‌های گفتگو برای اهداف مختلفی از جمله ارائه خدمات به مشتری، مسیریابی درخواست یا جمع آوری اطلاعات استفاده می‌شود. آنها را می‌توان در رده‌های مختلف کاری طبقه‌بندی کرد از جمله تجارت (تجارت الکترونیکی از طریق چت)، آموزش، سرگرمی، امور مالی، بهداشت و اخبار و ... در حالی که برخی از برنامه‌های چت‌بات از فرآیندهای گسترده طبقه‌بندی کلمات، پردازنده‌های زبان طبیعی و هوش مصنوعی پیچیده استفاده می‌کنند، برخی دیگر به سادگی کلمات کلیدی عمومی را جستجو کرده و با استفاده از عبارات متداول به دست آمده از کتابخانه یا پایگاه داده مرتبط، پاسخ مناسب را ایجاد می‌نمایند.

بسیاری از بانک‌ها، بیمه‌ها، شرکت‌های رسانه‌ای، شرکت‌های تجارت الکترونیکی، خطوط هوایی، هتل‌های زنجیره‌ای، توزیع کنندگان عمده و خرد، ارائه دهندگان خدمات بهداشتی، نهادهای دولتی و رستوران‌های زنجیره‌ای از چت‌بات‌ها برای پاسخ به سوالات و افزایش تعامل با مشتریان استفاده کرده‌اند. یک مطالعه در سال ۲۰۱۷ نشان داد که ۴ درصد از شرکت‌های جهان از چت‌بات استفاده می‌کنند. طبق یک مطالعه در سال ۲۰۱۶، ۸۰ درصد مشاغل اعلام کردند که قصد دارند تا سال ۲۰۲۱ این کار را انجام دهند. بسیاری از شبکه‌های پیشرفته بانکی به دنبال ادغام روش‌های مبتنی بر هوش مصنوعی مانند استفاده از چت‌بات در خدمات مشتری خود هستند تا بتوانند کمک سریع‌تر و ارزان‌تری به مشتریانی که با فناوری روز پیش می‌روند ارائه دهند. چت‌بات‌ها می‌توانند جایگزین سایر ابزارهای ارتباطی مانند ایمیل، تلفن یا پیامک شوند. در امور بانکی، عمده‌ترین کاربرد آنها مربوط به پاسخگویی سریع و مناسب به درخواست‌های متداول مشتری از طریق درک داده‌ها بدون ساختار از پیش تعیین شده صوتی یا تصویری است. از مزایای کاربرد چت‌بات در بانکداری می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- ارتباط سریع: این امر به ویژه در مورد ربات‌های گفتگوی صوتی بیشتر صدق می‌کند. مشتریان به خوبی آگاهند که تماس تلفنی با مدیران بخش‌های مختلف بانکی فرآیند

¹ Koninklijke Luchtvaart Maatschappij (KLM)

² Aeroméxico

پیچیده‌ای دارد و تجارب ناخوشایندی از این فرآیند نصیب آنها شده است. از طرفی ارتباطات تلفنی ممکن است برای کارکنان خدمات مشتری نیز استرس آور باشد زیرا آنها مجبورند به صورت روزانه با مشتریانی که عمدتاً عصبانی هستند با آرامش و طبق مقررات گفتگو کنند. چت‌بات‌ها در این بخش به خوبی برنامه‌ریزی شده و مناسب‌ترین پاسخ را همیشه به صورت مودبانه به مشتری خواهند داد. رفتار آنها به روحیه و احوالات انسانی بستگی ندارد، آنها همیشه پاسخ مناسب را می‌دهند بدون اینکه عواطف یا احساسات در آن دخیل باشد و همچنین هیچ موردی را فراموش نخواهند کرد.

۲- پشتیبانی شبانه روزی: چت‌بات‌ها پشتیبانی ۲۴ ساعته خدمات رسانی مشتری را ارائه می‌دهد، بنابراین مشتریان موجود و بالقوه می‌توانند پس از ساعت کاری و آخر هفته سعی در حل مشکلات بانکی خود کنند. این فرآیند در نهایت به تجربه بهتر و رضایت‌مندی بیشتر مشتری منجر می‌شود.

۳- افزایش بهره‌وری پرسنل بانک: همه مشکلات مشتریان به کمک یک نیروی انسانی از مجموع پرسنل بانک نیاز ندارند. هوش مصنوعی می‌تواند با موفقیت بیشترین پاسخگویی را به مشتریان انجام دهد و تنها موارد فوری و پیچیده را برای رویکرد انسانی باقی بگذارد. بنابراین، استفاده از چت‌بات‌ها بخشی از وقت پرسنل را آزاد می‌کند و کارایی پشتیبانی مشتری را بهبود می‌بخشد. چنین استفاده‌ای همچنین به بانک‌ها امکان می‌دهد تا توجه و تلاش متخصصان ماهر را بر روی موارد مهمی متمرکز کنند که با هوش مصنوعی قابل حل نیست.

۴- در اختیار گذاشتن راحت‌ترین راه از دید مشتری: تنوع روش‌های ارتباطی چت‌بات‌ها می‌تواند ارتباطات را برای مشتریان گروه‌های سنی مختلف راحت کند. به لحاظ روانشناسی، افراد نسل‌های جوان‌تر پیام‌رسانی فوری را بر ارتباط صوتی ترجیح می‌دهند، بنابراین چت‌بات‌ها راه‌هایی مبتنی بر این روش را در اختیار آنها قرار می‌دهد. از طرف دیگر، افراد مسن ممکن است در تایپ درخواست‌های خود مشکل داشته باشند، بنابراین یک ربات صوتی ممکن است بیشتر با نیازهای آنها مطابقت داشته باشد.

۵- ارائه یک تجربه شخصی برای مشتریان: چت‌بات‌ها حتی قبل از شروع روند مکالمه به اطلاعات کامل مشتری موجود دسترسی دارند. آنها مشتری را براساس شماره تلفن، نام کاربری، رمز عبور یا سایر ابزارهای شناسایی ایمن و قابل اعتماد به طور خودکار شناسایی و تأیید می‌کنند. به این ترتیب، آنها می‌توانند با نام مشتریان از آنها استقبال کنند و با ارزشمند شمردن مشتریان، به حل مشکلات آنها اقدام کنند.

چندین مطالعه جهانی در زمینه کاربرد چت‌بات‌ها در سیستم بانکداری، کاهش چشمگیر هزینه خدمات به مشتری را در نتیجه استفاده از چت‌بات‌ها گزارش کرده و اذعان داشته‌اند که انتظار می‌رود استفاده روز افزون از آنها طی ده سال آینده به میلیاردها دلار پس‌انداز در اقتصادهای جهان منجر شود. در سال ۲۰۱۹، گارتنر^۱ پیش‌بینی کرده است که تا سال ۲۰۲۱ حدود ۱۵ درصد از تمام تعاملات خدمات مشتری در سطح جهانی به طور کامل توسط هوش مصنوعی انجام می‌شود. مطالعات دیگری که در سال ۲۰۲۰ در این زمینه انجام شده پیش‌بینی کرده است که فروش خرده‌فروشی حاصل از تعاملات مبتنی بر چت‌بات تا سال ۲۰۲۳ به ۱۱۲ میلیارد دلار برسد.

۶-۴ فناوری پوشیدنی

فناوری پوشیدنی^۲ به عنوان بخشی از فناوری اینترنت اشیا، کاربردهای متنوعی دارد که با گسترش این حوزه، رشد می‌کند. با محبوبیت ساعت‌های هوشمند و انواع مختلف ردیاب این نوع فناوری گسترش قابل ملاحظه‌ای داشته است. فارغ از مصارف تجاری، فناوری پوشیدنی در سیستم‌های ناوبری، منسوجات پیشرفته و مراقبت‌های بهداشتی نیز کاربرد گسترده‌ای پیدا کرده است. به عقیده کارشناسان عرصه بانکداری، فناوری پوشیدنی در پاسخگویی به نیازهای مشتریان موفق عمل خواهد کرد. تقریباً ۵۰۰ میلیون محصول فناوری پوشیدنی در سال ۲۰۲۱ به فروش می‌رسد، از جمله ساعت‌های هوشمند، هدست‌های بلوتوث‌دار، دستگاه‌های تناسب اندام و هدست‌های واقعیت مجازی. در این میان فروش ساعت‌های هوشمند رشد چشمگیرتری را نشان می‌دهد و در حال حاضر سرعت تولید آن تقریباً یک سوم کل فروش فناوری‌های پوشیدنی را دارد. محبوبیت ساعت‌های هوشمند

¹ Gartner

² Wearables

فرصتی مناسب برای بانک‌ها است تا بتوانند سرمایه‌گذاری‌های خود را در فناوری‌های پوشیدنی بهینه کنند و طیف وسیعی از مشتریان را با ارائه برنامه‌های آماده ساعت‌های هوشمند کمک کنند تا به راحتی بتوانند امور مالی خود را مدیریت نمایند.

استفاده از فناوری پوشیدنی به دلیل افزایش امنیت می‌تواند به نفع موسسات مالی نیز باشد. بسیاری از این دستگاه‌ها برای تأیید اعتبار هر کاربر و کاهش خطر تقلب، از اثر انگشت یا امضاهای فیزیکی غیرقابل اصلاح استفاده می‌کنند. امنیت بانکداری پوشیدنی از مهمترین منافع این نوع از فناوری است. با این حال، اینکه بانک‌ها در مورد چگونگی سرمایه‌گذاری و نوآوری خود در خدمات رسانی به مشتریان از طریق فناوری‌های پوشیدنی برنامه‌ریزی دقیقی داشته باشند بسیار اهمیت دارد. تجزیه و تحلیل داده محور و تصمیم‌گیری استراتژیک برای بانک‌هایی که به دنبال سرمایه‌گذاری در روند فناوری‌های پوشیدنی هستند، ضروری است.

۶-۵ فناوری مالی (فین تک)

استفاده از فناوری برای دستیابی به خدمات مالی کم هزینه، سریع و هوشمندانه را فناوری مالی^۱ می‌نامند. فناوری مالی برای کسب و کارهای مختلف مورد استفاده قرار گرفته است و انواع فعالیت‌های مالی مانند انتقال پول، استفاده از گوشی‌های همراه به جای شعب بانک و تامین مالی برای راه اندازی کسب و کار یا مدیریت سرمایه‌گذاری را برای آنها امکان پذیر نموده است. فناوری مالی به دلایل زیر مورد استقبال موسسات مالی و بانک‌ها قرار گرفته است:

۱- فناوری: در گذشته خدمات مالی فرآیند پیچیده‌ای داشت و زمام امور خدمات مالی را در انحصار موسسات مالی و بانک‌ها قرار داده بود. با پیشرفت‌های فناوری‌های نوین و ماهیت فناوری به لحاظ سرعت، دقت و کم هزینه بودن، فین تک مورد اقبال عمومی قرار گرفت و اکنون تقریباً تمامی اقشار جامعه این امکان را دارند که عملیات‌های پیچیده مالی را شخصا اجرا کنند. برای نمونه اپلیکیشن‌های کاربردی در صنعت بانکداری و مالی در دسترس عموم قرار داده می‌شود و به سرعت و کیفیت خدمات بانکی و مالی افزوده است.

¹ FinTech

۲- مشتریان: پس از بحران مالی سال ۲۰۰۸ و بحران‌های مختلف دیگر، مشتریان خواستار خدمات بیشتر از سمت بانک‌های منتخب خود هستند. هم اکنون این تکنولوژی به مشتریان این قدرت را می‌دهد که در مورد نوع خدمات مالی ارائه شده توسط بانک‌ها بررسی انجام دهند، انتخاب نمایند و در صورتی که در انتخاب خود دچار اشتباه شوند بانک و نوع خدمات مالی دریافتی را فقط به وسیله تغییر اپلیکیشن خود، عوض نمایند.

۳- مقررات: طبق گزارش ۲۰۲۰ بانک جهانی، افزایش نظارت بر بانک‌ها پس از سال ۲۰۰۸، ۷۰ میلیارد پوند در سال برای شش موسسه بزرگ ایالات متحده هزینه ایجاد نموده است. برای نمونه سیتی گروپ به تنهایی ۳۰,۰۰۰ نفر را در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات خود استخدام نموده است. گذشته از انطباق فعالیت‌ها با مقررات یا به عبارتی استانداردسازی سیستم براساس معیارهای جهانی، محدودیت‌های تسهیلات هم هزینه‌های اخذ وام را برای مصرف‌کنندگان افزایش داده و از سویی توانایی بانک‌ها در ارائه آن را کاهش داده است.

در سال‌های اخیر با توجه به کاربرد فین تک در خدمات بانکی، به نظر می‌رسد فناوری مالی ماهیت خدمات مالی را تغییر داده است. در این فرآیند بانک‌های سنتی به لحاظ رقابت‌پذیری و سهم بازار در خطر قرار گرفته‌اند. با گسترش فین تک، بانکداری خدمات خود را اطلاعات محور کرده و از روش‌های نوین تجزیه و تحلیل داده و فناوری اطلاعات برای فردی نمودن خدمات مالی با ابزارهای دیجیتال استفاده کرده است. این مسیر هم به کارایی بالاتر و هم اثربخشی بهتر خدمات مالی انجامیده است. وظیفه بانک‌ها در این خصوص افزایش استفاده از فناوری مالی، افزایش سرمایه‌گذاری در فین تک، تجدید نظر در ابزارهای ارائه خدمات و استانداردسازی خدمات اداری می‌باشد. کاربرد فین تک در بانکداری کلاسیک با تمام مزیت‌هایی که دارد هزینه و کارمزد بالاتری نسبت به فین-تک‌های مستقل دارد و تراکنش‌های بین‌المللی که در بانکداری کلاسیک به کمک فین تک انجام می‌شود و هزینه بالایی را به بانک تحمیل می‌کند، برای فین تک‌های مستقل با حداقل هزینه قابل انجام است. گذشته از هزینه، زمان نیز اهمیت بالایی در تراکنش‌های بین‌المللی دارد و از این منظر نیز فین تک‌های مستقل بسیار سریع‌تر از بانک‌ها عمل می‌کنند. با این شرایط فین تک‌های بانکی به

هیچ وجه قدرت رقابت با فین تک‌های جدید را نداشته و این روند نهایتاً ممکن است به ورشکستگی بانک‌ها منجر گردد.

۶-۶ شرکت‌های PSP

شرکت‌های PSP^۱ شرکت‌هایی در حوزه پول و بانک و خدمات مالی هستند که بین بانک و پذیرندگان که خدمات به مشتری ارائه می‌دهند واسطه شده و موجب تسهیل در خدمات رسانی بانکی به مشتریان می‌شوند. عملکرد PSP این گونه است که پس از اینکه مشتری مشخصات کارت خود را وارد کرد و گزینه پرداخت را انتخاب نمود، درخواست تراکنش به درگاه پرداختی که با آن ثبت‌نام کرده است ارسال می‌شود. سپس PSP جزئیات کارت مشتری را تأیید نموده و بررسی می‌کند که آیا مشتری بودجه کافی در حساب خود برای انجام پرداخت دارد یا خیر؟ پس از تأیید جزئیات کارت مشتری و تأیید اینکه مشتری بودجه کافی در حساب خود دارد، PSP انتقال وجه را از بانک مشتری به حساب فروشگاه یا بنگاهی که خرید از آنجا صورت پذیرفته است را آغاز می‌کند. سرانجام PSP نتیجه تراکنش صورت گرفته را به طرفین تراکنش اعلام می‌نماید. امتیازات این شرکت‌ها را می‌توان به صورت زیر تبیین نمود:

۱- پشتیبانی از روش‌های پرداخت مختلف

از چندین روش پرداخت از طریق یک کانال پشتیبانی می‌کند و این اطمینان را به فروشنده می‌دهد که مشتریان می‌توانند به راحتی گزینه‌های مختلف را انتخاب کنند. این سطح از دسترسی به اطمینان از رضایت مشتری کمک می‌کند. با وجودی که ادغام روش‌های مختلف پرداخت مانند بانکداری آنلاین، کارت‌های اعتباری، کارت‌های نقدی و کیف پول الکترونیکی هزینه‌هایی به همراه دارد اما این شرکت با حداقل هزینه خدمات را ارائه خواهد کرد.

۲- ایمنی در تراکنش‌ها

تمام اطلاعات ارسالی برای انجام تراکنش توسط PSP کنترل می‌شود. این اطلاعات با استفاده از رمزگذاری لایه سوکت امن^۲ (پروتکل امنیتی برای انتقال داده‌ها) دقیقاً رمزگذاری می‌شوند و این

^۱ Payment Service Provider

^۲ Secure Socket Layer (SSL)

اطمینان حاصل می‌شود که فقط مشتری می‌تواند اطلاعات بانکی یا مالی خود را مشاهده کند. این امر احساس امنیت بهتری را در اختیار مشتریان قرار می‌دهد.

۳- جلوگیری از کلاهبرداری

PSP فقط پس از تأیید جزئیات کارت مشتری و در صورت وجود موجودی کافی برای پرداخت در حساب مشتری، انتقال وجوه را آغاز می‌کند، در غیر این صورت معامله فسخ می‌شود. این فرآیند کمک می‌کند تا در تراکنش‌ها امکان کلاهبرداری به حداقل برسد.

۴- پذیرش ارزشهای مختلف

علاوه بر چندین روش پرداخت، PSP همچنین از چندین ارز پشتیبانی می‌کند که باعث می‌شود امکان پرداخت سریع و مطمئن از مشتریان در سراسر جهان امکان‌پذیر شود.

۵- ارسال گزارش‌های ماهانه پرداخت‌ها

PSP امکان گزارش‌دهی ماهانه را برای پرداخت‌ها و معاملات انجام شده در اختیار طرفین تراکنش قرار می‌دهد.

با به روز بودن روش‌های جدید پرداخت این اطمینان حاصل می‌شود که خرید محصول یا خدمات برای مشتریان کم هزینه، راحت و ساده است. به طور خلاصه، ارائه دهندگان خدمات پرداخت به مشتریان کمک می‌کنند تا هزینه‌های پردازش اطلاعات کمتری را متحمل شوند و چندین روش پرداخت ارز را با ایمنی بالاتری داشته باشند. این موارد علاوه بر ایجاد مزیت برای شرکت‌های PSP از دید مشتریان، از سمت فروشندگان و صاحبان کسب و کارهای طرف مبادلات تجاری نیز بسیار مطلوب و به صرفه خواهد بود.

۶-۷ نئو بانک

نئو بانک یک بانک دیجیتال، آنلاین و غیر حضوری است که از طریق تلفن همراه می‌توان به خدمات آن دسترسی پیدا نمود، خدماتی از جمله افتتاح حساب به صورت غیر حضوری و آنلاین، اختصاص و تغییر رمز عبور به صورت آنلاین، پرداخت و انتقال پول آنلاین، انتقال پول به کارت‌های خارجی به وسیله ارز و امور بانکی روزمره، اخذ وام و تسهیلات، احراز هویت مشتریان، امور مالی فردی مانند خریدهای بین‌المللی با کمترین هزینه انتقال پول یا ارز، نقل و انتقالات با نرخ بین بانکی و

برنامه‌هایی برای پس‌انداز مشتریان و خرید کالا. در جدول ۶-۱ نئوبانک و بانک سنتی با یکدیگر مقایسه شده‌اند:

جدول ۶-۱ مقایسه بانک سنتی و نئوبانک

نئوبانک	بانک سنتی	نوع بانک ویژگی‌ها
فضای مجازی	فضای فیزیکی	فضای فعالیت
حدود ۱۰ سال	حدود ۱۰۰ سال	عمر
مجازی	حضور	دسترسی
آنلاین	حضور و تلفنی	پشتیبانی
کم	زیاد	هزینه
ندارد	دارد	شعب
آنی	زمان بر	زمان تایید تراکنش

خدمات نئوبانک از طریق بلوبانک در خدمت مشتریان قرار داده می‌شود. بلوبانک یک نرم افزار برای ارائه خدمات بانکی و مالی به صورت غیرحضور است که به شکل رایگان برای انجام امور بانکی به صورت آنلاین مورد استفاده قرار می‌گیرد. نئوبانک‌ها با تمام مزایایی که برای آنها برشمرده شد دارای معایبی نیز هستند که ممکن است گاهی سلیقه‌ای و با توجه به روحیات افراد مختلف مورد توجه قرار بگیرد. برای نمونه معایب آن را می‌توان به صورت زیر برشمرد:

- ۱- عدم امکان مراجعه حضوری به شخص حقیقی و دریافت اطلاعات و راهنمایی به صورت چهره به چهره برای افرادی که نیازمند ارتباطات حضوری هستند.
- ۲- عدم وجود خودپرداز مستقل و ارجاع به خودپردازهای واجد شرایط بانک.
- ۳- محدودیت‌های ایجاد شده در خدمات بانکی به دلیل تازه تاسیس بودن و محدودیت‌های مجوزی.

- ۴- سهیم بودن مشتریان در برقراری امنیت فضای مجازی مربوط به نئوبانک و کاسته شدن از سهم نئوبانک در این زمینه.

نئوبانک‌ها نسل جدید بانک‌های سنتی هستند که تابع قوانین بانکداری کشورها بوده و مسئولیت خطیری به لحاظ ایجاد رضایت مشتریان و ارائه تمامی خدمات بانک‌های سنتی با کیفیت و امکان-پذیری بالاتر نسبت به بانک‌های سنتی خواهند داشت. نئوبانک ماهیت کسب و کارها را در آینده نزدیک تغییر خواهند داد. با توجه به اینکه ابزارهای دیجیتال از جمله گوشی‌های هوشمند اصلی‌ترین نقش را در ارتباط دادن مشتریان با نئوبانک ایفا می‌کنند لذا تحولات ایجاد شده در نئوبانک‌ها قطعا تغییرات سریع و شگرفی را در تولید محصولات دیجیتال به وجود خواهد آورد.

بر اساس نظرسنجی انجام شده توسط پی دلیو سی^۱ در زمینه به کارگیری روش‌های نوین و فناورانه در صنعت بانکداری این نتیجه حاصل شده است که گرچه ورود فناوری‌های نوین منافع بسیاری برای بانک به همراه داشته است اما نهایتا آنچه که تعیین کننده برتری روش‌های نوین بر روش‌های سنتی و کلاسیک بانکداری است، رضایت‌مندی و حفظ مشتری می‌باشد. بنابراین توسعه صنعت بانکداری به شرط افزایش رضایت مشتری، مد نظر سازمان‌های تصمیم گیرنده در این زمینه است. بسیاری از بانک‌ها تمایلی به تجهیز سیستم‌های خود به فناوری‌های نو نشان نمی‌دهند زیرا آنها بر این باورند که اقبال کنونی مشتری از خدمات آنها نتیجه سال‌ها تلاش آنها با هدف اصلی تامین رضایت مشتری بوده است و جایگزین‌سازی برخی روش‌های نوین با تمام مواهب آن از جمله افزایش سرعت، امنیت و چابک‌سازی سیستم، ممکن است به قیمت از دست دادن حمایت مشتریان تمام شود. به عقیده آنها مشتری‌ها به دنبال شنیدن پاسخ آری و خیر نیستند بلکه آنها دوست دارند مشکلاتشان را کسی حل کند که احساس آنها را درک می‌کند و بدون اینکه آنها را درگیر اتوماسیون اداری نماید احساس رضایت‌مندی و اعتماد را در آنها به وجود آورد.

در کشورهایی که نظام بانکی مبتنی بر بانکداری بدون ربا یا بانکداری اسلامی دارند، از جمله کشور جمهوری اسلامی ایران، در به کارگیری روش‌های نوین بانکداری با احتیاط بیشتری عمل می‌شود. برای نمونه استفاده از تکنولوژی بلاکچین و رمز ارزها مخالفین و موافقینی در بین سیاست‌گذاران حوزه پولی و بانکی جمهوری اسلامی ایران دارد و به نظر می‌رسد بیشترین مناقشه در این خصوص مربوط به مقوله ماینینگ باشد.

¹ Price Waterhouse Coopers (PWC)

فصل چهارم

شواهدی تجربی از ورود بانک های خارجی

۱-۵ مقدمه

از زمان بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۷، بانکداری بین‌المللی توجه بیشتر سیاست‌گذاران، محققان و سایر سهامداران بخش مالی را به خود جلب کرده است. شاید هیچ بخشی از اقتصاد نمی‌توانست عمق بحران را به خوبی سیستم بانکی به تصویر بکشد. قبل از بحران، بانک‌های بین‌المللی^۱ به عنوان یک عامل مهم در توسعه مالی و همچنین رشد اقتصادی در نظر گرفته می‌شدند. این باور هم زمان با افزایش قابل توجه جهانی شدن موسسات مالی و بانکی در دهه قبل از بحران وجود داشت. با این وجود، طی بحران، بسیاری از صاحب‌نظران علوم بانکی، بانک‌های بین‌المللی را مسئول انتقال شوک‌ها در سراسر کشورها دانسته و منافع آنها را زیر سوال بردند. در این میان هیئت ثبات مالی^۲، کشورهای گروه ۲۰ و سیاستگذاران در سراسر جهان در مورد تبعات بانکداری بین‌المللی ابراز نگرانی کرده بودند. تحقیقات نشان می‌دهد که بانکداری بین‌المللی از دو طریق مهم می‌تواند به رشد و ثبات سریع‌تر کشورها کمک کند؛ نخست اینکه با در دسترس قرار دادن سرمایه، تخصص و فناوری‌های جدید باعث رقابت بیشتر سیستم مالی داخلی می‌شود؛ و دوم اینکه با امکان تقسیم ریسک و ایجاد تنوع، اثرات شوک‌های داخلی را بر بدنه اقتصاد هموار نموده و از نوسانات شدید جلوگیری می‌نماید.

^۱ منظور بانک‌هایی هستند که در خارج از کشور محل کار خود فعالیت می‌کنند.

^۲ Financial Stability Board (FSB)

اما آنچه مسلم است این است که بانکداری بین المللی بدون خطر هم نیست و نگرانی های بلندمدت در مورد سیاست های بانکی در عرصه بین المللی وجود دارد. به عنوان نمونه کشورهای در حال توسعه تا چه اندازه باید در ارائه خدمات مالی داخلی خود به بانک های بین المللی مقیم اعتماد کنند، به ویژه هنگامی که بانک های بین المللی ممکن است با فشار کشورهای خود دست به تعدیل نیرو بزنند که خود منجر به فرسایش مهارت ها و کارایی کمتر خدمات داخلی می شود؟ آیا مقامات کشورهای در حال توسعه باید به خصوص در رویکرد پذیرش بانک های بین المللی از سایر کشورهای در حال توسعه یا توسعه یافته محتاط باشند؟ آیا کمبود تجربه یا ضعف مقررات و نبود نظارت کافی در کشورهای مقصد موضوعی نگران کننده است؟ آیا مضرات احتمالی وجود بانک های خارجی با انتقال دانشی که این بانک ها به همراه می آورند و پتانسیل بهتری برای ارائه خدمات بانکی در کشورهای در حال توسعه شکل می گیرد، جبران می شود؟ آیا اجازه دادن به بانک های خارجی برای داشتن سهم بازار بیشتر خطر کاهش هم زمان دسترسی و افزایش قیمت خدمات بانکی برای شرکت های کوچک و متوسط^۱ (SME) و خانوارهای کم درآمد را دارد؟ و نهایتاً فناوری - به ویژه در قالب شرکت های فین تک^۲ که در سطح جهانی و فرامرزی از طریق محصولات دیجیتال فعالیت می کنند - چه برهم کنشی با بانک های خارجی و بین المللی خواهد داشت؟ این سوالات و سوالات متعدد دیگری از این دست همواره در ذهن بانکداران و سیاست گذاران حوزه های پولی و بانکی اقتصاد وجود داشته و شاید بررسی تجارب کشورها در پاسخ دادن به برخی از آنها یاری رسان باشد. از این رو در این فصل به صورت خلاصه به بررسی تجارب برخی از کشورها در زمینه آزادسازی مالی و ورود بانک های خارجی به آنها پرداخته شده است.

۲-۵ آزاد سازی مالی و شواهد تجربی

آزادسازی مالی که همراه با سایر اصلاحات سیاست های اقتصاد کلان اجرا می شود، همچنان یکی از بحث برانگیزترین موضوعات در ادبیات اقتصادی است. آزادسازی مالی فرآیندی است که در آن تخصیص منابع به جای دولت توسط نیروهای بازار تعیین می شود. با نظارت و تشویق نیروهای

¹ Small and Medium Enterprises

² Fintech

بازار برای تصمیم گیری در مورد اینکه چه کسی اعتبار می گیرد و به چه قیمتی، نقش دولت را در بخش مالی به حداقل می رساند. آزادسازی بخش بانکی یکی از مولفه های مهم آزادسازی مالی است. حامیان آزاد سازی مالی ضمن تأکید بر آزادسازی بخش بانکی، ادعا می کنند که ورود بانک های خارجی در کشورهای فقیر و در حال توسعه بسیار مطلوب و سودمند است. اما شواهد تجربی اخیر نشان می دهد که ورود بانک های خارجی می تواند در نحوه تخصیص منابع در سیستم مالی کشور مقصد نقش مهمی داشته باشند. همچنین بانک های بزرگ خارجی قصد ندارند به شرکت های کوچک و متوسط، بازرگانان کوچک، بخش غیررسمی و کشاورزان اعطای اعتبار نمایند بلکه آنها تمایل دارند به مشاغل کم خطر دیگری مانند شرکت های فراملی^۱ و گروه های بزرگ اقتصادی خدمات رسانی نمایند، در حالی که به عقیده اقتصاددانان در بیشتر کشورها، از جمله هند، چین، ژاپن، آلمان یا ایالات متحده شرکت های کوچک و متوسط ستون فقرات اقتصاد هستند. از این دیدگاه می توان گفت بانک های خارجی پیامدهای جدی برای رشد اقتصادی به ویژه در کشورهای در حال توسعه دارد.

در بسیاری از کشورها و به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، حضور بانک های خارجی به ویژه در دهه ۱۹۹۰ به طرز چشمگیری افزایش یافت. از جمله دلایل این افزایش در عملیات بانک های خارجی این بود که از اوایل دهه ۱۹۹۰ بسیاری از کشورها سیاست های آزادسازی مالی را اجرا کردند و به بانک های خارجی اجازه دادند شعبه هایی ایجاد کنند و به فعالیت پولی و بانکی در کشورهای مقصد پردازند. رشد سریع عملکرد بانک های خارجی سولاتی را در مورد عواقب حضور آنها برای بازارهای بانکی داخلی ایجاد کرد. در ادبیات نظری اساساً سه سوال عمده مورد بحث به شرح زیر است:

الف) آیا بانک های خارجی بر رقابتی شدن فضای بانکداری داخلی تأثیر می گذارند؟

ب) آیا بانک های خارجی بر کارایی بانک های داخلی تأثیر خواهند گذاشت؟

ج) آیا بانک های خارجی بر ثبات سیستم مالی داخلی تأثیر خواهند داشت؟

در ادامه با بررسی تجربیات چند کشور درک مناسب تری از چرایی وجود سولاتی از قبیل آنچه در بالا گفته شده حاصل خواهد شد. نکته قابل توجه اینکه در حال حاضر، به نظر می رسد تمرکز صنعت

¹ Trans- National Corporations (TNC)

بانکداری جهانی بر هند و چین باشد، بنابراین تحلیل برخی از تحولات اخیر در این کشورها مهم تر خواهد بود. در اینجا به صورت مختصر در مورد تجربه برخی کشورها از ورود بانک‌های خارجی به منظور آزادسازی مالی و تبعات آن بحث خواهیم کرد:

۵-۲-۱ هند

بررسی روند آزادسازی مالی در هند نشان می‌دهد آزادسازی مالی که بین سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۴ انجام گرفته و اصولاً باید باعث افتتاح تعداد بیشتری از شعب بانک‌ها به ویژه بانک‌های خارجی در کشور شده باشد، نتایجی معکوسی بر جای گذاشته است. تعداد کل شعب بانک‌ها، به ویژه در مناطق روستایی (از ۳۲۹۳۹ در مارس سال ۱۹۹۷ به ۳۲۲۲۷ در پایان سال ۲۰۰۴) در دوره پس از آزادسازی کاهش یافت. در دوره بعد از آزادسازی، مشاهده شده است که وام به شرکت‌های کوچک و متوسط از ۱۵ درصد به ۱۱ درصد طی ۵ سال کاهش داشته است. شرکت‌های کوچک و متوسط موتور رشد اقتصادی هند هستند به طوری که ۴۰ درصد از کل تولید هند و ۳۴ درصد از صادرات این کشور را تشکیل می‌دهند و دومین کارفرمای بزرگ بعد از کشاورزی در هند محسوب می‌شوند. در ادامه روند فوق الذکر می‌توان این نتیجه را گرفت که ادامه روند گسترش بانکداری خارجی و متعاقب آن ادامه غفلت از اعطای وام به شرکت‌های کوچک و متوسط می‌تواند تأثیرات نامطلوبی بر رشد اقتصادی و اشتغال در هند داشته باشد.

از همه مهمتر، سیستم بانکی هند شاهد کاهش قابل توجه اعتباردهی به بخش روستایی بوده است. اعتبار روستایی از ۱۵/۷ درصد در سال ۱۹۹۲ به ۱۱/۸ درصد در سال ۲۰۰۲ کاهش یافت. بنابراین علاوه بر اینکه ورود بانک‌های خارجی منجر به افزایش اعتبار روستایی نشد، اشتیاق فزاینده‌ای در بین بانک‌های خارجی برای تأمین اعتبار جهت تهیه کالاهای غیر ضروری مانند کالاهای مصرفی لوکس وجود داشته است. ارزان‌تر بودن وام‌های خرید اتومبیل از وام‌های کشاورزی در هند خود گواهی بر این مدعا است. بانک‌های خارجی تمایل به ارائه خدمات به مشتریان ثروتمند در کشورهای در حال توسعه دارند. تجارت کالاهای مصرفی عمده تمرکز اصلی بانک‌های خارجی در بیشتر کشورهای در حال توسعه است. به عنوان مثال، وام‌های خرده فروشی (که ریسک‌پذیرتر نیز هستند) در دسترس‌ترین بازار خدمات مالی در هند است. خانوارهای طبقه متوسط و فقیر مورد

توجه بانک‌های خارجی نیستند. بانک‌های خارجی وارد کشور می‌شوند تا خدمات مشاوره‌ای گسترده‌ای برای تأمین نیازهای سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی مالی مشتریان مرفه ارائه دهند. برخی از بانک‌های بین‌المللی حتی سبک زندگی مانند دسترسی به باشگاه‌های انحصاری و فعالیت‌های اوقات فراغت را به مشتریان خود در هند ارائه می‌دهند.

بانک‌های خارجی تمایل دارند که به جای بانکداری فراگیر، با ارائه خدمات به تعداد کمی از مشتری، بانکداری انحصاری را دنبال کنند. برای نمونه دویچه بانک را می‌توان نام برد که در سال ۲۰۰۵ وارد عملیات بانکی خرده فروشی در هفت شهر هند شد. دویچه بانک برای آن دسته از شهروندان هندی حساب‌های بانکی باز می‌کند که می‌توانند حداقل موجودی روپیه (معادل تقریباً ۵۰۰۰ دلار) را پرداخت کنند. این مبلغی است که طبق استانداردهای درآمد هند فقط مشتریان مرفه از پس هزینه‌های آن برمی‌آیند. تعصب نسبت به مشتریان مرفه از بیانیه صادره شده توسط آقای راینر نسکه^۱، عضو کمیته اجرایی گروه دویچه بانک مشهود است. این بانک در گزارش‌های خود به عنوان نتیجه عملکرد آن بیان می‌کند که تعداد مصرف‌کنندگان ثروتمند هند در حال افزایش، بازار کالاهای مصرفی در حال گسترش و تقاضای مشتریان خصوصی برای خدمات عالی مشاوره‌ای و محصولات بانکی با کیفیت بالا همچنان در حال افزایش است و این همان شرایطی است که دویچه بانک با خلق ارزش، نوآوری و راحتی مشتریان هندی به دنبال خدمت‌رسانی به آن است.

در ایالات متحده و آفریقای جنوبی، بانک‌های خارجی توجه خود را به بازار غیربانکی معطوف داشته‌اند زیرا بازار اصلی آنها که از قبل در آن فعالیت داشته‌اند، بسیار اشباع شده است. در هند نیز یک بازار بزرگ دست نخورده وجود دارد که می‌تواند توسط بانک‌های خارجی کشف شود. پانصد میلیون هندی (تقریباً دو برابر جمعیت ایالات متحده) وجود دارد که از دسترسی به خدمات بانکی بی‌بهره مانده‌اند که گذشته از دلایل نوع دوستانه، چنین اندازه بزرگی در بازار باید برای بانک‌های خارجی جذاب باشد. نمی‌توان انکار کرد که تفاوت این بازار با بازارهای دیگر به این معناست که بانک‌ها برای ارائه خدمات به این جمعیت نیاز به تولید محصولات خاص با هزینه کمتر دارند اما بحث این است که کمبود بازار نیست که مانع ارائه خدمات بانکی توسط بانک‌های خارجی می‌شود

¹ Rainer Neske

بلکه دوری جستن این بانک‌ها از خدمات دهی به بخش روستایی و به طور کلی مردم فقیر به محدودیت بازار آنها انجامیده است.

بنابراین ما باید به این سوال پاسخ دهیم که آیا بانک‌های خارجی قرار است نیازهای مناطق بدون بانک در هند را برآورده کنند؟ آیا بانک‌های خارجی قصد دارند دسترسی سیستم بانکی را به میلیون‌ها شهروند هندی که حساب بانکی ندارند افزایش دهند؟ با توجه به این واقعیت که مشتری مرفه بانک‌های خارجی می‌تواند ده برابر بیشتر سود رسانی برای بانک داشته باشد، بسیار بعید است که منافع تجاری بانک‌های خارجی با نیازهای توسعه مناطق بدون بانک هند مطابقت داشته باشد. همچنین، نمی‌توان انتظار داشت که بانک‌های خارجی به عنوان بخشی از فعالیت‌های نوع دوستانه یا اقدامات مسئولیت اجتماعی، داوطلبانه شعبه‌هایی را در مناطق روستایی و دور دست تاسیس کنند. این ناهنجاری تنها با یک چارچوب نظارتی قوی قابل حل است، که متأسفانه مقامات هند در چارچوب برنامه آزادسازی بانکی به آن توجه کافی نداشته‌اند.

۵-۲-۲ آمریکای لاتین

جهانی شدن بانک‌های آمریکای لاتین با ورود بانک‌های خارجی به این کشور آغاز شده است. حضور بانک‌های خارجی در آمریکای لاتین به دوره قبل از مرحله اول جهانی سازی در پایان قرن نوزدهم با ورود انگلیسی‌ها در سال ۱۸۶۰ به عرصه بانکداری آمریکای لاتین باز می‌گردد. ابتدا بانک لندن و ریور پلایت^۱ و بانک لندن و برزیل^۲ در سال ۱۸۶۲ آغاز به کار کردند و یک سال بعد بانک‌های دیگری از جمله بانک بریتیش آمریکای جنوبی^۳، بانک انگلیس در ریودوژانیرو^۴ و بانک لندن در مکزیک و آمریکای جنوبی^۵ این روند را دنبال کردند. هدف اصلی این بانک‌ها تأمین مالی تجارت اروپا و ایالات متحده با آمریکای لاتین بود. مراودات بانکی به اندازه صادرات به شکوفایی اقتصاد کشورهای لاتین در آن دوره کمک نمود. بنابراین بانک‌های خارجی توانستند به کشورهای

¹ London and River Plate Bank

² London and Brazilian Bank

³ British Bank of South America

⁴ English Bank of Rio de Janeiro

⁵ London Bank of Mexico and South America

آمریکای لاتین کمک کنند تا جای خود را در اقتصاد جهانی به دست آورند و در عین حال آنها را به تولیدکنندگان و صادرکنندگان محصولات اولیه در مقیاس جهانی تبدیل کنند و سهمی از تجارت برخی کالاها را نصیب آنها سازند.

مرحله دوم روند جهانی سازی در واقع با یک فرآیند گسترده آزادسازی مالی همراه بود که به توسعه سریع بانکهای خارجی در اقتصادهای در حال ظهور، به ویژه در آمریکای لاتین از اواسط دهه ۱۹۹۰ کمک کرد. براساس آخرین آمار و اطلاعات بانکهای خارجی تقریباً ۳۰ درصد از داراییهای بانکی حوزه آمریکای لاتین را کنترل می کنند، این رقم در مورد مکزیک (کشوری که بیشترین تعداد بانک خارجی را در خود جای داده است) به بیش از ۸۰ درصد می رسد. برای نمونه وامهای ارزی محلی که توسط شرکت های چند ملیتی و شعب بانکهای خارجی اعطا می شود، بیش از ۶۵ درصد از کل وامها را تشکیل می دهد. همانطور که بررسی ها نشان می دهد، عوامل اقتصاد کلان در ورود اخیر بانکهای خارجی به آمریکای لاتین، به ویژه تحولاتی که از ابتدای دهه ۱۹۸۰ در کشورهای منطقه رخ داد، نقشی اساسی دارند. ابتدای دهه ۱۹۹۰ آمریکای لاتین تحت مشاوره آژانس های مالی بین المللی سیاست های تعدیل را اجرا کرد که نتیجه آن دستیابی به نرخ رشد بالاتر توسط این کشورها شد. مسلماً، این نرخ رشد نسبت به نرخ رشد کشورهای آسیایی کمتر بود، اما در مقایسه با دوره های قبل کاملاً متفاوت و برای کشورهای لاتین موفقیت قابل ملاحظه ای محسوب می شد. اقتصاد این کشورها مجدداً در سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۳ با رشد اقتصادی همراه بود، که گرچه هنوز نرخ رشد اقتصادی کمتر از برخی کشورهای آسیایی بود اما از بسیاری از مناطق جهان نرخ بالاتری را تجربه کردند.

این عملکرد اقتصاد کلان، توجه سرمایه گذاران خارجی را به خود جلب کرد، به ویژه جذابیت سرمایه گذاری در کشورهایی که با کاهش شدید تورم روبرو بودند بیشتر شد. در برخی از این کشورهای لاتین تورم از نرخ سالانه ۱۶۲ درصد بین سال های ۱۹۸۸ و ۱۹۹۷، به زیر ۱۰ درصد در سال ۲۰۰۰ رسیده بود. این کاهش تورم گرایش صاحبان سرمایه را برای تمایل به سرمایه گذاری در دارایی های مالی کشورهای لاتین تشویق نمود. در همان زمان، مانده حساب جاری که در طی دهه ۱۹۹۰ با کسری قابل توجهی روبرو بود، در سال ۲۰۰۵ مازاد را نشان داد. این بهبود در شاخص های

اقتصاد کلان و افزایش قابل توجه سرانه تولید ناخالص داخلی (حدود ۹ درصد رشد مثبت بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۵) چشم انداز اقتصادی کشورهای آمریکای لاتین را جذاب نمود. علاوه بر این، پویایی و تحرک سرمایه انسانی با جوانانی که نسبت بیشتری از جمعیت را تشکیل می‌دادند تحقق یافت، از این رو کشورهای خارجی آن منطقه را به یک بازار جذاب برای سرمایه‌گذاری و ورود بخش پولی و بانکی خود برشمردند. بانک‌های خارجی در این میان به دنبال کسب منافع طولانی مدت از این بخش از مشتری‌ها با هدف ارائه طیف وسیع‌تری از محصولات و خدمات بانکی و مالی در آینده (وام‌های ملکی، اعتبار مصرف‌کننده، بیمه عمر و ...) بودند.

دلیل دیگر ورود بانک‌های خارجی مشکلات ساختاری بانک‌های داخلی در این منطقه بود. موگولانسکی و همکاران^۱ به مجموعه‌ای از عوامل که سیستم‌های بانکی آمریکای لاتین از آنها رنج می‌بردند شامل نسبت نامتناسب وام به تولید ناخالص داخلی، مطالبات معوق بیش از اندازه، نرخ بالای تامین مالی بخش خصوصی و عدم امکان دسترسی اکثر خانواده‌ها و شرکت‌ها به اعتبارات اشاره نمودند. برای بهبود کارایی صنعت بانکداری، دولت‌ها شروع به اقدامات اساسی آزادسازی کردند که منجر به اصلاحات مالی موسوم به نسل اول^۲ شد. آنها با آزادسازی نرخ بهره، کاهش موانع و مقررات دست و پاگیر، با ایجاد موج جدیدی از خصوصی‌سازی و گشایش مالی به حل مشکلات ساختاری سیستم پولی و بانکی اقدام نمودند. این مقررات زدایی با رشد گسترده وام دهی همراه شد و این در حالی بود که انگیزه بالای سفته بازی در بازارهای املاک و سهام هنوز وجود داشت و همین موضوع بعداً موجب بروز بحران در سیستم بانکی گردید.

بحران‌های بانکی متعاقب این آزادسازی مالی (مکزیک در سال‌های ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۵، برزیل در سال ۱۹۹۹ و آرژانتین در سال ۲۰۰۱) راه را برای اصلاحات نسل دوم^۳ هموار کرد که هدف ویژه آن تقویت مکانیسم‌های نظارتی بانکی بود. اصلاحات سیستم مالی علاوه بر پیامدهای محلی آنها، ورود بانک‌های خارجی را تسریع کرد. این اقدامات با مقررات زدایی‌های صورت گرفته قبلی، زمینه‌های جدیدی از فعالیت بانکی (لیزینگ، عملیات بورس، تضمین بانکی و مدیریت صندوق بازنشستگی) را ایجاد نمود.

¹ Mogueillansky et al.

² First-Generation

³ Second-Generation

روند اخیر نه تنها سهم عمده‌ای در ورود بانک‌های خارجی داشت، بلکه بر مسیر خصوصی‌سازی سایر شرکت‌های بخش دولتی نیز تأثیر داشت به طوری که از ۵۰۰ شرکت بزرگ آمریکای لاتین، ۹۳ شرکت طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۲ تحت کنترل دولت قرار داشت و این تعداد تا سال ۱۹۹۸ به ۴۰ شرکت تقلیل یافت (کپال^۱، ۲۰۰۰). بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۷ این منطقه تقریباً ۳۷ درصد از جریان خالص سرمایه خصوصی را که به سمت اقتصادهای نوظهور هدایت می‌شد، جذب کرد. همچنین از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۲، موفق به جذب نزدیک به ۴۷ درصد از سرمایه‌های خصوصی شدند که در این میان ۳۷ درصد آن به صورت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بوده است. این رقم برای آسیا ۳۴/۷ درصد و برای اروپای مرکزی و شرقی حدود ۱۳/۸ درصد گزارش شده است. حتی اگر سهم نسبی آمریکای لاتین از آن زمان کاهش یافته باشد، این ورود گسترده سرمایه‌گذاران خارجی در آن دوران، به ویژه شرکت‌های چندملیتی، انگیزه‌ای را برای همراهی بانک‌های کشورهای توسعه یافته و شرکت‌های چندملیتی ایجاد کرده است. بانک‌های بین‌المللی برای تأمین نیاز شرکت‌های چندملیتی به وام‌های ارزی، مسائل بین‌المللی، روش‌های تسویه حساب، مدیریت ریسک مبادله یا حتی از نظر مشاوره در مورد ادغام و کمک‌های اولیه برای استقرار آنها در خارج از کشور، از خدمات رسانی بسیار بهتری نسبت به بانک‌های داخلی برخوردار بودند.

گسترش بانک‌های خارجی در آمریکای لاتین انتقادات زیادی را برانگیخته است، شدیدترین انتقادات مربوط به نقش آنها در تضعیف سیستم‌های بانکی داخلی است. آنها متهم شدند که خود را در سودآورترین بازارها یا بخش‌ها مشارکت داده و با این کار، مسئولیت سودآوری پایین بانک‌های محلی که مجبور هستند سبد مشتری با ریسک بالاتر را مدیریت کنند بر عهده آنها است. از طرفی در مقایسه با شرکت‌های بزرگ، برای شرکت‌های کوچک تأمین مالی از بانک‌ها و موسسات مالی خارجی کار آسانی نبوده است. از سویی با گسترش بانک‌های خارجی در این کشورها و تشدید تمرکز بانکی خارجی بر پروژه‌های بزرگ باعث گسترش واسطه‌گری و افزایش هزینه‌های مالی وام‌گیرندگان خرد شده‌اند.

¹ Cepal

کلارک و همکاران^۱ در مورد آرژانتین، شیلی، کلمبیا و پرو بر این نکته تأکید کردند که بانک‌های کوچک خارجی نسبت به بانک‌های کوچک محلی به شرکت‌های کوچک وام کمتری می‌دهند. در همین حال، خاطر نشان می‌کنند که در شیلی و کلمبیا، بانک‌های بزرگ خارجی بیش از بانک‌های بزرگ محلی به شرکت‌های کوچک وام می‌دهند. بررسی‌ها در آرژانتین و شیلی نیز نشان داده است که بانک‌های بزرگ خارجی نسبت به بانک‌های بزرگ محلی با سرعت بیشتری به شرکت‌های کوچک محلی وام داده‌اند.

در مقایسه با شرکت‌های چند ملیتی که سرمایه، فناوری‌ها و روش‌های حکمرانی خود را با خود به همراه دارند، بانک‌های چند ملیتی دارای دارایی‌های خاصی هستند که آنها را به خارج از کشور میزبان منتقل می‌کنند. در آمریکای لاتین، از جنبه‌های مختلف، بانک‌های بین‌المللی با انتشار روش‌های جدید مدیریت ریسک، معرفی روش‌های جدید کنترل و تقویت استحکام دارایی‌ها در سیستم‌های بانکی، به تقویت ثبات مالی کمک کرده‌اند.

همانگونه که گفته شد تجربه کشورهای لاتین نشان داده است ورود بانک‌های خارجی به این کشورها توانسته است موجب افزایش ریسک ورشکستگی کسب و کارهای خرد و گسترش انگیزه سفته‌بازی گردد. همچنین ایجاد یک تراست بانکی تحت کنترل خارجی‌ها، مانند آنچه در مکزیک رخ داد، اقدامات پیشگیرانه در برابر ریسک سیستماتیک را برای مقامات نظارتی پیچیده‌تر می‌کند. نظارت مستلزم همکاری نزدیک‌تر بین مقامات کشور میزبان و کشورهای خارجی است به خصوص در سیستم‌های بانکی تحت کنترل بانک‌های خارجی. این همکاری زمانی آسان‌تر می‌شود که سرپرستان استقلال یکسانی داشته باشند یا از شیوه‌های ارتباطی مشترک استفاده کنند. در این کشورها مقامات کشورهای میزبان همواره از این که اطلاعات کافی در مورد پیامدهای داخلی عملیات بین‌المللی انجام شده توسط بانک‌های چندملیتی یا وضعیت خاص بانک‌های خارجی به آنها داده نشده است، نگران بوده‌اند.

¹ Clark et al

۵-۲-۳ چین

سیاست چین برای جهانی شدن اولین بار در سال ۲۰۰۱ اعلام شد. چین به عنوان شرط پیوستن به سازمان تجارت جهانی در اواخر سال ۲۰۰۱، توافق کرد که گشایش در بازارهای مالی خود را ظرف پنج سال به پایان برساند و این نتیجه قابل پیش بینی اصلاحات مالی ۱۹۷۰ در چین و به بار نشستن تلاش های چین برای به دست آوردن سرمایه گذاری خارجی با ترغیب شرکت های چینی به اتخاذ سیاست های برون نگر بود. از این رو بحران مالی جهانی ۲۰۰۸ فرصتی نادر برای جهانی شدن برای بانک های چینی به وجود آورد که نشانگر تغییر مسیر اقتصاد جهانی از ایالات متحده به سمت چین بود (یئونگ و لیو، ۲۰۰۸). در حال حاضر چین به یک بازیگر مهم در سیستم مالی جهانی، از جمله در بخش بانکی و بازارهای اوراق قرضه و سهام تبدیل شده است. براساس کل دارایی ها، نظام بانکی چین در سال ۲۰۲۰ از ایالات متحده و کل منطقه یورو پیشی گرفت و با ۳۰۹ تریلیون یوان بزرگترین سیستم بانکی در جهان را به خود اختصاص داد.

حرکت سریع موسسات مالی خارجی در دهه ۱۹۹۰ به این کشور در جذب سرمایه گذاری خارجی کمک کرده و عامل مهمی در رشد چشمگیر اقتصادی چین بوده است. با توجه به اینکه فعالیت های بانک های خارجی در چین محدود به شهرهای بزرگی از جمله پکن، شانگهای، گوانگژو و شنژن بود بنابراین در مارس ۱۹۹۹ دولت چین محدودیت در مناطقی را که موسسات مالی خارجی مجاز به فعالیت بودند کاهش داد. چندین امتیاز عمده توسط چین به بانک های خارجی اعطا شد از جمله اینکه بانک های خارجی مجاز به انجام انواع معاملات ارزی با مشتریان خارجی بلافاصله پس از عضویت در سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۰۱ هستند و هیچ محدودیت جغرافیایی و نوع مشتری برای فعالیت بانک های خارجی در چین تا سال ۲۰۰۶ وجود نداشته باشند. در نتیجه این تغییر قانون، در مناطق کمتر توسعه یافته چین، فعالیت موسسات مالی و بانکی تا حدودی گسترش یافت در حالی که طی دوره ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۷ تأسیس شعب جدید توسط بانک های خارجی فعال در چین همچنان در شهرهای بزرگ در مناطق ساحلی شرقی متمرکز شده بود. سیاست گذاران بخش مالی و پولی چین معتقدند که اگرچه تأثیر مستقیم بانک های خارجی محدود باقی مانده است اما از مهمترین مزیت برای این کشور در جذب بانک های خارجی عبارتند از:

۲- استفاده از مدل‌های نوین تجاری

۳- به کارگیری ابزارهای منحصر به فرد تأمین مالی

موارد فوق که توسط بانک‌های خارجی در اختیار اقتصاد ملی قرار گرفته است منجر به تغییرات قابل توجهی در مکانیزم‌های عملیاتی مورد استفاده توسط بانک‌های داخلی چین شده و در نتیجه به افزایش رقابت آنها کمک کرده است. حضور بانک‌های خارجی همچنین محرکی برای آزادسازی بخش مالی و گشایش بیشتر بازارهای مالی چین شده است. همچنین براساس تخمین‌های صنعت بانکداری، کل دارایی‌هایی که در اختیار خانوارهای ثروتمند چینی قرار داشت تا سال ۲۰۰۹ تقریباً دو برابر شد و به ۱۶۰۶ میلیارد دلار رسید، در حالی که این رقم در سال ۲۰۰۴ حدود ۸۲۵ میلیارد بوده است.

فشار رقابتی که این گشایش بازار ایجاد خواهد کرد باید منجر به این موضوع شود که موسسات مالی چین به منظور تقویت رقابت و تقویت توانایی‌های داخلی خود بر اتخاذ تکنیک‌های جدید و توسعه محصولات و خدمات جدید نوآورانه تمرکز نمایند در غیر این صورت رقابت با موسسات مالی خارجی که در کشور مشغول فعالیت هستند دشوار و برخوردار از منافع حاصل از فعالیت آنها در کشور محدود خواهد بود. تاریخ اقتصادی چین در دهه‌های اخیر این واقعیت را نشان می‌دهد که بانک‌های چینی تمایل دارند بر بازده دارایی‌ها تمرکز کنند. آنها اعتقاد دارند با ادامه رشد اقتصاد چین و افزایش سرانه تولید ناخالص داخلی، بخش مالی سرانجام به بلوغ بالاتری می‌رسد که منجر به بهبود قابل توجه بازده دارایی‌های نظام بانکی می‌شود.

تحقیقات بانکی در چین نشان می‌دهد که سهم بالاتر بانک‌های خارجی از کل دارایی‌ها، سپرده‌ها و وام‌های بخش بانکی تأثیر قابل توجهی بر عملکرد عملیاتی بخش بانکی چین نداشته است و در برخی برهه‌های زمانی سرمایه‌گذاری توسط بانک‌های خارجی تأثیر منفی بر عملکرد عملیاتی بانک‌های چینی داشته است اما با این وجود سرمایه‌گذاری خارجی به بانک‌های چینی کمک کرده است تا نقاط ضعف خود را ببینند و به آنها این فرصت را داده است تا نقاط قوت بانک‌های خارجی را الگویی خود قرار دهند.

با توجه به این واقعیت که بانک‌های خارجی در معرض دید بین‌المللی و تمرکز قابل توجهی هستند، علاوه بر ارائه خدمات بهتر، می‌توانند محصولات جدیدی را روانه بازار چین کنند چرا که آنها در

موقعیت مناسبی برای جذب سپرده گذاران چینی هستند. همچنین بانک‌های خارجی می‌خواهند بر مشاغل مرتبط با تجارت‌های سودآورتر و شرکت‌های بزرگ‌تر در مقیاس جهانی تسلط یابند بنابراین با عنایت به اینکه بانک‌های دولتی دارای شبکه‌های گسترده شعبه در مناطق شهری و روستایی هستند و هدف آنها حمایت از صنایع کوچک و متوسط چینی است، افتتاح بانک‌های خارجی در چین به لحاظ بازار هدف تضاد جدی با عملکرد چهار بانک بزرگ دولتی نداشته است. اما این فقط یک روی سکه است زیرا با توجه به اینکه بانک‌های داخلی به شرکت‌های کوچک و متوسط در چین، که موتور رشد اقتصادی در چین هستند، به صورت فزاینده اعتبار می‌دهند به نظر می‌رسد در آینده اعتبار کمتری برای اختصاص دادن به این شرکت‌ها در دسترس داشته باشد، که به نوبه خود، پیامدهای منفی بر رشد اقتصادی خواهد داشت. به علاوه، با اجازه دادن به بانک‌های خارجی برای ارائه خدمات بانکی به ساکنان، ممکن است صاحبان سرمایه چینی تمایل پیدا کنند پس انداز خود را از بانک‌های دولتی به بانک‌های خارجی منتقل کنند به این امید که آنها می‌توانند خدمات کارآمدتر و محصولات جدیدتری ارائه دهند.

همچنین طبق تحقیقات در بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ تخمین زده شده است که حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد پس انداز از بانک‌های دولتی به بانک‌های خارجی منتقل شده است. با توجه به این واقعیت که بقای بسیاری از شرکت‌های دولتی^۱ به گرفتن وام از بانک‌های دولتی بستگی دارد، چنین تغییر پس انداز می‌تواند تهدیدی جدی برای کل اقتصاد چین باشد. اگر چنین تحول بزرگی در امور بانکی طی یک دوره کوتاه اتفاق بیفتد، بانک‌های دولتی قادر به پشتیبانی از شرکت‌های دولتی نخواهند بود و در نتیجه بسیاری از آنها ورشکسته خواهند شد.

۵-۲-۴ ترکیه

سیستم بانکداری در ترکیه بزرگترین بخش سیستم مالی این کشور را داشته و بخش عمده معاملات و فعالیت‌های بازار پول و سرمایه توسط بانک‌ها در این کشور انجام می‌پذیرد. بیشتر بانک‌های دولتی

¹ State-owned enterprise (SOE)

از جمله زراعت بانک^۱ به تأمین مالی بخش کشاورزی اختصاص داده شده‌اند، اما بانک‌های خصوصی عموماً با گروه‌های بزرگ صنعتی در ارتباط نزدیک هستند.

اولین فعالیت‌های بانکی در ترکیه از اوایل سال ۱۸۰۰ توسط صرافان و بانکداران گالاتا^۲ آغاز شد. در این دوره، همه فعالیت‌های شبه بانکی توسط صرافان انجام می‌شد و بانکداران گالاتا بیشتر از اقلیت‌های قومی در استانبول تشکیل می‌شدند. با بدتر شدن اوضاع مالی امپراتوری عثمانی پس از جنگ کریمه، امپراتوری به حمایت مالی خارجی نیاز داشت. در این دوره بود که نمایندگان چندین بانک خارجی، با هدف افزایش اعتبارات به امپراتوری، با نرخ بهره بالا به استانبول آمدند. بانک عثمانی^۳ در سال ۱۸۵۶ (دارای دفتر مرکزی در لندن) تاسیس شد و تا دهه ۱۹۳۰ به عنوان بانک مرکزی فعالیت می‌کرد. پس از آن بانک مرکزی ترکیه در همان دهه تاسیس گردید که وظایف عمومی بانک‌های مرکزی مانند چاپ اسکناس، حفاظت از ارز و تنظیم سیستم بانکی و اعتباری را داشت. تا دهه ۸۰ میلادی، بانک مرکزی ترکیه به دلیل اینکه کسری بودجه دولت را تأمین می‌کرد به نوعی بانکدار دولت بوده و به سایر بانک‌های ترکیه اعطای وام می‌نمود. از سال ۱۹۸۳ بانک مرکزی ترکیه شروع به کاهش وام دهی نموده و عملکردهای نظارتی خود را افزایش داده است.

قبل از سال ۱۹۸۰ فقط چهار بانک خارجی در ترکیه وجود داشت، اما طی دهه ۱۹۸۰ با آزادسازی، اصلاحات و برنامه‌ریزی‌های دوره مدیریت تورگوت اوزال^۴، تعداد آنها به سرعت رشد کرد و امروز تقریباً ۵۰ بانک خارجی در ترکیه وجود دارد. از جمله اصلاحات وی طی آن سال، تلاش و برنامه‌ریزی برای توسعه بازار مالی، آزادسازی وام‌های بانکی، نرخ بهره و نرخ ارز و همچنین آزادسازی ورود بانکداران خارجی و جدید به سیستم پولی و بانکی ترکیه و اجرای سیاست‌های تشویقی برای آنها بود. متعاقب برنامه‌های آزادسازی، در دستور کار قرار گرفتن خصوصی سازی باعث کاهش دخالت دولت در فعالیت‌های اقتصادی از یک سو و کاهش فشار بنگاه‌های اقتصادی دولتی بر بودجه دولت از سوی دیگر گردید بنابراین فضا برای توسعه بازارهای سرمایه و حرکت منابع به سمت سرمایه‌گذاری‌های جدید مهیا گردید. اصلاحات اقتصادی که از سال ۱۹۹۴ آغاز شده بود و در سال

1 Ziraat Bank

2 Galata

3 Ottoman Bank

4 Turgut Özal

۲۰۰۴ قوت گرفت اهداف نرخ ارز شناور، توسعه نقش بازار در اقتصاد ترکیه و تحول ساختاری اقتصاد، اصلاحات ساختار بانکی و افزایش استقلال بانک مرکزی و نهایتاً کنترل نرخ تورم و ثبات اقتصادی را در این کشور دنبال نموده است. به صورت خلاصه می توان دلایل ورود بانک های خارجی به اقتصاد ترکیه را به شرح زیر اعلام نمود:

۱- ساختار اقتصادی، اجتماعی، سیاسی مناسب تر برای سرمایه گذاری نسبت به سایر کشورهای منطقه خاورمیانه.

۲- دیدگاه مثبت در مورد رشد پایدار اقتصاد و ادامه ثبات در شرایط اقتصادی و سیاسی این کشور.

۳- چشم انداز مثبت اقتصاد ترکیه در صورت پیوستن این کشور به اتحادیه اروپا.

۴- ترکیه دارای نرخ رشد جمعیت بالایی بوده در نتیجه به طور بالقوه یک بازار در حال ظهور برای فعالیت های بانکی خواهد بود.

۵- تلاش های ترکیه در مجامع بین المللی برای کسب جایگاه اقتصادی در جهان.

۶- کند شدن نرخ رشد اقتصادی کشورهای اروپایی و کاهش حاشیه سود بانک های منطقه اتحادیه اروپا.

این عوامل راه را برای ورود بانک های خارجی به ترکیه بیش از پیش هموار نموده است. ورود بانک های خارجی و فعالیت های آنها در جذب سرمایه خارجی برای تأمین اعتبار پروژه های محلی نقش اساسی داشته است. ورود بانک های خارجی به ترکیه برای این کشور منافی داشته که به شرح زیر است:

۱- کمک به توسعه بازارهای مالی ترکیه

۲- کاهش نوسانات عرضه وام

۳- ایجاد اثر ازدحام کمتر در بخش مالی این کشور

۴- ملایم نمودن اثر بحران های بین المللی

۵- افزایش ورودی سرمایه و رقابت پذیری بیشتر

۶- به روز رسانی فرآیندهای مالی و در نتیجه افزایش کارایی سیستم مالی

۷- امکان تنظیم مقررات بیشتر در سیستم مالی

- ۸- بهبود سیستم پرداخت
- ۹- دسترسی به فناوری‌های جدید، مدیریت ریسک و تکنیک‌های جدید نظارت بر سیستم مالی کشور
- ۱۰- افزایش نرخ پس انداز
- ۱۱- بهبود تخصیص منابع
- ۱۲- دسترسی به سیستم‌های قوی‌تر حسابرسی، شفافیت بیشتر مالی و گردش سریع‌تر اطلاعات
- ۱۳- تأثیر مثبت بر متغیرهای کلان اقتصادی از جمله رشد اقتصادی در بلندمدت

۵-۲-۵ امارات متحده عربی

طبق آمارهای منتشر شده از سوی بانک مرکزی امارات، تعداد بانک‌های خارجی، شعب و واحدهای خدمات بانکی الکترونیکی آنها که در امارات متحده عربی فعالیت می‌کنند، در پایان فوریه ۲۰۲۰ به ۱۲۴ بانک رسیده است. تعدد بانک‌های خارجی در امارات متحده عربی، موقعیت این کشور را به عنوان یک مرکز تجاری و مالی جهانی که برخی شرکت‌های بزرگ بین‌المللی دفتر مرکزی خود را به آنجا منتقل می‌کنند، نه تنها در منطقه خاورمیانه بلکه در جهان تثبیت می‌کند. طبق گزارش‌های موسسه بانکر، ۵۷ درصد فعالیت بانک‌های خارجی در قاره آسیا، چه از نظر تعداد دفاتر مرکزی، شعب یا واحدهای بانکداری الکترونیکی در امارات، دبی و ابوظبی صورت دارند. تلاش بانک‌های خارجی برای خدمت‌رسانی به مشتریان و سهولت در امور تجاری بازرگانان بین‌المللی از طریق ارائه خدمات الکترونیکی روز به روز در حال گسترش است. ساختار تامین مالی قدرتمند، که زیربنای اصلی آنها زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات است در تاسیس بانک‌های خارجی و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بسیار موثر بوده است. قابل ذکر است که امارات متحده عربی در فهرست کشورهای دارای بهترین زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات در جهان قرار دارد و طبق منابع بین‌المللی تخصصی، امارات از نظر کیفیت زندگی دیجیتال در سال ۲۰۲۰ رتبه ۳۱ را به خود اختصاص داده است.

سیستم بانکی در این کشور در سال ۱۹۴۶ با تأسیس بانک انگلیس و سپس بانک‌های دیگری از جمله بانک المشرق^۱ و بانک استاندارد چارترد^۲ آغاز به کار نمود. در سال ۱۹۶۳، بانک ملی دبی به عنوان اولین بانک ملی تأسیس شد و طی ده سال پس از افتتاح، در نتیجه افزایش درآمد نفت و گسترش فعالیت بخش تجارت، چندین بانک خارجی از جمله بانک عمان شعبه‌هایی را در سال ۱۹۶۷ در امارات تأسیس نمودند.

بخش مالی در امارات متحده عربی طی دهه‌های گذشته شاهد جهش کیفی بوده و به رشد استثنایی دست یافته است، به طوری که بخش بانکی این کشور از نظر میزان دارایی در میان بزرگترین بانک‌های منطقه قرار گرفته است. امارات متحده عربی کوشیده است تا علاوه بر تقویت زیرساخت‌های قانونی تعامل با مراکز مالی جهانی، زمینه‌های مالی را برای تحکیم نقش منطقه‌ای و جهانی خود از طریق ابتکار عمل (از جمله تصویب قانون بدهی عمومی) و توسعه نظام بانکی براساس استانداردهای بین‌المللی فراهم کند.

دولت امارات متحده عربی هدف خود را از توسعه شبکه بانکی، داشتن یکی از ۱۰ بانک مرکزی برتر در سراسر جهان اعلام نموده است و در چارچوب اقدامات آماده سازی و تلاش‌های خود برای تثبیت نقش بخش مالی خود در صحنه جهانی، میلیاردها دلار سرمایه‌گذاری نموده است. سهولت در پذیرش سرمایه خارجی، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات قدرتمند، گسترش خدمات مالی الکترونیکی داخلی و خارجی و تحول دیجیتال از رموز موفقیت بانکداری در امارات در جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تشویق بانک‌های خارجی برای تأسیس شعب خود در امارات می‌باشد. حضور بانک‌های خارجی در امارات متحده عربی نقش عمده‌ای در توسعه عملکرد این کشور بر روی شاخص‌های جهانی داشت و امروز امارات متحده عربی رتبه اول در جهان عرب و رتبه سی و سوم جهان در شاخص شمول مالی بانک جهانی را دارد.

بخش بانکی امارات متحده عربی با وجود چالش‌هایی که طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۰ توسط بسیاری از تغییرات و تحولات اقتصادی منطقه‌ای و جهانی ایجاد شده است، ثبات مالی خود را حفظ کرده، به رشد و گسترش خود ادامه داده و به موفق‌ترین تجارب بانکی در منطقه دست پیدا کرده است.

¹ Al Mashreq Bank

² Standard Chartered Bank

بانک‌های دولتی این کشور با کمک بانک‌های خارجی توانستند سخت‌ترین شرایط اقتصادی را که طی چهل سال گذشته جهان و منطقه با آن روبرو بوده‌اند از جمله کووید-۱۹، با کمترین اثرپذیری پشت سر بگذارند. علاوه بر این بانک‌های امارات متحده عربی طی پنج دهه گذشته جهش‌های شگرفی را در عملکرد خود ثبت کرده‌اند، هم از بعد میزان دارایی و هم از نظر سطح سودآوری. ارزش کل دارایی‌های این بخش بیش از ۳۰ میلیارد درهم از دهه ۸۰ میلادی تاکنون افزایش یافته است به طوری که در پایان ژانویه ۲۰۲۰ ارزش کل دارایی‌های آنها به ۳/۱۷ تریلیون درهم رسیده که حدود ۲/۷۷ تریلیون درهم آن دارایی‌های بانک‌های ملی بوده است.

بازار جهانی ابوظبی با کمک بانک‌های خارجی در چارچوب تلاش‌های دولت برای جذب شرکت‌های بین‌المللی و تقویت فضای کسب و کار تأسیس شد. با وجود پاندمی کووید-۱۹، بازار با رشد ۴۳ درصدی در تعداد مجوزهای معتبر روبروی بود که تعداد این مجوزها در پایان سال ۲۰۲۰ به ۳۲۱۱ رسیده است. رشد دارایی‌های تحت نظارت بازار در سال ۲۰۲۰ با رشد ۱۹۳ درصدی به بیش از ۸۵ میلیارد دلار بالغ گردیده است.

براساس تجربیات این کشور، بانک‌های خارجی به دلیل تنوع بیشتر در دارایی‌ها و بدهی‌های خود، ریسک کمتری نسبت به بانک‌های ملی دارند لذا بانک‌های خارجی می‌توانند با ارائه فعالیت‌های بانکی مطمئن‌تر، الگوی مناسبی برای ایجاد انگیزه رقابت در بانک‌های داخلی باشند. آنها به منظور تأمین اعتبار با هزینه کمتر با ایجاد شرایط رقابتی‌تر، به کاهش نوسانات عرضه وام ملی کمک می‌کنند. از دیدگاه دیگر، بانک‌های خارجی در برابر شوک‌های اقتصاد داخلی مقاومت بیشتری نشان خواهند داد زیرا آنها ترجیح می‌دهند با بازرگانان و شرکت‌های بین‌المللی با اطمینان بیشتری (ریسک کمتر) همکاری کنند. البته مقاومت بانک‌های خارجی در برابر شوک‌های داخلی به این معنی نخواهد بود که بانک‌های خارجی حتی در زمان بروز شوک‌های عرضه و تقاضای داخلی و تبدیل شدن آنها به بحران‌های مالی ایستادگی خواهند کرد و اقدام به خروج سرمایه خود نخواهند نمود.

فصل پنجم

جایگاه بانکداری در برنامه های توسعه کشور

۴-۱ مقدمه

برنامه های توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی موسوم به برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیستم بانکداری به ویژه بانکداری تجاری در ایران را با چالش هایی روبرو نموده است. یکی از مهمترین این چالش ها، تغییر رویکرد سنتی خدمات دهی به مشتریان و صاحبان کسب و کار به رویکرد جدید مشتری مداری با شاخص های عملکرد رقابتی است به طوری که خدمات با کیفیت و متنوع به مشتریان، دستیابی به سهم قابل ملاحظه ای از بازار بانکی و افزایش سرمایه از طریق رضایت مندی مشتری در یک فضای رقابتی روی خواهد داد. شاید بهترین نمونه در این مورد ورود بانک های خصوصی به شبکه بانکی کشور^۱ باشد که تغییری اساسی در نظام بانکداری دولتی ایجاد نمود به طوری که رقابت با ابزار جوائز قرض الحسنه جای خود را به رقابت پذیر نمودن بانک ها با استفاده از ابزارهای نوین بانکداری مانند خدمات بانکداری الکترونیک، توسعه خدمات و محصولات نوین بانکی، تغییر و تنوع در تعداد و کیفیت شعب، ویژه سازی مشتریان، ویژه سازی خدمات، خدمات ارزش افزوده و استراتژی های بازار داد. این نکته بسیار مهم است که حضور بانک ها در فضای رقابتی و بازارهای مختلف برای کسب سهم بازار نیازمند افزایش سرمایه است که در این مسیر تخصصی شدن بانک ها و توسعه خدمات ویژه بخش خاصی از بازار بسیار موثر عمل خواهد

^۱ قانون اجازه تأسیس بانک های غیردولتی در سال ۱۳۷۹ به منظور افزایش شرایط رقابتی در بازارهای مالی و تشویق پس انداز و سرمایه گذاری و ایجاد زمینه رشد و توسعه اقتصادی کشور و جلوگیری از ضرر و زیان جامعه به تصویب رسید.

نمود. قبل از پرداختن به قسمت‌هایی از برنامه‌های توسعه کشور که برای بخش پولی تدوین شده، در جدول ۱-۴ عنوان و زمان اجرای برنامه‌های توسعه کشور آورده شده است:

جدول ۱-۴: برنامه‌های عمرانی و توسعه کشور

زمان اجرا	برنامه
۱۳۲۷ تا ۱۳۳۳	برنامه عمرانی اول
۱۳۳۴ تا ۱۳۶۰	برنامه عمرانی دوم
۱۳۴۱ تا ۱۳۴۶	برنامه عمرانی سوم
۱۳۴۷ تا ۱۳۵۱	برنامه عمرانی چهارم
۱۳۵۲ تا ۱۳۵۶	برنامه عمرانی پنجم
۱۳۵۷ تا ۱۳۶۱	برنامه عمرانی ششم
۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲	برنامه اول توسعه
۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸	برنامه دوم توسعه
۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳	برنامه سوم توسعه
۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸	برنامه چهارم توسعه
۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴	برنامه پنجم توسعه
۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰	برنامه ششم توسعه

در اینجا مروری خواهیم داشت بر تکلیف و عملکرد موادی از برنامه چهارم، پنجم و ششم توسعه کشور که با بخش بانکی و مالی در ارتباط بوده است. همچنین در پیوست همین فصل، محتوای اصلی مواد موجود در برنامه‌های چهارم، پنجم و ششم توسعه کشور که طبق اعلام وبسایت بانک مرکزی مرتبط با بخش پولی و بانکی بوده است آورده شده است.

۴-۲ برنامه چهارم توسعه و بخش بانکی

براساس گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مواد ۲، ۱۰ و ۱۳ برنامه چهارم توسعه در خصوص بخش پولی و بانکی کشور تدوین شده است. این مواد که در برنامه‌های پنجم و ششم

توسعه نیز تکرار شده است در خصوص وظایف بانک مرکزی در زمینه‌های استقراض دولت، اجرای سیاست‌های پولی و نظارت بر تخصیص تسهیلات بانکی در قالب عقود اسلامی، مطالبات از دولت، ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی، اعضای شورای پول و اعتبار، بیمه سپرده و تسهیلات و پرداخت بدهی‌ها و تعهدات خارجی است. با توجه به توضیحات فوق، در خصوص تکلیف تعیین شده در هر ماده و عملکرد برنامه در ادامه به اختصار توضیحاتی ارائه شده است:

ماده ۲

ماده ۲ برنامه چهارم توسعه در زمینه ممنوعیت استقراض دولت از بانک مرکزی جهت تامین کسری بودجه و دستیابی به انضباط مالی می‌باشد. در این راستا عملکرد ماده ۲ طی‌ها سال‌های برنامه چهارم توسعه به این صورت بوده که دولت بابت تامین کسری بودجه خود استقراضی از بانک مرکزی یا بانک‌ها نداشته است.

ماده ۱۰

رئوس مطرح شده تحت عنوان تکلیف در ماده ۱۰ برنامه عبارت است از مصوبه هیات وزیران برای سهمیه‌بندی تسهیلات، پرداخت تسهیلات در قالب عقود اسلامی، کاهش بدهی دولت از بانک مرکزی، انتخاب بانک عامل برای دریافت خدمات بانکی، ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی، ترکیب شورای پول و اعتبار و اجرای سیاست پولی از طریق انتشار اوراق مشارکت و سایر ابزارها در قالب عقود اسلامی. بند الف این ماده اعمال سهمیه‌بندی تسهیلات بانکی از طریق تشویق سیستم بانکی با استفاده از یارانه‌های نقدی و وجوه اداره شده بوده است. عملکرد برنامه در خصوص این بند این گونه بوده که تا ابتدای سال ۱۳۸۷، هیچ‌گونه سهمیه‌بندی بر روی تسهیلات بانکی توسط هیئت وزیران صورت نپذیرفته، لیکن نحوه توزیع تسهیلات بانکی به بخش‌های مختلف اقتصادی، در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ به ترتیب در مواد ۷ و ۸ و ۳ ضوابط (بسته) سیاستی - نظارتی سیستم بانکی توصیه گردیده است.

تکلیف تعیین شده برای بند ب ماده ۱۰ به این صورت بوده که الزام بانک‌ها به پرداخت تسهیلات با نرخ کمتر در قالب عقود اسلامی در صورتی مجاز است که از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تأمین شود. در بخش عملکرد برنامه موارد زیر قابل توجه است:

- سال ۱۳۸۴، حداقل نرخ سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی برای بانک‌های دولتی ۱۶ درصد و نرخ یارانه دولت در بخش‌های کشاورزی ۲/۵ درصد، صادرات ۲ درصد و صنعت و معدن ۱ درصد بوده است.
- سال ۱۳۸۵، حداقل نرخ سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی برای بانک‌های دولتی ۱۴ درصد تعیین و تا زمان اعلام نرخ یارانه سود تسهیلات توسط دولت، نرخ سود ۱۴ درصد را ملاک عمل قرار داده‌اند.
- سال ۱۳۸۶، برای بانک‌های دولتی، نرخ سود تسهیلات اعطایی در عقود مبادله‌ای ۱۲ درصد و حداقل نرخ سود مورد انتظار در مورد عقود مشارکتی نیز ۱۲ درصد تعیین و تاکید شده است که عقود مشارکتی به صورت واقعی بین بانک و مشتریان انجام شود.
- در بسته سیاستی - نظارتی سیستم بانکی در سال ۱۳۸۷ نرخ سود تسهیلات اعطایی در عقود مبادله‌ای ۱۲ درصد و نرخ یارانه دولت در خصوص پروژه‌های اولویت‌دار بنگاه‌های کوچک و زود بازده و کشاورزی ۲ درصد و سهم مشتری از نرخ تسهیلات ۱۰ درصد تعیین گردید.
- در ضوابط سیاستی - نظارتی شبکه بانکی در سال ۱۳۸۸ عنوان شد که پرداخت تسهیلات بانکی با سود کمتر، منوط به تأمین یارانه مربوط از سوی دولت و تحقق اهداف طرح براساس اولویت‌های دولت خواهد بود.
- تکلیف تعیین شده برای بند ج جزء ۱ مبنی بر الزام دولت به بازپرداخت بدهی‌های خود به سیستم بانکی بوده است. در این خصوص عملکرد برنامه در این بند به صورت زیر بوده است:
- آیین‌نامه چگونگی بازپرداخت بدهی‌های دولت به بانک‌ها به تصویب هیئت وزیران رسید. در سال ۱۳۸۶ مبلغ نسبتاً قابل ملاحظه‌ای به میزان ۳,۸۰۰ میلیارد ریال به منظور بازپرداخت مطالبات بانک‌ها از دولت تخصیص و پرداخت گردید.
- اعتبارات تخصیصی در قوانین بودجه سنواتی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ بابت مطالبات بانک‌ها از دولت برای سال ۱۳۸۴ مبلغ ۲۳۱,۰۰۰ میلیون ریال، سال ۱۳۸۵ مبلغ ۳۰۹,۷۵۰ میلیون ریال، سال ۱۳۸۶ مبلغ ۴,۰۰۰,۸۵۰ میلیون ریال، سال ۱۳۸۷ مبلغ ۳۹۳,۰۰۰ میلیون ریال و سال ۱۳۸۸ مبلغ ۲۰۰,۰۰۰ میلیون ریال بوده است.

- براساس جزء ص بند ۳ قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور مقرر گردید بخشی از بدهی دولت به بانک‌ها از محل سهام دولت در شرکت‌ها و یا از محل وجوه اداره شده و یا تسهیلات پرداختی از محل حساب ذخیره ارزی تهاتر و تسویه شود. در اجرای قانون مزبور مبلغ ۸۰,۰۰۰ میلیارد ریال از بدهی دولت به بانک‌های تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران تهاتر و تسویه گردید.
- تکلیف تعیین شده برای بند ج جزء ۲ مبنی بر اختصاص حداقل ۲۵ درصد تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش آب و کشاورزی بوده است. در این خصوص عملکرد برنامه به صورت زیر اعلام شده است:
- به منظور اجرای مفاد جزء ۲ بند ج ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم، بانک مرکزی اقدام به صدور بخشنامه‌های شماره مب/۷۴۵ مورخ ۱۳۸۶/۴/۲۱، مب/۷۳۰ مورخ ۱۳۸۵/۳/۳۱ و مب/۱۲۹۰ مورخ ۱۳۸۶/۹/۴ نموده است. همچنین مفاد ماده ۳ بسته سیاستی - نظارتی سیستم بانکی در سال ۱۳۸۷ و مفاد مواد ۷ و ۸ ضوابط سیاستی - نظارتی شبکه بانکی در سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ به این موضوع پرداخته است.
- سهم بخش کشاورزی در تسهیلات پرداختی کل شبکه بانکی برای سال‌های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۸، به ترتیب معادل ۱۴/۱، ۱۳/۹، ۱۴/۱، ۱۳/۶ و ۱۲/۹ درصد تعیین گردید. سهم بخش کشاورزی از مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹ نیز به ترتیب ۱۵/۵، ۱۵/۷، ۱۴/۶، ۱۴/۳، ۱۴ و ۱۱/۹ درصد بوده است.
- تکلیف تعیین شده برای بند ج جزء ۴ مبنی بر برقراری نظام بانکداری الکترونیکی و پیاده‌سازی رویه‌های تبادل پول و خدمات بانکی الکترونیکی ملی و بین‌المللی بوده است. عملکرد برنامه در این خصوص به صورت زیر اعلام گردیده است:
- گسترش روز افزون پرداخت‌های الکترونیکی به ویژه از طریق شبکه تبادلات الکترونیکی بین بانکی (شتاب)، راه اندازی سامانه حواله الکترونیکی بین بانکی (سحاب)، سامانه تسویه ناخالص وجوه (ساتنا)، راه اندازی سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) در سال ۱۳۸۸ و توسعه آن در سال ۱۳۸۹، راه اندازی سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیکی (تابا)، یکپارچه‌سازی - های حساب و ایجاد شناسه حساب بانکی ایران (شبا)، ترویج بیشتر کارت‌های اعتباری و

پرداخت الکترونیکی در پایانه‌های فروش و پیاده‌سازی و استقرار کامل سیستم بانکداری متمرکز^۱ توسط بانک.

تکلیف تعیین شده برای بند د ماده ۱۰ بدین گونه تدوین شده که انتخاب بانک عامل توسط ارگان‌های دولتی در خصوص وجوه عمومی دولت منوط به اخذ مجوز از وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی است. همچنین سپرده‌های دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۱۲ قانون پولی و بانکی بایستی در حساب‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران متمرکز گردد. عملکرد برنامه در مورد این ماده به صورت دریافت نظرات بانک‌ها و ابلاغ دستورالعمل نگهداری حساب‌های دولتی به شبکه بانکی و انجام اصلاحات مقتضی بوده است.

تکلیف بند و ماده ۱۰ شامل رعایت نسبت کفایت سرمایه در حدی است که شورای پول و اعتبار تعیین نموده و افزایش سرمایه بانک از محل مالیات و سهم سود دولت در آن بانک و یا از محل وجوه حاصل از فروش سهام بانک‌ها حسب مورد در مواقعی که نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها از حداقل میزان تعیین شده کمتر شود، تعیین شده است. عملکرد برنامه در این خصوص به این صورت اعلام شده که نسبت کفایت سرمایه بانکی کل کشور در سال ۱۳۸۴ برابر ۱۰/۹ درصد، سال ۱۳۸۵ برابر ۷/۸ درصد، سال ۱۳۸۶ برابر ۸/۵ درصد، سال ۱۳۸۷ برابر ۸/۳ درصد و سال ۱۳۸۸ برابر ۷/۸ درصد بوده است.

تکلیف تعیین شده برای بند ح ماده ۱۰ مبنی بر اجازه به بانک مرکزی جهت انتشار اوراق مشارکت بوده است. در این زمینه عملکرد برنامه انتشار اوراق مشارکت به تعداد ۱۶,۸۰۰,۰۰۰ در سال ۱۳۸۴، تعداد ۲۶,۵۰۰,۰۰۰ در سال ۱۳۸۵ و تعداد ۴۰,۷۵۰,۰۰۰ در سال ۱۳۸۶ بوده است.

ماده ۱۳

ماده ۱۳ استفاده از تسهیلات خارجی و پرداخت بدهی‌ها و تعهدات اعم از میان‌مدت و کوتاه‌مدت خارجی توسط دولت را مورد تاکید قرار داده است. بند الف این ماده مجاز بودن استفاده از تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) حساب ذخیره ارزی در چارچوب قوانین بودجه سنواتی سال‌های قبل را

¹ Banking Core

تکلیف قرار داده است. عملکرد برنامه علی‌رغم محدودیت‌های اعمال شده بر کشور، تامین مالی میان مدت ۷ طرح جمعاً به میزان ۷/۱ میلیارد دلار از منابع مختلف فراهم گردیده است. تکلیف تعیین شده در جزء (۱) بند ب مقرر نموده است که زمان بندی پرداخت بدهی‌ها و تعهدات اعم از میان مدت و کوتاه مدت خارجی باید به گونه‌ای تنظیم گردد که بازپرداخت سالانه این تعهدات بدون در نظر گرفتن تعهدات ناشی از بیع متقابل در پایان برنامه از سی درصد درآمدهای ارزی دولت در سال آخر برنامه چهارم تجاوز ننماید. در این راستا عملکرد برنامه در سال پایانی برنامه تعهدات بالفعل به ۱۴,۱۷۶ میلیون دلار رسیده از که سی درصد درآمدهای ارزی به میزان ۱۹,۸۱۸ میلیون دلار کمتر بوده است.

طبق تکلیف تعیین شده در جزء (۲) بند ب ماده ۱۳ دولت موظف بوده است میزان تعهدات و بدهی‌های خارجی کشور در طول برنامه چهارم را به گونه‌ای تنظیم نماید تا ارزش حال خالص بدهی‌ها و تعهدات (ما به التفاوت ارزش حال بدهی‌ها، تعهدات کشور و ذخایر ارزی بانک مرکزی) در سال آخر برنامه چهارم بیش از سی میلیارد دلار نباشد. عملکرد برنامه چهارم به این صورت رصد شده است که در سال پایانی برنامه، ارزش حال تعهدات ارزی کشور به ۴۸,۹۳۸ میلیون دلار رسیده که با عنایت به میزان ذخایر ارزی، خالص بدهی‌ها و تعهدات، کمتر از سی میلیارد دلار بوده است.

۳-۴ برنامه پنجم توسعه و بخش بانکی

قانون برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴) در خصوص متغیرهای پولی و بانکی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است به دلیل اینکه در دوران اجرای این برنامه تحریم‌های فلج کننده بیش از پیش بر اقتصاد ایران سایه افکنده است. اجرای طرح‌های مسکن مهر و بنگاه‌های زودبازده در اقتصاد ایران در سال‌های اول برنامه به رشد پایه پولی و افزایش نقدینگی تا نرخ رشد حدود ۳۹ درصد در سال ۱۳۹۲ در جامعه منجر گردید. در سال‌های آخر برنامه رشد نقدینگی تا حدودی تحت کنترل دولت درآمد و انضباط پولی بیشتری صورت گرفت. نرخ رشد نقدینگی در ابتدای برنامه پنجم تا انتهای برنامه به ترتیب از ۲۰ درصد به ۳۰ درصد رسید. در این دوره بانک مرکزی تلاش نمود نقدینگی به سمت فعالیت‌های مولد اقتصادی هدایت شود و سرمایه در گردش بنگاه‌های کوچک و متوسط

تعطیل شده یا در حال تعطیلی تامین گردد گرچه در مورد موفقیت آمیز بودن نتایج حاصل از عملکرد بانک مرکزی سخن بسیار است.

در این بخش به مواد برنامه پنجم توسعه کشور مرتبط با نظام پولی و بانکی پرداخته و به عملکرد آن به طور خلاصه اشاره شده است.

ماده ۴۹

تکلیف تعیین شده در بند الف ماده ۴۹، تقویت نظام بانکداری با استقرار سامانه بانکداری متمرکز، صدور گواهینامه الکترونیک و امضاء الکترونیک بوده است. از مهمترین عملکردها در این راستا استقرار سامانه متمرکز بانک مرکزی، ایجاد امضای الکترونیک برای کارمندان بانک مرکزی، استفاده از سیستم‌های پرداخت الکترونیک، اقدام جهت تدوین مدل انبار داده‌های بانکی^۱، اقدامات مربوط به کیف پول الکترونیک و ... بوده است.

تکلیف بند ب ماده ۴۹ در خصوص ایجاد و بهره‌برداری مرکز صدور گواهینامه الکترونیک به منظور افزایش امنیت تبادل اطلاعات الکترونیکی بوده است. عملکرد این بند اجرای پروژه نماد (نظام مدیریت امنیت داده‌ها) با هدف پیاده‌سازی بستر گواهی دیجیتال در حال اجرا گزارش شده است.

ماده ۸۳

تکلیف تعیین شده برای ماده ۸۳ بند الف مربوط به تامین مالی پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای دولتی نسبت به انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی در بازارهای بین‌المللی بوده است. عملکرد ماده ۸۳ نشان داده که دستورالعمل‌های انتشار صکوک ارزی و ریالی در سیستم بانکی پس از تصویب شورای پول و اعتبار به شبکه بانکی برای اجرا ابلاغ گردیده است.

بند ب ماده ۸۳ در خصوص انتشار صکوک اسلامی توسط شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی با مجوز وزارت اقتصاد و بانک مرکزی بوده است. عملکرد این بند نیز مانند بند الف نشان می‌دهد که دستورالعمل‌های انتشار صکوک ارزی و ریالی در سیستم بانکی پس از تصویب شورای پول و اعتبار به شبکه بانکی برای اجرا ابلاغ گردیده است.

¹ Banking Data Warehouse Moudels

ماده ۹۲

ماده ۹۲ شورای پول و اعتبار را موظف به تعیین نرخ سود سپرده یک‌ساله و نرخ سود تسهیلات نموده که در پایان برنامه نرخ سود سپرده یک‌ساله بین ۱۷ تا ۲۲ درصد با توجه به نوع موسسه، نرخ سود تسهیلات عقود تا سررسید ۲ سال معادل ۱۴ درصد و برای سررسید بیش از ۲ سال معادل ۱۵ درصد تعیین شده است. همچنین سود مشارکت موسسات اعتباری در قرارداد بین موسسه و مشتری ۱۸ تا ۲۱ درصد تعیین دامنه گردیده است.

ماده ۹۷

ماده ۹۷ بند الف در خصوص اصلاح رویه‌های اجرایی، حسابداری و مالی سامانه بانکی طبق احکام بانکداری بدون ربا بوده است. در خصوص عملکرد این بند اعلام شده که موضوع برای بررسی به پژوهشکده پولی و بانکی ارجاع شده است.

در خصوص بند ب ماده ۹۷ راجع به ترویج ابزارهای اسلامی جدید نظیر صکوک جهت تامین مالی اسلامی، گزارش عملکرد حاکی از تصویب دستورالعمل اجرایی صکوک در شورای پول و اعتبار بوده که جهت اجرا به شبکه بانکی ابلاغ شده است.

ماده ۲۲۴

ماده ۲۲۴ بند خ بانک مرکزی را مکلف کرده است که در طول برنامه فروش مبالغ ارزی مذکور در احکام و ردیف‌های قوانین بودجه سنواتی را به گونه‌ای انجام دهد که تا تاریخ تصویب ترانزنامه سال بعد آن بانک خالص دارائی‌های خارجی نسبت به پایان سال قبل از این محل افزایش نیابد. در خصوص عملکرد برنامه اعلام شده که با توجه به میزان خرید از محل وصولی‌های صادرات نفت خام و فروش ارز توسط بانک مرکزی، ماده ۲۲۴ رعایت گردیده است.

۴-۴ برنامه ششم توسعه و بخش بانکی

یکی از نکات بسیار مهم برنامه ششم توسعه کشور (۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰) کیفیت اجرای طرح‌های تبلیغاتی خدمات بانکداری می‌باشد. در ماده ۱۴ بند ب مورد ت این قانون چنین آورده شده است که "هرگونه تبلیغ برای ارائه خدمات پولی و بانکی براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت چهارماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. علاوه بر اقدامات نظارتی انتظامی که بر مؤسسه پولی بانکی و اعتباری اعمال می‌گردد، تخلف رسانه‌ها از این حکم مستوجب جریمه نقدی تا میزان ده برابر هزینه تبلیغ صورت گرفته می‌باشد که به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود." در این مورد از ماده ۱۴ نکاتی وجود دارد که می‌تواند نوعی امتیاز برای سیستم بانکی محسوب گردد. این موارد عبارتند از:

- ۱- جلوگیری از تبلیغات اغراق آمیز، فریبنده و گمراه کننده
- ۲- حفظ منافع و جلوگیری از در خطر قرار گرفتن دارایی‌های مشتریان
- ۳- اطلاع رسانی درست و دقیق به مشتریان که موجب دقت در تصمیم‌گیری مشتریان شده و میزان شفافیت بازار مالی را افزایش خواهد داد.
- ۴- افزایش رضایت مشتری در نتیجه پاسخگویی و شفافیت خدمات بانکی
- ۵- کاهش تخلفات نظام بانک
- ۶- جلوگیری از چالش‌های آتی در نظام بانکی کشور
- ۷- قرار گرفتن در مسیر جهانی شدن خدمات بانکی براساس استانداردهای بین‌المللی

پیوست الف

مواد قانون برنامه چهارم توسعه ویژه بخش پولی

مهمترین مواد قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در خصوص سیاست‌های پولی به صورت زیر تدوین شده است:

ماده ۲ بند (ب)

برقراری انضباط مالی و بودجه‌ای طی سال‌های برنامه تامین کسری بودجه، از طریق استقراض از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سیستم بانکی ممنوع می‌باشد.

ماده ۱۰ بند (الف)

از ابتدای برنامه چهارم، هرگونه سهمیه‌بندی تسهیلات بانکی (تفکیک بخش‌های مختلف اقتصادی و منطقه‌ای) و اولویت‌های مربوط به بخش‌ها و مناطق، با تصویب هیات وزیران، از طریق تشویق سیستم بانکی با استفاده از یارانه نقدی و وجوه اداره شده، صورت می‌گیرد.

ماده ۱۰ بند (ب)

الزام بانک‌ها به پرداخت تسهیلات با نرخ کمتر در قالب عقود اسلامی در صورتی مجاز است که از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تامین شود. نسبت‌های سپرده قانونی برای بانک‌های تجاری، بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی در سطح میانگین موزون نسبت سپرده قانونی در پایان سال ۱۳۸۲ یکسان می‌گردد.

ماده ۱۰ بند (ج)

به منظور تامین رشد اقتصادی و کنترل تورم و بهبود بهره‌وری منابع مالی سیستم بانکی، دولت مکلف است بدهی خود به بانک مرکزی و بانک‌ها را طی سال‌های برنامه چهارم با منظور کردن مبالغ بازپرداخت در بودجه‌های سنواتی کاهش دهد. در طول سال‌های برنامه چهارم، حداقل بیست و پنج درصد از تسهیلات اعطایی کلیه بانک‌های کشور با هماهنگی دستگاه‌های اجرایی ذیربط به بخش

آب و کشاورزی اختصاص می‌یابد. افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی بانک‌ها طی سال‌های برنامه چهارم، به طور متوسط سالانه بیست درصد، نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۸۳ کاهش می‌یابد. دولت مکلف است از سال اول برنامه چهارم، نسبت به برقراری نظام بانکداری الکترونیکی و پیاده سازی رویه‌های تبادل پول و خدمات بانکی الکترونیکی ملی و بین‌المللی در کلیه بانک‌های کشور و برای همه مشتریان اقدام نماید.

ماده ۱۰ بند (د)

در جهت ایجاد فضای رقابتی سالم و به دور از انحصار در سیستم بانکی و به منظور اقتصادی نمودن فعالیت بنگاهها، موسسات و سازمانهای دولتی و دیگر نهادهای عمومی و شهرداری‌ها برای دریافت خدمات بانکی بنگاه‌های مذکور مجازند بانک عامل را رأساً انتخاب نمایند.

ماده ۱۰ بند (ه)

ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از رئیس جمهور (ریاست مجمع)، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزیر بازرگانی و یک نفر از وزرا به انتخاب هیئت وزیران.

تبصره ۱ - رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس جمهور و بعد از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود. تبصره ۲ - قائم مقام بانک مرکزی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود.

ماده ۱۰ بند (و)

ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار عبارتند از رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون وی، دو تن از وزراء به انتخاب هیات وزیران، وزیر بازرگانی، رئیس اتاق تعاون، دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رییس کل و تأیید رییس جمهور، دادستان کل کشور یا معاون وی، رییس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و نمایندگان کمیسیون‌های امور اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هر کدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس. تبصره - ریاست شورا برعهده رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

ماده ۱۰ بند (ح)

به منظور، اجرای سیاست‌های پولی به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود که از ابزار اوراق مشارکت و سایر ابزارهای مشابه در قالب عقود اسلامی موضوع قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ با تصویب مجلس شورای اسلامی استفاده نماید.

ماده ۱۰ بند (ط)

به منظور حفظ اعتماد عمومی به نظام بانکی، نظام بانکی بیمه سپرده‌ها ایجاد می‌شود. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است تا پایان سال اول برنامه چهارم، اقدامات قانونی لازم را معمول دارد.

ماده ۱۳

ب - دولت موظف است زمان بندی پرداخت بدهیها و تعهدات اعم از میان مدت و کوتاه مدت خارجی را به گونه‌ای تنظیم نماید که بازپرداختهای سالانه این بدهی ها و تعهدات، بدون در نظر گرفتن تعهدات ناشی از بیع متقابل، در پایان برنامه چهارم، از سی درصد (۳۰٪) درآمدهای ارزی دولت در سال آخر برنامه چهارم، تجاوز نکند. در استفاده از تسهیلات خارجی، اولویت با تسهیلات بلندمدت خواهد بود. میزان تعهدات و بدهیهای خارجی کشور در سالهای برنامه چهارم را به گونه‌ای تنظیم نماید، تا ارزش حال خالص بدهیها و تعهدات کشور، بدون تعهدات ناشی از قراردادهای موضوع بند (ب) ماده (۳) قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ (مابه‌التفاوت ارزش حال بدهیها، تعهدات کشور و ذخایر ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) در سال آخر برنامه چهارم بیش از سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار نباشد.

پیوست ب

مواد قانون برنامه پنجم توسعه ویژه بخش پولی

مهمترین مواد قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در خصوص سیاست‌های پولی به صورت زیر آورده تدوین شده است:

ماده ۴۹

به منظور توسعه و تقویت نظام بانکداری اقدامات زیر انجام گردد:

الف - استقرار کامل سامانه بانکداری متمرکز^۱ و تبدیل کلیه حساب‌ها اعم از سپرده اشخاص و تسهیلات به حساب‌های متمرکز توسط بانک‌ها با رعایت استانداردها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی.

ب - ایجاد و بهره‌برداری مرکز صدور گواهی الکترونیک برای شبکه بانکی با همکاری مرکز صدور گواهی الکترونیک کشور توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به منظور افزایش امنیت تبادل اطلاعات الکترونیک.

تبصره - کلیه بانک‌ها امکان استفاده از امضاء الکترونیک را در تعاملات بانکی خود تسهیل نمایند.

ماده ۸۱

به منظور تنظیم تعهدات ارزی کشور اقدامات زیر انجام شود:

الف - دستگاه‌های اجرائی ملزم به رعایت موارد زیر می‌باشند:

عملیات و معاملات ارزی خود را از طریق حساب‌های ارزی بانک‌های داخل یا خارج که با تأیید بانک مرکزی افتتاح کرده یا می‌کنند، انجام دهند. بانک‌های عامل ایرانی مکلفند خدمات مورد نیاز آنها را در سطح استانداردهای بین‌المللی تأمین نمایند. فهرست کلیه حساب‌های ارزی خارج

¹ Core Banking

از کشور خود را به بانک مرکزی اعلام کنند، تا پس از تأیید این بانک، ادامه فعالیت آنها میسر گردد.

ب - دولت موظف است زمان بندی پرداخت بدهی‌ها و تعهدات اعم از میان‌مدت و کوتاه‌مدت خارجی را به گونه‌ای تنظیم نماید که بازپرداخت‌های سالانه این بدهی‌ها و تعهدات بدون در نظر گرفتن تعهدات ناشی از بیع متقابل در پایان برنامه پنجم از سی درصد (۳۰٪) درآمدهای ارزی دولت در سال آخر برنامه پنجم تجاوز نکند. در استفاده از تسهیلات خارجی اولویت با تسهیلات بلندمدت است. میزان تعهدات و بدهی‌های خارجی تضمین شده توسط دولت و بانک مرکزی در سال‌های برنامه پنجم را به گونه‌ای تنظیم نماید تا ارزش حال خالص بدهی‌ها و تعهدات دولت بدون تعهدات ناشی از قراردادهای موضوع بند (ب) ماده (۳) قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ مابه‌التفاوت ارزش حال بدهی‌ها، تعهدات کشور و ذخایر ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (در سال آخر برنامه بیش از پنجاه میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار نباشد. جداول دریافت و پرداخت‌های ارزی را همراه با لویح بودجه سالانه برای سال‌های باقیمانده از برنامه ارائه نماید.

ج - نظام ارزی کشور شناور مدیریت شده است. نرخ ارز با توجه به حفظ دامنه رقابت‌پذیری در تجارت خارجی و با ملاحظه تورم داخلی و جهانی و همچنین شرایط اقتصاد کلان از جمله تعیین حد مطلوبی از ذخایر خارجی تعیین خواهد شد.

ماده ۸۳ بند (الف)

به بانک مرکزی اجازه داده می‌شود در چهارچوب قانون بودجه سنواتی جهت تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای دولتی نسبت به انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی در بازارهای بین‌المللی اقدام نماید.

ماده ۸۶

به منظور گسترش و نهادینه کردن سنت پسندیده قرض‌الحسنه اقدامات زیر انجام گیرد:

الف - شبکه بانکی کشور موظف است حداکثر تا پایان سال اول برنامه نسبت به تفکیک حساب‌ها و ایجاد ساز و کارهای مجزای اداری به نحوی اقدام نماید که منابع تجهیز شده از حساب‌های پس‌انداز قرض‌الحسنه پس از کسر ذخیره قانونی و احتیاطی، صرفاً برای اعطای

تسهیلات قرض الحسنه صرف شود. مسئولیت حسن اجرای این بند با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.

ب - دولت مجاز است با تشویق و حمایت مالی و حقوقی از صندوق‌های قرض الحسنه مردمی تحت نظارت بانک مرکزی، ساز و کار لازم را برای توسعه آنها فراهم نماید.

ماده ۸۸

ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از رئیس جمهور (ریاست مجمع)، وزیر امور اقتصادی و دارائی، معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور و دو نفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران.

تبصره ۱- قائم مقام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود.

تبصره ۲- رئیس کل بانک مرکزی و قائم مقام وی باید از میان متخصصان مجرب پولی بانکی و اقتصادی با حداقل ده سال تجربه کاری و تحصیلات حداقل کارشناسی ارشد در رشته‌های مرتبط و دارای حسن شهرت انتخاب شوند.

ماده ۸۹

ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار به صورت وزیر امور اقتصادی و دارائی یا معاون وی، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور یا معاون وی، دو تن از وزراء به انتخاب هیأت وزیران، وزیر بازرگانی، دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری، دادستان کل کشور یا معاون وی، رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن، رئیس اتاق تعاون و نمایندگان کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هرکدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس می‌باشد.

تبصره ۱- ریاست شورا برعهده رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

تبصره ۲- هریک از اعضاء خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک بار تغییر می‌یابند.

انتخاب مجدد آن‌ها بلامانع است.

ماده ۹۰

به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود در سال اول برنامه، نسبت به موارد زیر اقدام نماید:

الف - تکمیل سامانه جامع تبادل اطلاعات مشتریان با مشارکت کلیه مؤسسات پولی، مالی، سازمان امور مالیاتی و سایر سازمان‌ها و شرکت‌های ارائه دهنده خدمات عمومی دارای اطلاعات مورد نیاز سامانه فوق.

ب - فراهم نمودن امکان احراز صحت اسناد و اطلاعات ارائه شده توسط مشتریان به بانک‌ها به صورت الکترونیک از طریق وزارت کشور (سازمان ثبت احوال کشور) و قوه قضائیه (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور).

ج - فراهم نمودن امکانات اجرائی رسیدگی به شکایات معترضین نسبت به صحت اطلاعات اعتباری ثبت شده خود نزد دفاتر ثبت اطلاعات دولتی و غیردولتی.

تبصره - کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و دستگاه‌های اجرائی مذکور در این ماده موظفند اطلاعات و آمار مورد درخواست بانک مرکزی را در اختیار آن بانک قرار دهند. حفظ اسرار حرفه‌ای آمار و اطلاعات دریافتی برعهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.

ماده ۹۱

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند از سال اول برنامه، قبل از اعطاء هرگونه وام و تسهیلات به مشتریان اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی نسبت به اعتبارسنجی و تعیین حد اعتباری آنها بر اساس دستورالعمل بانک مرکزی اقدام نمایند.

تبصره - مدیران عامل و هیأت مدیره بانک‌ها فقط مجاز به پرداخت تسهیلات به طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی می‌باشند.

ماده ۹۲

شورای پول و اعتبار موظف است نرخ سود علی الحساب سپرده‌های یک‌ساله را حداقل به میزان میانگین نرخ تورم سال قبل و پیش‌بینی سال مورد عمل تعیین نماید. نرخ سود تسهیلات متناسب با نرخ سود سپرده‌ها و سود مورد انتظار بانک‌ها توسط شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود. بانک‌ها در صورتی ملزم به پرداخت تسهیلات در قالب عقود مبادله‌ای با نرخ کمی‌تر از نرخ اعلام

شده توسط شورای پول و اعتبار می‌باشند که علاوه بر تأیید معاونت، مابه‌التفاوت سود از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تأمین گردد.

ماده ۹۷

با توجه به بند (۲۳) سیاست‌های کلی برنامه پنجم ابلاغی مقام معظم رهبری، شورای پول و اعتبار موظف است طی سال‌های برنامه موارد زیر را انجام دهد:

الف - اصلاح رویه‌های اجرائی، حسابداری و مالی در سامانه بانکی مطابق اهداف و احکام بانکداری بدون ربا.

ب - ترویج استفاده از ابزارهای تأمین مالی اسلامی جدید نظیر صکوک جهت کمک به تأمین مالی اسلامی بانک‌های کشور.

ماده ۱۱۷

تبصره - تأمین کسری بودجه دولت از محل استقراض از بانک مرکزی و سیستم بانکی ممنوع است.

ماده ۲۲۴ بند (خ)

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است در طول برنامه فروش مبالغ ارزی مذکور در احکام و ردیف‌های قوانین بودجه سنواتی را به گونه‌ای انجام دهد که تا تاریخ تصویب ترازنامه سال بعد آن بانک خالص دارائی‌های خارجی نسبت به پایان سال قبل از این محل افزایش نیابد.

پیوست ج

مواد قانون برنامه ششم توسعه ویژه بخش پولی

مهمترین مواد قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در خصوص سیاست‌های پولی به صورت زیر آورده تدوین شده است:

ماده ۷

به منظور انطباق بودجه‌های سنواتی با قانون برنامه ششم، انضباط مالی، اصلاح فرآیند برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی و نظارت بر عملکرد و هزینه‌های دولت اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - لوایح بودجه سالانه با رعایت این قانون و با اعمال تعدیل متناسب با تحولات و شاخص اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و با رعایت قواعد مالی مندرج در جدول شماره (۴) این قانون تهیه و تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌شود.

ب - اقدامات زیر اجرایی می‌شود:

۱- سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت، میعانات گازی و خالص صادرات گاز در سال اول اجرای قانون برنامه سی درصد (۳۰٪) تعیین می‌شود و سالانه حداقل دو واحد درصد به این سهم اضافه می‌شود. بانک مرکزی مکلف است در طول سال و متناسب با وصول منابع بلافاصله نسبت به واریز این وجوه و سهم چهارده و نیم درصد (۱۴/۵٪) شرکت ملی نفت ایران از کل صادرات نفت و میعانات گازی و همچنین سهم سه درصد (۳٪) مناطق نفت‌خیز، گازخیز و توسعه‌نیافته اقدام کند و از محل باقیمانده، سهم بودجه عمومی دولت از منابع موضوع این جزء در سقف جدول شماره (۴) این قانون تعیین و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و مابقی را به حساب ذخیره ارزی واریز نماید.

۲- سقف اعتبارات هزینه‌ای بودجه عمومی دولت در سال‌های اجرای قانون برنامه مطابق ارقام جدول شماره (۴) این قانون تعیین می‌شود. جابه‌جایی و افزایش منابع و مصارف در این جدول حداکثر تا پانزده درصد (۱۵٪) در قالب لوایح بودجه سنواتی مجاز است.

پ - دولت موظف است از سال اول اجرای قانون برنامه، سالانه اعتبارات بیست درصد (۲۰٪) دستگاه‌های اجرائی مندرج در قوانین بودجه سنواتی را به صورت بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد تنظیم نماید، به نحوی که در سال پایانی اجرای قانون برنامه، صد در صد (۱۰۰٪) دستگاه‌ها، دارای بودجه مبتنی بر عملکرد باشند. مفاد این بند شامل مدارس دولتی نمی‌شود.

ت - ایجاد و تحمیل هرگونه بار مالی مازاد بر ارقام مندرج در قوانین بودجه سنواتی، توسط دستگاه‌های اجرائی از جمله دستگاه‌های مباشر دولت در موارد مختلف از قبیل خرید تضمینی و هزینه‌های تبعی خرید، جبران زیان، تفاوت قیمت، تنظیم بازار، یارانه نهاده‌ها و غیر آن، ایفای تعهدات خاص، کالاهای اساسی، جایزه صادراتی و مانند آن که از اعتبارات عمومی استفاده می‌شود، ممنوع است. مسئولیت اجرای این حکم برعهده بالاترین مقام دستگاه اجرائی و یا مقامات مجاز و مدیران مالی مربوط است. تخلف از این حکم، تعهد زائد بر اعتبار محسوب و متخلف به مجازات موضوع ماده (۵۹۸) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی محکوم می‌گردد.

ث - کلیه تصویب‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌ها، تغییرات تشکیلات، تغییر ضرایب، جداول حقوقی و طبقه‌بندی مشاغل و افزایش مبنای حقوقی، اعطای مجوز هر نوع استخدام و به کارگیری نیرو و همچنین مصوبات هیأت‌های امنا که متضمن بار مالی باشد، در صورتی قابل طرح و تصویب و اجراء است که بار مالی ناشی از آن قبلاً محاسبه و در قانون بودجه کل کشور تأمین شده باشد. اقدام دستگاه اجرائی برخلاف این حکم، تعهد زائد بر اعتبار محسوب می‌شود. دولت به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که تا پایان سال آخر اجرای قانون برنامه، بودجه سازمان‌ها و صندوق‌های بیمه‌گر اجتماعی مستقل شده و از محل بودجه عمومی اعتباری به آنها پرداخت نگردد.

ج - در مورد بندهای (ت) و (ث) این ماده کلیه دستگاه‌های اجرائی موظفند موارد مدنظر خود را پس از ابلاغ بخشنامه بودجه در قالب پیشنهادهای بودجه سنواتی به سازمان ارسال کنند تا اعتبارات مورد نیاز در قالب بودجه سنواتی پیش‌بینی شود. در صورت عدم پذیرش پیشنهاد توسط سازمان و عدم پیش‌بینی اعتبار، عمل مراجع و دستگاه‌های اجرائی در حکم تعهد زائد بر اعتبار است.

چ - وجوه هزینه‌هایی که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور احداث، تکمیل و تجهیز فضاها، اماکن و توسعه ورزش همگانی و یا به‌عنوان کمک به وزارت ورزش و جوانان پرداخت می‌شود با تأیید وزارت مذکور به عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی تلقی می‌گردد.

ح - دولت مکلف است از سال اول اجرای قانون برنامه جهت عملیاتی کردن رویکرد تمرکززدایی و اثربخشی مدیریت اجرائی در مراکز استان‌ها و جهت زمینه‌سازی، تعادل‌بخشی، توازن و آمایش سرزمینی توزیع سی درصد (۳۰٪) از اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای کشور را به شورای برنامه‌ریزی استان‌ها اختصاص دهد.

تبصره - توزیع اعتبارات موضوع این ماده علاوه بر سهم استان‌ها از اعتبارات طرح‌های ملی و ملی استانی می‌باشد.

احکام مندرج در ماده (۷) این قانون بر احکام ماده (۱۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور به خصوص جزء (۷) بند (د) و بند (ح) حاکم است.

ماده ۱۰

دولت مجاز است به منظور گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها):

الف - معادل کل بدهی‌های خود به اشخاص حقیقی و حقوقی که تا پایان سال ۱۳۹۵ قطعی شده یا می‌شود را به ترتیب اولویت‌هایی که به پیشنهاد سازمان مشخص می‌شود، تا پایان اجرای قانون برنامه از طریق انتشار اوراق بهادار با کسب رضایت طلبکاران تسویه نماید. اوراق مذکور با رعایت قانون اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران تا سقف مندرج در قوانین بودجه سنواتی و مصون از تورم، طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد سازمان و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، انتشار می‌یابد.

تبصره - از ابتدای اجرای قانون برنامه، بدهی‌هایی که توسط دولت ایجاد و مراحل حساسی را در مراجع معتبر طی کرده و قطعی شده و از هیچ‌گونه افزایشی بابت عدم پرداخت برخوردار نشده باشند، تا زمان پرداخت بدهی توسط دولت از سودی معادل نرخ تورم تا حداکثر نرخ سود سپرده اعلام شده توسط بانک مرکزی برخوردار می‌شوند. در قراردادهای مربوط باید بندی اضافه شود که

به موجب آن دولت ملتزم گردد تا در صورت عدم پرداخت بدهی خود در زمان مقرر معادل نرخ مذکور را به طلبکار بپردازد.

ب- به منظور تأمین اعتبار لازم برای پرداخت‌های مرتبط با اوراق بهادار مذکور (اعم از سود و اصل)، هرساله ردیف خاصی را در لایحه بودجه سنواتی پیش‌بینی کند و به تصویب مجلس شورای اسلامی برساند.

تبصره- اوراق بهادار صادره با نام و مصون از تورم است و معاملات این اوراق فقط در بازارهای متشکل اوراق بهادار تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار و با رعایت مقررات این بازارها مجاز و معاملات آنها خارج از بازارهای یادشده ملغی و بلااثر است. عرضه و معاملات این اوراق بهادار به کسر (کمتر از ارزش اسمی) و با نرخ سود شناور مجاز و تضمین بازخرید قبل از سررسید اوراق بهادار مذکور توسط بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری و اشخاص تحت کنترل آنها، مجاز نمی‌باشد. بانک‌ها، دستگاه‌های اجرائی و شرکت‌های دولتی که اوراق بهادار برای تأمین مالی آنها منتشر می‌شود باید اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران را متناسب با دستورالعملی که به تصویب شورای بورس می‌رسد، منتشر نمایند.

پ- به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود به منظور استفاده از دارایی‌های دولت برای انتشار صکوک اسلامی پیش‌بینی شده در این قانون و ساماندهی و مدیریت دارایی‌ها و اموال در مالکیت دولت و تمرکز اختیارات مربوط به نحوه نقل و انتقال اموال منقول و غیرمنقول و سایر دارایی‌های دولت، ضمن اجرای سامانه جامع اطلاعات اموال غیرمنقول دستگاه‌های اجرائی (سادا) حسب مورد نسبت به انجام اقدامات مورد نیاز برای مدیریت و استفاده از دارایی‌ها و اموال دستگاه-های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ به استثنای انفال، اموال دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری و موارد و مصادیق مندرج در اصل هشتماد و سوم (۸۳) قانون اساسی به‌منظور پشتوانه انتشار صکوک اسلامی نظیر ارزیابی توسط کارشناسان رسمی، شناسایی، تعیین و تغییر بهره‌بردار، واگذاری و هرگونه نقل و انتقال یا فروش اموال مذکور با تصویب هیأت وزیران اقدام کند. کلیه دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری در اجرای ماده (۱۳۷) قانون محاسبات عمومی کشور و تبصره (۱۰) ماده (۶۹) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مکلفند ضمن همکاری لازم حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این

قانون نسبت به ثبت کلیه اموال غیرمنقول اعم از اراضی، املاک، ساختمان‌ها و فضاهای اداری در اختیار یا تصرف اعم از اینکه دارای سند مالکیت بوده یا فاقد سند مالکیت باشند، اجاره‌ای یا وقفی یا ملکی در سامانه اقدام نمایند. صدور هرگونه مجوز برای واگذاری حق استفاده، تغییر بهره‌بردار، فروش اموال غیرمنقول دولتی بدون ثبت اطلاعات در سامانه مذکور و اخذ شناسه (کد) رهگیری ممنوع است. انتشار صکوک اسلامی برای دستگاه‌های وابسته به قوه قضائیه، قوه مقننه و سایر نهادهای حکومتی غیر قوه مجریه و استفاده از دارایی‌ها و اموال این دستگاه‌ها حسب مورد منوط به موافقت عالی‌ترین مقام آنها است.

ت - به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود با تصویب هیأت وزیران و رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی و در چهارچوب آیین‌نامه اجرائی این بند از سهام دولت در شرکت‌ها، به‌عنوان پشتوانه انتشار اوراق بهادار اسلامی (صکوک) استفاده کند.

ث - وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز است اسناد خزانه اسلامی را به‌منظور رفع عدم تعادل منابع و مصارف بودجه عمومی در طی یک‌سال مالی منتشر نماید. سازمان مکلف است حسب اعلام وزارت امور اقتصادی و دارایی بازپرداخت اصل و سود اوراق مزبور را به صورت کامل در لوابیح بودجه سالانه پیش‌بینی و منظور کند. اعتبارات مربوط به بازپرداخت این اوراق صد در صد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌شود.

ماده ۱۴

برای اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمشکل پولی جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات:

الف - بانک مرکزی مجاز است مطابق قوانین مربوطه در چهارچوب مصوباتی که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، علاوه بر اختیارات قانونی خود مقرر در قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ حسب مورد یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی و انتظامی زیر را در قبال بانک‌ها و مؤسسات اعتباری متخلف اعمال نماید:

۱- اعمال محدودیت، ممنوعیت توزیع سود و اندوخته‌ها بین سهامداران مؤثر، سلب حق رأی از آنها به طور موقت و سلب حق تقدم خرید از سهامداران مؤثر

۲- تعلیق موقت مجوز بخشی از فعالیت برای مدت معین و یا لغو مجوز فعالیت

۳- اعمال محدودیت یا ممنوعیت پرداخت پاداش و مزایای مدیران

۴- سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران عامل و اعضای هیأت مدیره

تبصره ۱- مرجع رسیدگی به تخلفات نظارتی و انتظامی موضوع این بند هیأت انتظامی بانک‌ها خواهد بود.

تبصره ۲- سهامدار مؤثر، سهامداری است که یک یا چند عضو هیأت مدیره را انتخاب می‌کند و یا به تشخیص بانک مرکزی در انتخاب عضو هیأت مدیره نقش دارد.

ب- انجام هرگونه عملیات بانکی، واسپاری (لیزینگ)، صرافی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی و مشارکت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و اشخاص حقوقی تابعی که بانک‌ها بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها را دارند و یا در تعیین هیأت مدیره آنها مؤثرند در تأسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های تأمین سرمایه بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی ممنوع است و مرتکب حسب مورد به یک یا چند مورد از مجازات‌های تعزیری درجه شش ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به جز حبس و شلاق محکوم می‌شود.

تبصره ۱- مسئولیت بازپرداخت کلیه تعهدات و بدهی‌های مؤسسات مذکور بر عهده هیأت اماناء، هیأت مدیره، هیأت مؤسس و سهامدار مؤثر متناسب با اشتغال ذمه (متناسب با مراتب و شرایط بروز خسارت) می‌باشد.

تبصره ۲- علاوه بر مواردی که در قانون پولی و بانکی کشور استثناء شده است صندوق قرض الحسنه تک شعبه‌ای در سراسر کشور براساس جذب منابع سالانه تا سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نیز از حکم این بند مستثنی بوده و براساس اساسنامه و مجوزهای موجود ادامه فعالیت می‌دهد. ماده ۱۴ بند (ب)

در طول اجرای برنامه در قسمت مغایرت، بر تبصره (۴) ماده (۱) قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مصوب ۱۳۸۳/۱۰/۲۲ حاکم است و نسبت به ماده (۲۰) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ حکم خاص تلقی گردیده و حاکم است.

پ - نیروی انتظامی موظف است در مواردی که بانک مرکزی رأساً شعبه یا مؤسسات را فاقد مجوز اعلام می‌نماید، نسبت به توقف فعالیت یا تعطیل نمودن آنها اقدام کند.

ت - هرگونه تبلیغ برای ارائه خدمات پولی و بانکی براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت چهارماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. علاوه بر اقدامات نظارتی انتظامی که بر مؤسسه پولی بانکی و اعتباری اعمال می‌گردد، تخلف رسانه‌ها از این حکم مستوجب جریمه نقدی تا میزان ده برابر هزینه تبلیغ صورت گرفته می‌باشد که به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود.

ث - بانک مرکزی موظف است با همکاری قوه قضائیه و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، به نحوی برنامه‌ریزی کند که با تکمیل و توسعه پایگاه داده ملی اعتبارسنجی و سایر اقدامات اجرائی و نظارتی، نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات (ارزی و ریالی) سالانه یک واحد درصد کاهش یابد.

ج - طرح هرگونه دعوی که منشأ آن اقدامات نظارتی بانک مرکزی باشد، باید به طرفیت بانک مزبور صورت پذیرد و افراد ذی‌مدخل در امر نظارت را نمی‌توان طرف دعوی قرار داد، جز در مواردی که موضوع دعوی، انتساب جرم باشد.

تبصره - منظور از اقدامات نظارتی، اقداماتی است که در راستای اعمال نظارت بر بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی اعتبار و صندوق‌های قرض‌الحسنه به‌جز صندوق‌های قرض‌الحسنه زیر نظر سازمان اقتصاد اسلامی و موضوع تبصره (۲) بند (ب) این ماده، صرافی‌ها و شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) در صلاحیت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بوده و مشتمل بر اقدامات به‌عمل آمده در تمامی مراحل تأسیس، اعطای مجوز، نظارت بر فعالیت، تغییرات ثبتی، بازسازی، ادغام، انحلال و تصفیه می‌باشد.

ماده ۱۵

ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار عبارتند از وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، رئیس سازمان یا معاون وی، دو تن از وزرا به انتخاب هیأت وزیران، وزیر صنعت، معدن و تجارت، دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید رئیس جمهور، دادستان کل کشور یا معاون وی، رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، رئیس اتاق تعاون و نمایندگان

کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هر کدام یک نفر) به‌عنوان ناظر با انتخاب مجلس.

تبصره ۱- ریاست شورا بر عهده رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.
تبصره ۲- هر یک از اعضای خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک‌بار تغییر می‌یابند انتخاب مجدد آنها بلامانع است.

حکم ماده (۱۵) در طول برنامه ششم بر بند (ب) ماده (۱۸) قانون پولی و بانکی با اصلاحات بعدی مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ حاکم خواهد بود.

ماده ۱۶

برای حصول اطمینان از اجرای صحیح عملیات بانکی بدون ربا در نظام بانکی کشور و جهت نظارت بر عملکرد نظام بانکی و اظهار نظر نسبت به رویه‌ها و ابزارهای رایج، شیوه‌های عملیاتی، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، چهارچوب قراردادها و نحوه اجرای آنها از جهت انطباق با موازین فقه اسلامی، شورای فقهی در بانک مرکزی با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

- پنج فقیه (مجتهد متجزی در حوزه فقه معاملات و صاحب نظر در مسائل پولی و بانکی)

- رئیس کل (یا معاون نظارتی) بانک مرکزی

- یک نفر حقوق دان آشنا به مسائل پولی و بانکی و یک اقتصاددان (هر دو با معرفی رئیس کل

بانک مرکزی)

- یک نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی با اولویت آشنایی با بانکداری اسلامی به انتخاب

مجلس شورای اسلامی (به عنوان عضو ناظر)

- یکی از مدیران عامل بانک‌های دولتی به انتخاب وزیر امور اقتصادی و دارایی

تبصره ۱- اعضای فقهی این شورا به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و تأیید فقهای شورای

نگهبان انتخاب و با حکم رئیس کل بانک مرکزی منصوب می‌شوند.

تبصره ۲- مصوبات شورای فقهی لازم‌الرعایه است. رئیس کل بانک مرکزی اجرای مصوبات

شورا را پیگیری و بر حسن اجرای آنها نظارت می‌کند. حکم این ماده نافی اختیارات و نظرات فقهای

شورای نگهبان در اصل چهارم (۴) قانون اساسی نمی‌باشد.

تبصره ۳- اعضای صاحب‌رأی این شورا برای چهار سال تعیین می‌شوند و این مأموریت برای یک دوره دیگر قابل تمدید است.

تبصره ۴- جلسات شورای فقهی با حضور دوسوم اعضاء مشتمل بر رئیس شورا و حداقل سه نفر از فقهای عضو شورا رسمیت می‌یابد و تصمیمات شورا با رأی موافق اکثریت فقهای حاضر عضو شورا اتخاذ می‌شود.

ماده ۱۷

الف - هرگونه تکلیف به بانکها و مؤسسات اعتباری در راستای استفاده از منابع آنها در طول سال‌های اجرای قانون برنامه درخصوص تسهیلات با نرخ سود کمتر، به‌جز سایر تکالیف قانونی مشروط به پیش‌بینی مابه‌التفاوت نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار و درج آن در قانون بودجه سالانه است.

ب - به منظور افزایش سرعت و کارایی گردش حساب‌های درآمدی و هزینه‌ای دولت، شفاف‌سازی و ایجاد امکان نظارت برخط، بر کلیه حساب‌های دستگاه‌های اجرائی و کاهش اثرات منفی عملیات مالی دولت بر نظام بانکی، کلیه حساب‌های بانکی اعم از ریالی و ارزی برای وزارت - خانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌ها، دانشگاه‌های دولتی و اعتبارات دولتی نهادهای عمومی غیردولتی، صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح می‌شود. دستگاه‌های یادشده موظفند کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح‌شده نزد بانک مرکزی انجام دهند.

تبصره ۱- بانک مرکزی موظف است تمهیدات لازم برای بانکداری متمرکز و نگاهداری حساب‌های مورد نیاز هر یک از دستگاه‌ها و دسترسی برخط خزانه‌داری کل کشور به اطلاعات حساب‌های دستگاه‌های مذکور را فراهم نماید.

تبصره ۲- نحوه انتقال حساب‌های دستگاه‌های مذکور به بانک مرکزی و هزینه‌کرد آن توسط بانک‌های عامل، مطابق دستورالعملی خواهد بود که حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارائی، سازمان و بانک مرکزی، به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.

تبصره ۳- بانک مرکزی مکلف است نسبت به ابلاغ دستورالعمل موضوع تبصره (۲) این ماده به کلیه بانک ها و مؤسسات اعتباری اقدام کند. هر نوع تخلف از دستورالعمل مذکور، توسط بانک ها مشمول مجازات انضامی موضوع ماده (۴۴) قانون پولی و بانکی کشور و تغییرات آن در ماده (۹۶) قانون برنامه پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ خواهد بود. همچنین هر نوع تخلف توسط سایر دستگاه های اجرائی، در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می شود.

ماده ۱۸

الف - بانک مرکزی موظف است در سال اول اجرای قانون برنامه با استقرار سامانه های نظارتی برخط، زمینه نظارت مستمر را در نظام بانکی فراهم نماید، به گونه ای که زمینه کشف خطاها و تخلف های احتمالی قبل از وقوع به وجود آید.

ب - بانک مرکزی موظف است تا انتهای سال اول اجرای قانون برنامه با ایجاد سامانه ای متمرکز، امکان دریافت الکترونیکی و برخط اعلام های مورد نیاز، جهت اعطای تسهیلات یا پذیرش تعهدات از مراجع ذی ربط نظیر اعلام اعتبارسنجی، بدهی مالیاتی و نظایر آن را برای بانک ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی فراهم کند.

تبصره ۱- تمامی مراجع ذی ربط که بانک ها و مؤسسات اعتباری در اعطای تسهیلات یا پذیرش تعهدات نیازمند اعلام از آن می باشند، موظفند امکان اخذ اعلام های مذکور را به صورت الکترونیکی و برخط، فراهم نمایند.

تبصره ۲- بانک مرکزی موظف است مصادیق اعلام های مذکور را تعیین و ابلاغ کند.

ماده ۱۹

دولت موظف است به منظور ارتقای مشارکت مردمی و فراهم کردن بستر اجرائی لازم برای تعاون و همکاری آحاد مردم در قالب تشکل های اقتصادی تعاونی نسبت به افزایش سرمایه بانک توسعه تعاون از سال اول اجرای قانون برنامه از محل فروش اموال مازاد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی پس از واریز به خزانه داری کل کشور در قالب قوانین بودجه سنواتی به حساب افزایش سرمایه دولت در بانک مذکور منظور نماید.

ماده ۲۵

الف - به منظور مردمی شدن و گسترش سهم بخش خصوصی و تعاونی در اقتصاد و به منظور افزایش بهره‌وری و ارتقای سطح کیفی خدمات و مدیریت بهینه هزینه به تمامی دستگاه‌های اجرایی که عهده‌دار وظایف اجتماعی، فرهنگی و خدماتی هستند (از قبیل واحدهای بهداشتی و درمانی، مراکز بهزیستی و توانبخشی، مراکز آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی و مراکز ارائه‌دهنده خدمات و نهادهای کشاورزی و دامپروری) اجازه داده می‌شود در چهارچوب استانداردهای کیفی خدمات که توسط دستگاه ذی‌ربط تعیین می‌گردد، نسبت به خرید خدمات از بخش خصوصی و تعاونی (به جای تولید خدمات) اقدام نمایند. در اجرای این بند واگذاری مدارس دولتی ممنوع است.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل نحوه تعیین قیمت خرید خدمات و تعیین تکلیف نیروی انسانی و ساختار به پیشنهاد سازمان، سازمان اداری و استخدامی کشور و دستگاه اجرایی ذی‌ربط به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - به منظور نظارت بیشتر بر بنگاه‌های در حال واگذاری و همچنین بنگاه‌های واگذار شده به صورت کنترلی، در چهارچوب مصوبات هیأت واگذاری، اسامی این بنگاه‌ها از سوی سازمان خصوصی‌سازی به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و بانک مرکزی اعلام می‌شود. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است ثبت صورت‌جلسات مجامع عمومی و هیأت مدیره و همچنین نقل و انتقال اموال و املاک بنگاه‌های مزبور را پس از اخذ مجوز کتبی از سازمان خصوصی‌سازی انجام دهد. بانک مرکزی موظف است طی دستورالعمل اعلامی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی و دولتی، اعطای هرگونه تسهیلات و یا ایجاد تعهدات به بنگاه‌های مذکور را مشروط به اخذ مجوز از سازمان خصوصی‌سازی نماید.

ماده ۲۷

دولت موظف است به منظور تحقق سیاست‌های کلی برنامه و اقتصاد مقاومتی، شناسایی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود در نواحی روستایی و ارتقای منزلت اجتماعی روستاییان و جایگاه روستاها در اقتصاد ملی و ایجاد بستر لازم برای شکوفایی و پیشرفت عدالت‌محور روستاها اقدامات زیر را مطابق قوانین و در قالب بودجه‌های سنواتی انجام دهد:

الف - اقدامات اقتصادی و بخشی:

- ۱- دولت مکلف است در راستای برنامه ریزی منطقه‌ای و تقویت اقتصاد روستایی و توسعه اقتصاد صادرات محور در طول اجرای قانون برنامه هر سال، در پنج هزار روستا با توجه به استعدادها و ظرفیت‌های بومی و محیطی و قابلیت محلی - اقتصادی آن منطقه، با مشارکت نیروهای محلی و با بهره‌گیری از تسهیلات بانکی، حمایت‌های دولتی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی آن روستاها را به وسیله سازمان استان تهیه کند و به تصویب شورای توسعه برنامه ریزی استان مربوطه برساند. سازمان موظف است تعداد روستاهای سهمیه استانی را تا سه ماه اول سال اول اجرای قانون برنامه اعلام نماید.
- ۲- تنظیم و ارائه هدفمند و شفاف اعتبارات مربوط به عمران و توسعه روستایی و عشایری در بودجه سنواتی، تحت پیوستی با عنوان "عمران و توسعه روستایی" و اختصاص بودجه عمرانی مربوط به این فصل انجام پذیرد.
- ۳- کاهش مدت زمان پاسخ به اعلام‌ها و صدور پروانه ساخت بنگاه‌های اقتصادی روستایی و عشایری از هر کدام از دستگاه‌های ذی ربط، به حداکثر پانزده روز
- ۴- توسعه حداقل پنجاه و چهار خوشه کسب و کار روستایی، بهره‌برداری و ساخت نود و هشت ناحیه صنعتی روستایی و ایجاد یک میلیون و نهصد و چهارده هزار فرصت شغلی در روستاها و مناطق عشایری از طریق احداث و توسعه بنگاه‌های اقتصادی رقابت پذیر و صادرات گرا از طریق بخش‌های خصوصی و تعاونی
- ۵ - تأمین منابع مورد نیاز برای رشد سالانه حداقل پنج درصد (۵٪) شاخص‌های برخورداری تعیین شده در ساماندهی عشایر
- ۶ - تهیه طرح‌های هادی و طرح‌های توسعه و بازنگری آنها برای همه روستاها و آبادی‌های بالای بیست خانوار و مناطق عشایری در طول اجرای قانون برنامه با اولویت مناطق کمتر برخوردار
- ۷- آموزش صد هزار نفر از روستاییان و عشایر به عنوان عناصر پیشرو و تسهیل‌گر در زمینه برنامه ریزی محلی، توسعه فعالیت‌های اقتصادی و برنامه‌های فرهنگی، بهبود خدمات‌رسانی، جلب مشارکت‌های مردمی و نظارت بر اثربخشی طرح‌های دستگاه‌های اجرائی

۸- شناسایی روستاهای در معرض خطر سوانح طبیعی جهت اجرای طرح‌های ایمن‌سازی این سکونت‌گاه‌ها با همکاری دستگاه‌های مسئول و مشارکت مردم و نهادهای محلی، به نوعی که حداقل سی درصد (۳۰٪) روستاهای در معرض خطر تا پایان اجرای قانون برنامه ایمن‌سازی شوند.

۹- تعیین شاخص‌های بافت‌های فرسوده و نابسامان روستایی و تهیه و اجرای طرح‌های بهسازی بافت‌های فرسوده در روستاهای دارای اولویت

۱۰- بخشودگی سود و جرائم تسهیلات پرداخت‌شده به افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی جهت بازسازی اماکن مسکونی مناطق روستایی آسیب‌دیده از حوادث طبیعی و غیرمترقبه که قادر به بازپرداخت اقساط خود نمی‌باشند، تا پایان اعتبار قانون برنامه پنجم توسعه کشور با پرداخت معادل آن به بانک‌های عامل و امهال آن به مدت سه سال از محل تنخواه‌گردان موضوع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ و اصلاحات و الحاقات بعدی تا پایان اجرای قانون برنامه ششم

ب- اقدامات عمرانی زیربنایی:

۱- امکان‌سنجی، طراحی و ایجاد سامانه‌های دفع بهداشتی زباله‌های روستایی محدوده‌های روستاها و جمع‌آوری و دفع آنها در خارج از محدوده روستاها و شهرها و تعیین مسؤلیت دستگاه‌های ذی‌ربط. آیین‌نامه اجرائی این جزء با پیشنهاد وزارت کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۲- طراحی و اجرای طرح‌های (پروژه‌های) دفع بهداشتی فاضلاب در روستاها با اولویت روستاهای واقع در حریم رودخانه‌ها، تالاب‌ها، سدها و روستاهایی که به دلیل نفوذپذیری کم اراضی دفع فاضلاب در آنها دچار مشکل می‌باشد از طریق بخش خصوصی

۳- یکپارچه‌سازی حداکثری فعالیت‌ها و برنامه‌های عمران و توسعه روستایی، عشایری و کشاورزی کشور و مدیریت آنها با رویکرد جهادی و نظارت‌پذیر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه ششم و ایجاد یکپارچگی برنامه‌ریزی و ارائه خدمات و طرح‌های روستایی و عشایری در قالب برنامه‌های جامع، براساس نیازها و مشارکت واقعی مردم و شرایط انسانی، طبیعی، اقتصادی و اجتماعی

۴- تأمین و تخصیص اعتبار مورد نیاز جهت احداث، بهسازی و آسفالت و نگهداری راه‌های روستایی روستاهای بالای بیست خانوار جمعیت و مناطق عشایری تا پایان اجرای قانون برنامه (هر سال بیست درصد (۲۰٪) از طریق سازمان

۵- تهیه و اجرای طرح‌های ساماندهی و بهسازی حداقل بیست درصد (۲۰٪) روستاهای مرزی با رویکرد پدافند غیرعامل جهت توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

ماده ۳۳

دولت مکلف است در اجرای بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و به‌منظور متنوع‌سازی ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی، تأمین و تجهیز منابع، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات محصولات کشاورزی و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی اقدامات ذیل را به انجام برساند:

الف - ایجاد زمینه گسترش و تکمیل زنجیره‌های ارزش، صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی در قطب‌های تولیدی، سردخانه و انبارهای فنی چندمنظوره

ب - تخصیص حداقل بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق‌های حمایت از بخش کشاورزی جهت تسهیلات برای صادرات این بخش

پ - ایجاد خوشه‌های صادراتی، نشان‌های تجاری و اختصاص مشوق‌های صادراتی به صادرات محصولات کشاورزی

تبصره - دولت مکلف است مابه‌التفاوت قیمت تولید داخل با قیمت کالای کشاورزی در بازارهای هدف را سالانه به‌عنوان مشوق‌های صادراتی محاسبه و از منابع هدفمندی یارانه‌ها پرداخت نماید. وزارت جهاد کشاورزی مقررات تعیین کالاهای مشمول این بند و پرداخت مابه‌التفاوت را تهیه نموده و به تصویب هیأت وزیران می‌رساند.

ت - کاهش حداقل ده درصدی (۱۰٪) شکاف قیمت دریافتی تولیدکنندگان و قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان نهائی این محصولات در طول اجرای قانون برنامه

ث - پوشش بیمه اجباری کلیه دام‌ها در مقابل بیماری‌های مشترک و واگیردار، پرداخت حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) سهم بیمه‌گر توسط دولت و اجرای برنامه حذف دام در کانون‌های آلوده پس از

پیش‌بینی در بودجه سنواتی

ج - افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی به هفت درصد (۷٪) از ارزش سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی و افزایش سرمایه بانک کشاورزی مطابق با استانداردهای بین‌المللی از محل فروش املاک مازاد وزارت جهاد کشاورزی و بازپرداخت تسهیلات پرداخت شده از محل حساب ذخیره ارزی و سهم دولت در قالب بودجه سنواتی

چ - افزایش سهم سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در کل سرمایه‌گذاری‌ها به میزان سالانه حداقل دو درصد (۲٪)

ح - ارتقای سطح کلی حمایت از کشاورزی، سالانه تا دو درصد (۲٪) ارزش تولید این بخش
خ - بخشودگی سود و کارمزد و جریمه وام‌های دریافتی کشاورزان خسارت دیده از حوادث غیرمترقبه و امهال اصل وام آنان به مدت سه سال و تعیین میزان خسارت توسط کارگروهی متشکل از جهاد کشاورزی، بانک مربوطه و فرمانداری شهرستان

د - تولید و پخش برنامه‌های آموزشی، ترویجی، مدیریت مصرف آب، بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی و فرآوری تولیدات، حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی کشور، بهره‌وری و انتقال یافته‌های علمی به بهره‌برداران، به سفارش و تأمین مالی وزارت جهاد کشاورزی توسط سازمان صدا و سیما

ذ - اختصاص حداقل پانزده درصد (۱۵٪) از متوسط تسهیلات اعطایی بانک‌های عامل غیرتخصصی کشور به بخش کشاورزی

ر - مراحل بسته‌بندی، انجماد، پاک کردن، درجه‌بندی، پوست‌گیری مانند شالی کوبی و خشک کردن مانند چای و تفت دادن مانند نخودپزی، فرآوری محصولات کشاورزی محسوب نمی‌شود. خدمات مزبور، از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده معاف می‌باشد.

ماده ۴۶-

به منظور رونق تولید، نوسازی صنایع، حمایت هدفمند از صنایع دارای اولویت سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و همچنین توسعه صادرات غیرنفتی، دولت و دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط به شرح زیر اقدام می‌کنند:

الف - وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از لازم الاجراء شدن این قانون، فهرست اولویت های صنعتی (با اولویت صنایع معدنی) را با رعایت ملاحظات آمایش سرزمینی و تعادل بخشی منطقه ای به تصویب هیأت وزیران برساند.

ب - دولت مکلف است طرح جایگزینی محصولات کم بازده صنعتی و پرمصرف مانند خودروهای فرسوده را سالانه بیست درصد (۲۰٪) از سال دوم اجرای قانون برنامه با اعطای مشوق های مورد نیاز اجراء نماید.

تبصره - آیین نامه اجرائی مربوط با پیشنهاد مشترک سازمان، وزارت خانه های صنعت، معدن و تجارت، نفت و نیرو ظرف مدت شش ماه پس از لازم الاجراء شدن این قانون به تصویب هیأت وزیران می رسد.

پ - بانک مرکزی (شورای پول و اعتبار) مکلف است سیاست های پرداخت تسهیلات بانکی را به گونه ای تنظیم نماید که سهم بخش صنعت و معدن از تسهیلات پرداختی سالانه طی اجرای قانون برنامه حداقل چهل درصد (۴۰٪) باشد.

ت - دولت مکلف است با رعایت تبصره (۳) ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ طی اجرای قانون برنامه سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالانه بیش از ده درصد (۱۰٪) نرخ ارز را در بودجه سنواتی پیش بینی کند و برای بنگاه های اقتصادی دریافت کننده تسهیلات ارزی طراحی و به اجراء درآورد.

ث - دستگاه های اجرائی نظیر شهرداری ها، محاکم دادگستری، نیروی انتظامی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلفند تا پایان سال دوم برنامه دستورالعمل ها و فرآیندهای داخلی و زیرساخت های نرم افزاری خود را به گونه ای آماده نمایند تا دریافت اطلاعات از متقاضیان و محاسبه کلیه حقوق و عوارض دولتی مانند بیمه، مالیات، حقوق مالکانه و جریمه های آنها، جریمه ها و عوارض شهرداری و نیز اعتراضات وارده بر آن محاسبات صرفاً با استفاده از نرم افزار و بدون حضور نیروی انسانی هم زمان با ارسال الکترونیکی درخواست یا اظهارنامه مربوطه میسر شود و همراه با توضیح کامل محاسبات به صورت برخط (آنلاین) به متقاضی اعلام و پرداخت ها و دریافت ها از طریق الکترونیکی انجام شود.

ج - دولت با همکاری سایر قوا مکلف است به گونه‌ای برنامه‌ریزی و اقدام نماید که ورود کالای قاچاق در طول سال‌های اجرای قانون برنامه، سالانه حداقل ده درصد (۱۰٪) کاهش یابد و از سال اول اجرای قانون برنامه از فعالیت مبادی ورودی غیرمجاز زمینی و دریایی که خارج از کنترل گمرک است جلوگیری به عمل آورده و گزارش سالانه آن را به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

چ - سپرده‌گذاری ده درصد (۱۰٪) سالانه (ارزی) از منابع ورودی صندوق توسعه ملی در قبال اخذ خط اعتباری ریالی برای ارائه تسهیلات ریالی به صنایع کوچک و متوسط تعاونی و غیردولتی در چهارچوب اساسنامه دائمی صندوق توسعه ملی از طریق بانکهای عامل دولتی انجام می‌شود.

ح - وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است حداکثر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، طرح نوسازی و بازسازی صنایع را به نحوی که منجر به کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت‌پذیری آنها شود، تدوین و پس از تصویب هیأت وزیران اجرائی نماید. دولت موظف است اقدامات حمایتی و تشویقی و همچنین تأمین تسهیلات اعتباری مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی پیش‌بینی کند.

خ - دولت مکلف است در راستای تقویت صادرات غیرنفتی و حمایت مؤثر از فعالیت صنایع کوچک و متوسط و دریایی کشور و توسعه فعالیت‌های معدنی، حمایت لازم را از صندوق ضمانت صادرات ایران، صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری صنایع کوچک، تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک، بیمه فعالیت‌های معدنی و صنایع دریایی در طی سالهای اجرای قانون برنامه به عمل آورد.

د - دولت مکلف است توسعه و هدفمندسازی پژوهش، آموزش، تولید و تبلیغات و همچنین توسعه تجارت الکترونیک فرش و ایجاد خانه فرش در بازارهای هدف و موردنظر برای هویت‌بخشی، ارتقای کیفیت تولید و روان‌سازی، سفارش‌پذیری، حمایت از ایجاد و توسعه و تجهیز کارگاه‌های متمرکز و غیرمتمرکز و اتحادیه‌ها و شرکت‌های تعاونی فرش دستباف روستایی و شهری سراسر کشور و نیز صنایع و خدمات جانبی فرش دستباف به منظور ارتقاء و بهبود بهره‌وری، تثبیت و افزایش سهم صادراتی و بازاریابی‌های داخلی و خارجی را به عمل آورد.

تبصره - وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف به پیگیری اجرای حکم این بند در دولت است. حکم ماده (۴۶) این قانون بر حکم ماده (۱۷) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور حاکم

است.

در چهارچوب قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵:

الف - وزارتخانه‌های راه و شهرسازی و کشور و شهرداری‌ها مکلفند در طول برنامه نسبت به احیاء، بهسازی، نوسازی و مقاوم‌سازی و بازآفرینی سالانه حداقل دویست و هفتاد محله در قالب مطالعات مصوب ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار بر حسب گونه‌های مختلف (شامل ناکارآمد - تاریخی - سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه‌ای) و ارتقای دسترسی به خدمات و بهبود زیرساخت‌ها با رویکرد محله‌محور در چهارچوب قوانین و مقررات ذی‌ربط اقدام نمایند. تسهیلات و اعتبارات مورد نیاز سهم دولت همه‌ساله با پیشنهاد وزارت راه و شهرسازی و هماهنگی شهرداری‌ها به تصویب ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار می‌رسد و در قالب بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود و در اختیار دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط و شهرداری‌ها قرار می‌گیرد. برنامه عملیاتی در دو بخش نوسازی مسکن و تأمین خدمات و زیرساخت، در سه‌ماهه اول اجرای قانون برنامه توسط وزارتخانه‌های راه و شهرسازی و کشور، سازمان، شورای عالی استان‌ها و کلیه دستگاه‌های عضو ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار در سطح مدیریت ملی، استانی و شهری تهیه و تعهد و التزام به اجرای برنامه‌های بازآفرینی شهری خواهند داشت.

تبصره - در تهیه برنامه عملیاتی محدوده‌های تاریخی شهرها، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به دستگاه‌های موصوف اضافه می‌شود.

ب - دولت موظف است به منظور کاهش آسیب‌پذیری سکونت‌گاه‌های روستایی (با هدف بهسازی و نوسازی مسکن روستایی) و همچنین تأمین مسکن برای اقشار کم‌درآمد شهری (در شهرهای کوچک) منابع مالی و تسهیلات ارزان‌قیمت و زمین مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی در طول اجرای قانون برنامه تأمین و اقدامات ذیل را از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به‌عمل آورد:

۱- بهسازی و نوسازی سالانه حداقل دویست هزار واحد مسکونی روستایی با پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت با کارمزد پنج درصد (۵٪) و تأمین مابه‌التفاوت سود تسهیلات برای دوران مشارکت مدنی و فروش اقساطی.

این حکم در طول اجرای قانون برنامه بر ماده (۶) قانون اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۹/۱۷ حاکم است.

۲- تأمین منابع مالی و تسهیلات ارزان قیمت و زمین مورد نیاز برای کمک به ساخت و یا خرید سالانه حداقل صد و پنجاه هزار واحد مسکن اقشار کم‌درآمد در شهرها (با اولویت شهرهای زیر یکصد هزار نفر جمعیت)

تبصره - شناسایی و اولویت‌بندی گروه‌های هدف و معرفی افراد واجد شرایط توسط بنیاد مسکن و با همکاری کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی و خیرین مسکن ساز انجام خواهد شد. پ - بانک مسکن موظف است نسبت به تأمین باقیمانده تعهدات خود و تأمین منابع مورد نیاز مسکن مهر بدون تعهد احداث واحدهای جدید با تشخیص وزارت راه و شهرسازی اقدام نماید. ت - وزارت راه و شهرسازی با رعایت وظایف و اختیارات سایر دستگاه‌ها بدون ایجاد تشکیلات جدید و استفاده از امکانات سایر دستگاه‌ها مکلف است در راستای تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه و عمران شهری و روستایی، آمایش و کنترل تخلفات، انضباط شهری و حفظ حقوق شهروندان نسبت به استقرار سامانه (سیستم) یکپارچه اطلاعات مکانی، تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز آن و ایجاد ساختار مناسب برای اشتراک‌گذاری داده‌های مکانی توسط کلیه دستگاه‌های مرتبط اقدام نماید. این حکم ناقض و ناسخ هیچ‌یک از قوانین نیست.

تبصره - در ماده (۱۸) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی عبارت «برنامه پنجم» به «برنامه ششم» تغییر می‌یابد. منابع مورد نیاز بندهای این ماده از این محل قابل تأمین است.

ماده ۸۹

الف - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است در طول اجرای قانون برنامه، سالانه نسبت به ارائه تسهیلات مسکن فقط یک بار با سود حداکثر چهاردرصد (۴٪) به تعداد پنجاه هزار نفر به رزمندگان دارای حداقل شش ماه سابقه حضور در جبهه و آزادگان با حداقل سه ماه اسارت که فاقد مسکن ملکی می‌باشند و تاکنون مسکن، زمین یا تسهیلات مسکن دریافت ننموده‌اند از طریق بانک‌های عامل اقدام نماید. مابه‌التفاوت سود مذکور تا سقف نرخ مصوب شورای پول و اعتبار مطابق بودجه سنواتی توسط دولت تأمین و به بانک‌های عامل پرداخت می‌شود. (تعیین اولویت و نحوه معرفی افراد واجد شرایط به موجب دستورالعمل ستاد کل نیروهای مسلح خواهد بود).

ب - تبصره ذیل به ماده (۳ مکرر) قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران الحاق می‌گردد:

تبصره - ایثارگران در پرداخت هزینه‌های حق الثبت و حقوق دولتی مربوط به خرید و فروش، ترهین اسناد مالکیت تسهیلات وام خرید یا ساخت مسکن از هفتاد درصد (۷۰٪) معافیت برخوردار می‌باشند.

پ - دولت (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) موظف است همه ساله حداقل ده درصد (۱۰٪) منابع قرض الحسنه تمامی بانک‌ها و مؤسسات پولی و اعتباری دولتی را در چهارچوب بودجه سنواتی جهت اشتغال ایثارگران از طریق صندوق اشتغال و کارآفرینی ایثارگران اختصاص دهد.

ت - دولت موظف است در اجرای مواد (۳) و (۳ مکرر) فصل دوم قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران و اصلاحات بعدی آن حداکثر تا پایان خردادماه هر سال شرایط پرداخت تسهیلات مسکن ارزان قیمت به ایثارگران را مطابق بودجه سنواتی ابلاغ نماید.

ث - ماده واحده اصلاح ماده (۸) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۹/۹/۲۸ به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

بعد از عبارت "از طریق مزایده عمومی" عبارت "با اولویت ایثارگران و فرزندان شهدا" اضافه می‌گردد.

ماده ۱۱۳

به منظور افزایش دقت و سرعت در ارائه خدمات قضائی، تحقق عدالت قضائی و احیای حقوق عامه، ارتقای کیفیت و کاهش اطاله دادرسی و ایجاد فرصت برابر برای دسترسی آحاد مردم به خدمات قضائی و کاهش ورودی پرونده‌ها و پیشگیری از وقوع جرم و دعاوی و اصلاح مجرمان و کاهش جمعیت کیفری:

الف - سازمان بهزیستی کشور مکلف است در راستای تحکیم نهاد خانواده نسبت به ارائه خدمات مشاوره‌ای رایگان برای افراد فاقد تمکن مالی با معرفی مقام قضائی که در اجرای قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱ توسط مقام قضائی صلاحیت‌دار برای رفع اختلاف به آن سازمان برای مشاوره خانواده معرفی می‌شوند، اقدام لازم را به عمل آورد.

ب - مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجراء از طریق ادارات اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجراء سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اجراء می‌شوند. ادارات مذکور مکلفند بلافاصله پس از تقاضای اجرائیه نسبت به شناسایی و توقیف اموال مدیون اقدام کنند. چنانچه مرجع مذکور نتواند ظرف مدت دو ماه

از تقاضای اجراء، نسبت به شناسایی و توقیف اموال متعهد سند، اقدام کند یا ظرف مدت شش ماه نسبت به اجرای مفاد سند اقدام نماید، متعهدله سند می‌تواند با انصراف از اجرای مفاد سند به محاکم دادگستری رجوع نماید.

تبصره ۱- آیین‌نامه اجرائی این بند به پیشنهاد وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

تبصره ۲- چنانچه متعهد سند لازم‌الاجراء، ظرف مدت بیست روز نسبت به انجام تعهد خود یا جلب رضایت متعهدله سند اقدام نماید، از پرداخت هزینه‌های اجرائی معاف خواهد بود. در غیر این صورت مراتب جهت درج در سامانه سجل محکومیت‌های مالی موضوع بند (پ) ماده (۱۱۶) این قانون منعکس خواهد شد. کلیه دستگاههای اجرائی و بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری از انعقاد هرگونه قرارداد مالی و پرداخت تسهیلات، موافقت اصولی، صدور کارت بازرگانی و پروانه صادرات و واردات به این شخص ممنوع هستند. تخلف از این حکم موجب مجازات تعزیری درجه شش (محرومیت از حقوق اجتماعی) خواهد بود.

تبصره ۳- چنانچه متعهد سند مدعی اعسار باشد، می‌تواند با رعایت قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی دادخواست اعسار خود را به مرجع قضائی صالح تقدیم کند و در صورت صدور حکم اعسار، متعهد سند از شمول قسمت اخیر تبصره (۲) معاف خواهد بود.

پ - سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مکلف است در راستای اجرای سیاست‌های کلی برنامه ششم، موضوع بهبود بخشیدن به وضعیت زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها، اقدامات لازم برای تسریع در انتقال بیست زندان داخل محدوده شهرها با اولویت کلان‌شهرها به خارج از شهرها را از طرق زیر انجام دهد:

۱- فروش زندان‌های داخل شهرها و اموال مازاد بر نیاز به روش مذاکره و توافق به شهرداری‌ها و دیگر سازمان‌های عمومی غیردولتی و سایر نهادهای عمومی بدون الزام به رعایت مقررات و قوانین مربوط به مزایده به صورت نقد حداقل به قیمت کارشناسی یا فروش زندان‌های داخل شهرها و اموال مازاد بر نیاز به اشخاص حقیقی و حقوقی (به‌استثنای اشخاص ذکر شده در صدر این جزء) با رعایت کلیه قوانین و مقررات مربوط.

وجوه حاصل از فروش هر کدام از زندان‌های مذکور که به تدریج و براساس توافق به عمل آمده به حساب ویژه نزد خزانه‌داری کل واریز می‌گردد به عنوان درآمد اختصاصی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور تلقی می‌گردد و در چهارچوب بودجه سنواتی صرف احداث زندان‌های جایگزین در همان استان می‌گردد. در صورت وجود مازاد درآمد حاصل از بند فوق، اعتبار مذکور صرف تکمیل، راه اندازی، نگهداری و تعمیرات اساسی و تجهیزات دیگر زندان‌های همان استان می‌گردد.

تبصره - دولت مکلف است ردیفی تحت عنوان انتقال زندان‌ها از شهرها به خارج شهرها ایجاد نماید به نحوی که پس از احداث زندان‌های جدید از محل فروش زندان‌های قدیمی مبلغ مذکور به خزانه اعاده گردد.

در طول اجرای برنامه، حکم جزء (۱) بند (پ) ماده (۱۱۳) بر ماده (۲) قانون انتقال زندان‌ها و مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی موجود به خارج از شهر مصوب ۱۳۸۰/۹/۷ در بخش مغایرت حاکم است. ۲- در صورت تفاهم بین سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور با خریدار یا خریداران و پس از عقد قرارداد رسمی، ساختمان زندان داخل شهر تا اتمام احداث و بهره‌برداری از زندان جدید به صورت اجاره در اختیار سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور قرار می‌گیرد و اجاره‌بهای آن از مبلغ مورد تفاهم قیمت زندان کسر می‌گردد.

۳- وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور) و سازمان امور اراضی مکلفند نسبت به واگذاری زمین رایگان با رعایت قوانین و مقررات مربوطه به سازمان زندان‌ها برای احداث زندان‌های مذکور اقدام نمایند. همچنین کلیه دستگاه‌های اجرائی مکلفند حسب مورد همکاری لازم را در صدور مجوزهای قانونی و ایجاد و تأمین تأسیسات زیربنایی مورد نیاز (اعم از آب، برق، گاز، تلفن، کابل نوری و مسیرهای دسترسی) در این طرح‌ها، به عمل آورند.

۴- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است پس از استقرار زندانیان در محل زندان جدید خارج از شهر با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی و پس از اعلام رسمی وزارت دادگستری نسبت به انتقال کلیه اسناد و مدارک زندان مذکور به خریدار یا خریداران اقدام نماید.

۵ - سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مجاز است مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی و عمومی را در حوزه بهره‌برداری و یا توسعه زیرساخت‌های لازم در زمینه‌های

حرفه‌آموزی، اشتغال حین حبس و پس از آزادی، آموزش، سلامت و درمان، طرح‌های حمایتی از خانواده زندانیان و کمک به خودکفایی زندان‌ها در قالب انواع مختلف قراردادهای رسمی جلب و یا توسعه دهد.

تبصره - آیین‌نامه اجرائی این بند ظرف مدت شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون به وسیله سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور و با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ت - به منظور پیشگیری از وقوع جرم با هدف کاهش ده درصدی (۱۰٪) سالانه آمار مجرمان:
۱- قوه قضائیه مکلف است با استفاده از ظرفیت‌های تمامی دستگاه‌های اجرائی و بهره‌گیری از مشارکت اجتماعی مردم و سازمان‌های مردم‌نهاد و مراکز علمی و پژوهشی کشور نسبت به تهیه و تدوین برنامه جامع پیشگیری از وقوع جرم و ارتقای سلامت اجتماعی با رعایت قوانین مربوط تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه اقدام نماید.

۲- قوه قضائیه مکلف است حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه به منظور پیشگیری و کاهش جرم، دعاوی و اختلافات، نسبت به شناسایی عوامل مؤثر در بروز دعاوی و جرائم به تفکیک در حوزه‌های قضائی هر استان اقدام و پس از بررسی جامع پژوهشی، اقدامات لازم را انجام و لوایح مورد نیاز را تهیه و با رعایت اصل هفتاد و چهارم (۷۴) قانون اساسی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۳- سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مکلف است ضمن آگاهی دادن به مقامات قضائی در خصوص وضعیت آمار زندانیان و فضای آزاد زندان، ظرفیت پذیرش زندانیان را به صورت برخط و با رعایت جهات امنیتی در اختیار مقامات قضائی صلاحیت‌دار قرار دهد. قضات با لحاظ ظرفیت اعلام شده و تناسب قرار تأمین، از صدور قرارهای تأمین منتهی به بازداشت و یا احکام حبس جز در موارد ضروری به موجب قوانین مربوط خودداری و با رعایت قوانین مربوط از تأسیس‌های جدید کیفری مانند تعلیق تعقیب یا مجازات، تعویق صدور حکم، آزادی‌های مشروط و مجازات‌های جایگزین حبس استفاده خواهند نمود. دادسرای انتظامی قضات بر حسن اجرای این بند نظارت می‌کند.

تبصره - دستورالعمل اجرائی این بند توسط سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور و با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ث - قوه قضائیه (دادگستری جمهوری اسلامی ایران) می‌تواند سالانه حداکثر هشتصد قاضی جدید برای تکمیل پست‌های قضائی بلا تصدی مصوب خود و حداکثر به تعداد سه‌هزار و دوست نفر نیروی اداری و پشتیبانی برای تکمیل پست‌های اداری و پشتیبانی بلا تصدی خود در سقف اعتبارات مصوب از طریق آزمون استخدامی و در فضای رقابتی از میان استعدادهای برتر و نخبگان دانشگاهی و حوزوی جذب نماید.

ج - سازمان پزشکی قانونی کشور مجاز است خدمات پزشکی قانونی مورد نیاز دستگاه‌های دولتی و غیردولتی، نهادهای عمومی، مراکز تشخیصی و درمانی، بیمه‌ها، مردم و بخشی از وظایف مذکور در ماده (۱) قانون تشکیل سازمان پزشکی قانونی کشور مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ به استثنای موارد موضوع بند (۱) ماده (۱) قانون مذکور را با اعمال نظارت کامل به گروه پزشکی معتمد که به این منظور تعیین خواهند شد واگذار نماید.

تبصره - آیین‌نامه اجرائی این بند به وسیله سازمان پزشکی قانونی و با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

چ - در اجرای سیاست بازنگری در قوانین جزائی و با هدف کاهش عناوین مجرمانه قوه قضائیه مکلف است به منظور بازنگری در مصادیق عناوین مجازات‌های سالب حیات با توجه به تغییر شرایط، کاهش عناوین مجرمانه و استفاده از ضمانت اجراهای انتظامی، انضباطی، مدنی، اداری و ترمیمی و متناسب‌سازی مجازات‌ها با جرائم، نسبت به تنقیح، اصلاح و رفع خلأهای قوانین جزائی با رعایت قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ و اصلاحات بعدی آن اقدام و حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه اقدامات قانونی مورد نیاز را به عمل آورد.

ح - به منظور استفاده از خدمات کارشناسان و مشاوران در دستگاه‌های اجرائی به ویژه در زمینه‌های بودجه‌ریزی، برنامه‌ریزی، حقوقی، اداری و استخدامی، تعرفه خدمات مذکور برای دستگاه‌های اجرائی که مطابق قوانین موضوعه مجاز به استفاده از آنها هستند توسط سازمان و با همکاری معاونت حقوقی رئیس‌جمهور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

خ - در جهت حفاظت بهینه از بیت‌المال و حقوق و اموال دولت، دستورالعملی مشتمل بر سازوکارهای مختلف تشویق و ماندگاری شاغلان در پست‌های تخصصی حقوقی در دستگاه‌های اجرائی از جمله در مورد فوق‌العاده حمایت قضائی مشترکاً توسط معاون حقوقی رئیس‌جمهور، وزیر دادگستری، رئیس سازمان اداری و استخدامی کشور و رئیس سازمان پیشنهاد و پس از تصویب هیأت وزیران در چهارچوب قانون ابلاغ می‌گردد.

د - قوه قضائیه مکلف است نسبت به ارتقاء شاخص‌های توسعه حقوقی و قضائی در طول اجرای قانون برنامه حداقل به شرح جدول شماره (۱۶) اقدام کند. دولت نیز مکلف است اعتبارات مورد نیاز را براساس سیاست‌های کلی قضائی مبنی بر تأمین بودجه متناسب با مأموریت‌ها و وظایف قوه قضائیه از جمله موارد مندرج در جدول شماره (۱۷) در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی و تأمین نماید.

جدول شماره (۱۶) - شاخص‌های توسعه حقوقی و قضایی

تبصره - قوه قضائیه مکلف است گزارش دقیق عملکرد سالانه خود در طول اجرای قانون برنامه را در پایان هر سال به مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

ماده ۱۱۶

الف - در راستای کاهش مراجعه مردم به مراجع قضائی و تسریع در حل و فصل اختلافات، قوه قضائیه مکلف است با همکاری دولت به منظور افزایش حل و فصل اختلافات از طریق داوری، ایجاد و توسعه نهادهای داوری و اعتمادسازی و ایجاد اقبال عمومی و حمایت از آنها، تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه تمهیدات لازم را پیش‌بینی نماید.

ب - قوه قضائیه مکلف است با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، سامانه بازرسی کارآمد جهت کشف تخلفات قضات و کارکنان قضائی را فراهم نموده و با متخلفان مطابق ضوابط قانونی و در کمترین زمان ممکن برخورد نماید.

پ - قوه قضائیه مکلف است در راستای شفاف‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد زمینه اعتبار سنجی، سامانه سجل محکومیت‌های مالی را ایجاد نماید تا امکان استعمال برخط کلیه محکومیت‌های مالی اشخاص محکوم^۱ علیهم از این سامانه برای بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری و دستگاه‌های اجرائی و دفاتر اسناد رسمی فراهم آید.

۱۰۶ جهانی شدن شبکه بانکی ایران (مطابق با استانداردهای بانک جهانی و صندوق بین المللی پول)

تبصره - آیین نامه اجرائی این بند ظرف مدت شش ماه پس از لازم الاجراء شدن این قانون به وسیله قوه قضائیه و با همکاری وزارتخانه های دادگستری و امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

فصل ششم

وضعیت بانک های ایرانی و قوانین بانکداری

۳-۱ مقدمه

جهانی شدن واژه‌ای است که به اقتصاد امروز مفهوم می‌بخشد. جهانی شدن پدیده‌ای چند بعدی است که از بعد اقتصادی به معنی پیوستگی بازارهای مالی و مبادلات تجاری در سطح جهانی است. تاسیس مجامع اقتصادی بین‌المللی مانند بانک جهانی و سازمان تجارت جهانی و همچنین نقل و انتقالات بین‌المللی سرمایه، از دست‌آوردهای مهم جهانی شدن به شمار می‌رود. جهانی شدن مالی معلول عواملی از جمله دستیابی کشورها به سطح بالایی از تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات، آزادسازی اقتصاد داخلی و تجارت آزاد، آزادسازی بازار سرمایه و رقابتی شدن واسطه‌های مالی از جمله بانک‌ها است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که بانکداری فرامرزی^۱ از مصادیق جهانی شدن مالی برای هر کشوری محسوب می‌گردد. در این راستا بانکداری الکترونیک، ادغام و تملک‌ها، تبعیت از سیستم بانکداری جهانی و خدمات رسانی مطابق با استانداردهای جهانی بانکداری در نیل به تحقق بانکداری فرامرزی بسیار حائز اهمیت است. سیستم بانکی در یک کشور از طریق اثراتی که بر نرخ بهره و حجم نقدینگی دارد می‌تواند اقتصاد کلان کشور و فعالیت‌های اقتصادی را تحت تاثیر قرار دهد. مثبت یا منفی بودن این اثرات به میزان استقلال سیستم بانکی و دخالت دولت در سیاست‌های پولی برمی‌گردد. استقلال بیشتر بانک مرکزی و به طور کلی سیستم بانکی و دخالت کمتر

¹ Banking Cross-Border

² Acquisitions

دولت در تصمیمات پولی منجر به کارآیی بیشتر، افزایش رقابت پذیری و ثبات مالی خواهد شد. در چنین بستری فرصت برای رقابت در شبکه مالی جهانی از طریق ورود به بازار مالی جهانی فراهم خواهد شد. قطعا در این مسیر نتایج مطلوبی از جمله یکسان سازی نرخ بازدهی سرمایه گذاری، بهبود تخصیص بهینه سرمایه جهانی، سرعت گرفتن تامین مالی جهانی با هزینه کمتر و رونق تجارت بین الملل، بهبود مبادلات ارزی، کاهش ریسک و ثبات مالی جهانی از طریق خرید و فروش تامینی^۱ و بهبود بهره‌وری و افزایش درآمد بانکداری جهانی حاصل خواهد شد. با توجه به اینکه توانایی رقابت بانک‌های داخلی با سایر بانک‌ها در عرصه بین المللی رمز جهانی شدن شبکه بانکی برای هر کشوری است، در ادامه به بررسی وضعیت داخلی و بین المللی شبکه بانکی و قوانین پولی و بانکی ایران پرداخته شده است.

۲-۳ وضعیت شبکه بانکی داخلی

تلاش بانک‌ها برای جذب مشتری و دستیابی به سهم بیشتری از بازار بدون مفهومی تحت عنوان کسب مزیت رقابتی امکان پذیر نخواهد بود. بانک‌ها به روش‌های متفاوتی به دنبال خلق مزیت برای خود و به دست آوردن جایگاه در بین سایر بانک‌ها هستند. چنین رویکردی هم در بین بانک‌های داخل یک کشور روی می‌دهد و هم در سطح بین المللی اتفاق خواهد افتاد. بنابراین در هر بانکی جذب منابع از روش‌های متفاوت و سرعت عمل در ارائه بهترین و متنوع ترین خدمات به مشتریان از اصلی ترین رویکردهای رقابت پذیری است. در پژوهش‌های مختلفی که سال‌های اخیر در زمینه سیستم بانکی انجام شده، تمرکز پژوهشگران از ابعاد گوناگونی بر مفهوم رقابت پذیری صورت پذیرفته است. در این راستا تنوع دیدگاه‌ها و حتی اختلاف نظرها در این زمینه کاملا مشهود است. برخی پژوهش‌ها رقابت پذیری را از دیدگاه دخالت پذیری مورد بحث قرار داده‌اند. برای نمونه می‌توان به پژوهش‌های حامی رویکرد دخالت بانک مرکزی برای ممانعت از فعالیت بانک‌های غیرنقد^۲ در بازار بین بانکی، تامین نقدینگی بانک‌های غیرنقد به صورت موقت و نظارت بر تعیین نرخ در

^۱ Hedging

^۲ به بانک‌هایی که در زمان کمبود نقدینگی با افزایش سهم خود در بازار سپرده از نقد کردن دارایی‌ها به قیمت ارزان امتناع نموده و موجب اختلال در رقابت بین بانکی می‌گردند.

بازار بین بانکی به ایجاد فضای رقابت در نظام بانکی اشاره نمود. اما اغلب پژوهش‌های انجام گرفته رقابت‌پذیری را از ابعاد مالی، سهم بازار، سرمایه انسانی، فعالیت‌های ارزی و فناوری اطلاعات مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج تجربی نشان داده است که مهمترین عامل در رقابت‌پذیری سیستم بانکی افزایش توان مالی از طریق جذب سرمایه است. جذب سرمایه از طریق تبلیغات، افزایش کارآیی خدمات الکترونیکی بانک‌ها، تنوع و نوآوری در خدمات به مشتریان، توسعه فن‌آوری و ارتباطات، ارتقاء مهارت نیروی انسانی، نگاه استراتژیک و راهبردی به بازاریابی، تسریع در روند تصمیم‌گیری-های اعتباری، جذب منابع ارزی، افزایش رضایت مشتریان از کارکنان، محیط داخلی و محل استقرار شعب، تعدیل و تنظیم نرخ سود سپرده‌ها متناسب با نرخ تورم و ... امکان‌پذیر خواهد بود. معمولاً منابعی که اطلاعات اقتصادی به ویژه بانکی را منتشر می‌کنند معیارهای متفاوتی برای رتبه‌بندی و امتیازدهی مد نظر دارند. در زمینه بانکی از معتبرترین گزارش‌ها می‌توان به نشریه بنکر^۱ و گزارش‌های موسسه فیچ سولوشنز^۲ اشاره نمود. موسسه فیچ سولوشنز شاخص‌های کل دارایی^۳ بانک، وام‌دهی، سود عملیاتی^۴، هزینه و حجم سپرده را ملاک رتبه‌بندی قرار داده است. در این گزارش شاخص‌های دیگری نیز برای رتبه‌بندی بانک‌های ایرانی معرفی شده و بانک‌های ایرانی براساس آنها رتبه‌بندی شده‌اند که این شاخص‌ها عبارتند از شاخص‌های کل سهام عادی، رشد وام‌های ناخالص، وام‌های معوق به صورت درصدی از وام‌های ناخالص، خالص درآمد بهره، خالص درآمد، ارزش سهام عادی براساس دارایی‌های مشهود، خالص درآمد پس از کسر سود سهام نقدی، دارایی‌های بین بانکی به صورت درصدی از دیون بین بانکی، سپرده‌های مشتری به صورت درصدی از کل تامین مالی نیز آورده شده است و بانک‌های ایرانی براساس آن رتبه‌بندی شده‌اند. اما در اینجا سعی شده است مهمترین شاخص‌های مالی به صورت منتخب و رتبه‌بندی بانک‌ها به صورت مشخص آورده شود.

¹ The Banker

² Fitch Solutions

^۳ دارایی‌های یک کسب و کار شامل دارایی‌های بانکی شامل وجه نقد، اوراق بهادار دولتی و تسهیلات دارای سود بهره مانند تسهیلات مسکن، اعتبارات اسنادی و تسهیلات بین بانکی است.

^۴ سود عملیاتی معیاری برای محاسبه سودی است که کسب و کار از عملیات اصلی تجاری خود به دست می‌آورد و معیار بسیار مناسبی برای تعیین سودآفرینی بالقوه یک کسب و کار محسوب می‌شود.

رتبه‌بندی ده بانک برتر به لحاظ شاخص‌های مالی کل دارایی بانک، وام‌دهی، سود عملیاتی، هزینه و حجم سپرده در جدول ۱-۳ آورده شده است:

جدول ۱-۳: ده بانک برتر ایرانی

(ماخذ: گزارش صنعت بانکداری و خدمات مالی در ایران/بیز ریپورت- ۲۰۲۱)

تسهیلات ^۱	کل دارایی	سود عملیاتی ^۲	هزینه ^۳	سپرده ^۴
صنعت و معدن	ملت	پاسارگاد	سپه	رفاه
سپه	ملی	رفاه	رفاه	پاسارگاد
پارسیان	سپه	صادرات	مسکن	تجارت
رفاه	تجارت	ملی	صنعت و معدن	سپه
صادرات	پاسارگاد	پارسیان	ملی	پارسیان
پاسارگاد	پارسیان	مسکن	ملت	ملت
ملی	مسکن	ملت	صادرات	ملی
ملت	صادرات	صنعت و معدن	پارسیان	صادرات
مسکن	رفاه	سپه	پاسارگاد	مسکن
-	صنعت و معدن	تجارت	تجارت	صنعت و معدن

اتخاذ سیاست‌های درست در بستر تحقیق و توسعه در هر یک از حوزه‌های صنایع، مستلزم استفاده از منابع علمی و پژوهشی برای شناخت مسیرها و تحلیل روندها است. در صنعت بانکداری نیز سیاست‌گذاری باید براساس روش‌های علمی انجام پذیرد. در این راستا سرمایه‌گذاری در انجام پروژه‌های تحقیقاتی و گردآوری مجموعه‌ای از مقالات علمی می‌تواند بسیار کارساز باشد. تعداد مقالات تدوین شده در صنعت بانکداری در چهار حوزه بانکداری اسلامی، بانکداری الکترونیک،

^۱ درصدی از سپرده مشتری

^۲ درصدی از متوسط دارایی

^۳ درصدی از درآمد ناخالص

^۴ درصدی از کل تامین مالی

بازاریابی خدمات بانکی و صنعت بانکداری از سال ۱۳۸۳ و بعد از آن توسط سامانه رتبه‌بندی علمی بانک‌ها گردآوری و گزارش شده است. در جدول ۲-۳ این رتبه‌بندی برای بانک‌های ایرانی آورده شده است:

جدول ۲-۳: رتبه‌بندی کلی بانک‌های ایرانی به لحاظ تعداد مقالات علمی

(ماخذ: ibrank.ir)

رتبه	بانک	تعداد مقالات	رتبه	بانک	تعداد مقالات
۱	ملی	۹۸۱	۱۸	آینده	۷۷
۲	ملت	۸۵۷	۱۹	توسعه صادرات	۶۷
۳	کشاورزی	۷۶۵	۲۰	سینا	۵۴
۴	صادرات	۶۱۴	۲۱	سرمایه	۴۵
۵	تجارت	۴۰۸	۲۲	کوثر	۴۱
۶	مسکن	۳۳۹	۲۳	صنعت و معدن	۳۵
۷	سپه	۳۳۴	۲۴	کارآفرین	۳۳
۸	رفاه	۲۶۸	۲۵	حکمت ایرانیان	۲۹
۹	انصار	۲۳۵	۲۶	دی	۲۶
۱۰	پارسیان	۱۷۴	۲۷	ایران زمین	۲۵
۱۱	پاسارگاد	۱۵۰	۲۸	گردشگری	۲۰
۱۲	شهر	۱۳۵	۲۹	اعتباری توسعه	۱۹
۱۳	قوامین	۱۰۶	۳۰	اعتباری نور	۱۳
۱۴	اقتصادنوین	۱۰۳	۳۱	اعتباری ملل	۱۲
۱۵	سامان	۸۲	۳۲	اعتباری کاسپین	۱۰
۱۶	پست بانک	۷۹	۳۳	خاورمیانه	۶
۱۷	توسعه تعاون	۷۷	-	-	-

رتبه علمی بانک‌ها در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد که بانک کوثر و موسسه اعتباری ملل نسبت به سال قبل یک رتبه تنزل نموده‌اند. در عوض بانک سرمایه و موسسه اعتباری

نور نسبت به سال گذشته با افزایش تعداد مقالات یک رتبه بهبود را نشان می دهند. همچنین بانک‌های کارآفرین، حکمت ایرانیان و خاورمیانه نسبت به سال قبل تغییری در تعداد مقالات نداشته‌اند. مابقی بانک‌ها و موسسات اعتباری نیز با افزایش تعداد مقالات در رتبه قبلی خود ابقاء شده‌اند. رتبه نخست به لحاظ تعداد مقالات متعلق به بانک ملی ایران و آخرین رتبه به بانک خاورمیانه تعلق پیدا کرده است. به طور کلی از سال ۱۳۷۴ تا پایان سال ۱۳۹۹ در حوزه تحقیقاتی بانکداری تعداد ۱۶۰۱۷ مقاله به چاپ رسیده است. در جدول ۳-۳ تعداد مقالات متعلق به چهار حوزه به تفکیک نشان داده شده است:

جدول ۳-۳: تعداد مقالات در حوزه‌های مختلف بانکداری از سال ۱۳۷۴ تا پایان سال ۱۳۹۹

(ماخذ: ibrank.ir)

تعداد کل مقالات منتشر شده	قلمرو موضوعی
۵۱۳	بانکداری اسلامی
۱۶۵۷	بانکداری الکترونیک
۱۰۰۴	بازاریابی خدمات بانکی
۵۷۸۳	صنعت بانکداری

براساس نتایج اعلام شده در چهار حوزه بانکداری، بیشترین رشد چاپ مقاله، در مقالات حوزه بانکداری اسلامی بوده است. رشد بیشتر این حوزه نسبت به سه حوزه دیگر به این معنی است که پیشرفت‌های علمی در زمینه بانکداری اسلامی در شرف وقوع است که با مدیریت مناسب می‌توان نتایج علمی در این زمینه را عملیاتی نمود و نتایج آن را در توسعه بانکداری اسلامی در کشور مشاهده کرد.

۳-۳ وضعیت بانک‌های ایرانی در عرصه بین المللی

طبق آخرین آمار ارائه شده توسط موسسه بنکر مجموع ارزش سرمایه ۳۰ بانک خاورمیانه و آفریقا در سال ۲۰۱۹ برابر ۲۹۷۹ میلیارد دلار برآورد شده است که در این میان بانک‌های امارات متحده

عربی (۲۰ درصد سرمایه بانک‌های منطقه)، عربستان سعودی (۱۸ درصد سرمایه بانک‌های منطقه) و آفریقای جنوبی (۱۶ درصد سرمایه بانک‌های منطقه) با مقدار سرمایه ۱۶۰۶ میلیارد دلار بیش از ۵۰ درصد کل سرمایه این گروه از بانک‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

براساس آخرین رتبه‌بندی منطقه‌ای در سال ۲۰۲۰، بانک ملی قطر برای پنجمین سال متوالی به عنوان بزرگترین بانک موجود در آفریقا و خاورمیانه شناخته شده است. این بانک براساس ارزیابی صورت گرفته در ۳۱ مارس ۲۰۲۰، دارایی به ارزش ۲۶۴/۹۰ میلیارد دلار داشته است. پس از بانک ملی قطر، فرست بانک ابوظبی، مستقر در امارات متحده عربی، در جایگاه دوم قرار گرفته است. ارزش پول فلسطین اشغالی در سال ۲۰۱۹ تقریباً ۸ درصد در برابر دلار آمریکا تقویت شده که این امر باعث شده است بانک لومی این کشور به رتبه پنجم در رتبه‌بندی برسد. در سال ۲۰۲۰ دارایی‌های این بانک حدود ۱۳۵/۸۲ میلیارد دلار شناسایی شده است. کامرشیا بانک ابوظبی مستقر در امارات متحده عربی بیشترین جهش را در رتبه‌بندی سال ۲۰۲۰ تجربه کرده و از رتبه ۱۵ به رتبه ۹ صعود نموده است. دارایی‌های این بانک ۱۱۰/۳۰ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۲۰ برآورد شده است. مهمترین رقیب داخلی این بانک یعنی بانک اسلامی دبی با دارایی ۷۶/۰۱ با سه پله صعود به رتبه ۱۸ رسیده و این امر منجر به افزایش مبادلات این بانک شده است. بانک ملت جمهوری اسلامی ایران با میزان دارایی ۸۲/۳۳ میلیارد دلار با چهار پله صعود از رتبه ۲۰ در سال ۲۰۱۹ به رتبه ۱۶ در سال ۲۰۲۰ رسیده است. بانک سعودی بریتیش بیشترین افت سالانه را در رده‌بندی متحمل شده و از رتبه ۱۷ با دارایی به ارزش ۷۰/۷۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ به رتبه ۲۱ نزول کرده است. سایر بانک‌های سعودی نیز رشد ضعیف دارایی را در مقایسه با هم‌تایان منطقه خود ثبت کرده‌اند. چهار بانک از هفت بانک سعودی موجود در لیست ۳۰ بانک برتر منطقه، امسال در مقایسه با رتبه‌بندی سال قبل رتبه پایین‌تری را کسب نموده‌اند. بانک ملی قطر در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ در رتبه نخست به لحاظ دارایی قرار گرفته است. همان‌طور که مشاهده می‌شود دارایی بانک ملی قطر بیش از چهار برابر بانک ریاض (دارای رتبه بیست‌ام در جدول ۳-۴) و بیش از پنج برابر بانک ملی مراکش (دارای رتبه سی‌ام در جدول ۳-۵) می‌باشد.

در جدول ۳-۴ رتبه‌بندی بیست بانک اول خاورمیانه و شمال آفریقا با میزان دارایی آنها طی سال‌های

۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ نشان داده شده است:

جدول ۳-۴: رتبه بندی ۲۰ بانک اول خاورمیانه و شمال آفریقا (۲۰۲۰)

(ماخذ: www.spglobal.com)

۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۶	دارایی ^۱	کشور	بانک
۱	۱	۱	۱	۱	۲۶۴/۹۰	قطر	بانک ملی قطر
۲	۲	۲	-	-	۲۲۳/۷۹	امارات	فرست بانک ابوظبی
۳	۳	۶	۴	۶	۱۸۶/۰۴	امارات	بانک ان بی دی
۴	۴	۳	۳	۲	۱۶۲/۶۳	آفریقای جنوبی	استاندارد بانک
۵	۷	۵	۷	۵	۱۳۵/۸۲	فلسطین اشغالی	بانک لومی
۶	۵	۷	۵	۳	۱۳۵/۲۲	عربستان	بانک تجاری ملی
۷	۶	۴	۶	۴	۱۳۴/۲۴	فلسطین اشغالی	بانک هاپولیم
۸	۸	۸	۹	۱۱	۱۲۲/۶۶	آفریقای جنوبی	فرست راند بانک
۹	۱۵	۱۵	۱۳	۱۳	۱۱۰/۳۰	امارات	بانک تجاری ابوظبی
۱۰	۹	۱۹	۲۱	۱۹	۱۰۴/۲۵	کویت	بانک فاینانس هاوس
۱۱	۱۰	۱۰	۸	۸	۱۰۲/۳۹	عربستان	بانک الراجهی
۱۲	۱۲	۹	-	-	۹۹/۹۹	آفریقای جنوبی	آبسا گروپ
۱۳	۱۱	۱۱	۱۰	۹	۹۶/۵۶	کویت	بانک ملی کویت
۱۴	۱۴	۱۲	۱۶	۱۸	۹۱/۴۰	فلسطین اشغالی	میزراهی بانک
۱۵	۱۳	۱۴	۱۲	۱۲	۸۹/۴۳	مصر	بانک ملی مصر
۱۶	۲۰	۲۱	۲۲	۲۰	۸۲/۳۳	ایران	بانک ملت
۱۷	۱۶	۱۳	-	-	۸۱/۷۱	آفریقای جنوبی	ند بانک گروپ
۱۸	۲۱	۲۰	۲۳	۲۵	۷۶/۰۱	امارات	بانک اسلامی دبی
۱۹	۱۸	۱۶	۱۹	۲۱	۷۵/۲۲	فلسطین اشغالی	دیسکانت بانک
۲۰	۱۹	۱۸	۱۸	۱۶	۷۰/۵۸	عربستان	بانک ریاض

^۱ دارایی سال ۲۰۲۰ به میلیارد دلار آمریکا

در جدول ۳-۴ دارایی‌های گزارش شده با استفاده از نرخ ارز پایان دوره به دلار تبدیل شده‌اند. بانک تجارت جمهوری اسلامی ایران و بانک ملی مراکش حاضرین جدید در رتبه‌بندی سال ۲۰۲۰ بوده‌اند که به ترتیب در رتبه ۲۹ و ۳۰ قرار گرفته‌اند. در جدول ۳-۵ بانک‌هایی که در رتبه‌های بعدی تا رتبه سی‌ام قرار گرفته‌اند آورده شده است:

جدول ۳-۵: بانک‌های دارای رتبه بین ۲۰ تا ۳۰ خاورمیانه و شمال آفریقا (۲۰۲۰)

(ماخذ: www.spglobal.com)

بانک	کشور	دارایی ^۱	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
بانک سعودی بریتانیایی	عربستان	۷۰/۷۷	۲۲	۲۴	۲۴	۱۷	۲۱
گروه مالی سامبا	عربستان	۶۸/۱۴	۱۴	۱۵	۱۷	۲۲	۲۲
بانک ایتجاری وفای	مراکش	۵۵/۷۳	۲۸	۲۷	۲۳	۲۳	۲۳
بانک مصر	مصر	۵۳/۶۱	۲۷	۲۵	۲۸	۲۵	۲۴
گروه بانک عربی	اردن	۵۱/۲۱	۲۳	۲۶	۲۵	۲۶	۲۵
بانک ملی العربی	عربستان	۴۸/۹۰	۲۶	۲۸	۲۶	۲۷	۲۶
بانک سعودی فرانسوی	عربستان	۴۷/۴۹	-	-	۲۲	۲۴	۲۷
بانک آبودی	لبنان	۴۷/۳۵	۲۹	۲۹	۲۹	۲۸	۲۸
بانک تجارت	ایران	۴۵/۱۴	-	-	-	-	۲۹
بانک ملی مراکش	مراکش	۴۵/۱۴	-	-	-	-	۳۰

در جدول ۳-۵ دارایی‌های گزارش شده با استفاده از نرخ ارز پایان دوره به دلار تبدیل شده‌اند. عربستان سعودی دارای هفت بانک در میان ۳۰ بانک برتر است که بیشترین بانک را در بین سایر کشورها دارد و این بانک‌ها مجموعاً دارایی‌هایی به ارزش ۵۴۳/۷۶ میلیارد دلار دارند. پس از آن آفریقای جنوبی، امارات و فلسطین اشغالی قرار دارند که هر کدام با چهار بانک در رتبه‌بندی حضور دارند.

^۱ دارایی سال ۲۰۲۰ به میلیارد دلار آمریکا

۳-۴ قوانین بانکداری در ایران

قوانین مربوط به پول و بانکداری در ایران در زمان‌های مختلف با تغییراتی بازنویسی شده و به تصویب رسیده است. اولین قانون بانکداری در سال ۱۳۳۴ تدوین و تصویب گردید. در سال‌های بعد یعنی سال‌های ۱۳۳۹ و ۱۳۵۱ این قانون مجدداً بازنویسی و تصویب شد. براساس این قانون بانک مرکزی که متولی اجرای سیاست پولی و اعتباری کشور است دارای شخصیت حقوقی بوده و طبق قانون پولی و بانکی مصوب ۱۳۵۱ اداره می‌گردد و در موارد خاص نیز تابع قوانین شرکت‌های سهامی می‌باشد. از مهمترین تغییرات در این قوانین مربوط به مالکیت بانک‌ها بوده است به این معنی که در قوانین پولی و بانکی مصوب سال‌های ۱۳۳۴، ۱۳۳۹ و ۱۳۵۱ بانک یک شرکت سهامی تلقی شده است در حالی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی و طبق اصل ۴۴ قانون اساسی^۱ بانک‌ها جزو بخش دولتی محسوب شده‌اند. همچنین تعیین نرخ ذخیره قانونی که قبلاً بر عهده شورای پول و اعتبار بود براساس قانون مصوب ۱۳۵۱ بر عهده بانک مرکزی گذاشته شد و مقرر گردید این نسبت مقداری بین ۱۰ تا ۳۰ درصد داشته باشد. صرف نظر از میزان کارآیی نسبت تعیین شده نرخ ذخیره قانونی، این نسبت به جز در سال ۱۳۸۰ در خصوص تعیین نرخ سپرده فرض الحسنه پس‌انداز مسکن، تا کنون محفوظ مانده است (برای مطالعه متن کامل قوانین پولی و بانکی به پیوست همین فصل مراجعه شود). لزوم اصلاح و تغییرات در قوانین پولی و بانکی سال ۱۳۵۱ را می‌توان به دلیل وجود برخی از مواد و

^۱ متن اصل ۴۴ قانون اساسی: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه آهن و مانند اینها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش تعاونی نیز شامل شرکت‌ها و موسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیتهای اقتصادی دولتی و تعاونی است. مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانونی جمهوری اسلامی است.

بندهایی دانست که کاربرد و ضرورت خود را از دست داده‌اند. در اینجا به برخی موارد که اصلاحات این قانون را لازم نموده است، اشاره شده است:

- ۱- حذف ماده ۱ این قانون زیرا در بند الف و ب این ماده به دلیل اینکه این بندها هر ریال را برابر صد دینار در نظر گرفته است و تبدیل ریال به دینار که نوعی سکه طلا می‌باشد مقدر و نیست. همچنین بند ج و بند د این قانون نیز با توجه به اینکه بانک مرکزی می‌تواند با اتخاذ نظام ارزی شناور مدیریت شده یا تعیین دستوری نرخ ارز، نرخ ارز را مدیریت نماید الزام وجودی نخواهد داشت.
- ۲- بازنگری در مواد ۵، ۶، ۷، ۸ و ۹ این قانون به دلیل اینکه وثیقه قرار دادن جواهرات ملی به عنوان پشتوانه پول ملی اولاً به لحاظ حفاظت و نگهداری این جواهرات از عهده بانک مرکزی خارج و متولی آن سازمان میراث فرهنگی است ثانیاً کنترل پایه پولی و نقدینگی باید با سیاست‌گذاری صحیح دولت، مقامات پولی و بانک مرکزی صورت پذیرد.
- ۳- اصلاح بند ۳ ماده ۱۱ قانون که برای نسبت سپرده قانونی دامنه ۱۰ تا ۳۰ درصدی تعیین نموده است زیرا تعیین نرخ سپرده قانونی توسط شورای پول و اعتبار یا بانک مرکزی می‌تواند لزوماً در این دامنه قرار نگیرد.
- ۴- اصلاح بندهایی از ماده ۱۱ این قانون که عدم تطابق بین قانون بانکداری بدون ربا و قانون پولی و بانکی کشور را نشان می‌دهد الزامی است.
- ۵- اصلاح بند ۱ ماده ۱۷ با توجه به تغییرات اعمال شده در خصوص نقش رییس جمهور در مجمع عمومی بانک مرکزی و تغییر نام سازمان برنامه و بودجه در قانون برنامه چهارم توسعه، الزامی می‌باشد.
- ۶- اصلاح بند ب ماده ۱۸ با توجه به تغییرات اعمال شده در خصوص ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار و ریاست آن در قانون برنامه چهارم توسعه، الزامی است.
- ۷- بازنگری در بند ب ماده ۱۹ زیر بند شماره ۵، تغییرات اعمال شده تعیین و صدور حکم رییس کل بانک مرکزی در قانون برنامه چهارم توسعه، باید صورت پذیرد.
- ۸- بازنگری در بند د ماده ۲۲ به دلیل تفکیک بانک مرکزی از وزارت امور اقتصادی و دارایی طبق قانون برنامه چهارم توسعه، انجام شود.

- ۹- اصلاحات در ماده ۲۹ در خصوص اختیارات شورای پول و اعتبار صورت گیرد.
 - ۱۰- در بندهای الف، ب، ج و ه ماده ۳۰ اصلاحات در مورد تطابق قانون پولی و بانکی و قانون بانکداری بدون ربا و همچنین دستورالعمل مناسب برای تشخیص و فعالیت بانک‌های خارجی انجام شود.
 - ۱۱- اصلاح بند ب ماده ۳۲، در خصوص حداقل سرمایه بانک‌های ایرانی انجام پذیرد.
 - ۱۲- اصلاح بند الف ماده ۳۳ در زمینه تعیین حداقل و حداکثر برای ذخیره قانونی بانک‌ها صورت گیرد.
 - ۱۳- در بند یک ماده ۳۴ و ماده ۳۵ در خصوص تطابق با اصول بانکداری بدون ربا در زمینه فعالیت تجاری بانک‌ها اصلاحات انجام شود.
 - ۱۴- حذف ماده ۳۶ این قانون به دلیل اینکه موضوع ماده ۳۶ این قانون در بند ج ماده ۳۳ بر عهده شورای پول و اعتبار است.
 - ۱۵- تطابق ماده ۳۷ این قانون با مواد قانون عملیات بانکداری بدون ربا.
 - ۱۶- اصلاح ماده ۳۸ جهت تغییر کانون بانک‌ها به شورای هماهنگی بانک‌ها.
 - ۱۷- حذف نام نخست وزیر و اضافه نمودن مجمع عمومی فوق‌العاده در متن ماده ۳۹ این قانون و همچنین تطبیق دادن متن بند د ماده ۳۹ با قوانین بانکداری بدون ربا و لحاظ آن در تصمیم‌گیری در موارد انحلال بانک.
 - ۱۸- تغییر عبارت کمیسیون دارایی مجلس شورای ملی به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی در ماده ۴۰ این قانون.
 - ۱۹- بازنگری در تعیین مقدار و مرجع مبلغ اولویت پرداخت دیون بانک ورشکسته و یا منحل شده در بند (د) ماده ۴۱ و ۴۲ این قانون.
- در سال ۱۳۶۲ قانون بانکداری بدون ربا توسط متخصصین مسائل شرعی و علمای حوزه علمیه به مجلس ارسال و پس از تصویب به قوانین پولی و بانکی کشور افزوده شد. براساس این قانون با تأکید بر حذف ربا، سود تضمین شده و کارمزد ثابت، اعطای جوایز غیر ثابت نقدی یا غیر نقدی را برای سپرده‌ها مدت دار و قرض الحسنه و مشارکت در سپرده‌های مدت دار طبق عقود اسلامی از جمله

مضاربه، مساقات، اجاره به شرط تملیک، مزارعه، معاملات اقساطی، سرمایه گذاری مستقیم و جعاله را پیشنهاد نمود (در بخش بعدی در این مورد بیشتر بحث شده است).

در سال ۱۳۵۸ لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور در ماده ۱۰ در خصوص تاسیس شعب بانک مرکزی، ماده ۱۱ در مورد ورود و خروج ارز و پول رایج ایران، ماده ۱۸ برای تعیین اعضای شورای پول و اعتبار و برگزاری جلسات آن، ماده ۲۱ مربوط به هیات نظارت اندوخته اسکناس و ماده ۴۴ در خصوص رسیدگی به تخلفات به تصویب رسید.

در سال ۱۳۹۸ لایحه اصلاح قانون پولی و بانکی کشور به مجلس تسلیم شد. براین اساس نرخ برابری پول خارجی به تومان و نرخ خرید و فروش ارز توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در چهارچوب نظام ارزی حاکم و با رعایت ذخایر ارزی و تعهدات کشور در مقابل صندوق بین‌المللی پول، محاسبه و تعیین می‌گردد. این طرح به امید کنترل نقدینگی و تورم و افزایش قدرت خرید پول ملی، حفظ حیثیت ظاهری پول ملی، خروج مسکوکات از نظام پرداخت به مرور زمان و سهولت در انجام مبادلات مطرح شده است.

۳-۴-۱ قانون بانکداری بدون ربا

همانگونه که قبلاً نیز ذکر گردید قانون بانکداری بدون ربا در سال ۱۳۶۲ در حالی به تصویب رسید که مبنای عملکرد نظام بانکی کشور براساس قانون پولی و بانکی مصوب سال ۱۳۵۲ بود و قانون بانکداری بدون ربا جهت تطبیق مواد قانون پولی و بانکی با آن به تصویب رسید. با توجه به اینکه دستیابی به چنین هدفی به طور قطعی تا کنون به نتیجه مطلوب نرسیده است لذا بانکداری اسلامی یا بانکداری بدون ربا به یکی از چالش برانگیزترین مباحث در سیستم بانکداری جمهوری اسلامی ایران تبدیل شده است. رسالت بانکداری غیر ربوی هدایت سرمایه به بخش حقیقی اقتصاد است که خود منجر به هماهنگی رشد عرضه و تقاضای پول با رشد بخش حقیقی می‌گردد. علاوه بر این که در آموزه‌های فقه اسلامی حرمت بهره به عنوان یک قانون وجود دارد، وجود بهره با افزایش تقاضای برای پول جهت سفته بازی و فاصله گرفتن نقدینگی از بازار حقیقی اقتصاد موجب اختلال در سیستم اقتصادی می‌گردد. در اینجا لازم است به صورت خلاصه با تعیین کننده‌ترین نظریه‌هایی که در مورد

بهره در مکاتب اقتصادی وجود داشته است آشنا شویم. در جدول ۳-۶ این نظریه‌ها به اجمال آورده شده است:

جدول ۳-۶: نظریه‌های اقتصادی در مورد ماهیت بهره

مکتب	نظریه پرداز	نظریه
اتریش	باورک ^۱	بهره هزینه به تعویق انداختن مصرف است.
کینزی	کینز ^۲	بهره هزینه اجاره پول است.
استکهلم	ویکسل ^۳	نظریه عمومی نرخ بهره

در نظریه باورک شخص مصرف کننده به دلیل اینکه از مصرف کنونی امتناع می کند و با پس انداز کردن پول خود مصرف آتی را بر می گزیند بنابراین این عمل مستحق پاداش است. در واقع پاداش یا بهره‌ای که مصرف کننده دریافت می کند حاصل قیمت زمان از دست رفته برای دستیابی به مصرف کالا و خدمات در آینده است. کینز اعتقاد دارد چون مصرف و پس انداز تابعی از درآمد هستند پس نظریه باورک نمی تواند درست باشد. وی اثبات می کند که پس انداز نتیجه پیشی گرفتن درآمد از مصرف است و مصرف نمی تواند جدای از درآمد به تعویق بیفتد. کینز معتقد است بهره پدیده‌ای پولی است و باید در بازار پول (جایی که عرضه و تقاضای پول وجود دارد و نرخ بهره از تعادل آن دو به دست می آید) مورد بررسی قرار گیرد. کینز بر خلاف اقتصاددانان کلاسیک که فقط وظیفه مبادلاتی برای پول در نظر گرفته‌اند و اعتقاد دارند نرخ بهره در نقطه تعادلی عرضه پس انداز و تقاضای سرمایه گذاری تعیین می شود، علاوه بر وظیفه مبادلاتی برای پول، نقش سفته بازی را برای آن قائل شده است و بیان می کند که فرد با انباشت پول در دارایی‌هایی مانند اوراق بهادار از تغییرات احتمالی ارزش آن منفعت خواهد برد. بنابراین بخشی از تقاضای پول نتیجه انگیزه سوداگرانه است.

^۱ اویگن بوم فن باورک (Eugen Böhm von Bawerk) (۱۹۱۴-۱۸۵۱) اقتصاددان مکتب اتریش بود. (برای مطالعه بیشتر در مورد مکاتب اقتصادی مراجعه شود به کتاب‌های "تاریخ عقاید اقتصادی" اثر فریدون تفضلی یا "نظام‌های اقتصادی" اثر حسین نمازی)

^۲ جان مینارد کینز (John Maynard Keynes) (۱۹۸۳-۱۹۴۶) بنیانگذار مکتب کینزین و علم اقتصاد نوین است.

^۳ کنوت ویکسل (Knut Wicksell) (۱۹۲۶-۱۸۵۱) از اقتصاددانان برجسته مکتب استکهلم بود که تفکرات او نقش مهمی در تاسیس مکاتب کینزی و اتریش داشت.

با فرض اینکه بانک مرکزی سیاست عرضه پول را در اختیار داشته باشد پس شرط تعادل برابری تقاضای پول با عرضه پول از سمت بانک مرکزی است که این خود دلیلی بر بهای پول بودن بهره است و بهره را از پس انداز و سرمایه گذاری جدا می کند. کینز معتقد است بهره پرداخت برای عدم مصرف نیست بلکه پرداخت برای عدم نقدینگی است.

نظریه عمومی بهره یا نظریه وجوه وام دادنی^۱ در مقابل نظریات کینز و کلاسیک به وجود آمد. این نظریه معتقد است پس انداز تابعی از درآمد است و نه نرخ بهره اما عرضه پس انداز می تواند تحت تاثیر نرخ بهره باشد. همچنین بازدهی سرمایه گذاری نرخ بهره را تعیین نمی کند اما با افزایش بازدهی سرمایه گذاری، افزایش تقاضای وام باعث تغییر در نرخ بهره می شود. از سویی عواملی مانند بازار سرمایه، تغییرات قدرت خرید پول نگهداری پول را مستلزم هزینه می کند. آنچه از طرح نظریه های مختلف در مورد بهره به دست می آید این است که بهره می تواند با برخی متغیرهای اقتصادی در ارتباط باشد. براساس تئوری های اقتصادی نرخ بهره با متغیرهای سمت تقاضای کل اقتصاد در ارتباط است. در همین راستا نظریه عمومی نرخ بهره بر این عقیده است که بهره در نقطه تعادل بازار اعتباری یعنی جایی که عرضه اعتبارات با تقاضای اعتبارات با یکدیگر برخورد می کند مشخص گردد. به عبارت دیگر می توان گفت بین نرخ بهره، پس انداز، سرمایه گذاری و عرضه و تقاضای اعتبارات رابطه ناگسستگی وجود دارد و حذف نرخ بهره و جایگزین کردن متغیری دیگر کار آسانی به نظر نمی رسد. تعیین جایزه توسط بانک به سپرده گذاران از جمله دادن درصدی از موجودی سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت و بلندمدت تحت عنوان سود یکی از روش هایی بوده است که در بانکداری بدون ربا جایگزین بهره شده است.

متعاقب تصویب قوانین پولی و مالی ایران در سال ۱۳۵۱، در سال ۱۳۵۸ با جایگزین شدن حداقل سود تضمین شده به جای بهره سپرده و همچنین کارمزد به جای بهره وام، نظام بانکداری اسلامی پایه گذاری گردید. نتیجه تلاش متخصصان بانکی و پولی و علمای دینی برای مطابقت قوانین بانکی با احکام شرعی تصویب قانون بانکداری بدون ربا در سال ۱۳۶۲ بود (قانون بانکداری بدون ربا در پیوست "ب" همین فصل آورده شده است). نظام بانکداری اسلامی در نظام بانکی جمهوری اسلامی

¹ Loanable Funds Theory

ایران، بسیار نوپاست و در ابتدای راه قرار دارد و قطعاً نقاط قوت و وضعی دارد که نیازمند مطالعات عمیق و بررسی‌های کارشناسی است.

از جمله نقاط قوت در این مسیر وجود قوانین فقهی و شرعی است که تحت نظارت حاکمیت دینی تدوین شده است به این صورت که قوانین بانکداری اسلامی هم به تایید شورای نگهبان و هم مراجع رسیده است و انطباق آنها با موازین شرعی اثبات گردیده است. همچنین نوع نگاه بانکداری اسلامی بسیار حائز اهمیت است زیرا بانکداری اسلامی به ابعادی چون منافع اجتماعی، رشد تولید اشتغال محور، استقلال و حفظ منابع ملی (صرفه‌جویی ارزی) نیز توجه دارد. از سوی دیگر تنوع سبد سرمایه‌گذاری بانکداری اسلامی و گستره توزیع منافع حاصل از سرمایه‌گذاری در بین اقشار مختلف جامعه از دیگر نقاط قوت این نوع نظام بانکداری محسوب می‌شود.

از جمله نقاط ضعف بانکداری اسلامی را می‌توان عدم اطلاع‌رسانی مناسب در مورد ثابت بودن نرخ سود در برخی عقود دانست که در ذهن اقشاری از جامعه شبهه ربوی بودن را ایجاد نموده است. از دیگر نواقص بانکداری اسلامی بالا بودن هزینه ترهین و توثیق وثایق (غیرمنقول) هزینه تامین مالی سرمایه‌گذاری را بالا برده و نتیجه آن افزایش بهای تمام شده کالا و خدمات و افزایش نرخ تورم در جامعه است. در برخی از عقود مانند فروش اقساطی، تمدید قرارداد یکی از اشکالات مطرح شده در زمینه بانکداری اسلامی است. محدودیت در امکان جذب منابع و سپرده‌های مشتریان، ساختار دولتی سیستم بانکی و نرخ‌های دستوری، عدم مشارکت بانک در مواقع ضرر در عقودی مانند مضاربه و محدودیت‌های نظارتی بانک بر نحوه اجرای برخی عقود مانند عقد جعاله برای جلوگیری از به کارگیری تسهیلات اخذ شده از بانک در مصارف دیگر، از دیگر اشکالاتی است که به بانکداری اسلامی وارد شده است. به موجب این قانون بانک مرکزی در مواردی مانند تعیین نسبت مشخصی از حداکثر یا حداقل سود برای بانک‌های دارای سرمایه‌گذاری مشترک در عقودی از جمله مضاربه، تعیین زمینه سرمایه‌گذاری در قالب سیاست‌های اقتصادی مورد تایید و تعیین حداقل نرخ سود برای پروژه‌های سرمایه‌گذاری، تعیین حداقل و حداکثر حاشیه سود متناسب با قیمت هزینه کالاهای مورد مبادله در مواردی مانند خرید اقساطی و اجاره به شرط تملیک، تعیین انواع و مقادیر حداکثر و حداقل کمیسیون برای خدمات بانکی و تعرفه‌های اعمال شده بر به کارگیری سپرده‌های دریافت شده توسط بانک و همچنین تعیین نسبت‌های حداکثر و حداقل در فعالیت‌های مشارکت

سرمایه گذاری، مضاربه، اجاره به شرط تملیک، معاملات اقساطی، خرید یا فروش اعتبارات، قراردادهای سلف و همچنین تامین حداکثر تسهیلاتی که می تواند به مشتری داده شود، مجوز داده شده است. پس از گذشت چهار دهه از تصویب و اجرایی شدن قانون بانکداری بدون ربا، برخی بی توجهی های نظام بانکداری کشور نسبت به این قانون موجب کم شدن کارآیی این قانون را فراهم نموده است.

امروز نظام بانکداری بدون ربا در جمهوری اسلامی ایران با مشکلات متعددی مواجه است که از مهمترین آنها در چهار زمینه اقتصادی، حقوقی، فرهنگی و سیاسی عبارتند از:

الف) اقتصادی

- عدم استقلال بانک مرکزی
- بنگاهداری بانکها
- تسهیلات تکلیفی و تبصره ای
- هزینه بالای تسهیلات
- استفاده از بانکها برای رفع مشکلات اقتصاد کلان
- بازار سرمایه ناکارآمد
- بهره وری پایین نیروی انسانی
- عدم چابکی سیستم بانکی
- فضای رقابتی ضعیف
- ضعف امنیت اقتصادی و سرمایه گذاری

ب) حقوقی

- کارآیی ضعیف قوانین نظارتی و موانع قانونی
- قراردادهای صورتی
- عدم پاسخگویی بانک مرکزی
- وجود مقررات متعدد و دست و پاگیر و تعدد قوانین مادر^۱

ج) فرهنگی

^۱ قانون پولی و بانکی - قانون اداره امور بانکهای دولتی - قانون عملیات بانکداری بدون ربا

- انسجام اجتماعی ضعیف و گسترش بی‌اعتمادی اجتماعی
- ضعف فرهنگ کار و تلاش و ضعف فرهنگ قرض الحسنه
- مخاطره اخلاقی^۱

(د) سیاسی

- دخالت و سیاست‌های نادرست دولت
- ضعف روابط با بانک‌های اسلامی بین‌المللی

از جمله بی‌توجهی‌های نظام بانکداری به قانون بانکداری بدون ربا را می‌توان به صورت خلاصه بیان نمود:

- ۱- نظام بانکداری کشور بر سود آوری، بنگاهداری، پرداخت وام با سود مرکب، انواع جریمه‌های دیرکرد وام، مشارکت در سود سرمایه‌گذاری و نه ضرر و عدم حمایت از کسب و کارهای کوچک به جای خدمت‌رسانی به امت اسلامی از طریق پرداخت وام‌های قرض‌الحسنه و حمایت از کسب و کارهای خرد تمرکز نموده است.
 - ۲- تبدیل شدن سیستم بانکی کشور به بانک دولت به دلیل وابستگی بانک مرکزی به دولت و دخالت‌های دولت در تعیین نرخ‌های بانکی.
 - ۳- دور زدن قوانین بانکداری اسلامی و عدم توجه به عقود اسلامی در پرداخت تسهیلات و مشارکت با سرمایه‌گذاران خرد.
- قانون بانکداری بدون ربا اخیراً مورد بازنگری جدی قرار گرفته و تحت عنوان طرح قانون بانکداری جمهوری اسلامی مورد تایید نمایندگان مجلس قرار گرفته است. در حالی این طرح توسط مجلس تایید گردید که ایراداتی به شرح زیر از سوی اقتصاددانان بر آن وارد شده است:
- ۱- عدم مطابقت مفاد این طرح با مبانی علم اقتصاد و بانکداری
 - ۲- محدودیت و تضعیف استقلال بانک مرکزی و تبدیل بانک مرکزی به بانک دولت
 - ۳- تاسیس بانکی تحت عنوان بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران و اثرات منفی فعالیت این بانک بر پایه پولی و تورم

¹ Moral hazard

۴- وجود قوانین غیر منعطف و دست و پا گیر در زمینه اتخاذ تصمیمات پولی و ارزی کشور به نظر می‌رسد در این طرح برخی از موارد مورد غفلت قرار گرفته است که از مهمترین آنها می‌توان به مغالطه در خصوص استقلال بانک مرکزی اشاره نمود. در این طرح استقلال بانک مرکزی به معنی عدم همکاری بانک مرکزی با دولت تلقی شده است در حالی که همکاری بانک مرکزی و دولت در اقتصادهای توسعه یافته که بانک مرکزی مستقلی دارند نیز وجود دارد چرا که هم بانک مرکزی و هم دولت به عنوان دو رکن تصمیم گیر در زمینه سیاست های پولی و مالی باید با یکدیگر تعامل داشته باشند. با توجه به تحولات اخیر در دنیای دیجیتال، قوانین مربوط به فین تک‌های جدید از جمله ارزهای دیجیتال باید در قوانین بانکداری اسلامی به صورت شفاف تعیین تکلیف گردد. بازده بالای برخی فین تک‌های جدید از جمله ارزهای دیجیتال موجب استقبال اشخاص از آنها به جای سپرده گذاری در بانک‌ها شده است که خود می‌تواند موجبات کمبود منابع تامین مالی برای بانک‌ها را ایجاد نماید. ضمناً در صورتی که دارندگان ارزهای دیجیتال قصد مبادله آن را داشته باشند نیازی به مراجعه به بانک وجود ندارد و مبادلات این ارزها فارغ از سیستم بانکی انجام پذیر خواهد بود. در بانکداری اسلامی اصل بر مولد بودن پول و در جریان قرار گرفتن آن برای رونق تولید و کسب و کار در اقتصاد است. با چنین شرایطی عدم گردش و جوه در نظام بانکداری اسلامی به معنی ناتوانی بانک‌ها در تامین مالی و مشارکت با فعالین اقتصادی است و نتیجه آن کاهش تولید و افزایش بیکاری است. فین تک‌های بانکداری که در اداره بانک‌های کشورهای اسلامی موجب تسهیل در فرآیند انجام خدمات بانکی، کاهش هزینه‌های بانک و کاربران و صرفه جویی در زمان انجام تراکنش‌های بانکی شده است به لحاظ قوانین وضع شده دولت‌های اسلامی بدون اشکال بوده و ممنوعیت قانونی ندارد. اما در مورد فین تک‌های جدید از جمله ارزهای دیجیتال موضوع پیچیده است به این دلیل که استخراج چنین ارزهایی هزینه‌های هنگفتی به مردم و نظام اقتصادی کشور تحمیل می‌کند. با توجه به اینکه در قوانین کشورهای اسلامی هر فعالیتی که موجب اختلال در نظام اقتصادی کشور شود ممنوع است لذا فین تک‌های جدید موضوع بحث انگیزی است زیرا هنوز قوانین قاطع و صریحی برای استخراج یا خرید آنها وجود ندارد.

۳-۵ طرح بانکداری جمهوری اسلامی ایران

طرح بانکداری جمهوری اسلامی در نتیجه بازنگری در لایحه بانکداری جمهوری اسلامی ایران، طرح عملیات بانکی بدون ربا، لایحه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و طرح تأسیس بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران در سه قسمت، ۲۰ فصل و ۲۱۴ ماده تدوین و در حوزه های بانکداری بدون ربا، بانک مرکزی و بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران تدوین گردید و در سال ۱۳۹۸ کلیات آن به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. قسمت ها، فصول و حوزه های این طرح به شرح زیر است:

قسمت اول تحت عنوان کلیات و شامل دو فصل تعارف و اهداف قانون می باشد. قسمت دوم با عنوان بانک مرکزی شامل یازده فصل در حوزه های مسئولیت ها، اهداف، وظایف و اختیارات بانک مرکزی، ساختار بانک مرکزی (مقررات مربوط به هیأت عالی، وظایف و اختیارات هیأت عالی، جلسات، هیأت عالی، شفافیت و پاسخگویی هیأت عالی، رئیس کل، هیأت حسابرسی، شوراهای تخصصی هیأت عالی، شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی، شورای فقهی و هیأت انتظامی بانک مرکزی)، تعیین و اجرای سیاست های پولی، ارزی و اعتباری (ابزارهای سیاست گذاری پولی و ارزی، تأمین کسری نقدینگی آنی مؤسسات اعتباری و تأمین کسری نقدینگی کوتاه مدت مؤسسات اعتباری)، سیاست های رسانه ای و اطلاع رسانی بانک مرکزی، رابطه بانک مرکزی با نهادهای حاکمیتی (بانک مرکزی به عنوان بانکدار دولت، کارگزاری دولت در بازارهای بین المللی، مشاوره و گزارش دهی به دولت و مجلس، پرداخت تنخواه به دولت و عاملیت فروش ارزهای دولتی)، سیاست های ارزی و مدیریت ذخایر، صورت های مالی بانک مرکزی، حسابرسی و انتشار آن ها، سایر موضوعات مربوط به بانک مرکزی و پول و نظام پرداخت است.

قسمت سوم تحت عنوان بانکداری مشتمل بر نه فصل در حوزه های مقررات ناظر بر تأسیس مؤسسات اعتباری، مقررات ناظر بر مدیریت مؤسسات اعتباری و عملیات بانکی بدون ربا (سپرده جاری، سپرده و تسهیلات قرض الحسنه، سپرده سرمایه گذاری عام، سپرده سرمایه گذاری خاص، مقررات ویژه اعطای تسهیلات، مقررات مربوط به مطالبات غیر جاری مؤسسات اعتباری، تنبیهات غیر مالی، جریمه مالی و سایر مقررات ناظر بر عملیات بانکی)، مقررات مربوط به ثبت داده ها و تهیه گزارش های مالی، نظارت بر «اشخاص تحت نظارت (تخلفات انتظامی اشخاص تحت نظارت

واقدمات نظارتی و تنبیهی)، احکام مربوط به گزیر، ورشکستگی و انحلال مؤسسه اعتباری (بازسازی مؤسسه اعتباری، گزیر مؤسسات اعتباری، ادغام مؤسسه اعتباری در حال گزیر در مؤسسه اعتباری دیگر و انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر)، مقررات ویژه بانک‌های توسعه‌ای (تأمین مالی طرح-های کلان توسعه‌ای، تأمین مالی واحدهای اقتصادی فعال و تأمین مالی واحدهای اقتصادی فعال از طریق بانک‌های توسعه‌ای بخشی)، نهادهای مکمل صنعت بانکداری (شرکت‌های گزارشگری اعتباری، مؤسسات تضمین تعهدات، صندوق ضمانت سپرده‌ها و کانون مؤسسات اعتباری) و سایر مقررات می‌باشد.

در بررسی طرح مذکور نکات مبهمی وجود دارد که مخالفت برخی صاحب‌نظران حوزه اقتصاد پولی و بانکی را برانگیخته است. مهمترین رئوسی که مخالفین این طرح به آن استناد می‌کنند موارد زیر می‌باشد:

- ۱- دادن ابتکار عمل بیش از حد به بانک مرکزی در حوزه پولی و بانکی و ارزی و نظارت بر این حوزه بدون اینکه به هیچ نهادی پاسخگو باشد و کاهش قدرت نظارتی دولت بر نظام پولی و بانکی به زعم استقلال بخشیدن به بانک مرکزی.
- ۲- خلق بیش از پیش پول در نظام بانکی کشور و ادامه رشد نقدینگی و تورم در اقتصاد کشور و کاهش بیشتر قدرت خرید پول ملی و بروز شوک‌های ارزی به دلیل تعیین نظام ارزی شناور مدیریت شده.
- ۳- بی توجهی به تجربیات کشورهای در حال توسعه در اداره نظام پولی و بانکی این کشورها و روابط دولت و بانک مرکزی در حین استقلال بانک مرکزی.
- ۴- ادامه روند بنگاه داری بانک‌ها و ساختار صوری قراردادهای و همچنین ادامه روند افزایشی مطالبات معوق بانکی.

باید به این نکته توجه نمود که چالش‌های اساسی پیش روی نظام بانکی از جمله عدم انطباق فعالیت‌های شبکه بانکی کشور براساس نظام بانکداری بدون ربا و عملکرد براساس عقود اسلامی، وجود سود مرکب و زیان دهی بانک‌ها و افزایش مطالبات معوق، عملکرد بانک‌ها به صورت پرداخت تسهیلات به شرکت‌های وابسته به خود و شرکت داری بانک‌ها، عدم شفافیت فرآیندهای مالی نظام بانکی و بلا تکلیفی دارایی بانک‌ها نیازمند برنامه‌هایی با جامعیت و وفاق بیشتر می‌باشد.

۴-۵ اثر تحریم بر شبکه بانکی کشور

قبل از پرداختن به اثر تحریم بر شبکه بانکی کشور، لازم است مروری داشته باشیم بر تحریم‌های ظالمانه اعمال شده بر ملت ایران که متعاقب تسخیر سفارت آمریکا در تهران در سال ۱۹۷۹ به دنبال وقوع انقلاب اسلامی وضع گردیده است. در اینجا سعی شده است حتی الامکان در قالب جدول ۳-۷ دوره و نوع تحریم‌های اعمال شده به اختصار آورده شود.

جدول ۳-۷: تحریم‌ها و دوره‌های انجام تحریم علیه ملت ایران

دوره (ریاست جمهوری)	نوع تحریم
۱۹۸۱ تا ۱۹۸۹ (ریگان)	محدودیت در اعطای تسهیلات و کمک‌های بین‌المللی (۱۹۸۳) ممنوعیت فروش تسلیحات به ایران (۱۹۸۶) ممنوعیت خرید نفت از ایران (۱۹۸۷) ممنوعیت پرداخت وام به ایران از سوی کشورهای جهان (۱۹۸۸)
۱۹۸۹ تا ۱۹۹۳ (بوش پدر)	ممنوعیت مبادله کالاهای دو منظوره (۱۹۹۲)
۱۹۹۳ تا ۲۰۰۱ (کلینتون)	ممنوعیت سرمایه‌گذاری در میدین نفتی (۱۹۹۵) ممنوعیت هر نوع رابطه تجاری با ایران (۱۹۹۶)
۲۰۰۱ تا ۲۰۰۹ (بوش پسر)	تحریم شبکه بانکی ایران (۲۰۰۶)
۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ (اوباما)	صدور قطعنامه‌های شورای امنیت و شدیدتر شدن تحریم‌ها تحریم بانک مرکزی ایران (۲۰۱۰)
۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ (ترامپ)	تحریم در زمینه‌های انرژی، بانکی، حمل و نقل و صنایع کشتی-ساز (۲۰۱۸)

اثرگذاری تحریم بر شبکه بانکی کشور را از دو دیدگاه دامنه فعالیت بانکی و خدمات رسانی می‌توان بررسی نمود. دیدگاه دامنه فعالیت بانکی به محدودیت و ممنوعیت روابط بانک‌های بین‌المللی با بانک‌های ایرانی مربوط می‌شود و همچنین تحریم تراکنش‌های ارزی و مسدود نمودن دارایی‌های بانک‌های ایرانی. به عنوان اثر اولیه، تحریم از طریق ایجاد اختلال در صدور اعتبارات اسنادی،

ضمانت‌نامه‌های ارزی، حواله‌های ارزی و انجام معاملات ارزی بر عملکرد بانک تاثیر گذاشته و دامنه فعالیت آن را محدود می‌سازد. از سویی تحریم حواله و جوه نفت، تحریم سوئیفت، تحریم ارائه اسکناس، طلا و فلزات گران‌بها و تحریم ریال و پیمان‌های پولی به عنوان اثر ثانویه تحریم دامنه فعالیت بانکی شناخته می‌شود.^۱ همچنین تاثیر منفی تحریم بر درآمدهای بانکی غیرمشاع^۲ یا درآمدهای حاصل از کارمزد و فعالیت‌های مشاوره‌ای از دیگر اثرات ثانویه تحریم به شمار می‌آید. از دیدگاه خدمات رسانی، تحریم بر ارائه خدمات و کیفیت خدمات به مشتریان داخل کشور خلل ایجاد می‌نماید. تحریم با اثرگذاری بر نرخ ارز، قیمت مواد اولیه و تجهیزات وارداتی و ... موجبات بروز تورم و کاهش قدرت خرید را برای مصرف‌کنندگان و مشتریان ایجاد نموده که نتایجی مانند افزایش مطالبات معوق بانکی، کاهش سپرده‌گذاری و متعاقب آن کاهش سرمایه‌گذاری را به دنبال خواهد داشت.

تا سال ۱۹۹۵ تحریم‌های آمریکا عیله ایران فقط بخش واقعی اقتصاد را هدف گرفته بود. از سال ۲۰۰۶ تحریم شبکه بانکی با تحریم دو بانک صادرات و سپه برای جلوگیری از فعالیت‌های غنی سازی هسته‌ای توسط خزانه‌داری آمریکا و سپس تحریم بانک‌های دولتی و خصوصی توسط شورای امنیت و اتحادیه اروپا صورت گرفت. اما در سال ۲۰۱۰ تحریم بانکی شکل تازه‌ای به خود گرفت و با تحریم بانک مرکزی ایران و قطع خدمات سوئیفت^۳، کانال‌های پرداخت‌های بین‌المللی محدود و بخش عمده‌ای از اعتبارات اسنادی^۴ مسدود گردید. پس از آن در سال ۲۰۱۴ با شکل گرفتن توافق هسته‌ای برخی از محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها از جمله قطع خدمات سوئیفت برداشته شد و علاوه بر آزاد شدن دسترسی بانک مرکزی و بانک‌هایی که قبلاً عضویت سوئیفت را کسب کرده بودند، بانک‌های رفاه کارگران، پست بانک، صنعت و معدن، بانک ایران و اروپا، بانک توسعه همکاری و

^۱ برگرفته از مقاله بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر کارایی بانکهای ایران اثر سید نورانی و همکاران (۱۳۹۸) استفاده شده است (مراجعه شود به منابع).

^۲ Non-Shared Revenues

^۳ بانک مرکزی ایران و بانک‌های تجارت (اولین بانک ایرانی عضو در سوئیفت)، ملی، سپه، صادرات و ملت در سال ۱۳۷۱ و پس از آن به عضویت در سوئیفت درآمدند. در سال‌های بعد بانک‌های کارآفرین، اقتصاد نوین، دی، سامان، پاسارگاد، پارسیان، مسکن و کشاورزی نیز عضو سوئیفت شدند.

^۴ Letter of Credit (LC)

بانک سینا نیز عضو سوئیفت شدند. بیشترین فشار تحریمی بر شبکه بانکی در سال ۲۰۱۸ اعمال گردید که در نتیجه این تحریم هر نوع مبادله و تراکنش بانکی با شبکه بانکی ایران^۱ با استفاده از سیستم مالی آمریکا و دسترسی به سوئیفت ممنوع و محدود گردید.

تحریم بانک مرکزی از این جهت برای اقتصاد تبعات بیشتری به همراه دارد زیرا در این شرایط پرداخت‌های بابت مبادله کشور با طرف‌های تجاری به صورت نقدی در خواهد آمد و برای نمونه دریافت وجوه حاصل از فروش نفت و محصولات پتروشیمی به سختی امکان پذیر خواهد بود. به صورت کلی تحریم بانک مرکزی بر تجارت بین الملل کشور بسیار اثرگذار است چرا که هنوز هم بسیاری از تامین نیازهای تولیدی کشور از جمله کالاهای واسطه‌ای و مواد اولیه در صنایع مختلف از طریق مبادلات با کشورهای اروپایی صورت می‌گیرد و در این حالت نقل و انتقالات پولی با این کشورها دچار اشکال اساسی خواهد شد.

نظام بانکداری در ایران با چالش‌هایی روبرو است که از آن جمله می‌توان به عدم استقلال بانک مرکزی، حاکمیت و دخالت دولت در نظام بانکی کشور، اتخاذ سیاست‌های پولی شتاب‌زده، وجود ابهام در تعریف ربا و عدم موفقیت در اجرای نظام بانکداری اسلامی، عدم وجود انضباط مالی دولت، موانع موجود بر سر راه رعایت استانداردهای بانکداری بین‌المللی، تسهیلات دستوری و حجم بالای مطالبات معوق نظام بانکی اشاره نمود. با وجود این چالش‌ها گسترش تجارت جهانی به روند برداشتن مرزهای و پیوند اقتصادها به صورت شتابنده ادامه می‌دهد و شکل مراودات بشری در دهکده جهانی به سرعت در حال تغییر است. با توجه به توسعه فعالیت‌های سازمان‌های مالی در سطح جهان و تحولات نظام بانکداری جهانی، در گام نخست شبکه بانکی کشور باید در جهت کمک در تقویت رقابت‌پذیری بانکداری داخلی، رعایت قوانین، الزامات و استانداردهای سیستم مالی و بانکی بین‌الملل را در دستور کار قرار دهد. از سوی دیگر با توجه به استفاده روزافزون دولت‌ها و شرکت‌ها از بازارهای سرمایه‌گذاری بین‌المللی و استفاده از تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات جهت به روز رسانی

^۱ در سال ۲۰۱۸ دولت ترامپ ۱۸ بانک و موسسه مالی ایرانی شامل تامین سرمایه امین و بانک‌های کشاورزی، مسکن، رفاه کارگران، شهر، اقتصاد نوین، قرض‌الحسنه رسالت، حکمت ایرانیان، ایران زمین، تعاون منطقه‌ای اسلامی، کارآفرین، خاورمیانه، قرض‌الحسنه مهر ایران، پاسارگاد، سامان، سرمایه، توسعه تعاون و گردشگری را تحریم کرد.

اطلاعات و شناسایی ریسک‌های مالی، به نظر می‌رسد پویایی نظام بانکداری داخلی در این زمینه مستلزم گذار از شیوه‌های قدیمی و سنتی به روش‌های نوین بانکداری الکترونیک می‌باشد.

پیوست الف: بانک های ایرانی و غیرایرانی مستقر در ایران

بانک های ایرانی و غیرایرانی مستقر در ایران

(منبع: <http://www.Refah-bank.ir>)

تعداد باجه	تعداد شعب	نوع بانک	نام بانک
۰	۱	بانک خارجی	استاندارد چارترد
۰	۲۷۶	بانک غیردولتی	بانک آینده
۲۹	۲۵۲	بانک غیردولتی	بانک اقتصادنویین
۱۳	۲۸۹	بانک غیردولتی	بانک ایران زمین
۱۵	۳۵۰	بانک غیردولتی	بانک پارسین
۴	۳۴۴	بانک غیردولتی	بانک پاسارگاد
۵۱۱	۱۴۱۲	بانک غیردولتی	بانک تجارت
۰	۲	بانک خارجی	بانک تجارتي ایران و اروپا
۵۷	۴۰۱	بانک دولتی	بانک توسعه تعاون
۲	۳۹	بانک دولتی	بانک توسعه صادرات ایران
۰	۱۷	بانک غیردولتی	بانک خاورمیانه
۰	۹۲	بانک غیردولتی	بانک دی
۸	۱۰۴۱	بانک غیردولتی	بانک رفاه کارگران
۳	۱۳۷	بانک غیردولتی	بانک سامان
۱۸۰	۲۴۸۲	بانک دولتی	بانک سپه
۳	۱۴۴	بانک غیردولتی	بانک سرمایه
۲۸	۲۶۴	بانک غیردولتی	بانک سینا
۸۶	۲۶۲	بانک غیردولتی	بانک شهر

بانک های ایرانی و غیرایرانی مستقر در ایران (ادامه)

(منبع: <http://www.Refah-bank.ir>)

تعداد باجه	تعداد شعب	نوع بانک	نام بانک
۶۳۷	۲۰۰۸	بانک غیردولتی	بانک صادرات ایران
۰	۵۸	بانک دولتی	بانک صنعت و معدن
۰	۲۱۷	بانک غیردولتی قرض الحسنه	بانک قرض الحسنه رسالت
۲۰	۵۶۱	بانک غیردولتی قرض الحسنه	بانک قرض الحسنه مهر ایران
۰	۱۰۱	بانک غیردولتی	بانک گردشگری
۱۹	۱۱۸۶	بانک دولتی	بانک مسکن
۰	۱	بانک مشترک	بانک مشترک ایران - ونزوئلا
۵۷۶	۱۴۱۴	بانک غیردولتی	بانک ملت
۱۹۶	۲۸۱۲	بانک دولتی	بانک ملی ایران
۱	۱۰۹	بانک غیردولتی	بانک کارآفرین
۹۱	۱۷۵۵	بانک دولتی	بانک کشاورزی
۱۳۱۶	۴۰۵	بانک دولتی	پست بانک ایران
۰	۱	بانک خارجی	مصرف التعاون الاسلامی للاستثمار
۰	۱	بانک خارجی	فیوچر بانک (المستقبل)
۰	۱۲۱	مؤسسه اعتباری	مؤسسه اعتباری غیربانکی کاسپین
۲	۳۲	مؤسسه اعتباری	مؤسسه اعتباری غیربانکی توسعه
۰	۳۴۲	مؤسسه اعتباری	مؤسسه اعتباری غیربانکی ملل
۰	۳۳۷	مؤسسه اعتباری	مؤسسه اعتباری غیربانکی نور

پیوست ب: قانون بانکداری ایران (۱۳۳۴)

قانون بانکداری ایران

فصل اول - تأسیس بانک

- ماده ۱ - بانک مؤسسه‌ای است که به صورت شرکت سهامی مطابق قانون تجارت تشکیل شده و بر اساس مواد این قانون به عملیات بانکی اشتغال ورزد.
- تبصره - حداقل ۶۰٪ از سهام بانک باید با نام باشد.
- ماده ۲ - بانک‌ها علاوه بر قبول سپرده و افتتاح حساب جاری و اعطای اعتبار می‌توانند طبق اساسنامه خود در حدود مقررات این قانون یک یا چند رشته از عملیات ذیل را انجام دهند:
- الف - معاملات مربوط به بروات و سفته.
- ب - عملیات مربوط به سهام و اسناد و برگ‌های بهادار دیگر.
- ج - نقل و انتقال وجوه در داخله.
- د - معاملات ارزی.
- ه - معاملات فلزات گرانبها (با رعایت قوانین مربوطه).
- و - قبول امانات.
- ز - اجاره صندوق امانات.
- ح - تضمین و صدور ضمانت‌نامه.
- ط - کمک به تأسیس مؤسسات کشاورزی، رهنی، صنعتی، بازرگانی، ساختمانی، معدنی، حمل و نقل یا مشارکت در امور فوق.
- ی - هر نوع معاملات مجاز دیگر که مغایر با عرف معاملات بانکی نبوده و هیأت نظارت بر بانک‌ها ممنوع نکرده باشد.
- ماده ۳ - ایجاد هر بانک منوط به کسب اجازه قبلی از هیأت نظارت بر بانک‌هاست.

ماده ۴ - در مورد تأسیس بانک‌های خارجی هیأت نظارت بر بانک‌ها موظف است در صورتی که با تأسیس آن موافق باشد مراتب را با ذکر دلایل به هیأت وزیران گزارش نماید تا دولت از مجلسین کسب اجازه نماید میزان سرمایه بانک خارجی نیز با تصویب مجلسین خواهد بود.

تبصره ۱ - بانک‌هایی که در ایران تأسیس ولی بیش از ۴۹٪ سهام آن متعلق به اتباع بیگانه باشد از لحاظ این قانون بانک خارجی تلقی می‌شود. انتقال سهام بانک‌های ایرانی به اتباع خارجی تا میزان ۴۹٪ منوط به موافقت هیأت نظارت بر بانک‌ها می‌باشد. تبصره ۲ - ادارات ثبت مکلفند برای ثبت بانک‌های داخلی موافقت هیأت نظارت بر بانک‌ها را مطالبه نمایند.

فصل دوم - سرمایه و اندوخته

ماده ۵ - سرمایه بانک نقدی است و در موقع تأسیس و یا افزایش سرمایه در موقع انجام تشریفات ثبتی باید در بانک ملی ایران سپرده شده باشد.

ماده ۶ - حداقل سرمایه اولیه بانک‌های داخلی یکصد میلیون ریال تعیین می‌شود و لااقل ۵۰ درصد آن باید نقداً پرداخت شده باشد.

ماده ۷ - هرگاه مرکز اصلی بانک در خارج از ایران باشد و بخواهد در ایران شعبه تشکیل دهد باید تمام مقررات راجع به تشکیل بانک‌های خارجی در مورد آن اجراء شود.

ماده ۸ - بانک‌های خارجی که در ایران با رعایت مقررات این قانون تأسیس می‌شود باید سرمایه خود را به صورت ارزهای مورد قبول بانک ملی ایران وارد کشور نموده و به بانک ملی ایران به نرخي که مورد توافق طرفین باشد به فروش برسانند یا اگر بانک ملی ایران مقتضی بداند با نرخ معینی به امانت بپذیرد و در هر مورد قرارداد مخصوصی بین بانک ملی ایران و بانک خارجی منعقد خواهد شد.

ماده ۹ - بانکها مکلفند که حداقل ۱۵٪ سود ویژه سالیانه خود را به حساب اندوخته احتیاطی منتقل نمایند تا آن که اندوخته مزبور معادل سرمایه پرداخت شده بانک بشود و

بعد از آن اختیاری است برداشت از اندوخته احتیاطی جز برای جبران زیان بانک مجاز نخواهد بود.

فصل سوم - حدود عملیات بانکها

ماده ۱۰ - عملیات ذیل برای بانکها ممنوع است:

الف - خرید و فروش کالا به منظور تجارت

ب - خرید اموال غیر منقول زائد بر احتیاجات بانک مگر آن که برای وصول طلب از مشتریان به تملک بانک درآمده باشد که در این صورت باید در ظرف دو سال به فروش برساند مبلغی که بابت اموال غیر منقول مورد احتیاج بانک پرداخت می شود در هر حال نباید از ثلث جمع سرمایه و اندوخته های قانونی تجاوز کند.

اموال غیر منقول مستهلک شده از این حساب مستثنی است.

تبصره - بانک های ساختمانی و همچنین بانک هایی که موضوع عمل اصلی آنها انجام معاملات غیر منقول است می توانند تا معادل سرمایه و اندوخته های قانونی به علاوه بیست درصد سپرده های خود غیر منقول داشته باشد.

ج - خرید سهام و اسناد وام و برگ های بهادار از یک شرکت یا بنگاه و یا مشارکت در یک شرکت به مبلغی بیش از ده درصد سرمایه و اندوخته های قانونی بانک.

تبصره - مجموع این قبیل معاملات نباید از سی درصد سرمایه و اندوخته احتیاطی بانک تجاوز کند مگر این که این حد نصاب در اساسنامه بانک کمتر تعیین شده باشد.

د - خرید و فروش سهام خارجی و همچنین اوراق قرضه خارجی مگر با اجازه هیأت نظارت بر بانکها.

ه - باز خرید سهام خود مگر به منظور تقلیل سرمایه با اجازه هیأت نظارت بر بانکها.

و - قبول سهام خود به عنوان وثیقه قبل از انقضای دو سال از تاریخ تأسیس بانک زائد بر ۲۵٪ مبلغ پرداخت شده سهام.

ز - صدور قبض صندوق عندالمطالبه که به جای پول وسیله مبادله قرار گیرد.

ح - تنزیل مجدد سفته‌های نزولی خود در نزد بانک یا به شخص دیگر به جز بانک ملی ایران.

ماده ۱۱ - بانک‌ها موظفند همیشه معادل ۴۰٪ از بدهی‌های کوتاه‌مدت خود دارایی‌های کوتاه‌مدت در اختیار داشته باشند.

سپرده‌های حساب مخصوص نزد بانک ملی ایران موضوع ماده ۱۴ این قانون به منزل دارایی کوتاه‌مدت محسوب خواهد بود.

ماده ۱۲ - قبول سپرده‌های پس‌انداز منحصر به بانک ملی ایران است.

ماده ۱۳ - بانک‌ها باید در مقابل سپرده‌های اشخاص موجودی‌های ذیل را در حساب جاری مخصوص خود نزد بانک ملی ایران در تهران نگاه دارند و بانک ملی ایران مکلف است لااقل یک درصد بهره به این سپرده‌ها بپردازد.

الف - بانک‌های داخلی حداقل ۱۵ درصد در مقابل سپرده‌های دیداری و پنج درصد سپرده‌های مدت‌دار.

ب - مأخذ سپرده بانک‌های خارجی نسبت به سپرده‌های نزد بانک ملی ایران ضمن صدور اجازه تأسیس آن بانک تعیین خواهد گردید.

ماده ۱۴ - دارایی‌های بانک‌ها در داخله ایران هیچ گاه نباید از هشتاد درصد مجموع بدهی‌های آنها کمتر باشد.

ماده ۱۵ - بانک ملی ایران می‌تواند برات‌ها و سفته‌های بانک‌ها را با نرخ رسمی خود تنزیل مجدد بنماید.

ماده ۱۶ - بانک‌ها موظفند از سیاست اعتباری بانک ملی ایران و مقررات عمومی مربوطه به معاملات بانکی پیروی نموده و تعلیماتی را که از طرف بانک ملی به وسیله هیأت نظارت به آنها داده می‌شود به موقع اجرا گذارند.

فصل چهارم - هیأت نظارت بر بانک‌ها

ماده ۱۷ - برای نظارت در جریان اعتبارات کشور و بازرسی سازمان و عملیات بانک‌ها به منظور اجرای این قانون هیأتی به نام هیأت نظارت بر بانک‌ها تشکیل می‌گردد.

ماده ۱۸ - هیأت نظارت بر بانک‌ها دارای پنج نفر عضو است بدین قرار:

- ۱- دادستان کل.
 - ۲- معاون وزارت دارایی.
 - ۳- مدیر کل بانک ملی ایران.
 - ۴- رییس اتاق بازرگانی.
 - ۵- یک نفر نماینده منتخب از طرف بانک‌های غیر دولتی که به هیچ یک از آنها بستگی نداشته و ذینفع نباشد.
- ماده ۱۹ - مدت عضویت نماینده بانک‌های غیر دولتی سه سال.
- تبصره - تا انتخاب مجدد هر یک از اعضاء هیأت نظارت عضو سابق در سمت خود باقی خواهد ماند.
- ماده ۲۰ - هیأت نظارت بر بانک‌ها دارای یک رییس و یک نایب رییس و یک دبیر خواهد بود که از بین اعضاء خود برای یک سال انتخاب خواهد کرد. صورتجلسات به وسیله دبیر تهیه و در دفتر مخصوص به ثبت و به امضای کلیه اعضاء حاضر در جلسه خواهد رسید.
- ماده ۲۱ - اعضاء هیأت نظارت بر بانک‌ها باید قبل از شروع به کار سوگند یاد کنند که اسرار بانک‌ها و مشتریان آنان را به هیچ نحو از انحاء فاش نکنند.
- ماده ۲۲ - هیأت نظارت بر بانک‌ها و دستگاه اداری آن دارای بودجه مستقلی است که از طرف بانک ملی ایران و سایر بانک‌ها بر طبق آیین‌نامه مخصوصی که از طرف هیأت نظارت تنظیم و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید تأمین می‌گردد.
- تبصره - اعضاء هیأت نظارت بر بانک‌ها به عنوان عضویت در هیأت نظارت مقرری ثابت دریافت نخواهند کرد فقط برای حضور در هر جلسه مبلغی به عنوان حق حضور بر طبق آیین‌نامه فوق اخذ خواهند نمود.
- ماده ۲۳ - تصمیم‌های هیأت نظارت بر بانک‌ها به اکثریت سه نفر گرفته می‌شود برای رسمی بودن جلسه حضور ۴ نفر ضروری است.
- ماده ۲۴ - دفتر هیأت نظارت بر بانک‌ها در بانک ملی ایران دائر و به قدر کفایت کارمند و حسابدار متخصص و وسایل لازم در اختیار خواهد داشت.

- ماده ۲۵ - وظایف و اختیارات هیأت نظارت بر بانک‌ها به قرار ذیل است:
- الف - مراقبت در اجراء این قانون و آیین‌نامه‌های مربوط به آن.
 - ب - تعیین نرخ‌های بهره و کارمزد معاملات بانکی در کشور.
 - ج - وضع مقررات اصولی نسبت به نگهداری حساب‌ها و تنظیم ترازنامه‌های بانک‌ها.
 - د - نظارت در امور بانک‌ها و مراقبت کلی در جریان و طرز اداره بانک‌ها از نظر حفظ منافع عمومی و حقوقی مشتریان آنها.
 - ه - دادن اجازه تأسیس بانک جدید با سرمایه‌های داخلی.
 - و - دادن اجازه برای تقلیل سرمایه بانک یا انتشار اوراق وام.
- ماده ۲۶ - هر یک از بانک‌ها موظفند برای اجرای مقررات این قانون اطلاعات لازمه را در دسترس هیأت نظارت یا نمایندگان منتخب از طرف هیأت مزبور قرار دهند.
- ماده ۲۷ - هیأت نظارت بر بانک‌ها می‌توانند حساب‌های بانک‌ها را مورد رسیدگی قرار دهند برای رسیدگی به حساب‌ها و عملیات بانک هیأت نظارت بر بانک‌ها می‌توانند حسابداران متخصص و یا اشخاص فنی صلاحیت‌دار دیگری را مأمور کند و پس از دریافت گزارش کتبی و مدلل مأمور مذکور تصمیمات مقتضی در حدود اختیارات خود اتخاذ نماید.
- تبصره - در کلیه موارد اقدامات هیأت نظارت بر بانک‌ها و مأمورین آن باید با توجه به وضع عمومی بازار و حفظ اسرار حرفه‌ای صورت گیرد.
- ماده ۲۸ - بانک‌ها می‌توانند از تصمیمات هیأت نظارت بر بانک‌ها در موارد ذیل در ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ به هیأت وزیران اعتراض به عمل آورند:
- الف - رد تقاضای تأسیس بانک.
 - ب - تصمیم هیأت نظارت بر بانک‌ها به تعطیل بانک یا شعبه نمایندگی آن.
 - ج - تصمیم هیأت نظارت بر بانک‌ها به منع قسمتی از عملیات بانکی و معاملات.
- اعتراض بانک‌ها به تصمیم هیأت نظارت از طرف هیأت وزیران به هیأت نظارت ارجاع می‌شود و هیأت مزبور دلایل خود را ظرف دو هفته گزارش می‌دهد رونوشت این گزارش برای بانک معترض ارسال خواهد شد تا بانک مزبور در ظرف ۱۰ روز پس از وصول جواب آن را بدهد. سپس هیأت وزیران تصمیم لازم اتخاذ می‌نماید.

ماده ۲۹ - بانک‌ها با تصویب هیأت نظارت می‌توانند معاملات ارزی با رعایت کلیه مقررات ارزی انجام دهند.

ماده ۳۰ - جلسات هیأت نظارت بر بانک‌ها لااقل ماهی یک بار تشکیل می‌گردد و دعوت به وسیله مدیر کل بانک ملی ایران به عمل خواهد آمد چنانچه هر یک از اعضاء هیأت برای امری ضروری تشکیل جلسه فوق‌العاده‌ای را لازم بدانند با ذکر دلیل مراتب را به مدیر کل بانک اطلاع می‌دهند و نامبرده موظف است در ظرف یک هفته از اعضاء هیأت برای تشکیل جلسه دعوت به عمل آورد.

ماده ۳۱ - کلیه بانک‌هایی که قبل از تصویب این قانون تأسیس شده‌اند باید وضع خود را در ظرف شش ماه از تاریخ تصویب با مقررات این قانون تطبیق دهند بانک‌هایی که سرمایه موجود آنها از حداقل مقرر در ماده ششم این قانون کمتر است مکلفند سرمایه خود را حداکثر در ظرف چهار سال در هشت قسط متساوی شش ماهه که سررسید قسط اول شش ماه بعد از تاریخ تصویب قانون باشد به حد نصاب قانونی رسانند. در صورت تخلف بانک مزبور به دستور هیأت نظارت برچیده خواهد شد و تصفیه آن طبق مقررات قانون تجارت با نظارت هیأت تصفیه بانک‌ها صورت خواهد گرفت.

فصل پنجم - مقررات متفرقه

ماده ۳۲ - بانک‌های خارجی که در تاریخ تصویب این قانون رسماً مشغول کار بانکداری هستند می‌توانند به کار خود ادامه دهند مشروط بر این که در ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون وضع خود را از نقطه نظر میزان سرمایه و میزان سپرده به بانک ملی ایران با تصمیمی که هیأت نظارت بر بانک‌ها نسبت به آنها خواهد گرفت تطبیق دهند و الا مشمول مقررات ماده ۴ این قانون خواهند بود.

ماده ۳۳ - مدیران و صاحبان امضای مجاز بانک‌ها حق ندارند وام یا اعتباری بیش از دو برابر حقوق سالیانه خود از بانکی که در آن کار می‌کنند دریافت کنند.

ماده ۳۴ - مدیران بانک‌ها قبل از شروع به کار باید در حضور هیأت نظارت بر بانک‌ها سوگند یاد کنند که در کلیه اقدامات خود اولاً مصالح کشور ایران ملحوظ و ثانیاً مصالح صاحبان سرمایه و مشتریان را محفوظ و بر طبق قوانین و مقررات رفتار خواهند کرد.

ماده ۳۵ - تصفیه بانک ورشکسته با رعایت سایر مقررات قانونی با حضور نماینده هیأت نظارت بر بانک‌ها صورت خواهد گرفت.

ماده ۳۶ - حسابداری بانک بر اساس حسابداری مترادف بر طبق اصول بانکی انجام و نگهداری می‌شود. کلیه حسابهای فرعی و اسناد مربوطه طبق اصول معمول بانک‌ها تنظیم و عمل خواهد گردید.

ماده ۳۷ - بانک‌ها باید خلاصه حساب‌های خود را لااقل هر شش ماه یک بار بر طبق اصول حسابداری تنظیم و برای اطلاع عموم منتشر سازند و یک نسخه برای هیأت نظارت بر بانک‌ها و نسخه دیگر را به بانک ملی ایران بفرستند.

ماده ۳۸ - ترازنامه هر سال باید حداکثر چهار ماه پس از انقضاء سال مالی بانک به تصویب مجمع صاحبان سهام رسیده و نسخه‌ای از آن به هیأت نظارت بر بانک‌ها تسلیم گردد.

ماده ۳۹ - بانک‌های بیگانه که در ایران شعبه یا نمایندگی دارند باید ترازنامه عملیات خود را در ایران جداگانه تنظیم و به ترتیب مذکور در فوق منتشر سازند.

ماده ۴۰ - عده کارمندان خارجی بانک‌های بیگانه در ایران اعم از مدیران و سایر کارمندان نباید از پنج نفر تجاوز کنند و در صورتی که مجموع کارمندان بانک از ۱۰۰ نفر متجاوز باشد عده کارمندان خارجی بانک نباید بیشتر از پنج درصد مجموع کارمندان بانک در ایران باشند.

ماده ۴۱ - در صورتی که دارایی‌های بانک‌های داخلی و خارجی در خارج در موقع توقف یا ورشکستگی کفایت پرداخت بدهی‌های خارجی آن را نمایندند دارایی‌های آن در ایران باید بدو برای واریز بدهی‌های بانک در ایران به کار روند.

ماده ۴۲ - سود قابل تقسیمی که به سهام خارجی بانک‌ها تعلق می‌گیرد به شرط آن که در برابر آنها به بانک مجاز ارز فروخته باشد تا میزان ده درصد سرمایه خارجی قابل

انتقال از کشور است و چنانچه از ۱۰ درصد در سال تجاوز نماید مازاد بر آن را صاحب سهم می تواند ریال دریافت نماید و به این صورت اندوخته در بانک نگاه داری تا چنانچه در سال های بعد قابل سود قابل تقسیم سهام کمتر از ۱۰ درصد کسری تا ۱۰ درصد مذکور از محل اندوخته فوق انتقال دهد.

ماده ۴۳ - برای مطالبات مشکوک الوصول باید اندوخته کافی از محل سود بانک تأمین شود و چنانچه مطالبات مذکور غیر قابل وصول تشخیص شود از اندوخته مربوط باید مستهلک شود.

ماده ۴۴ - برای استهلاک اموال غیر منقول و اثاثیه و تعمیرات و سایر ملزومات بانک هایی که طبق این قانون تشکیل می شوند و همچنین بانک های موجود موظفند از تاریخ تأسیس طبق قسمتی از ماده ۴۴ قانون اساسنامه بانک ملی ایران مصوب ۱۳۱۷،۵،۲۲ به شرح زیر:

اموال غیر منقول باید به بهای خرید یا به بهایی که تمام شده محسوب شوند ولی قبلاً باید مبلغی برای استهلاک آنها به طور سالیانه منظور گردیده و میزان سالیانه استهلاک نیز کمتر از ۱۰ درصد بهای اولیه اموال نباشد اثاثیه و تعمیرات و سایر ملزومات باید تماماً استهلاک شود عمل نمایند.

ماده ۴۵ - سود ویژه بانک های موجود و همچنین بانک هایی که بعداً تأسیس می شود تا میزان شش درصد سرمایه پرداخته شده از مالیات معاف می باشند.

ماده ۴۶ - بانک ها موظفند در پایان هر سال در ظرف سی روز گزارشی برای اطلاع از وضع مانده حساب هایی که مدت ده سال راکد مانده و مطالبه نشده و همچنین بدهی هایی که از سررسید آنها ده سال گذشته و مطالبه نشده به هیأت نظارت بر بانک ها بفرستند.

ماده ۴۷ - هر گاه بانکی منحل شود مکلف است کلیه مانده ها و امانات مطالبه نشده نظر را با ذکر اسامی صاحبان آنها به بانک ملی ایران واگذار نماید که در حساب مخصوصی نگاه داری تا در صورت مراجعه صاحبان آنها مسترد شود.

ماده ۴۸ - آیین نامه های لازم برای این قانون از طرف هیأت نظارت بر بانک ها تهیه و به موقع اجرا گذاشته می شود.

چون به موجب قانون تمدید مدت قانون الغاء کلیه لوایح مصوب آقای دکتر مصدق ناشیه از اختیارات لوایحی که ظرف مدت معینه در قانون تقدیم و به تصویب کمیسیونهای مشترک برسد تا تصویب نهایی مجلسین قابل اجرا خواهد بود. بنا بر این لایحه قانونی راجع به بانکداری که در تاریخ ۱۳۳۴/۴/۵ به تصویب کمیسیونهای مشترک مجلسین رسیده موقتاً قابل اجراء می باشد.

پیوست ج: قانون پولی و بانکی (۱۳۳۹)

قانون بانکی و پولی کشور

فصل اول - شورای پول و اعتبار

قسمت اول: تشکیل - موضوع

ماده ۱ - شورایی به نام شورای پول و اعتبار تشکیل می گردد که موضوع وظایف و اختیارات و طرز کار آن در این قانون تعیین شده است.

ماده ۲ - وظایف شورای پول و اعتبار به شرح زیر است:

الف - همکاری با رییس کل بانک مرکزی در اداره عمومی بانک طبق مقررات فصل سوم این قانون.

ب - هدایت فعالیت بانکها و نظارت در امور بانکداری طبق فصل چهارم این قانون.

در اجرای این وظیفه شورا می تواند هر گونه اطلاع از سایر بانکها اعم از بانکهایی که اساسنامه آنها به تصویب مجلسین رسیده است و یا طبق قانون بانکداری تأسیس شده باشند خواسته و یا دستوراتی برای اجراء بدهد و عموم بانکها موظف و مکلف به اجرای آن خواهند بود ولی شورا نمی تواند راجع به روابط صاحبان حساب با بانک یا وضع حساب آنها اطلاعی بخواهد جز در مواردی که به موجب این قانون اجازه داده شده است.

ج - دادن نظر مشورتی به دولت در امور مالی و اظهار نظر در مسائل پولی و اقتصادی - دولت نیز نظریه شورا را در موضوعات و تصمیمات مربوط به اقتصاد پولی و ملی کشور خواهد خواست.

د - همکاری با شورای عالی اقتصاد برای تأمین هماهنگی در اتخاذ تصمیم مربوط به اقتصاد پولی و مالی کشور.

ه - تحقیق و بررسی درباره مسائل مربوط به وظایف خود و موضوعهایی که از طرف دولت به او مراجعه می شود.

و - انجام سایر وظایف و اختیاراتی که این قانون برای آن تعیین نموده است.
قسمت دوم: سازمان - صلاحیت - اختیارات
ماده ۳-

الف - شورای پول و اعتبار از ۱۵ نفر اشخاص زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- رئیس کل بانک مرکزی ایران
- ۲- وزیر صنایع و معادن
- ۳- وزیر کشاورزی
- ۴- وزیر بازرگانی
- ۵- دادستان کل دیوان عالی کشور
- ۶- نماینده اتاق بازرگانی
- ۷- دبیر کل شورای عالی اقتصاد
- ۸- دبیر کل شورای پول و اعتبار
- ۹- مدیر کل بانک ملی ایران
- ۱۰- یک نفر نماینده بانک‌های خصوصی
- ۱۱- یک نفر استاد اقتصاد به معرفی دانشگاه
- ۱۲- یک نفر نماینده شورای کشاورزی مرکز
- ۱۳- یک نفر متخصص اقتصاد صنعتی
- ۱۴- یک نفر متخصص اقتصاد پولی و مالی
- ۱۵- یک نفر متخصص اقتصاد کارگری

ب - رئیس کل بانک مرکزی ایران سمت ریاست شورا را خواهد داشت.

ج - اشخاص مذکور در بندهای ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ از طرف هیأت وزیران برای مدت سه سال منصوب می‌شوند.

در سه سال اول در آخر هر سال یک نفر به قید قرعه از عضویت خارج و خود او یا شخص دیگری برای مدت سه سال به جای او منصوب می‌شود.

در صورت فوت یا استعفاء یا عدم توانایی انجام کار و یا احراز عدم صلاحیت هر یک از اعضا عضو دیگری به جای او منصوب و دوره مأموریت او را تکمیل خواهد نمود.

د - اعضا شورای پول و اعتبار قبل از شروع به کار باید در جلسه شورای پول و اعتبار قسم یاد نموده و خدا را گواه بگیرند که در انجام وظایف شورای پول و اعتبار نهایت دقت و دلسوزی را مبذول دارند و کلیه تصمیمات خود را مقرون به صلاح کشور نموده و رعایت کامل حفظ اسرار شورا را بنمایند.

ماده ۴ - شورای پول و اعتبار می تواند در هر مورد که لازم باشد اشخاص صلاحیت دار برای مشورت درباره امور مخصوص انتخاب و دعوت کند.

ماده ۵-

۱- شورا بر حسب دعوت رییس خود لااقل ماهی یک مرتبه تشکیل جلسه می دهد و نیز هر موقع که لااقل پنج نفر از اعضای شورا تقاضا کنند تشکیل جلسه خواهد داد.

۲- برای مذاکره و اخذ تصمیم حضور لااقل دو سوم از اعضا در جلسه شورا ضروری است. تصمیمات به اکثریت دو سوم آراء اعضای حاضر اتخاذ می شود.

۳- صورت مجلس مذاکرات شورا در دفتر مخصوصی ضبط شده و به امضای رییس و دبیر شورا رسیده و در مرکز بانک نگهداری می شود. رییس شورا برای امضای کلیه مکاتبات که شامل رونوشت و یا مستخرجه های صورتمجالس ها نیز می باشد به دبیر کل شورا اختیارات خواهد داد.

ماده ۶ - دستگاه های دولتی و مؤسسات اعتباری دولتی و خصوصی موظفند در صورت تقاضای شورا کلیه اعتباراتی را که برای شورا لازم بدانند به استثنای موارد مذکور در بند ب ماده ۲ را در اختیار شورا بگذارند.

ماده ۷-

۱- اعضای شورای پول و اعتبار جز در مواردی که قانون وظیفه ای برای آنها تعیین کرده است موظف به حفظ اسرار و اطلاعاتی که به مناسبت کار خود به دست آورده اند می باشند.

۲- اعضای اداری شورا و مشاورین و افرادی که شورا در اجرای وظایف خود به آنها مراجعه می کند نیز مشمول بند یک بالا می باشند.

۳- متخلفین از مقررات این ماده مشمول مجازات مقرر در ماده ۱۳۸ قانون کیفر عمومی خواهند بود.

ماده ۸-

۱- شورای پول و اعتبار هر گونه اطلاعاتی که وزیر دارایی بخواهد در دسترس او می گذارد.

۲- شورا هر سه ماه یک مرتبه گزارشی از طرز اجرای وظایف خود و تحولات پولی و بانکی کشور به وزیر دارایی می دهد و هر گونه نظرات و پیشنهاداتی که درباره احتیاجات اقتصاد ملی مفید بدانند نیز در گزارش خود ذکر می نماید.

۳- شورا نمی تواند جز به موجب قانون و یا موافقت قبلی وزیر دارایی به انتشار هیچ گونه نشریه ای اقدام کند مگر انتشاراتی که جنبه تحقیقی و علمی داشته باشد.

قسمت سوم - دبیر کل و دبیرخانه

ماده ۹-

۱- دبیر کل شورا پول و اعتبار بر حسب پیشنهاد رییس شورای پول و اعتبار و تصویب وزیر دارایی برای مدت شش سال انتخاب منصوب می شود.

۲- دبیر کل شورای پول و اعتبار یا نماینده او در مقابل دادگاه و مراجع قانونی دیگر و ادارات دولتی و غیر دولتی نماینده تام الاختیار شورا می باشد و کلیه دعاوی حقوقی و جزایی به وسیله او اقامه و دفاع می شود.

قسمت چهارم - مقررات مختلف

ماده ۱۰ - دستگاه های شورای پول و اعتبار جزء لاینفک سازمان بانک مرکزی ایران می باشد و هزینه آنها مانند هزینه شورا بر عهده بانک مرکزی ایران است و کارمندان اداری شورای پول و اعتبار جزء کارمندان اداری بانک مرکزی ایران می باشند.

فصل دوم - پول

قسمت اول - تعریف - برابری

ماده ۱۱ - واحد پول کشور ایران ریال است که به یکصد دینار تقسیم می شود.
ماده ۱۲ - قیمت یک گرم طلای خالص ۸۵,۲۳۹۶۱۵۶ ریال (هشتاد و پنج ریال و دو میلیون و سیصد و نود و شش هزار و یکصد و پنجاه و شش ده میلیونیم ریال) است و یک ریال محتوی ۱۱۷۳۱۶ درصد گرم یکصد و هفده هزار و سیصد و شانزده ده میلیونیم گرم طلای خالص می باشد.

ماده ۱۳ - برابری پول های خارجی نسبت به ریال و نرخ خرید و فروش ارز توسط بانک مرکزی با رعایت تعهدات کشور در مقابل صندوق بین المللی پول تعیین و در روزنامه رسمی کشور درج خواهد گردید.

قسمت دوم - امتیاز و انحصار انتشار پول

ماده ۱۴ - امتیاز انتشار پول ایران در اختیار دولت است.

۱- این امتیاز مطابق مقررات این قانون منحصراً از طرف بانک مرکزی ایران بدون دخالت هیچ دستگاه دولتی یا خصوصی دیگری به اجراء گذاشته می شود.

قسمت سوم - جریان قانونی و قوه ابراء

ماده ۱۵-

۱- تنها اسکناس و پول های فلزی که در تاریخ تصویب این قانون در جریان بوده است و یا به موجب این قانون انتشار می یابد جریان قانونی و قوه ابراء خواهند داشت.

۲- میزان و قوه ابراء انواع اسکناس ها و مسکوکات فلزی در جریان به پیشنهاد بانک مرکزی ایران توسط شورای پول و اعتبار تعیین و پس از تصویب وزیر دارایی به موقع اجراء گذاشته خواهد شد.

۳- بانک مرکزی ایران در مقابل سرقت یا گم شدن و یا از بین رفتن اسکناس ها و مسکوکات هیچ گونه تعهد و مسئولیتی ندارد.

ماده ۱۶ - پول طلا جریان قانونی نخواهد داشت مگر این که بنا به پیشنهاد شورا پول و اعتبار هیأت وزیران به موجب تصویب نامه اجازه به جریان گذاردن آن را صادر کند.

۱- ترتیب و شرایط ضرب سکه‌ها و طریقه به جریان گذاردن و خروج آنها از جریان نیز به همین طریق تعیین خواهد شد.

۲- شرایط وارد کردن طلا و نقره به کشور یا صدور از کشور برای احتیاجات مسلم اقتصادی به پیشنهاد شورای پول و اعتبار و تصویب هیأت وزیران خواهد بود.

قسمت چهارم - انتشار و به جریان گذاردن پول و خروج آن از جریان

ماده ۱۷-

۱- مبلغ اسمی و شکل و نقشه و رنگ و سایر مشخصات اسکناس‌ها و همچنین مبلغ اسمی جنس و میزان فلز و وزن و اندازه و سایر مشخصات پول‌های فلزی در گردش به استثنای پول طلا و مهلت و طرز و شرایط خروج آنها از گردش به پیشنهاد بانک مرکزی ایران و تصویب وزیر دارایی خواهد بود.

۲- در انقضای مدتی که برای خروج اسکناس یا پول فلزی از جریان معین شده مبالغ ارائه نشده رواج قانونی خود را از دست خواهد داد. ولی بانک مرکزی تا ده سال پس از آن تاریخ پول‌های منسوخ را بدون دریافت هزینه با پول رایج تعویض خواهد کرد و پس از خاتمه این مدت مبلغ پول‌های ارائه نشده عاید خزانه دولت شده و در صورت بدهی دولت به بانک به مصرف استهلاك دیون به بانک مرکزی خواهد رسید.

۳- اسکناس‌ها دارای امضاء وزیر دارایی و رییس کل بانک مرکزی ایران خواهد بود.

قسمت پنجم - پشتوانه

الف - اصول کلی

ماده ۱۸ - بانک مرکزی ایران نمی‌تواند هیچ گونه تعهد ریالی به شکل اسکناس بنماید مگر این که در مقابل آن به اقلام دارایی‌های مذکور در زیر به طوری که در مواد ۲۰ تا ۲۷ این قانون تعریف شده‌اند اضافه شده باشد:

الف - طلا طبق ماده ۲۰.

ب - ارز طبق ماده ۲۱.

ج - اسناد قرضه صادره و یا تضمین شده از طرف دولت و شهرداری‌ها و وام‌ها و دیون مشابه آن طبق مواد ۲۳ و ۲۴ و ۲۵.

د - در صورتی که اسناد قرضه مندرج در بند ج بالا کافی نباشد مطالبات ریالی بابت اعتبارات صنعتی بازرگانی و یا کشاورزی طبق ماده ۲۶.

ماده ۱۹ - از دارایی‌های مذکور در ماده ۱۸ قسمت الف و ب نباید از چهل درصد مجموع کمتر باشد.

ب - پشتوانه طلا

ماده ۲۰ -

۱- دارایی‌هایی که جزو پشتوانه طلا قبول می‌شوند عبارتند از شمش طلا و طلای مسکوک موجود در خزانه‌های بانک و طلائی که در بانک‌های مرکزی بیگانه و یا مؤسسات مالی بین‌المللی سپرده باشد.

۲- طلای تحویلی به صندوق بین‌المللی پول و یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات بین‌المللی مشابه بابت سهمیه و یا سرمایه طبق قوانین مصوبه.

ج - پشتوانه ارزی

ماده ۲۱ - دارایی‌های ارزی قابل قبول جزو پشتوانه منحصراً عبارتند از:

الف - اسکناس‌های خارجی مورد قبول بانک مرکزی ایران.

ب - مطالبات ارزی اعم از دیداری یا مدت‌دار که مدت آن از شش ماه تجاوز نکند.

ج - هر گونه پرداخت به صندوق بین‌المللی پول و یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات بین‌المللی مشابه بابت سهمیه و یا سرمایه طبق قوانین مصوب.

د - اسنادی که از طرف دولتهای بیگانه و صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و شرکت مالی بین‌المللی و یا دستگاه‌های مشابه صادر و یا تضمین شده.

ه - مطالبات ریالی یا ارزی از خارجه که بر اثر اجرای قراردادهای بین‌المللی پرداخت و مبادلات ارزی و پایاپای حاصل شده تا حدودی که در قراردادهای مزبور پیش‌بینی شده است.

و - اسناد بازرگانی قابل پرداخت به ارز صادره عهده خارجه که دارای دو امضای معتبر باشد که یکی از آن باید امضای بانک واگذارنده باشد و سررسید آنها از حدودی که در

ماده ۲۷ پیش‌بینی شده بیشتر نباشد.

ز - ارزیابی که به عنوان پشتوانه قبول می‌شود باید قابل تبدیل به طلا باشد و شورای پول و اعتبار بر حسب پیشنهاد هیأت عامل بانک مرکزی ایران این نوع ارزها را تعیین می‌نماید. و در صورت اقتضا حداکثر مبالغی را که از هر کدام از ارزهای مزبور در پشتوانه می‌توان قبول کرد معین خواهد نمود.

ماده ۲۲ - سود و زیان‌های حاصل از تغییر برابری‌های قانونی و یا اتفاقات ناشی از قوه قهریه به حساب دولت خواهد بود و در صورت زیان دولت می‌تواند سند خزانه صادر و به بانک مرکزی تسلیم نماید.

د - اسناد صادره یا تضمین شده از طرف دولت و شهرداری‌ها و وام‌ها و مطالبات مشابه.

ماده ۲۳ - دارایی‌های حاصل از اعطای وام و تسهیلات اعتباری به دولت که در پشتوانه قابل قبول می‌باشد منحصراً از مطالبات زیر تشکیل می‌شود:

۱- تا میزان ۱۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال (چهارده میلیارد ریال) بدهی‌های دولت به بانک ملی ایران.

۲- اسناد خزانه‌ای که ممکن است دولت در اجرای مقررات ماده ۲۲ این قانون صادر و به بانک مرکزی واگذار کند.

به این اسناد بهره تعلق نمی‌گیرد و سود احتمالی حاصله از تغییر برابری قانونی طلا و ارزهای پشتوانه و یا تعویض پول در جریان قبل از هر چیز به مصرف استهلاک این اسناد خواهد رسید.

۳- تنخواه‌گردانی که به منظور تسهیل پرداخت‌های جاری در اختیار دولت گذارده می‌شود تا حدود یک دهم درآمد پیش‌بینی شده در هر سال مشروط بر این که:

الف - اجازه استفاده از تنخواه‌گردان ضمن تصویب قانون بودجه هر سال به تصویب رسیده باشد.

ب - جمع کل مبالغی که تحت این عنوان استفاده می‌شود از یک دهم وصولی‌های قطعی بودجه عادی در دوره عملکرد سال تجاوز نکند.

ج - به موجب قانون دولت مکلف شده باشد کل مبالغ استفاده شده را حداکثر تا آخر سال مالی مورد بحث بدون در نظر گرفتن باقیمانده دوره عملکرد مسترد دارد.

- ۴- اسناد خزانه و اوراق قرضه صادره و یا تضمین شده از طرف دولت و شهرداری‌ها مشروط بر این که در هر مورد اجازه انتشار آن قانوناً تحصیل شده باشد.
- ۵- وام‌های اعطایی به شهرداری‌ها تا حدود سی درصد درآمد سالیانه آنها و شرکت‌ها و بنگاه‌های تجاری که با سرمایه دولت تشکیل می‌شود با تضمین وزارت دارایی.
- ماده ۲۴ - کلیه تعهدات دولت ناشی از اجرای ماده ۲۳ که به عنوان پشتوانه قبول شده است به وسیله جواهرات سلطنتی موضوع قانون ۲۵ آبان ماه ۱۳۱۶ تضمین می‌شود و نگاهداری و حفاظت جواهرات مزبور و طلای پشتوانه به بانک مرکزی ایران واگذار می‌گردد.
- ماده ۲۵ - اسناد قرضه دولتی که به عنوان پشتوانه قبول شده‌اند در صورتی که قیمت آنها مساوی یا پایین‌تر از قیمت در موقع واریز باشد به قیمت خرید و چنانچه قیمت خرید آنها زیادتر از قیمت واریز باشد به قیمت واریز محسوب می‌گردد.
- ه - مطالبات مربوط به عملیات بازرگانی و صنعتی و کشاورزی
- ماده ۲۶ - فقط دارایی‌های ذیل به عنوان عملیات اعتباری بازرگانی و صنعتی و کشاورزی جزء پشتوانه پذیرفته می‌شوند:
- ۱- برات‌های ریالی و هر گونه اسناد بازرگانی ریالی دیگری که به حواله کرد قابل پرداخت باشد مشروط بر این که دارای سه امضاء معتبر بوده که یکی از آنها باید امضاء بانک و گذارنده باشد.
 - ۲- وام‌ها و سایر مطالبات ریالی با مدت معین که در برابر شمش و یا مسکوک طلا پرداخت شده باشد.
 - ۳- اسناد وام‌هایی که بانک ملی ایران به مؤسسات تولیدی و مؤسسات تخصصی اعتبار صنعتی داده است حداکثر تا ۳۶۱۰ میلیون ریال.
 - ۴- وام‌های اعطایی به مؤسسات تخصصی اعتباری که به طور مستقیم یا غیر مستقیم متعلق به دولت بوده و یا تحت نظارت دولت اداره می‌شوند طبق شرایط زیر:
 - الف - مدت این وام‌ها از یک سال تجاوز نکند.
 - ب - وام‌های مزبور به وسیله واگذاری مطالبات مؤسسات نامبرده به بانک مرکزی ایران تضمین شود.

سررسید مطالباتی که بدین منظور به بانک مرکزی واگذار می‌شود از تاریخ دریافت وام به بانک مرکزی از یک سال بیشتر نباشد و کلیه حقوق بانک و گذارنده نسبت به مطالبات مزبور به بانک مرکزی منتقل گردد.

ج - ارزش اسمی مطالبات واگذار شده لااقل معادل یک سوم از مبلغ وام اعطایی بانک مرکزی بیشتر باشد.

د - مطالبات واگذار شده با تضمین شخص ثالث قابل قبول یا با گروگان به نفع بانک مرکزی ایران همراه باشد.

ماده ۲۷ - سررسید بروات و اسناد بازرگانی و وام‌ها و سایر مطالبات مذکور در بند ۱ و ۲ ماده ۲۶ از تاریخ قبول آنها در پشتوانه نباید از ۱۲۰ روز تجاوز کند ولی شورای پول و اعتبار می‌تواند در مورد اعتبارهای صادراتی مدت ۱۲۰ روز فوق را حداکثر تا ۳۰۰ روز افزایش دهد.

فصل سوم

بانک مرکزی

قسمت اول: تشکیل - مرکز اصلی - سرمایه

ماده ۲۸ -

۱- به منظور حفظ ارزش پول و تنظیم اعتبارات مؤسسه مستقلی به نام بانک مرکزی ایران

تشکیل می‌گردد که دارای حق انحصاری انتشار اسکناس و پول فلزی خواهد بود.

۲- مرکز اصلی بانک مرکزی ایران تهران است ولی در صورت اقتضای مصالح عالی کشور

می‌تواند به موجب تصویب‌نامه هیأت وزیران مرکز به محل دیگری تغییر کند.

۳- بانک مرکزی ایران می‌تواند شعب یا نمایندگی در هر جا ضروری بداند تأسیس نماید

و یا به بانک ملی ایران نمایندگی بدهد.

ماده ۲۹ - بانک مرکزی ایران تابع قوانین و آیین‌نامه‌های عمومی مربوط به دولت و

بنگاه‌هایی که با سرمایه دولت تشکیل شده‌اند نمی‌باشد مگر آن‌که در قانون مربوط

صراحتاً از بانک مرکزی ایران اسم برده شده باشد ولی نسبت به مواردی که در این قانون

پیش‌بینی نشده باشد بانک تابع قوانین مربوط به شرکت‌های سهامی است.

ماده ۳۰ - مبلغ ۳۶۰۹۸۵۳۱۷۶٫۸۵ (مبلغ سه میلیارد و ششصد و نه میلیون و هشتصد و پنجاه و سه هزار و یکصد و هفتاد و شش ریال و هشتاد و پنج دینار) قسمتی از تفاوت ارزیابی پشتوانه موضوع قانون ۲۸ اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ که در حساب نزد بانک ملی ایران موجود است به بانک مرکزی ایران منتقل و ۳٫۶۰۰٫۰۰۰٫۰۰۰ (سه میلیارد و ششصد میلیون ریال) آن بابت سرمایه و بقیه ۹٫۸۵۳٫۱۷۶٫۸۵ (نه میلیون و هشتصد و پنجاه و سه هزار و یکصد و هفتاد و شش ریال و هشتاد و پنج دینار) اندوخته بانک مزبور را تشکیل خواهد داد.

قسمت دوم - وظایف

ماده ۳۱ - وظایف بانک مرکزی به قرار زیر است:

الف - نگاهداری حساب برای دولت و شهرداری‌ها و بنگاه‌ها و مؤسسات دیگر که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت است و یا تحت نظارت دولت می‌باشد و انجام کارهای بانکی آنها در داخله و خارجه طبق قراردادهایی که با وزارت دارایی و یا مؤسسات مربوط منعقد می‌کند. دولت و مؤسسات مزبور نیز مکلفند وجوه خود را منحصراً نزد بانک مرکزی ایران نگاهداری و عملیات بانکی خود را توسط بانک مزبور انجام دهند.

ب - انجام کلیه عملیات مربوط به اسناد قرضه دولت طبق قرارداد با وزارت دارایی.

ج - در مؤسسات مالی بین‌المللی نماینده دولت بوده و در اجرای موافقتنامه‌های مالی و بازرگانی بین دولت و سایر کشورها قراردادهای پرداخت منعقد و به حساب دولت اجراء خواهد نمود. دولت می‌تواند برای جبران زیان احتمالی ناشی از تبدیل ارز و یا عدم وصول مطالبات و اعتبارهای اعطاء شده یا نظایر آن که ممکن است در اجرای این گونه قراردادهای پیشامد کند اسناد خزانه صادر و به بانک مرکزی ایران تسلیم نماید.

د - حفظ موازنه ارزی کشور و در صورت لزوم پیشنهاد تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی به شورای پول و اعتبار. مقررات مزبور پس از تصویب هیأت وزیران قابل اجراء خواهد بود.

ه - افتتاح و نگاهداری حساب جاری نزد بانک‌های خارجه و یا نگاهداری حساب بانک‌های داخله و خارجه در نزد خود و انجام کلیه عملیات مجاز بانکی دیگر و تحصیل اعتبارات در داخله و خارجه به حساب خود و یا به حساب بانک‌های داخله.

قسمت سوم - عملیات

ماده ۳۲ - بانک مرکزی ایران می‌تواند عملیات زیر را انجام دهد:

الف - کلیه معاملات مربوط به طلا و ارز.

ب - تنزیل مجدد بروات و اسناد بازرگانی و اسناد وام‌های صنعتی و کشاورزی که از طرف بانک‌های ثبت شده در ایران ارائه می‌شود و یا اعطای وام و اعتبار به آنها.

ج - اعطای وام به دولت یا با تضمین دولت و یا تضمین اعتبارات اعطایی به دولت یا به اشخاص ثالث به ضمانت دولت طبق قانون و یا صدور اوراق قرضه در مقابل این گونه وام‌ها طبق قرارداد جداگانه با وزارت دارایی. دولت قبل از تقدیم هر گونه لایحه وام به مجلسین نظر صریح شورای پول و اعتبار را تحصیل و ضمیمه لایحه خواهد نمود.

د - خرید و فروش اوراق قرضه صادره یا تضمین شده از طرف دولت که به موجب بند ۴ ماده ۲۳ این قانون صادر شده یا اوراق قرضه صادره یا تضمین شده از طرف دولت‌های خارجی و یا مؤسسات مالی معتبر.

ماده ۳۳ - در موارد توقف و یا ورشکستگی بدهکاران موجودی حساب آنها نزد بانک مرکزی خواهد رسید.

قسمت چهارم: ارکان بانک

ماده ۳۴ - بانک مرکزی ایران دارای ارکان ذیل است:

الف - مجمع عمومی.

ب - رییس کل.

ج - شورای پول و اعتبار.

د - هیأت عامل.

ه - هیأت نظارت اندوخته اسکناس.

و - هیأت نظار.

ز - بازرس دولت.

الف - مجمع عمومی.

ماده ۳۵ - مجمع عمومی بانک از اعضای شورای پول و اعتبار و هیأت عامل و هیأت نظار و بازرس تحت ریاست وزیر دارایی تشکیل می شود.

ماده ۳۶ - مجمع عمومی بانک لااقل سالی یک مرتبه و علاوه بر آن به تقاضای وزیر دارایی و یا رییس کل بانک و یا سه نفر از اعضاء به دعوت رییس مجمع تشکیل و دارای وظایف و اختیارات زیر می باشد:

الف - رسیدگی و اظهار نظر نسبت به گزارش وضع بانک که رییس کل بانک به مجمع داده است.

ب - انتخاب هیأت نظار.

ج - تصویب ترازنامه بانک و پیشنهاد تقسیم سود.

د - تصویب گزارش سالیانه عملیات بانک قبل از تقدیم به هیأت دولت.

ه - اتخاذ تصمیم نهایی نسبت به نظریات و تصمیمات هیأت نظار.

ماده ۳۷ - تصمیم های مجمع عمومی در صورتی معتبر است که اکثریت هر یک از دو گروه شورای پول و اعتبار و هیأت نظار حاضر باشند. تصمیم ها به اکثریت آراء عده حاضری که حق رأی دارند اتخاذ می شود و در صورت تساوی آراء تصمیم طرفی که رأی رییس جزو آن است قابل اجرا می باشد.

۱- هیأت عامل و هیأت نظار و بازرس دولت در مجمع عمومی حق رأی ندارند.

ب - رییس کل

ماده ۳۸ -

۱- رییس کل بانک مرکزی ایران به پیشنهاد وزیر دارایی و تصویب هیأت وزیران به موجب

فرمان ملوکانه برای مدت سه سال منصوب و انتخاب مجدد او بلامانع است.

۲- رییس کل بانک علاوه بر ریاست شورای پول و اعتبار طبق بند ب ماده ۳ این قانون

عضویت شورای عالی اقتصاد را نیز خواهد داشت.

ماده ۳۹ - رییس کل بانک بالاترین مقام اداری بانک بوده و علاوه بر اختیار استخدام و تعلیق و یا اخراج کارمندان و مستخدمین و تعیین شغل و حقوق و ترفیع آنها و به طور کلی انجام تمام امور داخلی و اداری در حدود آیین‌نامه‌ها و بودجه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید دارای وظایف و اختیارات ذیل می‌باشد:

- الف - اجرای تصمیمات شورای پول و اعتبار و هیأت عامل بانک.
- ب - نظارت در اجرای این قانون و اساسنامه و آیین‌نامه‌های بانک.
- ج - نمایندگی بانک در کلیه مراجع قضایی و یا غیر قضایی با حق توکیل.
- د - اتخاذ تصمیم نسبت به کلیه امور جاری بانک که این قانون صراحتاً جزو وظایف و اختیارات سایر ارکان بانک قرار نداده است.
- ه - تفویض قسمتی از اختیارات خود و حق امضاء به قائم مقام و معاونین و یا کارمندان دیگر.

و - تقدیم گزارش از وضع حساب‌های بانک به مجمع عمومی و شورای پول و اعتبار.

ز - آگاه ساختن هیأت نظار از کلیه تصمیمات شورای پول و اعتبار.

ج - شورای پول و اعتبار

ماده ۴۰ - شورای پول و اعتبار علاوه بر وظایف مذکور در ماده ۲ این قانون عملیات ذیل را نیز پیشنهاد رییس کل بانک انجام می‌دهد:

- الف - تصویب آیین‌نامه استخدام و سایر آیین‌نامه‌های داخلی و بودجه بانک.
- ب - تعیین نرخ رسمی تنزیل و نرخ بهره و کارمزد معاملات با دولت و سایرین.
- ج - تنظیم آیین‌نامه اجرایی قانون ارز و پیشنهاد آن به هیأت دولت برای صدور تصویب‌نامه.

د - اتخاذ تصمیم راجع به خرید و یا فروش طلا و یا نقره و ورود آن به کشور یا خروج آن از کشور. خروج طلا و نقره از کشور باید به تصویب هیأت وزیران برسد.

ه - اتخاذ تصمیم نسبت به هر موضوع دیگری که از طرف رییس کل بانک در حدود این قانون پیشنهاد شود.

د - هیأت عامل

ماده ۴۱ - هیأت عامل بانک مرکزی از رییس کل و قائم مقام او و سه نفر معاون تشکیل می شود.

ماده ۴۲ - قائم مقام رییس کل بانک بر حسب پیشنهاد رییس کل بانک و موافقت وزیر دارایی و تصویب هیأت وزیران به فرمان ملوکانه برای مدت سه سال منصوب می گردد و در صورت غیبت و یا معذوریت رییس بانک کلیه اختیارات و وظایف قانونی او را خواهد داشت. تجدید انتخاب قائم مقام بلامانع است.

ماده ۴۳ - معاونین بانک به پیشنهاد رییس کل بانک و موافقت وزیر دارایی به موجب تصویب نامه هیأت وزیران برای مدت سه سال منصوب می شوند و تجدید انتخاب آنها بلامانع است.

ماده ۴۴ - اعضای هیأت عامل باید قبل از شروع به کار با حضور سه نفر از وزراء که هیأت وزیران تعیین می کند سوگند یاد نمایند.

ماده ۴۵ - وظایف قائم مقام و هر یک از معاونین را رییس کل تعیین می نماید.

ه - هیأت نظارت اندوخته اسکناس

ماده ۴۶ -

۱- برای نظارت در اندوخته اسکناس هیأت مخصوصی مرکب از ۹ نفر به شرح ذیل تشکیل

می شود:

- از طرف مجلس سنا دو نفر از سناتورها.

- از طرف مجلس شورای ملی دو نفر از نمایندگان.

- وزیر دارایی.

- دادستان کل.

- رییس کل بانک مرکزی ایران.

- خزانه دار کل.

- بازرس موقت دولت در بانک مرکزی ایران.

مدت مأموریت نمایندگان مجلسین یک سال بوده و در اولین جلسه مجلس شورای ملی و سنا در اردیبهشت ماه هر سال و اگر در آن موقع مجلس دائر نباشد در اولین جلسه ای که

مجلس رسمی شود انتخاب خواهند شد و در هر حال تا انتخاب جانشین خود به این سمت باقی خواهند ماند.

۲- هیأت نظارت اندوخته اسکناس عهده‌دار وظایف ذیل است:

الف - بازرسی و دریافت اسکناس‌های چاپ شده.

ب - نگاهداری اسکناس‌ها و تحویل آنها به بانک در مقابل پشتوانه قانونی تحویل اسکناس‌ها به بانک از لحاظ حساب پشتوانه در حکم به جریان گذاشتن آن خواهد بود.

ج - دریافت اسکناس‌هایی که از جریان خارج می‌شود.

د - دریافت اسکناس‌هایی که باید باطل شود و رسیدگی به عملیات مربوط به آنها و معدوم کردن آنها. در موقع معدوم کردن اسکناس‌ها صورتمجلسی در دفتر مخصوصی تهیه شده و رونوشتی از آن به وزارت دارایی فرستاده می‌شود.

ه - نگاهداری حساب‌های پشتوانه اسکناس طبق قوانین و مقررات.
و - هیأت نظار.

ماده ۴۷ - هیأت نظار مرکب از پنج نفر است که مجمع عمومی برای مدت یک سال از میان اشخاص صلاحیت‌دار انتخاب می‌نماید.

ماده ۴۸ - هیأت نظار به دستور رییس هیأت لاقبل ماهی یک بار تشکیل جلسه داده و دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشد:

الف - وظایف

۱- مراقبت در امور بانک طبق مقررات این قانون.

۲- رسیدگی به دفاتر و حساب‌های بانک و خلاصه حساب‌هایی که بانک طبق ماده ۵۷ این قانون هر ماهه منتشر می‌نماید.

۳- رسیدگی به موجودی اسکناس و پول‌های فلزی.

۴- رسیدگی به ترازنامه سالیانه و گواهی صحت و یارد آن و تهیه نظریات خود برای

مجمع عمومی.

ب - اختیارات:

۱- بدون هیچ گونه محدودیت و مانعی می تواند کلیه اسناد و حسابها و اموال بانک را مورد رسیدگی قرار دهد.

۲- در صورت لزوم می تواند از مضمون هر نوع مکاتبه و یا صورت مجلس و به طور کلی هر نوع نوشتجات بانک اعم از اداره مرکزی و یا شعب و نمایندگی ها اطلاع حاصل نماید.

۳- می تواند آزادانه و بدون اطلاع قبلی هر یک از دوایر بانک را بازرسی کند و برای این منظور می تواند به خزانه ها و صندوق های بانک و پشتوانه اسکناس اعم از طلا و جواهر دسترسی داشته باشد.

۴- هیأت نظار می تواند عملیات مندرج در این ماده را مستقیماً یا به وسیله یکی از اعضای خود اجرا نماید.

ماده ۴۹ - هیأت نظار حق مداخله مستقیم در امور بانک را ندارد ولی می تواند نظریات خود را کتباً به رییس کل اطلاع دهد که در ظرف ۱۵ روز درباره آنها اظهار نظر کند. در خاتمه این مدت یعنی پس از دریافت توضیحات و ملاحظات رییس کل بانک هیأت نظار موضوع را مجدداً مورد رسیدگی قرار داده و نظر قطعی خود را برای تسلیم به مجمع عمومی بانک ابراز می نماید اتخاذ تصمیم نهایی با مجمع عمومی خواهد بود.

ز - بازرس دولت

ماده ۵۰ - وزارت دارایی به وسیله یک نفر بازرس که بر حسب پیشنهاد وزیر دارایی و تصویب نامه هیأت وزیران تعیین می شود بر عملیات بانک نظارت می کند و گزارش های مرتب راجع به امور بانک را از او دریافت می دارد. حقوق اعضای هیأت نظار و بازرس دولت که به موجب تصویب نامه تعیین می شود از طرف وزارت دارایی پرداخت می گردد.

ماده ۵۱ - بازرس دولت می تواند بدون حق رأی در جلسات شورای پول و اعتبار و هیأت نظار شرکت نماید.

قسمت پنجم : وضع ماهیانه - ترازنامه و تقسیم سود

ماده ۵۲ - سالی مالی بانک در آخر اسفند ماه هر سال به پایان می‌رسد - حساب‌های بانک در آخر اسفند بسته شده و ترازنامه بانک باید لااقل یک ماه قبل از تشکیل مجمع عمومی به هیأت نظار تسلیم شود.

تصویب ترازنامه از طرف مجمع عمومی برای هیأت عامل به منزله مفاصاحساب خواهد بود. ترازنامه پس از تصویب مجمع عمومی به دولت تسلیم گردیده و در روزنامه رسمی کشور درج می‌شود.

ماده ۵۳ - ارزیابی ارقام دارایی و بدهی در ترازنامه به قرار ذیل خواهد بود:

- طلا و ارز و اوراق بهادار طبق فصل دوم این قانون.
- اموال منقول و غیر منقول به قیمت تمام شده پس از وضع استهلاك طبق فصل چهارم این قانون.

- سود ویژه بانک عبارت است از درآمد بانک پس از وضع هزینه و استهلاك‌ها.
سود ویژه به علاوه مبلغ نقل شده از سال قبل پس از وضع مالیات‌ها به شرح زیر تقسیم می‌شود:

۱- ده درصد آن برای اندوخته قانونی کنار گذاشته می‌شود تا وقتی که اندوخته مزبور معادل سرمایه بانک بشود.

۲- ده درصد برای اندوخته احتیاطی.

۳- یک قسمت برای نقل به حساب سال بعد طبق پیشنهاد رییس کل.

۴- بقیه سود ویژه متعلق به دولت است ولی مادامی که دولت به بانک مقروض است سهم

دولت از سود ویژه به مصرف استهلاك بهره و اصل بدهیهای دولت می‌رسد.

قسمت ششم: مقررات مختلف

ماده ۵۴ - هیأت نظار و بازرس دولت بایستی قبل از شروع به کار در حضور مجمع عمومی سوگند یاد کنند که اسرار بانک را حفظ کنند.

ماده ۵۵ - اعضای هیأت عامل بانک و هیأت نظار و بازرس دولت در مدت تصدی خود نمی‌توانند اقدام به معاملات تجاری نموده یا عضویت شرکت‌ها و بنگاه‌های تجاری را

قبول نماید و یا در سایر دستگاه‌های دولتی یا ملی سمتی داشته باشند جز در مؤسسات خیریه و اجتماعی آن هم به طور غیر موظف.

ماده ۵۶ - بانک در مقابل اسناد صادره از بانک وقتی ملزم است که لاقل دارای دو امضاء مجاز باشد.

ماده ۵۷ - بانک مرکزی ایران موظف است لاقل ماهی یک مرتبه صورت خلاصه از وضع حساب‌های خود طبق نمونه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد انتشار دهد.

فصل چهارم: بانکداری

ماده ۵۸ -

بانک مؤسسه‌ای است که به صورت شرکت سهامی مطابق قانون بازرگانی تشکیل شده بر اساس مواد این فصل به عملیات بانکی اشتغال ورزد:

۱- تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار است.

ماده ۵۹ - اشتغال به عملیات بانکی ممنوع است مگر با اجازه شورای پول و اعتبار. اساسنامه بانک‌ها نیز باید به تصویب شورای پول و اعتبار برسد. ادارات ثبت مکلفند برای ثبت بانک‌های داخلی موافقت کتبی شورای پول و اعتبار و رونوشت اساسنامه مصوبه شورا را مطالبه نمایند.

ماده ۶۰ - شورای پول و اعتبار می‌تواند در صورتی که تعداد بانک‌های موجود را در رشته به خصوصی کافی بداند از صدور اجازه تأسیس بانک جدید برای آن رشته خودداری نماید.

ماده ۶۱ -

۱- در موارد زیر اجازه تأسیس بانک از طرف شورای پول و اعتبار باطل می‌شود:

الف - در صورت تقاضای خود بانک.

ب - در صورتی که بانک برای مدت یک سال از تاریخ ابلاغ اجازه ثبت عملیات خود را شروع نکند.

ج - در صورتی که بانک بدون عذر موجه فعالیت خود را برای مدتی متجاوز از سه ماه قطع کند.

- ۲- در موارد زیر نیز شورای پول و اعتبار ممکن است اجازه صادره را باطل نماید:
- الف - موقعی که بانک بر خلاف اساسنامه خود یا بر خلاف قوانین و تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های متکی به این قانون رفتار کند.
- ب - موقعی که قدرت پرداخت از بانک سلب شود.
- ۳- جز در مواردی که ابطال اجازه از طرف خود بانک تقاضا شده باشد در سایر موارد شورای پول و اعتبار باید ایراد یا ایرادات خود را کتباً به بانک خاطی اعلام دارد و بانک مزبور در ظرف ده روز از وصول اخطار پاسخ خود را کتباً به دبیرخانه شورای پول و اعتبار تسلیم دارد.
- بانک‌ها می‌توانند در مدت سی روز از ابلاغ تصمیم نهایی شورای پول و اعتبار به هیأت وزیران شکایت نمایند و تصمیم هیأت وزیران قطعی است.

ماده ۶۲-

- ۱- کلیه سهام بانک‌ها باید با نام باشد.
- ۲- بانک‌های ایرانی نمی‌توانند بیش از چهل درصد سهام خود را به اتباع خارجه واگذار نمایند خواه این واگذاری در حین تأسیس و یا پس از آن به عمل آید.
- بانک‌هایی که بیش از ۴۰ درصد سرمایه آن متعلق به اتباع بیگانه باشد خارجی تلقی شده و ثبت آن ممنوع است مگر با اجازه قانون.
- ۳- بانک‌های موجود در تاریخ تصویب این قانون از مقررات بندهای یک و دو این ماده و بند ۲ ماده ۶۳ مستثنی هستند.

ماده ۶۳-

- ۱- سرمایه بانک‌ها عموماً نقدی و در موقع تأسیس و یا افزایش سرمایه هنگام انجام تشریفات ثبتی باید در بانک مرکزی ایران سپرده شده باشد.
- ۲- سرمایه بانک‌های داخلی حداقل یکصد میلیون ریال است که باید لااقل پنجاه درصد آن پرداخت شده باشد و سرمایه بانک‌های خارجی حداقل باید یکصد میلیون ریال پرداخت شده باشد.

۳- در صورتی که بانکها فعالیت خود را فقط به نقاط خارج از تهران محدود نموده و در تهران شعبه یا نمایندگی نداشته باشند می‌توانند با سرمایه‌ای معادل نصف مبالغ مندرج در بند ۲ بالا به ثبت برسند.

ماده ۶۴-

۱- بانکها مکلفند که حداقل ۱۵ درصد سود ویژه سالیانه خود را به حساب اندوخته قانونی منتقل نمایند تا آن که اندوخته مزبور معادل سرمایه بانک بشود و بعد از آن اختیاری است. از حساب اندوخته با موافقت شورای پول و اعتبار فقط برای جبران زیان و افزایش سرمایه می‌توان استفاده نمود.

۲- بانکهای خارجی اندوخته را فقط می‌توانند با اجازه شورای پول و اعتبار به مصرف افزایش سرمایه ثبت شده در ایران و یا جبران زیان وارده از عملیات در ایران برسانند.

ماده ۶۵-

عملیات ذیل برای بانکها ممنوع است:

الف - خرید و فروش کالا به منظور تجارت.

ب - خرید اموال غیر منقول زائد بر احتیاجات بانک.

مبلغ مستهلک نشده نظر اموال غیر منقول مورد احتیاج بانک نباید از سی درصد سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌ها تجاوز کند مگر در مورد بانکهای ساختمانی و بانکهایی که موضوع عمل اصلی آنها انجام معاملات غیر منقول است که می‌توانند تا معادل سرمایه و اندوخته به علاوه بیست درصد سپرده‌های نزد خود غیر منقول داشته باشند.

ج - خرید و نگاهداری اوراق بهادار خارجی به حساب خود بانک مگر با اجازه قبلی شورای پول و اعتبار.

د - بازخرید سهام خود مگر با اجازه قبلی شورای پول و اعتبار به منظور تقلیل سرمایه.

ه - اعطای اعتبار یا وام در مقابل وثیقه سهام خود بانک برای مبلغی بیش از ۲۵ درصد مبلغ پرداخت شده آن.

و - انتشار اوراق دیداری در وجه حاصل که به جای پول رایج مصرف شود.

ز - اعطای اعتبار به اعضای هیأت مدیره یا هیأت عامل به میزانی که بیش از دو برابر حقوق سالیانه آنها مگر با اجازه مجمع عمومی.

ح - اعطای اعتبار به مؤسساتی که اعضای هیأت مدیره یا هیأت عامل در آنها بیش از سی درصد ذینفع باشند مگر با موافقت مجمع عمومی.

ط - اعطای اعتبار به کارمندان اداری شورای پول و اعتبار مگر با اطلاع شورا و با شرایطی که در مورد سایر مشتریان رعایت می‌شود.

ی - در مورد بانک‌های تخصصی انجام عملیاتی سوای آن چه که در اساسنامه آنها ذکر شده است.

ک - خرید سهام و اسناد وام از یک شرکت یا بنگاه یا مشارکت در یک شرکت به مبلغی که بیش از ده درصد سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌های بانک و در هر حال جمع این گونه اوراق نبایستی از سی درصد سرمایه پرداخت شده و اندوخته تجاوز نماید ولی شورای پول و اعتبار می‌تواند در مورد سهام و اسناد قرضه مؤسسات اعتبار ایرانی که به موجب قانون مخصوص تأسیس شده باشد و یا در مورد اوراق قرضه صادره یا تضمین شده از طرف دولت ایران اجازه تجاوز از این اصل را بدهد.

۲- تملیک کالا و غیر منقول و سهام و اوراق بهادار برای وصول مطالبات بانک بیش از حد مقرر در بند یک بالا مجاز می‌باشد ولی باید در ظرف دو سال فروخته شود مگر آن که شورای پول و اعتبار مدت بیشتری را اجازه دهد.

۳- جمع اعتبارات و وام‌های اعطایی به یک شخص حقیقی یا حقوقی نباید از ده درصد سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌های بانک تجاوز نماید.

ماده ۶۶ - شورای پول و اعتبار می‌تواند حداکثر و حداقل بهره و کارمزد بعضی از عملیات بانکی را تعیین نماید.

ماده ۶۷-

۱- قبول سپرده پس انداز یا هر گونه حساب مشابه مجاز است.

۲- سپرده‌های پس انداز یا حساب‌های مشابه آن از نظر مصرف به شرح زیر تقسیم می‌شود:

الف - نقد به شکل موجودی صندوق یا مطالبات از بانک مرکزی و یا صندوق پس انداز ملی یا اوراق قرضه صادره یا تضمین شده از طرف دولت و یا بانک مرکزی ایران.
ب - مطالباتی که مدت آن از سه ماه تجاوز ننماید.

ج - مطالباتی که مدت آن بیش از سه ماه باشد.

۳- تعیین نوع مصرف وجوه پس انداز و نسبت بین موجودی نقدی و مطالبات سه ماهه یا بلند مدت با شورای پول و اعتبار است.

ماده ۶۸ - اشخاصی که در ایران یا در خارجه به علت ارتکاب جنایت و یا جنحه‌های مهم که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی باشد محکوم شده یا بشوند از اداره کردن امور بانک محرومند.

ماده ۶۹ - اعضاء هیأت عامل یا هیأت مدیره و رؤسای هیچ بانکی نمی‌توانند بدون اجازه مجمع عمومی در بانک دیگری سمتی داشته باشند.

ماده ۷۰ - بانک در مقابل کلیه خساراتی که در اثر عملیات بانک متوجه مشتریان بشود مسئول است و چنانچه خسارت وارده به بانک در اثر تخلف هیأت مدیره یا هیأت عامل از مقررات و آیین‌نامه‌های بانکداری و یا مقررات اساسنامه بانک متوجه شده باشد.

اعضای هیأت عامل یا هیأت مدیره متضامناً مسئول خسارات وارده به بانک می‌باشند مگر آن که مسئولیت شخص یا اشخاص معینی ثابت شود.

ماده ۷۱ - شورای پول و اعتبار به موجب آیین‌نامه نسبت‌های بین سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌ها را از یک طرف و انواع تعهدات را از طرف دیگر و یا دارایی نقدی و مطالبات کوتاه مدت و بلندمدت را از یک طرف به انواع تعهدات را از طرف دیگر تعیین و به بانک‌ها ابلاغ می‌نمایند.

ماده ۷۲ - بانک‌ها مکلفند قسمتی از سپرده‌های اشخاص را به بانک مرکزی ایران بسپارند.

نوع و میزان این سپرده‌ها و بهره‌ای که بانک مرکزی به این سپرده‌ها باید پردازد طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین می‌شود و در هر حال در مورد سپرده‌های مدت‌دار و پس‌انداز ۲۰ درصد و سپرده دیداری از ۳۰ درصد

تجاوز نخواهد نمود و تصمیم شورای پول و اعتبار در این مورد نسبت به عموم بانک‌ها یکسان خواهد بود.

ماده ۷۳ - شورای پول و اعتبار شرایط حداکثر تعهدات ناشی از ظهنویسی و ضمانت‌نامه‌های صادره از طرف بانک و همچنین میزان و نوع وثیقه این قبیل تعهدات را تعیین می‌نماید.

ماده ۷۴ - بانکها موظفند از سیاست اعتباری بانک مرکزی ایران پیروی نموده و دستورهای شورای پول و اعتبار را که در حدود این قانون صادر می‌شود به مورد اجرا بگذارند.

ماده ۷۵ - شورای پول و اعتبار می‌تواند حسابهای بانکها را مورد رسیدگی قرار دهد. برای رسیدگی به حساب‌ها و عملیات شورای پول و اعتبار می‌تواند حسابداران متخصص و یا اشخاص فنی صلاحیت‌دار دیگری را مأمور کند و پس از دریافت گزارش کتبی و مدلل مأمور مذکور تصمیمات مقتضی در حدود اختیارات اتخاذ نماید. در کلیه موارد اقدامات شورای پول و اعتبار و مأمورین آن باید با توجه به وضع عمومی بازار و حفظ اسرار حرفه‌ای صورت گیرد.

ماده ۷۶ -

۱- سال مالی بانک‌ها در آخر اسفند ماه هر سال خاتمه می‌یابد و ترازنامه و حساب سود و زیان به تاریخ مزبور طبق نمونه‌های مصوب شورای پول و اعتبار تهیه و یک نسخه از آن پس از تصویب که نباید از سه ماه از تاریخ بستن ترازنامه تجاوز نماید به منظور تهیه آمار بانکی به شورای پول و اعتبار فرستاده شود.

۲- سود ویژه بانک‌های غیر دولتی تا میزان شش درصد سرمایه پرداخت شده از مالیات معاف می‌باشد.

ماده ۷۷ - بانک‌ها موظفند ترازنامه خود را طبق نمونه مصوب شورای پول و اعتبار لااقل در دو روزنامه یومیه کثیرالانتشار درج و یک نسخه از آخرین ترازنامه خود را در محل بانک در جایی که در دسترس عموم باشد آگهی نمایند.

ماده ۷۸ -

۱- بانکها موظفند علاوه بر هر گونه آمار که مورد نیاز شورا باشد همه ماهه وضع دارایی و بدهی و وضع ارزی خود را بر طبق نمونه مصوب شورای پول و اعتبار برای شورا بفرستند.

۲- شورای پول و اعتبار می تواند به منظور تعیین میزان تعهدات اشخاص به بانکها اطلاعات لازم را از بانکها بخواهد اطلاعات جمع آوری شده بدون این که میزان تعهد اشخاص را نسبت به هر بانک مشخص سازد فقط برای استفاده بانکها خواهد بود.

ماده ۷۹- شورای پول و اعتبار می تواند:

الف - بعضی از اصول حسابداری و طرز نگاه داری حساب را به جای اصول مقرر در قانون تجارت تجویز کند.

ب - تشکیل اندوخته های احتیاطی برای جبران زیان احتمالی حاصل از عدم وصول مطالبات مشکوک را تعیین نماید.

ج - میزان استهلاك دارایی های منقول و غیر منقول و نوشت افزار و امثال آن را تعیین کند. در هر حال حداکثر مدت استهلاك منقول از پنج سال و غیر منقول از ده سال نباید تجاوز کند.

د - به جای نگاه داری عین اسناد و اوراق تجویز نماید که پس از مدت ده سال از تاریخ وصول اسناد یا صدور آن از بانک از آنها عکس برداری شده و در این صورت فیلم یا عکس های مزبور در دادگاه سندیت خواهد داشت.

ماده ۸۰ - مدیران بانکها قبل از شروع به کار باید در جلسه شورای پول و اعتبار سوگند یاد نمایند که در کلیه اقدامات خود اولاً مصالح کشور ایران را ملحوظ و ثانیاً مصالح صاحبان سرمایه و مشتریان را محفوظ و بر طبق قوانین و مقررات رفتار کنند. مدیران بانکها که طبق قانون قبلی قسم یاد نموده اند از این قاعده مستثنی هستند.

ماده ۸۱ - در صورت انحلال یا ورشکستگی بانکها تصفیه امور آنها طبق قانون بازرگانی با نظارت شورای پول و اعتبار به عمل خواهد آمد و دارایی های آنها در ایران باید بدو به مصرف واریز بدهی ها برسد.

ماده ۸۲ - در صورت انحلال یا ورشکستگی بانک استرداد سپرده‌های پس‌انداز یا حساب‌های مشابه از محل فروش دارایی‌های بانک تا میزان بیست هزار ریال (۲۰۰۰۰) بر کلیه تعهدات دیگر بانک مقدم است.

مجازات‌های اداری و کیفری

ماده ۸۳ - مدیران و متصدیان اداره بانک‌هایی که مقررات مواد ۷۶ و ۷۷ و ۷۸ این قانون رعایت نکنند به جزای نقدی از ده هزار تا یکصد هزار ریال محکوم خواهند شد و نیز بانک‌هایی که در دادن پاسخ به تقاضای شورا نسبت به ارقام ترازنامه و صورت وضعیت حساب و اطلاعات آماری و غیره ظرف مهلت مقرر قصور ورزند برای هر روز تأخیر پانصد ریال جریمه محکوم خواهند شد.

ماده ۸۴ - مدیران و متصدیان اداره بانک‌هایی که از مقررات بند ب ماده ۶۵ و مواد ۶۶ و ۷۲ این قانون تخلف کنند به جزای نقدی از ده هزار تا یک صد هزار ریال محکوم خواهند شد.

مقررات مختلف

ماده ۸۵ - از تاریخ تأسیس بانک مرکزی ایران:

۱- مسئولیت تمامی پول‌های فلزی که به حساب دولت در جریان گذارده شده بر عهده بانک مرکزی ایران است و در مقابل وزارت دارایی کلیه پول‌های فلزی رایج و سرسکه‌ها و مطلق‌های موجود و حساب وجه‌الضمان را بلاعوض به بانک مرکزی ایران واگذار خواهد نمود.

۲- کلیه اختیارات و مزایای مذکور در قانون واگذاری معاملات ارزی به بانک ملی ایران مصوب ۲۴ اسفند ماه ۱۳۳۶ عیناً به بانک مرکزی ایران منتقل می‌شود و هیچ شخص حقیقی یا حقوقی بدون اجازه بانک مرکزی ایران حق انجام معاملات ارزی نخواهد داشت. اشخاص حقیقی یا حقوقی که تاکنون دارای اجازه انجام معاملات ارزی می‌باشند احتیاج به کسب اجازه مجدد از بانک مرکزی ندارند ولی تابع کلیه مقررات و آیین‌نامه‌های ارزی که به موجب این قانون صادر می‌شود خواهند بود.

۳- کلیه وظایف و اختیاراتی که به موجب اجازه مشارکت دولت ایران در صندوق و بانک بین المللی و قوانین بعدی برای مشارکت در مؤسسات مشابه و وابسته به دستگاه های مزبور به بانک ملی ایران و یا قسمت نشر و اسکناس بانک ملی ایران (هیأت نظارت اندوخته اسکناس) واگذار شده با بانک مرکزی ایران خواهد بود.

۴- هیأت رسیدگی به جلب و حمایت سرمایه های خارجی موضوع ماده دوم قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی مصوب ۷ آذر ماه ۱۳۳۴ در بانک مرکزی ایران تشکیل شده و ریاست آن باریس کل بانک مزبور می باشد.

ماده ۸۶ - اسکناس های بانک ملی ایران که در تاریخ تصویب این قانون منتشر شده و یا در خزانه بانک موجود و یا سفارش داده شده به جای اسکناس های بانک مرکزی رواج قانونی دارد و ابطال آن طبق مقررات این قانون به عمل خواهد آمد. اسکناس های بانک مرکزی ایران و همچنین طلا و نقره و مطلس های مسکوک فلزی متعلق به بانک مرکزی ایران از حقوق گمرکی و کلیه عوارض و مالیات های دیگر معاف می باشند.

ماده ۸۷ -

۱- مبلغ ۷,۱۰۹,۸۵۳,۱۷۶,۸۵ (هفت میلیارد و یک صد و نه میلیون و هشتصد و پنجاه و سه هزار و یک صد و هفتاد و شش ریال و هشتاد و پنج دینار) حاصل از تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس موضوع قانون اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ که ۳,۶۰۹,۸۵۳,۱۷۶,۸۵ (سه میلیارد و ششصد و نه میلیون و هشتصد و پنجاه و سه هزار و یک صد و هفتاد و شش ریال و هشتاد و پنج دینار) آن به موجب ماده ۳۰ این قانون به بانک مرکزی ایران منتقل شده و بقیه آن که بالغ بر ۳,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال (سه میلیارد و پانصد میلیون ریال) می شود به سرمایه بانک کشاورزی ایران علاوه می شود که فقط طبق قوانین مربوط به واگذاری مبلغ فوق به بانک کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد.

۲- بانک مرکزی ایران مبالغ زیر را به وسیله وام های بلندمدت در اختیار بانک های ذیل خواهد گذاشت:

الف - مبلغ ۳,۰۰۹,۸۵۳,۱۷۶,۸۵ (سه میلیارد و نه میلیون و هشتصد و پنجاه و سه هزار و یک صد و هفتاد و شش ریال و هشتاد و پنج دینار) در اختیار بانک ملی ایران برای کمک

به کارهای تولیدی و صنعتی و معدنی طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - مبلغ ۶۰۰,۰۰۰,۰۰۰ (ششصد میلیون ریال) در اختیار بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران در اجرای قانون مصوب ۱۹ اردیبهشت ماه ۱۳۳۸ و کلیه حقوق بانک ملی ایران طی قرارداد اعطای این مبلغ به بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران عیناً به بانک مرکزی ایران منتقل می‌شود.

ماده ۸۸ - دولت مکلف است مقررات این قانون را حداکثر تا یک سال از تاریخ تصویب به موقع اجرا بگذارد و کلیه قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌های مغایر از تاریخ اجرای این قانون ملغی می‌گردد.

لایحه قانونی فوق که مشتمل بر هشتاد و هشت ماده است (طبق قانون اعطاء اختیار به کمیسیون‌های مشترک داری و دادگستری مجلسین جهت تصویب لایحه بانکی و پولی کشور و اساسنامه بانک ملی ایران) در تاریخ هفتم خرداد ماه ۱۳۳۹ به تصویب کمیسیون‌های نامبرده رسیده و قابل اجراء می‌باشد.

پیوست د: قانون پولی و بانکی (۱۳۵۱)

قانون پولی و بانکی کشور

قسمت اول - پول

ماده ۱-

الف - واحد پول ایران ریال است. ریال برابر صد دینار است.

ب - یک ریال برابر یکصد و هشت هزار و پنجاه و پنج ده میلیونیم ۰,۰۱۰۸۰۵۵ گرم طلای خالص است.

ج - تغییر برابری ریال نسبت به طلا به پیشنهاد بانک مرکزی ایران و موافقت وزیر دارایی و تأیید هیأت وزیران و تصویب کمیسیون‌های دارایی مجلسین میسر خواهد بود.

د - برابر پول‌های خارجی نسبت به ریال و نرخ خرید و فروش ارز از طرف بانک مرکزی ایران با رعایت تعهدات کشور در مقابل صندوق بین‌المللی پول محاسبه و تعیین می‌شود.

ماده ۲-

الف - پول رایج کشور به صورت اسکناس و سکه‌های فلزی قابل انتشار است.

ب - فقط اسکناس و پول‌های فلزی که در تاریخ تصویب این قانون در جریان بوده و یا طبق این قانون انتشار می‌یابد جریان قانونی و قوه ابراء دارد.

ج - تعهد پرداخت هر گونه دین و یا بدهی فقط به پول رایج کشور انجام پذیر است مگر آن که با رعایت مقررات ارزی کشور ترتیب دیگری بین بدهکار و بستانکار داده شده باشد.

د - مسکوکات طلا رواج قانونی ندارد.

ه - مقررات مربوط به ورود و صدور طلا و نقره به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران و موافقت وزیر دارایی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌شود.

و - مبلغ اسمی، شکل، جنس، رنگ، اندازه، نقشه و سایر مشخصات اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی رایج کشور به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران و تصویب وزیر دارایی با رعایت مقررات این قانون تعیین خواهد گردید.

میزان سکه‌های فلزی به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران و تصویب وزیر دارایی تعیین خواهد شد.

ز - اسکناس دارای امضاء وزیر دارایی و رییس کل بانک مرکزی ایران خواهد بود.

ماده ۳-

الف - امتیاز انتشار پول رایج کشور در انحصار دولت است و این امتیاز با رعایت مقررات این قانون منحصرأ به بانک مرکزی ایران واگذار می‌شود.

ب - میزان قوه ابراء سکه‌های فلزی رایج کشور و همچنین طرز جمع‌آوری و شرایط خروج اسکناسها و سکه‌ها از جریان به وسیله بانک مرکزی ایران با تأیید شورای پول و اعتبار پس از تصویب وزیر دارایی تعیین و از طریق درج در روزنامه رسمی کشور و حداقل یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار پایتخت و پخش از شبکه رادیو و تلویزیون کشور به اطلاع عموم می‌رسد.

ماده ۴-

الف - تعهد بانک مرکزی ایران در مقابل اسکناس‌ها با سکه‌های فلزی منتشر شده منحصر به پرداخت پول رایج کشور خواهد بود.

ب - بانک مرکزی ایران در قبال سرقت یا فقدان یا از بین رفتن اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی در دست اشخاص هیچگونه تعهد و مسئولیتی نخواهد داشت.

ج - بانک مرکزی ایران در مدتی که کمتر از ده سال نخواهد بود اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی را که طبق بند ب ماده ۳ این قانون از جریان خارج می‌شوند و رواج قانونی خود را از دست می‌دهند با پول رایج کشور معاوضه خواهد نمود و پس از انقضاء مدت مقرر تعهدی در قبال آنها نخواهد داشت و اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی تعویض نشده به حساب خزانه منظور خواهد شد.

ماده ۵-

الف - بانک مرکزی ایران باید برابر صد درصد اسکناس‌های منتشر شده همواره دارایی‌هایی به شرح زیر به عنوان پشتوانه در اختیار داشته باشد.

۱- طلا طبق ماده ۶.

۲- ارز طبق ماده ۷.

۳- اسناد و اوراق بهادار طبق مواد ۸ و ۹.

ب - مجموع دارایی‌های مندرج در ردیف‌های یک و دو بند الف این ماده نباید از ۲۵ درصد مجموع بدهی‌های بانک مرکزی ایران بابت اسکناس‌های منتشر شده کمتر باشد.

تبصره - ارزش دارایی‌های موضوع این ماده در صورتی که قیمت خرید آنها پایین‌تر از قیمت اسمی باشد به قیمت خرید و در صورتی که قیمت خرید آنها زیادتر از قیمت اسمی باشد به قیمت اسمی محسوب می‌شود.

ماده ۶- دارایی‌های طلا موضوع ردیف (۱) بند الف ماده ۵ عبارتند از:

الف - شمش طلا، طلای مسکوک موجود در خزانه بانک، طلائی که در بانک‌های خارجی و مؤسسات بین‌المللی سپرده شده باشد.

ب - طلای تحویلی به صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات مشابه با وابسته به آنها بابت سهمیه یا سرمایه طبق قوانین مصوب.

ماده ۷ - دارایی‌های ارزی موضوع ردیف (۲) بند الف ماده ۵ با رعایت تبصره این ماده عبارت است از:

الف - اسکناس‌های خارجی قابل تبدیل مورد قبول بانک مرکزی ایران.

ب - مطالبات ارزی که به سر رسید آنها بیش از شش ماه نمانده باشد.

ج - هرگونه پرداخت بابت سهمیه و یا سرمایه به صندوق بین‌المللی پول یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات مشابه یا وابسته به آنها طبق قوانین مربوط.

د - اسناد صادر یا تضمین شده از طرف سازمان‌های رسمی بین‌المللی و مؤسسات وابسته به آنها.

ه - اسناد صادر یا تضمین شده از طرف دولت‌های خارجی.

و - مطالبات ارزی یا مطالبات ریالی قابل تبدیل به ارز از خارجه که بر اثر اجرای موافقت‌نامه‌های بین‌المللی پرداخت یا پایاپای حاصل شده باشد تا حدود پیش‌بینی شده در موافقت‌نامه‌های مزبور.

ز - اسناد بازرگانی عهده اشخاص حقیقی یا حقوقی خارجی به ارز قابل تبدیل و دارای سه امضاء معتبر که یکی از آنها امضاء بانک واگذارکننده باشد و به سررسید آنها بیش از شش ماه نمانده باشد.

ح - اوراق و اسناد بهادار خارجی قابل تبدیل به ارزهای مورد قبول بانک مرکزی ایران.

ط - موجودی حساب حق برداشت مخصوص در صندوق بین‌المللی پول طبق قوانین مربوط. تبصره - ارزها و اسناد و مطالبات ارزی مذکور در این ماده باید از نوع ارزهای قابل تبدیل مورد قبول بانک مرکزی ایران باشند.

ماده ۸- اسناد و اوراق بهادار دولتی موضوع ردیف (۳) بند الف ماده ۵ عبارت است از:

الف - اسناد خزانه و اوراق قرضه دولتی یا تضمین شده از طرف وزارت دارایی مشروط بر این که اجازه انتشار یا تضمین آن قانوناً تحصیل شده باشد.

ب - مطالبات بانک مرکزی ایران از وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و یا وابسته به شهرداری‌ها که به طور بازرگانی اداره می‌شوند مشروط بر این که این مطالبات از طرف وزارت دارایی تضمین شده باشد.

تبصره - جواهرات سلطنتی موضوع قانون ۲۵ آبان ۱۳۱۶ و وثیقه کلیه تعهدات ناشی از اجرای این ماده می‌باشند نگاه‌داری و حفاظت جواهرات سلطنتی به عهده بانک مرکزی ایران است و استفاده از آنها فقط طبق مقررات این قانون و زیر نظر هیأت اندوخته اسکناس امکان‌پذیر است.

ماده ۹- اسناد غیر دولتی موضوع ردیف ۳ بند الف ماده ۵ عبارتست از:

الف - اسناد بازرگانی ریالی قابل پرداخت به حواله‌کرد دارای سه امضاء معتبر که یکی از آنها امضاء بانک واگذارکننده باشد با سررسید حداکثر یک سال.

ب - سایر مطالبات کوتاه مدت ریالی به وثیقه شمش یا مسکوک طلا یا دارایی‌های مندرج در ماده ۷ با سررسید حداکثر یک سال.

قسمت دوم - بانک مرکزی ایران

فصل اول - کلیات

ماده ۱۰-

الف - بانک مرکزی ایرانی مسئول تنظیم و اجرای سیاست پولی و اعتباری بر اساس سیاست کلی اقتصادی کشور می‌باشد.

ب - هدف بانک مرکزی ایران حفظ ارزش پول و موازنه پرداخت‌ها و تسهیل مبادلات بازرگانی و کمک به رشد اقتصادی کشور است.

ج - بانک مرکزی ایران دارای شخصیت حقوقی است و در مواردی که در این قانون پیش‌بینی نشده است تابع قوانین و مقررات مربوط به شرکت‌های سهامی خواهد بود.

د - بانک مرکزی ایران جز در مواردی که قانون صریحاً مقرر داشته باشد مشمول قوانین و مقررات عمومی مربوط به وزارتخانه‌ها و شرکت‌های دولتی و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و همچنین مشمول مقررات قسمت بانکداری این قانون نمی‌باشد.

ه - سرمایه بانک مرکزی ایران پنج میلیارد ریال است که از محل سرمایه قبلی بانک و تفاوت ناشی از اجرای ماده یک این قانون و اندوخته‌های بانک تأمین شده و متعلق به دولت است که تماماً پرداخت شده است. سرمایه بانک به پیشنهاد مجمع عمومی و تصویب هیأت وزیران ممکن است افزایش یابد.

و - مرکز اصلی بانک مرکزی ایران تهران است و در صورت اقتضای مصالح کشور می‌توان با تصویب هیأت وزیران به محل دیگری منتقل نمود.

ز - بانک مرکزی ایران می‌تواند در هر محل لازم بداند شعبه تأسیس نماید یا به بانک ملی ایران و در صورت نبودن شعبه یا نمایندگی بانک ملی ایران به بانک دیگری نمایندگی بدهد.

ح - انحلال بانک مرکزی ایران فقط به موجب قانون امکان‌پذیر است.

فصل دوم - وظایف و اختیارات

ماده ۱۱ - بانک مرکزی ایران به عنوان تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور موظف به انجام وظایف زیر می‌باشد:

- الف - انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج کشور طبق مقررات این قانون.
- ب - نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری طبق مقررات این قانون.
- ج - تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی با تصویب شورای پول و اعتبار و همچنین نظارت بر معاملات ارزی.
- د - نظارت بر معاملات طلا و تنظیم مقررات مربوط به این معاملات یا تصویب هیأت وزیران.
- ه - نظارت بر صدور و ورود پول رایج ایران و تنظیم مقررات مربوط به آن با تصویب شورای پول و اعتبار.
- ماده ۱۲ - بانک مرکزی ایران به عنوان بانکدار دولت موظف به انجام وظایف زیر است:
- الف - نگاهداری حسابهای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و همچنین مؤسساتی که بیش از نصف سرمایه آنها متعلق به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و یا شهرداری‌ها می‌باشند و انجام کلیه عملیات بانکی آنها در داخل و خارج از کشور.
- ب - فروش و بازپرداخت اصل و بهره انواع اوراق قرضه دولتی و اسناد خزانه به عنوان عامل دولت و واگذاری این عاملیت به افراد و یا مؤسسات دیگر.
- ج - نگاهداری کلیه ذخائر ارزی و طلای کشور.
- د - نگاهداری وجوه ریالی صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و شرکت مالی بین‌المللی و مؤسسه بین‌المللی توسعه و مؤسسات مشابه یا وابسته به این مؤسسات.
- ه - انعقاد موافقتنامه پرداخت در اجرای قراردادهای پولی و مالی و بازرگانی و ترانزیتی بین دولت و سایر کشورها.
- تبصره ۱ - وزارتخانه‌ها و شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و مؤسسات مذکور در بند الف این ماده مکلفند وجوهی را که در اختیار دارند منحصراً نزد بانک مرکزی ایران نگاهداری نمایند و کلیه عملیات بانکی خود را منحصراً توسط بانک مرکزی ایران انجام

دهند و اطلاعاتی که بانک مرکزی ایران در انجام وظایف خود از آنها بخواهد در اختیار آن بگذارند.

تبصره ۲ - وزارتخانه‌ها و شرکت‌ها و مؤسساتی که به موجب قوانین خاص مجاز به انجام عملیات بانکی وسیله بانک‌های دیگر می‌باشند مشمول مفاد بند الف و قسمت اول تبصره یک این ماده نخواهند بود.

ماده ۱۳ - بانک مرکزی ایران دارای اختیارات زیر می‌باشد.

- ۱- دادن وام و اعتبار به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با مجوز قانونی.
 - ۲- تضمین تعهدات دولت و وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با مجوز قانونی.
 - ۳- دادن وام و اعتبار و تضمین وام و اعتبارات اعطایی به شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و همچنین به مؤسسات وابسته به دولت و شهرداری‌ها با تأمین کافی.
 - ۴- تنزیل مجدد برات‌ها و اسناد بازرگانی کوتاه مدت بانک‌ها و دادن اعتبار به بانک‌ها با تأمین کافی.
 - ۵- خرید و فروش اسناد خزانه و اوراق قرضه دولتی و اوراق قرضه صادر شده از طرف دولت‌های خارجی یا مؤسسات مالی بین‌المللی معتبر.
 - ۶- خرید و فروش طلا و نقره.
 - ۷- افتتاح و نگاه‌داری حساب جاری نزد بانک‌های خارج و یا نگاه‌داری حساب بانک‌های داخل و خارج نزد خود و انجام کلیه عملیات مجاز بانکی دیگر و تحصیل اعتبارات در داخل و خارج به حساب خود و یا به حساب بانک‌های داخل.
- تبصره ۱ - دادن وام و اعتبار و تضمین وام و اعتبارات اعطایی به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی موکول به تضمین وزارت دارایی است.
- تبصره ۲ - آیین‌نامه‌های مربوط به اجرای این ماده به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.
- ماده ۱۴ - بانک مرکزی ایران در حسن اجرای نظام پولی کشور می‌تواند به شرح زیر در امور پولی و بانکی دخالت و نظارت کند.

- ۱- تعیین نرخ رسمی تنزیل مجدد و بهره وام‌ها که ممکن است بر حسب نوع وام و اوراق و اسناد نرخ‌های مختلف تعیین شود.
- ۲- تعیین نسبت دارایی‌های آنی بانک‌ها به کلیه دارایی‌ها یا به انواع بدهی‌های آنها بر حسب نوع فعالیت بانک‌ها یا سایر ضوابط به تشخیص بانک مرکزی ایران.
- ۳- تعیین نسبت و نرخ بهره سپرده قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی ایران که ممکن است بر حسب ترکیب و نوع فعالیت بانک‌ها نسبت‌های متفاوتی برای آن تعیین گردد ولی در هر حال این نسبت از ۱۰ درصد کمتر و از ۳۰ درصد بیشتر نخواهد بود.
- ۴- تعیین میزان حداقل و حداکثر بهره و کارمزد دریافتی و پرداختی بانک‌ها.
- ۵- تعیین نسبت مجموع سرمایه پرداخت شده و اندوخته بانک‌ها به انواع دارایی‌ها.
- ۶- تعیین حداکثر نسبی تعهدات ناشی از افتتاح اعتبار اسنادی - ظهرنویسی یا ضمانت‌نامه‌های صادر از طرف بانک‌ها و نوع و میزان وثیقه این قبیل تعهدات.
- ۷- تعیین شرایط معاملات اقساطی که اعتبار آن از طرف بانک‌ها تأمین می‌شود.
- ۸- تعیین مقررات افتتاح حساب جاری و پس‌انداز و سایر حساب‌ها.
- ۹- تعیین نوع و میزان جوایز و هر گونه امتیاز دیگری که برای جلب سپرده‌های جاری یا پس‌انداز از طرف بانک‌ها عرضه می‌گردد و تعیین ضوابط برای تبلیغات بانک‌ها در این مورد.
- ۱۰- رسیدگی به عملیات و حساب‌ها و اسناد و مدارک بانک‌ها و اخذ هر گونه اطلاعات و آمار از بانک‌ها با توجه به لزوم حفظ اسرار حرفه‌ای.
- ۱۱- محدود کردن بانک‌ها به انجام یک یا چند نوع از فعالیت‌های مربوط به طور موقت یا دائم.
- ۱۲- تعیین نحوه مصرف وجوه سپرده‌های پس‌انداز و سپرده‌های مشابه نزد بانک‌ها.
- ۱۳- تعیین حداکثر مجموع وام‌ها و اعتبارات بانک‌ها به طور کلی یا در هر یک از رشته‌های مختلف.
- ۱۴- تعیین شرایط کلی اخذ وام بانک‌ها از اشخاص و صدور گواهی سپرده.

۱۵- تعیین مقررات مشروح در بندهای ۱ تا ۱۴ بالا برای مؤسسات اعتباری غیر بانکی. تبصره - استفاده از اختیارات موضوع این ماده باید قبلاً به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.

ماده ۱۵ - رییس کل بانک مرکزی ایران نماینده دولت در صندوق بین المللی پول است و ارتباط دولت با صندوق بین المللی پول از طریق بانک مرکزی ایران خواهد بود و انجام کلیه وظایف و اعمال اختیاراتی که به موجب قانون اجازه مشارکت دولت ایران در صندوق بین المللی پول به بانک ملی ایران واگذار شده است با بانک مرکزی ایران می باشد.

فصل سوم - ارکان

ماده ۱۶ - بانک مرکزی ایران دارای ارکان ذیل می باشد:

- ۱- مجمع عمومی.
- ۲- شورای پول و اعتبار.
- ۳- هیأت عامل.
- ۴- هیأت نظارت اندوخته اسکناس.
- ۵- هیأت نظار.

بخش اول - مجمع عمومی

ماده ۱۷-

الف - مجمع عمومی بانک از وزیر دارایی - وزیر اقتصاد و یک وزیر دیگر به انتخاب هیأت وزیران به نمایندگی از طرف دولت تشکیل می شود. ریاست مجمع عمومی بانک با وزیر دارایی است.

ب - اعضاء سایر ارکان بانک در جلسات و مذاکرات مجمع عمومی بدون حق رأی شرکت می کنند.

ج - وظایف مجمع عمومی به شرح زیر است:

- ۱- رسیدگی و تصویب ترازنامه بانک مرکزی ایران.
- ۲- رسیدگی و اتخاذ تصمیم نهایی نسبت به گزارش های هیأت نظار.
- ۳- رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره پیشنهاد تقسیم سود ویژه.

۴- انتخاب اعضاء هیأت نظار به پیشنهاد وزیر دارایی.

۵- سایر وظایفی که طبق مقررات این قانون به عهده مجمع عمومی گذارده شده است.

د - جلسات مجمع عمومی بانک حداقل سالی یک مرتبه تا پایان تیر ماه و نیز در مواقع دیگر به نظر وزیر دارایی یا به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران به دعوت وزیر دارایی تشکیل خواهد شد.

ه - برای مذاکره و اخذ تصمیم در جلسات مجمع عمومی حضور کلیه اعضایی که حق رأی دارند و رییس کل یا قائم مقام رییس کل بانک مرکزی ایران ضروری خواهد بود.

و - تصمیمات مجمع عمومی به اکثریت آراء دارندگان حق رأی اتخاذ خواهد شد.

بخش دوم - شورای پول و اعتبار

ماده ۱۸-

الف - شورای پول و اعتبار به منظور مطالعه و اتخاذ تصمیم درباره سیاست کلی بانک مرکزی ایران و نظارت بر امور پولی و بانکی کشور عهده‌دار وظایف زیر است:

۱- رسیدگی و تصویب سازمان و بودجه و مقررات استخدامی و آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی ایران.

۲- رسیدگی و اظهار نظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی ایران برای طرح در مجمع عمومی.

۳- رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در این قانون.

۴- اظهار نظر در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور و همچنین اظهار نظر نسبت به لوایح مربوط به وام یا تضمین اعتبار و هر موضوع دیگری که از طرف دولت به شورا ارجاع می‌شود.

۵- دادن نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور که به نظر شورا در وضع اقتصادی و به خصوص در سیاست اعتباری کشور مؤثر خواهد بود.

۶- اظهار نظر درباره هر موضوعی که از طرف رییس کل بانک مرکزی ایران در حدود این قانون به شورا عرضه می‌گردد.

ب - اعضاء شورای پول و اعتبار عبارتند از:

- ۱- رییس کل بانک مرکزی ایران.
 - ۲- دادستان کل کشور.
 - ۳- یک نفر از معاونان وزارت دارایی به معرفی وزیر دارایی.
 - ۴- یک نفر از معاونان وزارت اقتصاد به معرفی وزیر اقتصاد.
 - ۵- رییس دفتر بودجه.
 - ۶- رییس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران.
 - ۷- مدیر عامل کانون بانکها موضوع ماده ۳۸ این قانون.
 - ۸- دو نفر مطلع در امور مالی و پولی به تشخیص و انتخاب وزیر دارایی.
 - ۹- یک نفر مطلع در امور بازرگانی و صنعتی به تشخیص و انتخاب وزیر اقتصاد.
 - ۱۰- یک نفر مطلع در امور کشاورزی به تشخیص و انتخاب وزیر کشاورزی.
- تبصره ۱ - ریاست شورای پول و اعتبار با رییس کل بانک مرکزی ایران است.
- تبصره ۲ - افراد مذکور در ردیفهای ۸ و ۹ و ۱۰ بند ب برای مدت دو سال عضویت شورا را دارا خواهند بود و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.
- تبصره ۳ - در صورت استعفا - فوت و یا احراز عدم صلاحیت یا عدم توانایی برای عضویت در شورا در مورد هر یک از افراد ردیفهای ۸ و ۹ و ۱۰ بند ب شخص دیگری برای بقیه مدت به ترتیب مقرر انتخاب خواهد شد.
- ج - شورا بر حسب دعوت رییس کل بانک یا تقاضای حداقل سه نفر از اعضاء تشکیل جلسه خواهد داد و مسائلی که رییس کل بانک یا اعضاء متقاضی در نظر داشته باشند مطرح خواهد شد.
- د - جلسات شورا با حضور حداقل ۸ نفر از اعضاء رسمیت خواهد یافت و نظرات و توصیه‌ها و تصمیمات شورا با رأی موافق ۶ نفر از اعضاء حاضر در جلسه رسمی معتبر است.
- ه - شورا می‌تواند از اشخاص صلاحیت‌دار برای مشورت دعوت نماید.
- و - اعضاء شورای و اشخاصی که جهت مشورت دعوت می‌شوند موظف به حفظ اطلاعات و اسرار شورا می‌باشند مگر در مواردی که قانوناً مکلف به اظهار اطلاع یا ادای شهادت باشند.

ز - اعضای شورا برای حضور در جلسات شورا حق الزحمه‌ای دریافت خواهند کرد که به پیشنهاد رییس کل بانک و تصویب مجمع عمومی تعیین می‌گردد.

ح - اعضای شورای پول و اعتبار قبل از شروع به کار باید در جلسه مجمع عمومی سوگند یاد کنند که در انجام وظایف شورای پول و اعتبار نهایت دقت و بی نظری را به کار برند و کلیه تصمیماتی را که می‌گیرند مقرون به صلاح کشور بوده و رعایت کامل حفظ اسرا بانک و شورا بشود.

بخش سوم - هیأت عامل

ماده ۱۹-

الف - هیأت عامل بانک مرکزی ایران مرکب از رییس کل - قائم مقام - دبیر کل بانک و سه نفر معاون با اختیارات و مسئولیت‌های معین در این قانون خواهد بود.

ب-

۱- رییس کل بانک مرکزی ایران به عنوان بالاترین مقام اجرایی و اداری عهده‌دار کلیه امور بانک به استثناء وظایفی است که به موجب این قانون به عهده ارکان دیگر بانک گذارده شده است.

۲- رییس کل بانک مرکزی ایران مسئول حسن اداره امور بانک و موظف به اجرای این قانون و آیین‌نامه‌های مربوط به آن می‌باشد.

۳- رییس کل بانک مرکزی ایران نماینده بانک در کلیه مراجع رسمی داخلی و خارجی با حق توکیل می‌باشد.

۴- رییس کل بانک مرکزی ایران می‌تواند حق امضاء و قسمتی از اختیارات خود را به اعضای هیأت عامل و کارمندان بانک تفویض بنماید.

۵- رییس کل بانک مرکزی ایران به پیشنهاد وزیر دارایی و تصویب هیأت وزیران به موجب فرمان همایونی برای مدت پنج سال منصوب می‌شود و انتصاب مجدد او بلامانع است.

ج - قائم مقام رییس کل بانک به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران و موافقت وزیر دارایی و تصویب هیأت وزیران به فرمان همایونی برای مدت پنج سال منصوب می‌گردد و انتصاب مجدد او بلامانع است.

اختیارات قائم مقام رییس کل بانک مرکزی ایران از طرف رییس کل تعیین می شود و در صورت غیبت یا استعفا یا معذوریت یا فوت رییس کل بانک قائم مقام دارای کلیه اختیارات رییس کل می باشد.

د - دبیر کل بانک به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران و تصویب مجمع عمومی منصوب می گردد و سرپرستی دبیرخانه شورای پول و اعتبار رانیز به عهده خواهد داشت. دبیر کل بانک صورت جلسات شورای پول و اعتبار را برای اطلاع وزیر دارایی و وزیر اقتصاد ارسال خواهد داشت.

ه - معاونان بانک از طرف رییس کل بانک مرکزی ایران منصوب و وظایف آنان به وسیله نامبرده تعیین می شود.

ماده ۲۰-

الف - حقوق و مزایای رییس کل و قائم مقام رییس کل بانک مرکزی ایران از طرف مجمع عمومی تعیین و از بودجه بانک پرداخت می شود.

ب - حقوق و مزایای دبیر کل و معاونان بانک به پیشنهاد رییس کل و تصویب مجمع عمومی تعیین و از بودجه بانک پرداخت می شود.

ج - رییس کل بانک - قائم مقام رییس کل - دبیر کل و معاونان بانک قبل از شروع به کار در مجمع عمومی سوگند یاد خواهند نمود که اسرار بانک را حفظ نمایند و وظایف قانونی خود را به نحو احسن انجام دهند.

د - اعضاء هیأت عامل در دوران تصدی خود مشمول قانون منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری خواهند بود و نباید صاحب سهم بانکها یا مؤسسات اعتباری خصوصی باشند.

ه - اعضاء هیأت عامل در دوران تصدی خود نمی توانند در دستگاههای دولتی یا خصوصی سمت موظفی دارا باشند.

و - قبول سمتهای غیر موظف فقط در مؤسسات خیریه و اجتماعی و تدریس در دانشگاهها یا مؤسسات آموزش عالی در مورد رییس کل و قائم مقام رییس کل بانک مرکزی ایران با

تصویب مجمع عمومی و در مورد سایر اعضای هیأت عامل با موافقت رییس کل بانک مرکزی ایران ممکن خواهد بود.

بخش چهارم - هیأت نظارت اندوخته اسکناس

ماده ۲۱-

الف - هیأت نظارت اندوخته اسکناس عهده‌دار نظارت بر حسن اجرای مفاد ماده ۵ این قانون از طریق تحویل و نگاه‌داری اسکناس‌های چاپ شده و همچنین نگاه‌داری حساب‌داری‌های موضوع ماده ۵ و صورت جواهرات سلطنتی و تنظیم مقررات مربوط به نمایش و نظارت بر ورود و خروج آنها از خزانه بانک و به علاوه نظارت در معدوم کردن اسکناس‌هایی که باید از جریان خارج شود می‌باشد.

ب - هیأت نظارت اندوخته اسکناس از افراد زیر تشکیل می‌شود.

۱- دو سناتور به انتخاب مجلس سنا.

۲- دو نماینده مجلس به انتخاب مجلس شورای ملی.

۳- رییس کل بانک مرکزی ایران.

۴- دادستان کل کشور.

۵- خزانه‌دار کل کشور.

۶- رییس کل دیوان محاسبات.

۷- رییس هیأت نظار.

تبصره - مدت مأموریت سناتورها و نمایندگان مجلس با مجلسین خواهد بود و در هر حال تا انتخاب جانشین خود به این سمت باقی خواهند ماند.

ج - آیین‌نامه مربوط به نحوه اجرای وظائف محول به هیأت نظارت اندوخته اسکناس به وسیله هیأت تصویب و به موقع اجرا گذارده می‌شود.

د - اعضای هیأت نظارت اندوخته اسکناس برای حضور در جلسات هیأت حق الزحمه‌ای دریافت خواهند کرد که به پیشنهاد رییس کل بانک و تصویب مجمع عمومی تعیین می‌گردد.

بخش پنجم - هیأت نظار

ماده ۲۲-

الف - هیأت نظار مسئول رسیدگی به حساب‌ها و تعهدات بانک مرکزی ایران است که نسبت به صحت این حساب‌ها و تعهدات اظهار نظر می‌کند.

ب - وظائف هیأت نظار به شرح زیر است:

۱- رسیدگی به ترازنامه پایان سال بانک مرکزی ایران و تهیه گزارش برای مجمع عمومی سالانه.

۲- رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها و بدهی‌ها و خلاصه حساب‌های بانک و گواهی آنها برای انتشار.

۳- رسیدگی به عملیات بانک از لحاظ انطباق آنها با موازین قانونی.

ج - هیأت نظار مرکب از یک نفر رییس و چهار نفر عضو از میان حساب‌برسان خبره یا افراد مطلع در امور حسابداری یا بانکی با داشتن حداقل ده سال سابقه کار است که به پیشنهاد وزیر دارایی و تصویب مجمع عمومی برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

د - رییس هیأت نظار به عنوان رابط موظف است گزارش‌های لازم از فعالیت‌های بانک و تصمیمات جاری بانک را به وزیر دارایی تسلیم نماید.

تبصره - هیأت نظار در ایفاء وظایف فوق می‌تواند کلیه اسناد حساب‌ها و دارایی‌های بانک را مورد رسیدگی قرار دهد و به کلیه مقررات و تصمیمات و نوشته‌های بانک که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد و بدون مداخله در امور جاری بانک در حدود وظائف خود نظراتی به رییس کل بانک مرکزی ایران بدهد.

ماده ۲۳-

الف - حقوق و مزایای هیأت نظار از طرف وزیر دارایی تعیین و از بودجه وزارت دارایی قابل پرداخت است.

ب - اعضای هیأت نظار قبل از شروع به کار در مجمع عمومی سوگند یاد خواهند نمود که اسرار بانک را حفظ نمایند و وظایف قانونی خود را به نحو احسن انجام دهند.

ج - اعضای هیأت نظار مشمول قانون منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری خواهند بود.

د - اعضای هیأت نظار در دوران تصدی خود نمی‌تواند در دستگاه‌های دولتی یا خصوصی سمت موظف دارا باشند.

ه - قبول سمت‌های غیر موظف فقط در مؤسسات خیریه و اجتماعی و تدریس در دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی با تصویب مجمع عمومی بلامانع است.

و - آیین‌نامه داخلی هیأت نظار به وسیله خود هیأت تنظیم و با تصویب وزیر دارایی اجرا خواهد شد.

فصل چهارم - مقررات عمومی

ماده ۲۴-

الف - سال مالی بانک از اول فروردین هر سال شروع و در آخر اسفند همان سال خاتمه می‌یابد.

ب - ترازنامه و حساب سود و زیان بانک بایستی حداقل یک ماه قبل از تشکیل جلسه سالانه مجمع عمومی به هیأت نظار تسلیم گردد.

ج - بانک مرکزی ایران حداقل ماهی یک بار خلاصه‌ای از وضع حساب‌های خود را انتشار خواهد داد.

ماده ۲۵-

الف - سود ویژه بانک در هر سال به شرح زیر تقسیم خواهد شد:

۱- پرداخت مالیات بر درآمد به حساب درآمد عمومی دولت بر اساس مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی.

۲- ده درصد برای اندوخته قانونی تا وقتی که اندوخته مزبور معادل سرمایه بانک بشود.

۳- مبلغی به پیشنهاد رییس کل بانک و تصویب مجمع عمومی برای اندوخته احتیاطی.

۴- مبلغی به پیشنهاد رییس کل بانک و تصویب مجمع عمومی برای انتقال به حساب سال بعد.

ب - باقیمانده سود ویژه پس از تقسیمات مقرر در بند الف متعلق به دولت خواهد بود.

ماده ۲۶-

الف - دولت موظف است در مقابل زیان‌های احتمالی حاصل از تغییر برابری‌های قانونی نسبت به طلا و پول‌های خارجی و اتفاقات ناشی از قوه قهریه اسناد خزانه بی نام با سررسید معین صادر و به بانک مرکزی ایران تسلیم نماید.

ب - سود احتمالی حاصل از تغییر برابری‌های قانونی نسبت به طلا و پول‌های خارجی و اتفاقات ناشی از قوه قهریه به مصرف استهلاک اصل و بهره بدهی‌های دولت به بانک مرکزی ایران خواهد رسید و مازاد آن به خزانه دولت تحویل خواهد شد.

ج - سود و زیان ناشی از اجرای موافقتنامه‌های پرداخت موضوع بند ه ماده ۱۲ این قانون به حساب دولت منظور خواهد شد.

ماده ۲۷-

الف - کلیه اسناد تعهد آور صادر از بانک مرکزی به استثنای اسناد مربوط به امور داخلی بانک دارای دو امضای مجاز خواهد بود.

ب - مدت و طرز نگاه‌داری اسناد و اوراق بازرگانی و دفاتر بانک مرکزی ایران به صورت عین و همچنین طرز تبدیل آنها به عکس یا فیلم یا نظائر آن به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و این قبیل عکس‌ها و فیلمها و نظائر آن در دادگاه‌ها پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین‌نامه حکم اصول اسناد را خواهند داشت.

ماده ۲۸ - اسکناس‌های بانک مرکزی ایران و همچنین طلا و نقره و مطلق‌های مسکوک فلزی متعلق به بانک مرکزی ایران از حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی و هر گونه مالیات و عوارض دیگر معاف است.

ماده ۲۹ - بانک مرکزی ایران در هر مورد که مصلحت اقتصادی و ارزی کشور ایجاب کند می‌تواند با تصویب هیأت وزیران صادرکنندگان یک یا چند نوع کالا را از سپردن پیمان ارزی معاف نماید.

قسمت سوم - بانکداری

فصل اول - شرایط تأسیس بانک

ماده ۳۰-

- الف - تأسیس بانک و اشتغال به عملیات بانکی و استفاده از نام بانک در عنوان مؤسسات اعتباری فقط طبق مقررات این قانون ممکن است.
- ب - تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار می‌باشد.
- ج - تأسیس بانک در ایران موکول به تصویب اساسنامه آن به وسیله شورای پول و اعتبار و صدور اجازه از طرف بانک مرکزی ایران است.
- د - مراجع ثبت شرکت‌ها نمی‌توانند تقاضای تأسیس بانکی را در ایران به ثبت برسانند مگر آن که اجازه‌نامه بانک مرکزی ایران و رونوشت گواهی‌شده اساسنامه مربوط که به تصویب شورای پول و اعتبار رسیده است ضمیمه تقاضای ثبت باشد.
- ه - هرگونه تغییر در اساسنامه بانک‌ها بایستی به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.
- و - ایجاد یا تعطیل شعبه یا باجه یا نمایندگی بانک‌ها در داخل یا خارج کشور طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.
- تبصره - بانک‌هایی که قبل از تصویب این قانون تأسیس شده‌اند و اساسنامه آنها با مقررات این قانون مغایرت دارد مکلفند اساسنامه خود را حداکثر ظرف یک سال از تاریخ تصویب این قانون با مقررات این قانون تطبیق دهند و آن را به تصویب شورای پول و اعتبار برسانند.

ماده ۳۱-

- الف - تشکیل بانک فقط به صورت شرکت سهامی عام با سهام با نام ممکن خواهد بود.
- ب - مدیر عامل و رییس هیأت مدیره و اکثریت اعضاء هیأت عامل و اکثریت اعضاء هیأت مدیره بانک‌های ایرانی باید از اتباع ایران باشند.
- ج - هر بانکی که بیش از چهل درصد سرمایه آن متعلق به اشخاص حقیقی اتباع خارج یا اشخاص حقوقی خارجی باشد از نظر این قانون بانک خارجی محسوب می‌شود و باید تحت عنوان بانک خارجی به ثبت برسد. از نظر این ماده هر شخص حقوقی که صد درصد سرمایه آن متعلق به اشخاص حقیقی اتباع ایران نباشد خارجی تلقی می‌شود.

د - بانک‌های ایرانی نمی‌توانند بیش از ۴۰ درصد سهام خود را به اتباع خارجی یا اشخاص حقوقی که صد درصد سرمایه آن متعلق به اتباع ایران نیست منتقل نمایند. انتقال سهام بانک‌های ایرانی به دولت‌های خارجی مطلقاً ممنوع است.

ه - از تاریخ تصویب این قانون تأسیس بانک‌های خارجی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی خارجی که به عملیات متعارف بانکی اشتغال می‌ورزند فقط با تصویب مجلسین خواهد بود. مؤسسات اعتباری غیر بانکی مؤسساتی هستند که در عنوان خود از نام بانک استفاده نمی‌کنند ولی به تشخیص بانک مرکزی ایران واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار می‌باشند و عملیات آنها در حجم و نحوه توزیع اعتبارات مؤثر است.

ماده ۳۲-

الف - سرمایه بانک‌ها فقط به صورت پول رایج کشور قابل پرداخت است.
ب - حداقل سرمایه بانک‌های ایرانی دویست میلیون ریال است که باید تماماً تعهد شده و اقلاً پنجاه درصد آن پرداخت و قبل از تسلیم تقاضای تأسیس نزد بانک مرکزی ایران سپرده شده باشد.

حداقل سرمایه بانک‌های خارجی دویست میلیون ریال است که باید تماماً قبل از تسلیم تقاضای تأسیس در بانک مرکزی ایران سپرده شده باشد.

ج - بانک مرکزی ایران با تصویب شورای پول و اعتبار می‌تواند مهلت پرداخت سرمایه تعهد شده بانک‌های ایرانی را تعیین و برای اجراء به بانک‌ها ابلاغ نماید.

د - بانک مرکزی ایران می‌تواند با تصویب هیأت وزیران حداقل سرمایه مذکور در بند ب را در مورد کلیه بانک‌ها یا در مورد بانک‌هایی که فعالیت آنها در رشته‌های مخصوصی است افزایش دهد.

فصل دوم - شرایط و نحوه فعالیت بانک‌ها

ماده ۳۳-

الف - میزان و نحوه ایجاد اندوخته قانونی بانک‌ها و طرز استفاده از آن طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین خواهد شد. اندوخته

قانونی از ۰,۱۵ سود ویژه سالانه کمتر و از ۰,۲۰ بیشتر نخواهد بود. اندوخته قانونی پس از آن که به میزان سرمایه رسید اختیاری است.

ب - در صورتی که سرمایه بانکی بر اثر زیان از حداقل مقرر در این قانون کمتر شود باید براساس آیین‌نامه‌ای که در این مورد به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید سرمایه خود را تکمیل نماید.

ج - نحوه و اصول حسابداری و دفترداری بانک‌ها به نحوی که ترازنامه مربوط نشان دهنده کلیه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک باشد به وسیله شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و بانک‌ها مکلف به اجرای آن خواهند بود.

د - میزان استهلاک دارایی‌های منقول و غیرمنقول قابل استهلاک و هزینه‌های تأسیس و توسعه و همچنین میزان اندوخته‌های احتیاطی بانک‌ها از طرف شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و بانک‌ها موظف به اجرای آن خواهند بود.

ه - بانک‌ها مکلفند ترازنامه و حساب سود و زیان خود را به گواهی حسابداران رسمی برسانند.

و - مدت و طرز نگاه‌داری اوراق بازرگانی و اسناد و دفاتر بانک‌ها به صورت عین و همچنین طرز تبدیل آنها به عکس یا فیلم یا نظایر آن به موجب آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین خواهد شد و این قبیل عکس‌ها و فیلم‌ها و نظایر آن در دادگاه‌ها پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین‌نامه حکم اصول اسناد را خواهند داشت.

ماده ۳۴ - انجام عملیات زیر برای بانک‌ها ممنوع است:

- ۱- خرید و فروش کالا به منظور تجارت.
- ۲- معاملات غیر منقول جز برای بانک‌هایی که هدف آنها انجام معاملات غیر منقول است.
- ۳- خرید سهام و مشارکت در سرمایه یک یا چند شرکت و یا خرید اوراق بهادار داخلی یا خارجی به حساب خود به میزانی بیش از آنچه بانک مرکزی ایران به موجب دستورها یا آیین‌نامه‌های خاص تعیین خواهد کرد.

۴- اعطای اعتبار به اعضای ارکان خود و مؤسساتی که اعضای مزبور در آن ذینفع اند و سایر اشخاص حقیقی یا حقوقی بیش از آنچه بانک مرکزی ایران به موجب دستورها یا آیین‌نامه‌های خاص تعیین خواهد کرد.

۵- اعطای اعتبار به اعضای ارکان یا رؤسای ادارات و بازرسان بانک مرکزی ایران مگر با رعایت آیین‌نامه‌ای که در این مورد به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.

۶- انتشار اوراق دیداری در وجه حامل.

تبصره - تملک غیر منقول برای استیفاء مطالبات یا برای تأمین محل کار یا مسکن کارکنان بانک و معاملات نسبت به آن طبق شرائطی که بانک مرکزی ایران تعیین خواهد نمود مشمول ممنوعیت موضوع بند ۲ این ماده نخواهد بود.

ماده ۳۵-

الف - محکومین به سرقت، ارتشاء، اختلاس، خیانت در امانت، کلاهبرداری، جعل و تزویر، صدور چک بی‌محل و ورشکستگی به تقصیر یا تقلب اعم از این که حکم از دادگاه‌های داخلی یا خارج کشور صادر شده یا محکوم مجرم اصلی یا شریک یا معاون جرم بوده باشد از تصدی اداره امور بانک‌ها به هر عنوان ممنوع می‌باشند.

ب - مدیران و رؤسای هیچ بانکی نمی‌توانند بدون اجازه بانک مرکزی ایران در بانک دیگری سهم یا سمتی داشته باشند.

ج - هر بانک در مقابل خساراتی که در اثر عملیات آن متوجه مشتریان می‌شود مسئول و متعهد جبران خواهد بود.

مدیر عامل، رییس هیأت مدیره، اعضاء هیأت عامل و اعضاء هیأت مدیره هر بانک نیز در مقابل صاحبان سهام و مشتریان مسئول خساراتی می‌باشند که به علت تخلف هر یک از آنها از مقررات و قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به این قانون یا اساسنامه آن بانک به صاحبان سهام یا مشتریان وارد می‌شود.

تبصره - مرجع صالح برای تشخیص و تطبیق احکام صادره از دادگاه‌های خارجی در مورد بند الف این ماده وزارت دادگستری است.

ماده ۳۶ - طرز تهیه و تنظیم ترازنامه و حساب سود و زیان بانکها و مؤسسات اعتباری از طرف بانک مرکزی ایران تعیین خواهد شد.

ماده ۳۷ - بانکها مکلفند مقررات این قانون و آییننامههای متکی بر آن و دستورهای بانک مرکزی ایران را که به موجب این قانون یا آیین نامههای متکی بر آن صادر می شود و همچنین مقررات اساسنامه مصوب خود را رعایت کنند.

ماده ۳۸ -

الف - کلیه بانکهایی که در ایران کار می کنند عضو کانون بانکها شناخته می شوند.

ب - کانون بانکها دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و به موجب اساسنامه ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید اداره خواهد شد.

فصل سوم - ترتیب انحلال و ورشکستگی بانکها

ماده ۳۹ - در موارد زیر ممکن است بنا به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی ایران و تأیید شورای پول و اعتبار و تصویب هیأتی مرکب از نخست وزیر و وزیر دارایی و وزیر اقتصاد و وزیر دادگستری اداره امور بانک به عهده بانک مرکزی ایران واگذار شود یا ترتیب دیگری برای اداره بانک داده شود یا اجازه تأسیس بانک لغو شود.

الف - در صورتی که مقامات صلاحیت دار بانک تقاضا نمایند.

ب - در صورتی که بانک در مدت یک سال از تاریخ ابلاغ اجازه تأسیس عملیات خود را شروع نکند.

ج - در صورتی که بانکی بدون عذر موجه فعالیت خود را برای مدتی متجاوز از یک هفته قطع کند.

د - در صورتی که بانکی برخلاف این قانون و آییننامههای متکی بر آن و دستورات بانک مرکزی ایران که به موجب این قانون یا آییننامههای متکی بر آن صادر می شود و یا برخلاف اساسنامه مصوب خود عمل نماید.

ه - در صورتی که قدرت پرداخت بانکی به خطر افتد یا سلب شود.

تبصره - بانکی که اجازه تأسیس آن لغو می شود از تاریخ الغاء اجازه تأسیس طبق دستور بانک مرکزی ایران عمل خواهد کرد.

ماده ۴۰ - طرز اداره بانک در موارد مذکور در ماده ۳۹ و نحوه الغاء اجازه تأسیس به موجب آیین نامه ای می باشد که به تصویب کمیسیون های داریی مجلسین خواهد رسید.
ماده ۴۱ -

الف - در صورتی که توقف یا ورشکستگی بانکی اعلام شود دادگاه قبل از هر گونه اتخاذ تصمیم نظر بانک مرکزی ایران را جلب خواهد کرد. بانک مرکزی ایران از تاریخ وصول استعلام دادگاه باید ظرف یک ماه نظر خود را کتباً به دادگاه اعلام دارد. دادگاه با توجه به نظر بانک مرکزی ایران و دلایل موجود در پرونده تصمیم مقتضی اتخاذ خواهد کرد.

ب - تصفیه امور بانک ورشکسته با اداره تصفیه امور ورشکستگی می باشد.

ج - در تمام موارد انحلال و ورشکستگی بانک ها تصفیه امور آنها با نظارت نماینده بانک مرکزی ایران انجام خواهد گرفت.

د - استرداد سپرده های پس انداز یا سپرده های مشابه تا میزان پنجاه هزار ریال در درجه اول و سپرده های حساب جاری و سپرده های ثابت تا همان مبلغ در درجه دوم بر کلیه تعهدات دیگر بانک های منحل شده یا ورشکسته و سایر حقوق ممتازه مقدم است.

ه - با انحلال یا ورشکستگی یک بانک نام آن از دفاتر اداره ثبت حذف خواهد شد.

فصل چهارم - مقررات کیفری و انتظامی

ماده ۴۲ -

الف - خرید و فروش ارز و هر گونه عملیات بانکی که موجب انتقال ارز یا تعهد ارزی گردد یا ورود یا خروج ارز یا پول رایج کشور بدون رعایت مقرراتی که بانک مرکزی ایران به موجب ماده ۱۱ این قانون مقرر می دارد ممنوع است. متخلفین به جزای نقدی تا معادل ۵۰٪ مبلغ موضوع تخلف محکوم خواهند شد.

ب - تأسیس بانک و اشتغال به بانکداری بدون رعایت مقررات این قانون و استفاده از نام بانک در عنوان مؤسسات اعتباری ممنوع است. مرتکب به حبس تأدیبی تا شش ماه محکوم خواهد شد و در صورت اقتضاء دادستان می تواند به درخواست بانک مرکزی ایران موقتاً دستور تعطیل مؤسسه را تا تعیین تکلیف نهایی آن از طرف دادگاه بدهد.

تبصره - تعقیب کیفی در موارد فوق منوط به شکایت بانک مرکزی ایران است.

ماده ۴۳ - بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که نسبت‌های مقرر در بندهای ۲ و ۳ و ۵ و ۶ ماده ۱۴ را رعایت نکنند به تشخیص شورای پول و اعتبار مکلف به پرداخت مبلغی معادل ۱۲٪ در سال نسبت به مبلغ مورد تخلف خواهند بود.

ماده ۴۴ - تخلف از سایر مقررات این قانون و آیین‌نامه‌های آن و دستورات بانک مرکزی ایران که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های آن صادر می‌شود موجب مجازات‌های انتظامی زیر خواهد بود:

۱- تذکر کتبی به مدیران یا متصدیان متخلف.

۲- پرداخت مبلغی روزانه تا حداکثر دویست هزار ریال برای ایام تخلف.

۳- ممنوع ساختن بانک یا مؤسسه اعتباری غیر بانکی از انجام بعضی امور بانکی به طور موقت یا دائم.

مرجع رسیدگی به تخلفات موضوع این ماده و صدور حکم به مجازات‌های انتظامی هیأت انتظامی بانک‌ها خواهد بود که مرکب است از نماینده دادستان کل یک نفر نماینده کانون بانک‌ها و یک نفر از اعضای شورای پول و اعتبار به انتخاب شورا. دبیر کل بانک سمت دادستان هیأت را خواهد داشت.

احکام هیأت انتظامی ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدید نظر در شورای پول و اعتبار خواهد بود و رأی شورا قطعی است.

تبصره ۱ - وجوه موضوع ماده ۴۳ و بند ۲ این ماده وسیله بانک مرکزی ایران از بانک یا مؤسسه مربوط وصول و به حساب درآمد عمومی منظور خواهد شد.

تبصره ۲ - ترتیب رسیدگی و تشخیص تخلفات و تعیین هر یک از مجازات‌های انتظامی برای تخلفات و ترتیب درخواست تجدید نظر و طرز رسیدگی مجدد و اجرای تصمیمات هیأت رسیدگی و شورای پول و اعتبار مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.

ماده ۴۵ - کلیه قوانین و مقررات دیگر در مواردی که با این قانون مغایرت دارد از تاریخ اجرای این قانون ملغی است و تا زمانی که آیین‌نامه‌های این قانون به تصویب

نرسیده است آیین نامه‌های سابق مشروط بر این که با مفاد این قانون به تشخیص شورای پول و اعتبار معارض نباشد قابل اجرا خواهد بود.

قانون فوق مشتمل بر چهل و پنج ماده و بیست تبصره پس از تصویب مجلس سنا در جلسه روز چهارشنبه ۱۳۵۱/۴/۷ در جلسه روز یکشنبه هیجدهم تیر ماه یک هزار و سیصد و پنجاه و یک شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

پیوست ه: قانون بانکداری بدون ربا

قانون بانکداری بدون ربا

فصل اول (اهداف و وظایف بانکی در جمهوری اسلامی ایران)

ماده ۱- اهداف نظام بانکی عبارتند از:

- ۱- استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای حق و عدل (با ضوابط اسلامی) به منظور تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار در جهت سلامت و رشد و اقتصاد کشور.
- ۲- فعالیت در جهت تحقق اهداف و سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی دولت جمهوری اسلامی با ابزارهای پولی و اعتباری.
- ۳- ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش تعاون عمومی و قرض الحسنه از طریق جذب و جلب وجوه آزاد و اندوخته‌ها و پس‌اندازها و سپرده‌ها و بسیج و تجهیز آنها در جهت تامین شرایط و امکانات کار و سرمایه‌گذاری به منظور اجرای بند ۲ و ۹ اصل چهل و سوم قانون اساسی.
- ۴- حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل در موازنه پرداخت‌ها و تسهیل مبادلات بازرگانی.
- ۵- تسهیل در امور پرداخت‌ها و دریافت‌ها و مبادلات و معاملات و سایر خدماتی که به موجب قانون بر عهده بانک گذاشته می‌شود.

ماده ۲- وظایف نظام بانکی عبارتند از:

- ۱- انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج کشور طبق قانون و مقررات.
- ۲- تنظیم، کنترل و هدایت گردش پول و اعتبار طبق قانون و مقررات.
- ۳- انجام کلیه عملیات بانکی ارزی و ریالی و تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی دولت طبق قانون و مقررات.

- ۴- نظارت بر معاملات طلا و ارز و ورود و صدور پول رایج ایران و ارز و تنظیم مقررات مربوط به آنها طبق قانون.
- ۵- انجام عملیات مربوط به اوراق و اسناد بهادار طبق قانون و مقررات.
- ۶- اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری طبق قانون و مقررات.
- ۷- عملیات بانکی مربوط به آن قسمت از برنامه‌های اقتصادی مصوب که از طریق سیستم پولی و اعتباری باید انجام گیرد.
- ۸- افتتاح انواع حساب‌های قرض‌الحسنه (جاری و پس‌انداز) و سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت-دار و صدور اسناد مربوط به آنها بر طبق قوانین و مقررات.
- ۹- اعطای وام و اعتبار بدون ربا (بهره) طبق قانون و مقررات.
- ۱۰- اعطای وام و اعتبار و ارائه سایر خدمات بانکی به تعاونی‌های قانونی جهت تحقق بند ۲ اصل ۴۳ قانون اساسی.
- ۱۱- انجام معاملات طلا و نقره و نگهداری و اداره ذخائر ارزی و طلای کشور با رعایت قوانین و مقررات مربوط به آن.
- ۱۲- نگهداری وجوه ریالی مؤسسات پولی و مالی بین‌المللی و یا مؤسسات مشابه و یا وابسته به این مؤسسات طبق قانون و مقررات.
- ۱۳- انعقاد موافقت‌نامه پرداخت در اجرای قراردادهای پولی و بازرگانی و ترانزیتی بین دولت و سایر کشورها طبق قانون و مقررات.
- ۱۴- قبول و نگهداری امانات طلا و نقره و اشیاء گران‌بها و اوراق بهادار و اسناد رسمی از اشخاص حقیقی و حقوقی و اجاره صندوق امانات.
- ۱۵- صدور و تایید و قبول ضمانت‌نامه ارزی و ریالی جهت مشتریان.
- ۱۶- انجام خدمات و کالت و وصایت بر طبق قانون و مقررات.

فصل دوم - تجهیز منابع پولی

ماده ۳- بانک‌ها می‌توانند، تحت هر یک از عناوین ذیل به قبول سپرده مبادرت نمایند:

الف - سپرده قرض الحسنه: ۱- جاری ۲- پس انداز ۳- ب - سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت دار. تبصره - سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار که بانک در به کار گرفتن آنها وکیل می‌باشد، در امور مشارکت، مضاربه، اجاره به شرط تملیک، معاملات اقساطی، مزارعه، مساقات، سرمایه‌گذاری مستقیم، معاملات سلف و جعاله مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ماده ۴- بانک‌ها مکلف به بازپرداخت اصل سپرده‌های قرض الحسنه (پس انداز و جاری) می‌باشند و می‌توانند اصل سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار را تعهد و یا بیمه نمایند.

ماده ۵- منافع حاصل از عملیات مذکور در تبصره ماده ۳ این قانون، براساس قرارداد منعقد، متناسب با مدت و مبالغ سپرده‌های سرمایه‌گذاری و رعایت سهم منابع بانک به نسبت مدت و مبلغ در کل و جوه به کار گرفته شده در این عملیات، تقسیم خواهد شد.

ماده ۶- بانک‌ها می‌توانند، به منظور جذب و تجهیز سپرده‌ها، با اتخاذ روش‌های تشویقی از امتیازات ذیل به سپرده‌گذاران اعطا نمایند:

الف - اعطای جوایز غیر ثابت نقدی یا جنسی برای سپرده‌های قرض الحسنه.
ب - تخفیف و یا معافیت سپرده‌گذاران از پرداخت کارمزد و یا حق الوکاله.
پ - دادن حق تقدم به سپرده‌گذاران برای استفاده از تسهیلات اعطایی بانکی در موارد مذکور در فصل سوم.

فصل سوم - تسهیلات اعطایی بانکی

ماده ۷- بانک‌ها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش فعالیت بخش‌های مختلف تولیدی و بازرگانی و خدماتی قسمتی از سرمایه و یا منابع مورد نیاز این بخش‌ها را به صورت مشارکت تامین نمایند.

ماده ۸- بانک‌ها می‌توانند، در امور و یا طرح‌های تولیدی و عمرانی مستقیماً به سرمایه‌گذاری مبادرت نمایند. برنامه این گونه سرمایه‌گذاری‌ها باید در ضمن لایحه بودجه سالانه کل کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد و نتیجه ارزیابی طرح حاکی از عدم زیان دهی باشد.

تبصره - بانک‌ها به هیچ وجه حق ندارند در تولید اشیاء تجملی و مصرفی غیر ضروری سرمایه گذاری نمایند.

ماده ۹- بانک‌ها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش امور بازرگانی، در چهارچوب سیاست‌های بازرگانی دولت منابع مالی لازم را بر اساس قرارداد مضاربه در اختیار مشتریان با اولویت دادن به تعاونی‌های قانونی قرار دهند.

تبصره - بانک‌ها در امر واردات مجاز به مضاربه با بخش خصوصی نمی‌باشند.

ماده ۱۰- بانک‌ها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم در گسترش امر مسکن، با هماهنگی وزارت مسکن و شهرسازی، واحدهای مسکونی ارزان قیمت به منظور فروش اقساطی و یا اجاره بشرط تملیک احداث نمایند.

تبصره - تملک زمین با رعایت قانون اراضی شهری جهت احداث واحدهای مسکونی موضوع ماده ۱۰ توسط بانک‌ها بلامانع است.

ماده ۱۱- بانک‌ها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش امور صنعت و معدن، کشاورزی و خدمات اموال منقول را بنا به درخواست مشتری و تعهد او مبنی بر خرید و مصرف و یا استفاده مستقیم مال و یا اموال مورد درخواست خریداری نموده و با اخذ تامین به صورت اقساطی به مشتری بفروشند.

ماده ۱۲- بانک‌ها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش امور خدماتی، کشاورزی، صنعتی و معدنی، اموال منقول و غیرمنقول را بنا به درخواست مشتری و تعهد او مبنی بر انجام اجاره به شرط تملیک و استفاده خود، خریداری و به صورت اجاره بشرط تملیک به مشتری واگذار نمایند.

ماده ۱۳- بانک‌ها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت تامین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی به هر یک از عملیات ذیل مبادرت نمایند:

الف - مواد اولیه و لوازم یدکی مورد نیاز واحدهای تولیدی را بنا به درخواست این واحدها و تعهد آنها مبنی بر خرید و مصرف مواد اولیه و لوازم یدکی مورد درخواست، خریداری و به صورت نسیه به واحدهای مذکور بفروشند.

ب - آن قسم از تولیدات این واحدها را که سهل البیع باشد بنا به درخواست آنها پیش خرید نمایند.

ماده ۱۴- بانک ها موظفند جهت تحقق اهداف بندهای ۲ و ۹ اصل ۴۳ قانون اساسی بخشی از منابع خود را از طریق قرض الحسنه به متقاضیان اختصاص دهند. آئین نامه اجرایی این ماده توسط بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیات دولت می رسد.

ماده ۱۵- کلیه قراردادهایی که در اجرای مواد ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳ و ۱۴ این قانون مبادله می گردد، به موجب قراردادی که بین طرفین منعقد می شود در حکم اسناد لازم الاجراء و تابع مفاد آئین نامه اجرائی اسناد رسمی است.

ماده ۱۶- بانک ها می توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امور تولیدی، بازرگانی و خدماتی مبادرت به جعاله نمایند.

ماده ۱۷- بانک ها می توانند، اراضی مزروعی و یا باغات را که در اختیار و تصرف خود دارند به مزارعه و یا مساقات بدهند.

فصل چهارم - بانک مرکزی ایران و سیاست پولی

ماده ۱۸- بانک مرکزی ایران که از این پس بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نامیده می شود در مورد شرکت های دولتی که سهام آن صد در صد متعلق به دولت نیست، فقط می تواند طبق عملیات مجاز در این قانون عمل نماید.

ماده ۱۹- سیاست اعتباری و تسهیلات اعطایی کوتاه مدت (یک ساله) به پیشنهاد مجمع عمومی بانک مرکزی و تصویب هیات دولت تعیین شده و سیاست اعتباری و تسهیلات اعطایی پنج ساله و

دراز مدت در ضمن لوایح برنامه‌های عمرانی پنج‌ساله و دراز مدت کشور جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود.

ماده ۲۰- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در حسن اجرای نظام پولی و اعتباری کشور می‌تواند با استفاده از ابزار ذیل، طبق آئین نامه‌ای که به تصویب هیات وزیران می‌رسد بر اساس ماده ۱۹، در امور پولی و بانکی دخالت و نظارت کند:

- ۱- تعیین حداقل و یا حداکثر نسبت سهم سود بانک‌ها در عملیات مشارکت و مضاربه، این نسبت‌ها ممکن است در هر یک از رشته‌های مختلف متفاوت باشد.
- ۲- تعیین رشته‌های مختلف سرمایه‌گذاری و مشارکت در حدود سیاست‌های اقتصادی مصوب و تعیین حداقل نرخ سود احتمالی برای انتخاب طرح‌های سرمایه‌گذاری و مشارکت، حداقل نرخ سود احتمالی ممکن است در هر یک از رشته‌های مختلف متفاوت باشد.
- ۳- تعیین حداقل و حداکثر نسبت سود بانک‌ها در معاملات اقساطی و اجاره به شرط تملیک در تناسب با قیمت تمام شده مورد معامله. این نسبت‌ها ممکن است در موارد مختلف متفاوت باشد.
- ۴- تعیین انواع و میزان حداقل و حداکثر کارمزد خدمات بانکی (مشروط بر اینکه بیش از هزینه کار انجام شده نباشد) و حق الوکاله به کارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری که توسط بانک‌ها دریافت می‌شود.
- ۵- تعیین نوع، میزان، حداقل و حداکثر امتیازات موضوع ماده ۶ و تعیین ضوابط تبلیغات برای بانک‌ها دریافت می‌شود.
- ۶- تعیین حداقل و حداکثر میزان مشارکت، مضاربه، سرمایه‌گذاری، اجاره به شرط تملیک، معاملات اقساطی، نسیه، سلف، مزارعه، مساقات، جعاله و قرض الحسنه برای بانک‌ها و یا هر یک از آنها در هر یک از موارد و رشته‌های مختلف و نیز تعیین حداکثر تسهیلات اعطایی به هر مشتری.

ماده ۲۱- بانک مرکزی با هر یک از بانک‌ها و نیز بانک‌ها با یکدیگر مجاز به انجام عملیات بانکی ربوی نمی‌باشند.

ماده ۲۲- بانک‌ها می‌توانند، با اجازه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی به عملیات مجاز بانکی مبادرت نمایند.

ماده ۲۳- وجوه دریافتی تحت عنوان کارمزد و حق الوکاله جزو درآمدهای بانک‌ها بوده و قابل تقسیم بین سپرده‌گذاران نمی‌باشد.

ماده ۲۴- معافیت از سود بازرگانی و یا معافیت‌های مالیاتی اعطائی طبق قانون به کارخانجات و موسسات تولیدی به بانک‌هایی که از لحاظ واردات و یا مالکیت جانشین کارخانجات و یا موسسات تولیدی می‌شوند نیز تعلق می‌گیرد.

ماده ۲۵- واحدهایی که بانک‌ها در آنها مشارکت و یا سرمایه‌گذاری نموده باشند تابع قانون تجارت خواهند بود، مگر اینکه مشمول قانون دیگری باشند.

ماده ۲۶- پس از تصویب این قانون کلیه قوانین و مقررات مغایر لغو و اختیارات و وظایف مذکور در قانون پولی و بانکی و لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها و متمم آن که در این قانون به مراجع ذیصلاح دیگری سپرده شده است از مراجع قبلی سلب می‌گردد.

ماده ۲۷- وزارت امور اقتصادی و دارائی موظف است آئین‌نامه اجرائی این قانون را با پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و پس از تصویب هیات دولت که نباید مدت تهیه و تصویب آن از مدت ۴ ماه بیشتر باشد، به مرحله اجرا بگذارد. قانون فوق مشتمل بر بیست و هفت ماده و چهار تبصره در جلسه روز سه‌شنبه هشتم شهریور ماه هزار و سیصد و شصت و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۱۰ به تایید شورای نگهبان رسیده است.

پیوست و: طرح بانکداری جمهوری اسلامی ایران

طرح بانکداری جمهوری اسلامی ایران

قسمت اول: کلیات

فصل اول: تعاریف

ماده ۱- اصطلاحاتی که در این قانون به کار برده شده است، به شرح زیر تعریف می شود:

الف- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

ب- هیأت عالی: هیأت عالی بانک مرکزی

پ- رئیس کل: رئیس کل بانک مرکزی

ت- عملیات بانکی: دریافت سپرده از اشخاص حقیقی و حقوقی و اعطای تسهیلات یا ایجاد اعتبار.

ث- خدمات بانکی: مجموعه اقداماتی غیر از عملیات بانکی، نظیر صدور ضمانت نامه و گشایش اعتبار اسنادی که مؤسسه اعتباری می تواند در چارچوب ضوابط اعلامی بانک مرکزی به مشتریان ارائه و در قبال آن کارمزد دریافت کند.

ج- مؤسسه اعتباری: شخص حقوقی است که با مجوز بانک مرکزی یا به موجب قانون تأسیس شده و به انجام عملیات بانکی و ارائه تمام یا بخشی از خدمات بانکی مبادرت می نماید و در این قانون، شامل «بانک» و «مؤسسه اعتباری غیربانکی» است. تفکیک کارکرد و اختیارات بانک و مؤسسه اعتباری غیربانکی حسب دستورالعملی است که به تصویب هیأت عالی خواهد رسید.

چ- بانک: نوع خاصی از مؤسسه اعتباری است که با مجوز بانک مرکزی یا به موجب قانون از عنوان بانک استفاده می کند و می تواند مشتمل بر انواع مختلفی از جمله تجاری، تخصصی، توسعه ای، مشارکتی، جامع و یا قرض الحسنه باشد. بانک های مذکور می توانند به صورت حقیقی یا مجازی و در سطوح ملی، بین المللی یا منطقه ای فعالیت کنند.

ح- اشخاص تحت نظارت: منظور از عبارت «اشخاص تحت نظارت» در این قانون، کلیه مؤسسات اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه، تعاونی‌های اعتبار، شرکت‌های واسپاری یا لیزینگ، صرافی‌ها، شرکت‌های مدیریت دارایی، شرکت‌های اعتبارسنجی، مؤسسات تضمین تعهدات و سایر اشخاصی است که حسب تشخیص بانک مرکزی، به انجام عملیات یا ارائه خدمات بانکی، ارائه ابزارهای پرداخت و سایر فعالیت‌های مرتبط با بازار پول اشتغال دارند.

تبصره: مرجع تشخیص مصادیق «عملیات بانکی»، «خدمات بانکی» و «ابزارهای پرداخت»، هیأت عالی است.

خ- اشخاص مرتبط: اشخاص حقیقی یا حقوقی که به نحوی از انحاء نظیر داشتن رابطه خویشاوندی، مالکیتی یا مدیریتی بتوانند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر تصمیم‌گیری‌های «اشخاص تحت نظارت» اعمال نفوذ نمایند. تشخیص مصادیق «اشخاص مرتبط» با هیأت عالی است.

د- فناوری نوین بانکی: به هر گونه فناوری ارتباطی، اطلاعاتی، مخابراتی و مانند آن اطلاق می‌شود که امکان به‌کارگیری در ارائه خدمات یا انجام فعالیت‌های بانکی را داشته یا بتواند به عنوان ابزاری در فرایند سپرده‌پذیری یا اعطای تسهیلات به کار رود.

ذ- گزیر: مجموعه اقداماتی است که بانک مرکزی با هدف صیانت از منافع عموم و حفظ ثبات مالی در خصوص «اشخاص تحت نظارت» که با مشکل نقدینگی مواجه شده یا در معرض ورشکستگی قرار گرفته‌اند، به‌مورد اجرا می‌گذارد.

فصل دوم: اهداف قانون

ماده ۲- اهداف این قانون عبارت است از:

- ۱- کمک به تحقق اهداف و احکام اقتصادی مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۲- مدیریت ایجاد اعتبار و تنظیم جریان نقدینگی در جهت رشد و توسعه اقتصاد کشور؛
- ۳- ارتقای استقلال، کارآمدی و پاسخگویی بانک مرکزی؛
- ۴- ارتقای سلامت، کارآمدی و پاسخگویی شبکه بانکی؛
- ۵- هدایت تسهیلات و اعتبارات در جهت تأمین مالی زیرساخت‌ها و صنایع کشور و واحدهای اقتصادی مؤثر در رشد و توسعه اقتصادی.

قسمت دوم: بانک مرکزی

فصل سوم: مسئولیت‌ها، اهداف، وظایف و اختیارات بانک مرکزی

ماده ۳-

الف- مسئولیت استقرار بانکداری سازگار با شرع مقدس اسلام و برقراری مناسبات عادلانه در بخش پولی و بانکی اقتصاد کشور در چارچوب قانون، برعهده بانک مرکزی است.

ب- بانک مرکزی باید اهداف زیر را پیگیری کند:

۱- ثبات قیمت‌ها و کنترل تورم؛

۲- تأمین ثبات و سلامت شبکه بانکی؛

۳- حمایت از رشد و توسعه اقتصادی.

ماده ۴-

الف- بانک مرکزی موظف است در چارچوب قانون، نسبت به انجام وظایف زیر اقدام کند:

۱- تعیین و اجرای سیاست‌های پولی و ارزی؛

۲- نظارت بر «اشخاص تحت نظارت»؛

۳- نگهداری و مدیریت ذخایر بین‌المللی کشور؛

۴- ضرب مسکوکات و انتشار اسکناس‌های رایج کشور؛

۵- نگهداری جواهرات ملی؛

۶- ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها، سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری نظام پرداخت کشور؛

۷- ایفای نقش به‌عنوان بانکدار، کارگزار و مشاور دولت؛

۸- ایفای نقش به‌عنوان بانکدار مؤسسات اعتباری؛

۹- ایجاد بسترهای لازم برای تشکیل پایگاه داده جامع و متمرکز عملیات بانکی، خدمات و تراکنش‌های «اشخاص تحت نظارت»؛

۱۰- ایجاد بسترهای لازم حقوقی و اطلاعاتی برای فعالیت شرکت‌های اعتبارسنجی، مؤسسات

ضمانت تعهدات و سایر نهادهای مکمل صنعت بانکداری؛

۱۱- ایجاد زیرساخت‌های حقوقی و فنی لازم برای انعقاد پیمان‌های دو یا چند جانبه پولی با سایر کشورها.

ب- بانک مرکزی می‌تواند با رعایت قوانین و مقررات، اقدامات زیر را انجام دهد:

- ۱- استفاده از ابزارهای سیاست‌گذاری پولی و ارزی؛
 - ۲- انجام معاملات ارزی به منظور مدیریت ذخایر بین‌المللی کشور؛
 - ۳- مشارکت و عضویت در نهادهای بین‌المللی؛
 - ۴- ارائه خدمات بانکی به بانک‌های مرکزی خارجی و یا نهادهای پولی و سازمان‌های بین‌المللی؛
 - ۵- انجام عملیات بانکی با مؤسسات اعتباری داخلی و خارجی؛
 - ۶- همکاری و تبادل اطلاعات با بانک‌های مرکزی و مقامات نظارت بانکی سایر کشورها؛
 - ۷- تأسیس و مشارکت در شرکت‌های داخلی و خارجی در راستای انجام وظایف و تحقق اهداف بانک مرکزی؛
 - ۸- دریافت کارمزد در برابر ارائه خدمت به متقاضیان؛
 - ۹- ایجاد و اداره مؤسسات آموزشی و پژوهشی مرتبط با وظایف بانک مرکزی و نظام بانکی در چارچوب قوانین و مقررات آموزش عالی کشور؛
 - ۱۰- سایر اموری که به تشخیص هیأت عالی برای تحقق اهداف بانک مرکزی مورد نیاز است.
- تبصره ۱- مشارکت حقوقی بانک مرکزی با «اشخاص تحت نظارت» و اشخاص مرتبط با آنها ممنوع است.
- تبصره ۲- عملیات بانک مرکزی نباید مغایر با احکام شرع باشد. مرجع تشخیص مغایرت، شورای فقهی است.

فصل چهارم: ساختار بانک مرکزی

ماده ۵- ارکان بانک مرکزی عبارت است از:

- ۱- هیأت عالی؛
- ۲- رئیس کل؛

۳- هیأت حسابرسی.

مقررات مربوط به هیأت عالی

ماده ۶- هیأت عالی، بالاترین مرجع سیاست گذاری، تصویب دستورالعملها و نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات در بانک مرکزی است. هیأت عالی مرکب از شش عضو غیراجرایی و سه عضو اجرایی، به شرح زیر است:

الف- اعضای غیراجرایی:

اعضای غیراجرایی هیأت عالی به ترتیب زیر انتخاب می شوند:

الف-۱- سه نفر اقتصاددان متخصص در حوزه پول و اقتصاد کلان، یک نفر با معرفی وزیر امور اقتصادی و دارایی، یک نفر با معرفی رئیس کل و یک نفر با معرفی اتاق های سه گانه.

الف-۲- سه نفر متخصص در حوزه بانک و حقوق بانکی، یک نفر با معرفی وزیر امور اقتصادی و دارایی؛ یک نفر با معرفی رئیس کل و یک نفر با معرفی رئیس قوه قضائیه.

تبصره ۱- صلاحیت اقتصاددان معرفی شده از سوی اتاق های سه گانه، باید به تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی برسد.

تبصره ۲- کلیه اعضای غیر اجرایی، پس از تأیید رئیس جمهور و با حکم وی به عضویت در هیأت عالی منصوب می شوند.

ب- اعضای اجرایی:

اعضای اجرایی هیأت عالی عبارتند از:

رئیس کل به عنوان رئیس هیأت عالی؛

قائم مقام رئیس کل به عنوان نائب رئیس و دبیر هیأت عالی؛

معاون نظارتی رئیس کل.

رئیس کل توسط رئیس جمهور و پس از مشورت با اعضای غیراجرایی هیأت عالی تعیین و منصوب می شود. قائم مقام رئیس کل به پیشنهاد رئیس کل با تأیید و حکم رئیس جمهور منصوب می شود.

معاون نظارتی رئیس کل توسط رئیس کل انتخاب و با حکم وی منصوب می شود.

شریط عمومی و اختصاصی، نحوه عزل و سایر مقررات مربوط به اعضای هیأت عالی

ماده ۷- شرایط عمومی و اختصاصی، نحوه عزل و سایر مقررات مربوط به هیأت عالی به شرح زیر است:

الف- شرایط عمومی اعضای هیأت عالی

- ۱- اعتقاد و التزام عملی به ولایت فقیه، نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی؛
- ۲- تابعیت جمهوری اسلامی ایران؛
- ۳- نداشتن سوء پیشینه کیفری مؤثر؛
- ۴- عدم محکومیت قطعی انتظامی از بند «د» به بعد موضوع ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲/۹/۷).

ب- شرایط اختصاصی اعضای هیأت عالی

اعضای اجرائی و اعضای غیراجرائی هیأت عالی باید از تحصیلات عالی دانشگاهی برخوردار بوده و حداقل ده سال تجربه مفید در حوزه‌های اقتصادی، مالی یا بانکداری داشته باشند. رئیس کل و حداقل دو نفر از اعضای غیراجرائی هیأت عالی باید دارای مدرک دکتری معتبر و سوابق برجسته در حوزه اقتصاد کلان باشند.

پ- دوره خدمت اعضای هیأت عالی

- ۱- اعضای غیراجرائی هیأت عالی برای یک دوره شش ساله منصوب می‌شوند و انتخاب مجدد آنها صرفاً برای یک دوره دیگر بلامانع است.
- ۲- در اولین دوره تشکیل هیأت عالی، در پایان سال‌های دوم و چهارم، دو نفر از اعضای غیراجرائی به قید قرعه از هیأت عالی خارج می‌شود. انتخاب مجدد اشخاصی که به قید قرعه از هیأت عالی خارج می‌شوند، بلامانع است.
- ۳- دوره تصدی اعضای اجرائی پنج سال است. انتخاب آنها صرفاً برای یک دوره دیگر، بلامانع است.

ت- چگونگی عزل اعضای هیأت عالی

- ۱- عزل رئیس کل از طرق زیر امکان‌پذیر است:

رئیس جمهور می تواند پس از مشورت با اعضای غیراجرایی هیأت عالی، رئیس کل را عزل کند. عزل رئیس کل باید مستند به قصور یا تقصیر رئیس کل در تحقق اهداف بانک مرکزی، یا عدم اجرای مصوبات هیأت عالی باشد.

اعضای غیراجرایی هیأت عالی موظفند نظر مشورتی خود را به همراه ادله و مستندات مربوط، کتباً به رئیس جمهور تقدیم نموده و برای اطلاع عموم منتشر کنند. همچنین، رئیس جمهور باید حداقل یک هفته قبل از صدور حکم عزل، دلائل و مستندات خود را برای اطلاع عموم منتشر کند.

۲- در صورتی که بیش از دوسوم اعضای غیراجرایی هیأت عالی خواستار برکناری رئیس کل باشند، دلائل و مستندات خود را کتباً به رئیس جمهور تقدیم می کنند. در صورت موافقت رئیس جمهور، رئیس کل عزل می شود. تقاضای برکناری رئیس کل باید مستند به قصور مؤثر در انجام وظیفه یا عدم اجرای مصوبات هیأت عالی باشد. در صورتی که رئیس جمهور با پیشنهاد عزل رئیس کل مخالفت کند، باید دلائل مخالفت خود را ظرف مدت یک هفته کتباً به رئیس مجلس شورای اسلامی اعلام کند. نامه رئیس جمهور در این خصوص، در اولین جلسه علنی مجلس شورای اسلامی قرائت و برای اطلاع عموم، منتشر می شود.

تبصره- رئیس جمهور در ابتدای دوره ریاست جمهوری، در صورتی که از دوره خدمت رئیس کل، یک سال یا کمتر باقی مانده باشد، نمی تواند وی را عزل کند.

۳- قائم مقام رئیس کل با پیشنهاد رئیس کل و تأیید رئیس جمهور عزل می شود.

۴- معاون نظارتی توسط رئیس کل و با حکم وی عزل می شود.

۵- در صورتی که هر یک از اعضای اجرایی یا غیراجرایی هیأت عالی به موجب حکم قطعی دادگاه، محکوم به محرومیت از حقوق اجتماعی شود، یا به علت بیماری یا کهولت سن قادر به انجام وظایف خود نباشد، یا بیش از ده روز کاری متوالی یا سی روز کاری غیرمتوالی در طول یک سال غیبت غیرموجه داشته باشد، از عضویت در هیأت عالی منعزل می گردد. تشخیص ناتوانی و غیرموجه بودن غیبت، با دادستان کل کشور است.

ث- استعفای اعضای هیأت عالی

۱- پذیرش استعفای اعضای هیأت عالی، غیر از معاون نظارتی، منوط به موافقت رئیس جمهور است. پذیرش استعفای معاون نظارتی با رئیس کل است.

۲- جایگزین عضو مستعفی، متوفی، منعزل یا معزول هیأت عالی، باید ظرف مدت دو هفته انتخاب شود.

۳- عضو هیأت عالی که جایگزین عضو مستعفی، متوفی، منعزل یا معزول می شود، دوره عضو قبلی را به اتمام می رساند و اگر اولین دوره حضور او در هیأت عالی باشد، انتخاب مجدد وی برای یک دوره دیگر بلامانع است.

ج- سایر مقررات مربوط به هیأت عالی

۱- اعضای هیأت عالی باید قبل از شروع به کار در اولین جلسه هیأت عالی سوگند یاد کنند. متن سوگندنامه اعضای هیأت عالی به شرح زیر است:

«من به عنوان عضو هیأت عالی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به خداوند بزرگ سوگند یاد می کنم که ضمن توجه مستمر به خطیر بودن وظیفه ای که بر عهده من گذاشته شده است، در کلیه اظهارنظرها و تصمیم گیری های خود، مصالح ملت ایران، پیشرفت اقتصاد کشور، ترویج احکام نورانی اسلام در عرصه پول، بانک و مالیه اسلامی و گسترش اخلاق و معنویت در تعاملات اقتصادی جامعه را در چارچوب قانون اساسی مدنظر قرار خواهم داد و به هیچ وجه منافع شخصی خود یا دیگران و فشارهای خارج از چارچوب قانون، مرا از انجام وظایفی که شرعاً و قانوناً بر عهده دارم، باز نخواهد داشت».

۲- عضویت در هیأت عالی، شغل تمام وقت محسوب می شود. اعضای هیأت عالی نمی توانند همزمان هیچ شغل یا سمت موظف یا غیرموظف اعم از سمت مدیریتی، کارشناسی یا مشاوره ای در هیچ نهاد دولتی، عمومی، خصوصی، تعاونی و همچنین در مؤسسات غیرانتفاعی یا مردم نهاد داشته باشند. این ممنوعیت شامل فعالیت آموزشی در دانشگاهها یا مراکز آموزشی غیروابسته به «اشخاص تحت نظارت»، در صورتی که خللی به انجام وظایف در هیأت عالی وارد نسازد، نمی شود.

۳- اعضای هیأت عالی و همسر و فرزندان آنها نباید سهامدار، عضو هیأت مدیره یا هیأت عامل «اشخاص تحت نظارت» باشند.

- ۴- در صورتی که والدین، پدربزرگ، مادربزرگ، همسر فرزند، برادر یا خواهر عضو هیأت عالی، سهامدار مؤثر، عضو هیأت مدیره یا هیأت عامل یکی از «اشخاص تحت نظارت» باشد، عضو مزبور موظف است ضمن اعلام موضوع به رئیس کل، از شرکت در جلسات مربوط به «اشخاص تحت نظارت» مرتبط با آن‌ها، خودداری کند. تشخیص سهامدار مؤثر با رئیس کل است.
- ۵- اعضای هیأت عالی باید در ابتدا و انتهای دوره عضویت در هیأت عالی، «فرم تعارض منافع» را تکمیل و به دبیرخانه هیأت عالی تحویل نمایند. دبیرخانه هیأت عالی موظف است «فرم تعارض منافع» اعضای هیأت عالی را برای رؤسای سه قوه ارسال نموده و در پایگاه اطلاع-رسانی بانک مرکزی منتشر نماید.
- تبصره- «فرم تعارض منافع» مشتمل بر فهرست دارایی‌های فرد موردنظر و افراد تحت تکفل وی و نیز، کلیه فعالیت‌های اقتصادی، مالی، تجاری و مشاغل تمام‌وقت یا پاره‌وقت او طی پنج سال منتهی به تصدی مسئولیت در بانک مرکزی است.
- ۶- اعضای هیأت عالی مشمول قانون منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲ هستند و علاوه بر آن نمی‌توانند از هیچ بخش دولتی، عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی خارج از بانک مرکزی (غیر از موارد استثناء شده در جزء (۲)) هیچ گونه دریافتی داشته باشند. در صورت مأمور شدن اعضای هیأت عالی، در طول دوره مأموریت با رعایت قوانین و مقررات مربوط، صرفاً می‌توانند از یک محل حقوق دریافت کنند.
- ۷- اعضای هیأت عالی مشمول احکام ماده (۳) قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسؤولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۴/۸/۹ می‌باشند.
- ۸- حقوق و مزایای اعضای هیأت عالی مطابق حقوق و مزایای مقامات موضوع بند «ج» ماده (۷۱) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ تعیین می‌گردد.
- ۹- انجام کار دائم یا موقت برای «اشخاص تحت نظارت» یا ارائه هرگونه خدمات مشاوره‌ای به آنها، توسط اعضای هیأت عالی پس از پایان دوره عضویت آنها، به مدت سه سال ممنوع است. در صورتی که عضو هیأت عالی که دوره خدمت او به پایان رسیده است از محل

دیگری حقوق دریافت ننماید، حقوق وی در مدت سه سال ممنوعیت مذکور کماکان توسط بانک مرکزی پرداخت خواهد شد.

۱۰- اعضای هیأت عالی نباید عضو احزاب سیاسی باشند.

وظایف و اختیارات هیأت عالی

ماده ۸- هیأت عالی مسئولیت انحصاری اجرای وظایف زیر را در چارچوب قانون برعهده دارد:

۱- اتخاذ سیاست‌های پولی و ارزی و تصمیم‌گیری درباره نحوه اجرای سیاست‌های مزبور و

ابزارهای موردنیاز برای تحقق آنها؛

۲- اتخاذ تدابیر کلان برای هدایت تسهیلات و اعتبارات بانکی در جهت تحقق هدف مذکور

در جزء (۳) بند «ب» ماده (۳) این قانون؛

۳- تصویب راهبردها و اصول کلی نظارت بر «اشخاص تحت نظارت»؛

۴- تصویب سیاست‌های مربوط به پیشگیری از مخاطرات فراگیر در نظام بانکی؛

۵- تصویب مقررات عملیات بازار باز؛

۶- تصویب ضوابط ناظر بر بازار بین بانکی؛

۷- تأیید گزارش‌های دوره‌ای که تهیه و انتشار آنها به موجب قانون بر عهده بانک مرکزی

قرار داده شده است؛

۸- تصویب کلیه مقررات و دستورالعمل‌های لازم به منظور اجرای این قانون که مرجع دیگری

برای تصویب آنها پیش‌بینی نشده است؛

۹- تصویب دستورالعمل نحوه اداره جلسات هیأت عالی؛

۱۰- تصویب صورتهای مالی بانک مرکزی، تصمیم‌گیری درخصوص انتقال سود به حسابهای

اندوخته و تصویب افزایش سرمایه بانک مرکزی؛

۱۱- تصویب بودجه سالانه بانک مرکزی؛

۱۲- تصویب دستورالعمل ناظر بر میزان، ترکیب و کیفیت نگهداری ذخایر بین‌المللی در اختیار

بانک مرکزی؛

۱۳- ارائه مشاوره و توصیه‌های سیاستی به رئیس‌جمهور و مجلس شورای اسلامی در خصوص

طرح‌ها و لوایح مرتبط با اهداف و وظایف بانک مرکزی، قبل از تصویب آنها؛

- ۱۴- اجازه تأسیس و تعطیلی شرکت‌های تابعه، شعب و نمایندگی‌های بانک مرکزی؛
- ۱۵- تصویب ساختار، حکمرانی داخلی و مقررات اداری و استخدامی بانک مرکزی و دستورالعمل‌های اجرایی مورد نیاز، در چارچوب قوانین مربوط؛
- ۱۶- صدور دستورالعمل‌های مربوط به حسابداری، حسابرسی و گزارشگری مالی «اشخاص تحت نظارت»، پس از اخذ نظر مشورتی سازمان حسابرسی و سازمان بورس و اوراق بهادار؛
- ۱۷- اتخاذ تصمیم نهایی در خصوص بازسازی، گزیر، انحلال، ورشکستگی و تصفیه «اشخاص تحت نظارت»؛
- ۱۸- اتخاذ تصمیم در خصوص اعطای اعتبار به صندوق ضمانت سپرده‌ها در شرایط اضطراری با درخواست مدیر عامل صندوق ضمانت سپرده‌ها و تأیید رئیس کل؛
- ۱۹- تصویب ضوابط مربوط به نحوه نگهداری و نمایش جواهرات ملی؛
- ۲۰- اتخاذ تصمیم در خصوص مشارکت حقوقی بانک مرکزی در سرمایه شرکت‌هایی که فعالیت‌های بانک مرکزی را پشتیبانی می‌کنند؛
- ۲۱- تصویب ضوابط مربوط به صادرات و واردات طلا، ضرب مسکوکات و معاملات شمش طلا و نظارت بر اجرای صحیح آن؛
- ۲۲- اتخاذ تصمیم در خصوص انتشار انواع اسکناس و مسکوک رایج، تولید قطعات جدید اسکناس و مسکوک و خارج کردن اسکناس‌ها و مسکوکات قدیمی از گردش؛
- ۲۳- نظارت بر نحوه مدیریت بانک مرکزی و بررسی مداوم عملکرد آن در راستای حصول اطمینان از دستیابی به اهداف تعیین شده؛
- تبصره- در صورتی که اجرای این وظیفه، مستلزم رأی‌گیری باشد، اعضای اجرایی هیأت عالی حق رأی نخواهند داشت.
- ۲۴- تصویب ضوابط نگهداری حساب‌ها، گزارشگری مالی، شفافیت، طبقه‌بندی و تعیین سطح محرمانگی اطلاعات در بانک مرکزی؛
- ۲۵- تدوین راهبردها و تصویب ضوابط کلی حاکم بر فناوری‌های نوین مالی در حوزه ابزارهای پرداخت، پول‌های رمزپایه و نظارت بر حسن اجرای آنها؛

۲۶- تصمیم‌گیری درباره نحوه اجرای سایر وظایفی که براساس قانون به بانک مرکزی محول شده یا می‌شود.

ماده ۹- هیأت عالی موظف است کمیته‌های تطبیق، حسابرسی و کنترل داخلی، مدیریت ریسک و سایر کمیته‌های مورد نیاز را ایجاد نماید. ترکیب اعضاء و شرح وظایف کمیته‌های مزبور توسط هیأت عالی تعیین می‌شود. اعضای اجرایی هیأت عالی نباید در کمیته‌های موضوع این ماده عضویت داشته باشند.

جلسات هیأت عالی

ماده ۱۰-

الف- ریاست جلسات هیأت عالی با رئیس کل و در غیاب وی با قائم مقام رئیس کل است. تصمیمات هیأت عالی با رأی اکثریت اعضای حاضر در جلسه اتخاذ می‌گردد و در صورت تساوی آراء، رأی رئیس کل و در غیاب وی، قائم مقام رئیس کل، تعیین کننده می‌باشد. جلسات هیأت عالی با حضور حداقل شش نفر از اعضای دارای حق رأی هیأت عالی رسمیت می‌یابد. حضور حداقل چهار عضو غیراجرایی و رئیس کل یا قائم مقام وی برای رسمیت یافتن جلسات هیأت عالی الزامی است. نظرات مخالفان مصوبات جلسه بنا به درخواست آنان در صورت جلسه درج می‌گردد.

ب- جلسات هیأت عالی حداقل دو بار در ماه تشکیل می‌شود. جلسات فوق‌العاده هیأت عالی به درخواست رئیس کل یا حداقل دو عضو دیگر هیأت عالی تشکیل می‌گردد.

پ- معاونان بانک مرکزی و سایر اشخاص به تشخیص رئیس کل می‌توانند بدون حق رأی در جلسات هیأت عالی شرکت نمایند.

ت. دو نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس، یک نفر با معرفی کمیسیون اقتصادی و یک نفر با معرفی کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات به‌عنوان ناظر در جلسات هیأت عالی شرکت می‌کنند.

شفافیت و پاسخگویی هیأت عالی

ماده ۱۱-

الف- اصل در مذاکرات و مصوبات هیأت عالی، غیرمحرمانه بودن آنها و قابلیت انتشار عمومی است. تشخیص موارد غیرقابل انتشار با رئیس کل است. ضوابط مربوط به انتشار یا عدم انتشار مذاکرات و

مصوبات هیأت عالی و شرایط و زمان بندی خروج مصوبات محرمانه، از قید محرمانگی، به پیشنهاد رئیس کل به تصویب هیأت عالی می‌رسد.

ب- رئیس کل موظف است در اولین جلسه علنی اردیبهشت ماه و آبان ماه مجلس شورای اسلامی حضور یابد و گزارش عملکرد و برنامه های بانک مرکزی، مشتمل بر سیاست های پولی، ارزی و اعتباری، نظارت بانکی، تحولات اقتصادی، دلایل انحراف احتمالی متغیرهای هدف از پیش بینی های ارائه شده در گزارش قبلی رئیس کل و پیش بینی کلی از وضعیت آینده اقتصاد، عملکرد بانک مرکزی در حمایت از تولید و رشد اقتصادی و وضعیت سلامت و ثبات نظام بانکی را که به تصویب هیأت عالی رسیده است، به نمایندگان مجلس شورای اسلامی ارائه دهد. گزارش مکتوب رئیس کل باید حداقل قبل از دو روز کاری در اختیار نمایندگان قرار گیرد و بخش های غیرمحرمانه آن برای اطلاع عموم منتشر گردد. همچنین، رئیس کل و معاونان وی، حسب درخواست نمایندگان، در کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی حضور یافته، توضیحات لازم را ارائه خواهند نمود.

پ- کلیه وزارتخانه ها، مؤسسات و شرکتهای دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و «اشخاص تحت نظارت» دولتی مکلفند با رعایت قوانین مربوط، اطلاعاتی را که به تشخیص هیأت عالی برای تهیه گزارش های رئیس کل به مجلس شورای اسلامی لازم است، در اختیار بانک مرکزی قرار دهند. مستنکف، مجرم شناخته شده و به انفعال از خدمت حداقل به مدت یک سال محکوم می شود.

ت- استنکاف «اشخاص تحت نظارت» از ارائه اطلاعات به بانک مرکزی، یا ارائه اطلاعات نادرست به بانک مرکزی و عموم مردم جرم محسوب می شود و مرتکب و هر یک از اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل که قصور یا تقصیر آنها در ارتکاب جرم مزبور محرز شده باشد، به تحمل حداکثر دو سال حبس محکوم می شوند.

ماده ۱۲- اعضای هیأت عالی و شورای های تخصصی آن، اعضای هیأت حسابرسی، اعضای هیأت های انتظامی، کارکنان و کارگزاران بانک مرکزی و سایر اشخاص مطلع نباید اطلاعات محرمانه دولت، بانک مرکزی و «اشخاص تحت نظارت» را جز به موجب قانون یا حکم دادگاه صالح، افشا کنند. عدم رعایت ضوابط محرمانگی، جرم تلقی شده، مرتکب به پرداخت جریمه نقدی تا ده میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال یا حداکثر سه سال حبس یا هر دو محکوم می شود. ضوابط مربوط به محرمانگی اطلاعات و گزارش ها در بانک مرکزی و شبکه بانکی به تصویب هیأت عالی می رسد.

رئیس کل

ماده ۱۳- رئیس کل بالاترین مقام اداری و اجرایی بانک مرکزی است که مسئولیت حسن اداره بانک مرکزی و اجرای این قانون و مقررات مربوط به آن را برعهده دارد. رئیس کل عهده‌دار کلیه امور بانک مرکزی، به استثنای وظایفی که به موجب این قانون به عهده دیگران گذارده شده است، می‌باشد. رئیس کل علاوه بر سایر وظایف مندرج در این قانون، عهده‌دار مسئولیت‌های زیر است:

- ۱- اداره کلیه امور بانک مرکزی
- ۲- عزل و نصب معاونان و مدیران بانک مرکزی؛
- ۳- اجرای مصوبات هیأت عالی؛
- ۴- نمایندگی بانک مرکزی در کلیه مراجع رسمی داخلی و خارجی با حق توکیل؛
- ۵- سخنگویی بانک مرکزی و هیأت عالی؛
- ۶- امضای قرارداد و توافقنامه به نمایندگی از بانک مرکزی؛
- ۷- تهیه و تدوین ساختار و حکمرانی داخلی بانک مرکزی و ارائه آن به هیأت عالی جهت تصویب.

تبصره ۱- رئیس کل می‌تواند حق امضا و یا بخشی از وظایف اجرایی خود را به قائم مقام، معاونان خود و یا هر یک از کارمندان بانک مرکزی تفویض کند.

تبصره ۲- اختیارات قائم مقام رئیس کل به جز مواردی که در این قانون تصریح شده است، از طرف رئیس کل تعیین می‌شود و در صورت غیبت، استعفا، معذوریت یا فوت رئیس کل، قائم مقام دارای کلیه اختیارات و وظایف رئیس کل می‌باشد.

ماده ۱۴- معاون نظارتی رئیس کل از اختیارات کامل برای طرح دعوی بر علیه کلیه «اشخاص تحت نظارت» و اشخاصی که بدون اخذ مجوز به انجام عملیات یا ارائه خدمات بانکی و ابزارهای پرداخت یا سایر فعالیت‌هایی که مستلزم اخذ مجوز است، مبادرت می‌کنند، برخوردار می‌باشد.

ماده ۱۵- معاون نظارتی رئیس کل موظف است امور زیر را تحت نظر رئیس کل انجام دهد:

- ۱- انجام اقدامات لازم برای حفظ و ارتقای ثبات و سلامت «اشخاص تحت نظارت» در چارچوب مصوبات شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی؛

- ۲- تدوین ضوابط مربوط به تأسیس، فعالیت، بازسازی، گزیر، انحلال، ورشکستگی و تصفیه «اشخاص تحت نظارت» جهت تصویب در شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۳- صدور، تعلیق، تمدید و لغو مجوز مؤسسات اعتباری پس از تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۴- صدور، تعلیق، تمدید و لغو مجوز سایر «اشخاص تحت نظارت» غیر از مؤسسات اعتباری، در چارچوب تعیین شده توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۵- پایش و گزارش مستمر شاخص های ثبات و سلامت بانکی، به تفکیک «اشخاص تحت نظارت» و در مورد کل شبکه بانکی کشور؛
 - ۶- نظارت بر حسن اجرای مقررات توسط «اشخاص تحت نظارت» و ارائه گزارش های ادواری؛
 - ۷- اعمال مجازات های انتظامی بر «اشخاص تحت نظارت» مطابق فصل شانزدهم این قانون؛
 - ۸- اعلان عمومی فهرست «اشخاص تحت نظارت»؛
 - ۹- راهبری فرآیند بازسازی، گزیر، انحلال، ورشکستگی و تصفیه «اشخاص تحت نظارت».
- ماده ۱۶- معاون نظارتی رئیس کل موظف است در انتهای هر فصل، گزارشی مشتمل بر اقدامات نظارتی صورت گرفته توسط حوزه نظارتی بانک مرکزی، وضعیت ثبات و سلامت شبکه بانکی و برنامه نظارتی آتی بانک مرکزی را پس از تصویب در شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی برای طرح در هیأت عالی، به رئیس کل ارائه کند.
- هیأت حسابرسی
- ماده ۱۷-
- الف- هیأت حسابرسی، متشکل از رئیس و چهار عضو، از میان حسابرسان خبره یا افراد مطلع در امور حسابداری یا بانکی با داشتن حداقل ده سال سابقه کاری مفید تشکیل می شود. رئیس و اعضای هیأت حسابرسی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و با تأیید و حکم رئیس جمهور برای مدت دو سال منصوب می شوند. عزل این افراد قبل از اتمام دوره دو ساله، مگر به واسطه ارتکاب جرائم کیفری و صدور حکم قطعی دادگاه، ممنوع است. عضویت افراد در هیأت حسابرسی به صورت تمام وقت می باشد و انتخاب مجدد آنان بلامانع است. اعضای هیأت حسابرسی مشمول احکام مذکور در

اجزاء (۲)، (۳)، (۵)، (۶)، (۷)، (۹) و (۱۰) بند (ج) ماده (۷) این قانون و احکام مربوط به رازداری اعضای هیأت عالی می‌باشند.

ب- وظایف هیأت حسابرسی عبارت است از:

۱- رسیدگی به ترازنامه و صورت‌های مالی بانک مرکزی و تأیید آن‌ها برای انتشار؛

۲- تهیه گزارش‌های سالانه و میان‌دوره‌ای تفریح بودجه بانک مرکزی؛

۳- رسیدگی به عملیات بانک مرکزی از لحاظ انطباق با قوانین مربوط و مصوبات هیأت عالی.

تبصره- رئیس هیأت حسابرسی موظف است گزارش‌های ادواری و موردی را برای رئیس جمهور، رئیس مجلس شورای اسلامی، رئیس قوه قضائیه، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس دیوان محاسبات و رئیس سازمان بازرسی کل کشور ارسال کند. ترازنامه و صورت‌های مالی بانک مرکزی قبل از ارسال باید به تصویب هیأت عالی برسد. گزارش‌های مربوط به انطباق یا عدم انطباق عملکرد بانک مرکزی با قوانین و مصوبات هیأت عالی، و گزارش‌های تفریح بودجه بانک مرکزی مستقیماً توسط رئیس هیأت حسابرسی برای مقامات فوق‌الذکر ارسال می‌شود.

پ- بانک مرکزی موظف است کلیه اطلاعات، مصوبات هیأت عالی، قراردادها، اسناد و نیز امکانات و نیروهای مورد نیاز برای انجام وظایف هیأت حسابرسی را در اختیار هیأت قرار دهد.

ت- حقوق و مزایای اعضای هیأت حسابرسی مطابق حقوق و مزایای مقامات موضوع بند (ج) ماده (۷۱) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی تعیین و از محل بودجه وزارتخانه مزبور پرداخت می‌شود.

شوراهای تخصصی هیأت عالی

ماده ۱۸- شوراهای تخصصی هیأت عالی عبارتند از:

شورای سیاست‌گذاری پولی و ارزی

شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی

شورای فقهی

ماده ۱۹-

الف- اعضای شورای سیاست‌گذاری پولی و ارزی عبارتند از:

۱- رئیس کل به‌عنوان رئیس شورا؛

- ۲- قائم مقام رئیس کل به عنوان نایب رئیس و دبیر؛
 - ۳- سه نفر عضو غیراجرایی هیأت عالی موضوع بند (الف-۱) ماده (۶)؛
 - ۴- دو نفر از معاونان رئیس کل به انتخاب وی؛
 - ۵- رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار؛
 - ۶- معاون بانک و بیمه وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
 - ۷- دو نفر خبره اقتصادی مسلط به ابزارهای سیاست پولی به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت عالی.
- تبصره ۱- دبیرخانه شورای سیاست گذاری پولی و ارزی در بانک مرکزی و در حوزه قائم مقام رئیس کل تشکیل می شود.
- تبصره ۲- اشخاص موضوع بند (۷) این ماده برای مدت دو سال انتخاب می شوند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است. عزل اشخاص مزبور منوط به تصویب هیأت عالی می باشد.
- ب- وظایف شورای سیاست گذاری پولی و ارزی عبارت است از:
- ۱- پایش مستمر اقتصاد کشور، بازار پول، ارز و سرمایه و تأثیرات متقابل آنها بر یکدیگر؛
 - ۲- تصمیم سازی در خصوص اتخاذ سیاست های پولی و ارزی مناسب به منظور تحقق اهداف تعیین یا پیش بینی شده برای متغیرهای اصلی اقتصادی نظیر نرخ تورم، نرخ بیکاری و نرخ رشد اقتصادی، در اسناد و قوانین بالادستی و گزارش های دوره ای رئیس کل؛
 - ۳- پایش مستمر عملکرد مؤسسات اعتباری از حیث همراهی با سیاست های اعلام شده بانک مرکزی در خصوص هدایت تسهیلات و اعتبارات بانکی در جهت تحقق هدف مذکور در جزء (۳) بند «ب» ماده (۳) این قانون، و ارائه پیشنهادات تشویقی یا تنبیهی لازم به هیأت عالی؛
 - ۴- ارائه پیشنهاد به هیأت عالی در خصوص نرخ سود موضوع ماده (۱۰۳) این قانون؛
 - ۵- ارزیابی اثربخشی سیاست های پولی و ارزی بانک مرکزی؛
 - ۶- تصمیم سازی در خصوص میزان، ترکیب و کیفیت ذخایر بین المللی بانک مرکزی؛
 - ۷- تصمیم سازی در مورد ابزارهای پرداخت؛

- ۸- تهیه پیش‌نویس گزارش‌های بانک مرکزی شامل گزارش‌های شش ماهه رئیس کل به رئیس‌جمهور، مجلس شورای اسلامی و مردم؛
- ۹- انجام سایر اموری که توسط هیأت عالی یا رئیس کل به این شورا ارجاع می‌شود.
- تبصره- تصمیمات شورای سیاست‌گذاری پولی و ارزی پس از تصویب در هیأت عالی، نافذ است.
- شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی
- ماده ۲۰-

الف- اعضای شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی عبارتند از:

- ۱- رئیس کل به‌عنوان رئیس شورا؛
- ۲- معاون نظارتی رئیس کل به‌عنوان نایب‌رئیس و دبیر شورا؛
- ۳- سه عضو غیراجرایی هیأت عالی موضوع بند (الف-۲) ماده (۶)؛
- ۴- دو نفر از معاونان رئیس کل به انتخاب وی؛
- ۵- معاون اقتصادی دادستان کل کشور؛
- ۶- دو نفر خبره بانکی به پیشنهاد معاون نظارتی رئیس کل، تأیید رئیس کل و تصویب هیأت عالی.

تبصره ۱- دبیرخانه شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی در حوزه معاونت نظارتی رئیس کل تشکیل می‌شود.

- تبصره ۲- اشخاص موضوع بند (۶) این ماده برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است. عزل اشخاص مزبور منوط به تصویب اعضای هیأت عالی است.
- تبصره ۳- سایر اعضای غیراجرایی هیأت عالی می‌توانند در جلسات شورا با حق رأی شرکت کنند.
- ب- وظایف شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی عبارت است از:

- ۱- تصویب مقررات ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت، انتقال دارایی‌ها و بدهی‌ها، بازسازی، ادغام، ورشکستگی، انحلال و تصفیه «اشخاص تحت نظارت»؛
- ۲- تصویب مقررات ناظر بر سرمایه‌گذاری اشخاص تحت نظارت؛
- ۳- پیشنهاد بازسازی، گزیر، ورشکستگی، انحلال و تصفیه «اشخاص تحت نظارت» به هیأت عالی؛

- ۴- وضع ضوابط مربوط به انتقال و تسویه تراکنش های پولی؛
- ۵- تنظیم ضوابط مربوط به معاملات بین المللی و نظارت بر اجرای آنها؛
- ۶- وضع ضوابط ناظر بر ایجاد تعهد ارزی و نظارت بر اجرای آن؛
- ۷- موافقت با صدور، تعلیق، لغو یا تمدید مجوز مؤسسات اعتباری؛
- ۸- تدوین و تصویب شاخص های ثبات و سلامت بانکی؛
- ۹- تدوین گزارش های نظارتی رئیس کل؛
- ۱۰- نظارت بر حسن اجرای قانون مبارزه با پولشویی و مقررات شورای عالی مبارزه با پولشویی توسط «اشخاص تحت نظارت»؛

سایر اموری که توسط هیأت عالی، رئیس کل یا معاون نظارتی وی به شورای ارجاع می شود. تبصره: قبل از اتخاذ تصمیم در مواردی که حسب تشخیص رئیس کل، ممکن است سیاست های پولی یا ارزی بانک مرکزی را دچار اخلاص کند، باید نظر مشورتی شورای سیاست گذاری پولی و ارزی اخذ شود.

پ- در صورتی که رئیس کل با تمام یا بخشی از مصوبه شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی مخالف باشد، مخالفت خود را ظرف سه روز کاری به معاون نظارتی اعلام خواهد کرد. در این صورت، مصوبه مزبور در جلسه عادی یا فوق العاده هیأت عالی به بحث گذارده می شود و هیأت عالی صرفاً در مورد آن بخش از مصوبه که مورد مخالفت رئیس کل قرار گرفته، تصمیم گیری می کند.

ت- در صورت عدم مخالفت رئیس کل با مصوبه شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی ظرف سه روز، مصوبه مزبور، مصوبه هیأت عالی تلقی شده و لازم الاجرا خواهد بود. مصوبات شورای مقررات-گذاری و نظارت بانکی، توسط معاون نظارتی رئیس کل ابلاغ می شود.

شورای فقهی

ماده ۲۱- برای حصول اطمینان از اجرای صحیح عملیات بانکی بدون ربا در نظام بانکی کشور و جهت نظارت بر عملکرد نظام بانکی و اظهار نظر نسبت به رویه ها و ابزارهای رایج، شیوه های عملیاتی، دستورالعمل ها، بخشنامه ها، چارچوب قراردادها و نحوه اجرای آنها از جهت انطباق با موازین فقه

اسلامی در بانک مرکزی و «اشخاص تحت نظارت»، شورای فقهی بانک مرکزی با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- پنج فقیه (مجتهد متجزی) در حوزه فقه معاملات و صاحب‌نظر در مسائل پولی و بانکی؛
 - ۲- رئیس کل؛
 - ۳- معاون نظارتی رئیس کل؛
 - ۴- یک نفر حقوقدان آشنا به مسائل پولی و بانکی و یک نفر اقتصاددان (هر دو با معرفی رئیس کل)؛
 - ۵- یک نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی با اولویت آشنایی با بانکداری اسلامی به انتخاب مجلس شورای اسلامی به مدت دو سال (به عنوان عضو ناظر)؛
 - ۶- یکی از مدیران عامل بانک‌های دولتی به انتخاب وزیر امور اقتصادی و دارایی.
- تبصره ۱- فقهای عضو شورا به پیشنهاد رئیس کل و تأیید فقهای شورای نگهبان انتخاب و با حکم رئیس کل بانک مرکزی منصوب می‌شوند.
- تبصره ۲- مصوبات شورای فقهی لازم‌الرعایه است. رئیس کل اجرای مصوبات شورا را پیگیری و بر حسن اجرای آنها نظارت می‌کند. حکم این ماده نافی اختیارات و نظارت فقهای شورای نگهبان در اصل چهارم (۴) قانون اساسی نمی‌باشد.
- تبصره ۳- اعضای صاحب رأی این شورا برای چهار سال تعیین می‌شوند و این مأموریت برای یک دوره دیگر قابل تمدید است.
- تبصره ۴- جلسات شورای فقهی با حضور دوسوم اعضا مشتمل بر رئیس شورا و حداقل سه نفر از فقهای عضو شورا رسمیت می‌یابد و تصمیمات شورا با رأی موافق اکثریت فقهای حاضر عضو شورا اتخاذ می‌شود.
- تبصره ۵- هریک از اعضای شورای فقهی موظفند در صورت اطلاع از تخلف بانک مرکزی یا شبکه بانکی از مصوبات شورا، مراتب را به رئیس شورا اعلام کنند. رئیس شورا موظف است موضوع را در اولین جلسه شورا به بحث گذاشته، نتیجه را برای انجام بررسی‌های بیشتر یا اقدامات لازم، به رئیس کل اعلام نماید.
- هیأت انتظامی بانک مرکزی

ماده ۲۲- جهت رسیدگی به تخلفات «اشخاص تحت نظارت» و صدور احکام انتظامی برای آنها، هیأت‌های انتظامی بدوی و تجدیدنظر در بانک مرکزی تشکیل می‌شود. هیأت انتظامی بدوی متشکل از پنج نفر می‌باشد که عبارتند از:

۱- سه قاضی خبره در حقوق بانکی به پیشنهاد رئیس کل و تأیید رئیس قوه قضائیه؛

۲- دو کارشناس خبره بانکی به پیشنهاد رئیس کل و تأیید هیأت عالی.

هیأت انتظامی تجدیدنظر متشکل از سه نفر است که عبارتند از:

۱- دو قاضی خبره در حقوق بانکی به پیشنهاد رئیس کل و تأیید رئیس قوه قضائیه؛

۲- یک کارشناس خبره بانکی به انتخاب رئیس کل و تأیید هیأت عالی.

تبصره ۱- معاون نظارتی رئیس کل با حفظ مسئولیت، به‌عنوان دادستان انتظامی بانک مرکزی تعیین می‌شود و بدون حق رأی در جلسات هیأت انتظامی شرکت می‌کند. دادخواست تنظیمی دادستان انتظامی بانک مرکزی پس از تأیید رئیس کل، قابلیت طرح در هیأت انتظامی را خواهد داشت.

تبصره ۲- جلسات هیأت انتظامی بدوی با حضور حداقل چهار نفر و جلسات هیأت انتظامی تجدیدنظر با حضور کلیه اعضاء رسمیت می‌یابد و ملاک تصمیم‌گیری، رأی اکثریت اعضاء حاضر در جلسه است. آراء هیأت انتظامی تجدیدنظر، قطعی و لازم‌الاجراء بوده و مراجع قضایی نمی‌توانند درخواست صدور حکم توقف یا تجدیدنظر در آراء صادره را بپذیرند.

تبصره ۳- دستورالعمل‌های مربوط به ترتیبات رسیدگی، تشخیص تخلفات و تعیین مجازات‌های انتظامی مربوط به انواع تخلفات، در چارچوب قانون، به تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

تبصره ۴- اعضاء هیأت انتظامی به مدت دو سال انتخاب می‌شوند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است.

تبصره ۵- کارشناسان عضو هیأت انتظامی به صورت تمام‌وقت در حوزه معاونت نظارتی رئیس کل استقرار می‌یابند و عزل آنها منوط به تأیید هیأت عالی است.

تبصره ۶- یکی از کارشناسان عضو هیأت انتظامی به انتخاب معاون نظارتی رئیس کل، به‌عنوان دبیر هیأت‌های انتظامی بانک مرکزی منصوب می‌شود. دبیرخانه هیأت‌های انتظامی در حوزه معاونت نظارتی بانک مرکزی مستقر می‌شود.

تبصره ۷- عزل قضات هیأت‌های انتظامی بدوی و تجدیدنظر فقط با پیشنهاد رئیس کل، تأیید هیأت عالی و حکم رئیس قوه قضائیه امکان‌پذیر است.

فصل پنجم: تعیین و اجرای سیاست‌های پولی، ارزی و اعتباری

ماده ۲۳- سیاست‌های پولی، ارزی و اعتباری بانک مرکزی در «نشست‌های ویژه سیاست‌گذاری» توسط هیأت عالی اتخاذ می‌شود. به این منظور، هیأت عالی موظف است در اولین جلسه هر فصل، نشستی صرفاً با دستور بررسی وضعیت و تصویب سیاست‌های پولی، ارزی و اعتباری بانک مرکزی تشکیل دهد. جلسات فوق‌العاده سیاست‌گذاری نیز به درخواست رئیس کل یا سه عضو دیگر هیأت عالی تشکیل می‌شود. رئیس کل می‌تواند افرادی از بخش دولتی، تعاونی یا خصوصی و یا کارشناسان مستقل را به منظور اطلاع از نظرات مشورتی آنان به صورت موردی برای حضور در نشست‌های سیاست‌گذاری دعوت کند. اعضای هیأت عالی و مدعوین، موظف به حفظ اطلاعات و گزارش‌های ارائه شده می‌باشند، مگر در مواردی که قانوناً مکلف به اظهارنظر یا ادای شهادت شوند.

ماده ۲۴- دبیر هیأت عالی موظف است در ابتدای نشست سیاست‌گذاری، سه گزارش جداگانه شامل «وضعیت اقتصاد کشور در دوره مورد گزارش»، «عملکرد نظام بانکی در مجموع، و مؤسسات اعتباری به تفکیک»، در جهت تحقق سیاست‌های اعلام‌شده بانک مرکزی و «پیش‌بینی وضعیت آتی و پیشنهاد‌های سیاستی» را که به تصویب شورای سیاست‌گذاری پولی و ارزی رسیده است، ارائه کند. هیأت عالی می‌تواند گزارش‌های رئیس کل را عیناً تصویب نموده، یا با رأی اکثریت حاضرین، اصلاحات لازم را در آن اعمال نماید. نظرات مخالفان در صورت درخواست آنان، به متن گزارش الصاق خواهد شد. مصوبات نشست‌های سیاست‌گذاری به همراه مستندات و منضمات آن باید ظرف سه روز کاری برای مقام معظم رهبری، رئیس‌جمهور، رئیس مجلس شورای اسلامی، رئیس قوه قضائیه، وزیر امور اقتصادی و دارایی و رؤسای کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه، بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارسال شود. اطلاع‌رسانی عمومی درباره مذاکرات و تصمیمات نشست‌های سیاست‌گذاری صرفاً توسط رئیس کل صورت می‌گیرد.

ابزارهای سیاست‌گذاری پولی و ارزی

ماده ۲۵- بانک مرکزی می تواند برای اجرای سیاست های پولی و ارزی، از روش ها و ابزارهای زیر استفاده کند:

۱- عملیات بازار باز با استفاده از اوراق بهادار منتشر شده توسط دولت، بانک مرکزی یا بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران با رعایت قوانین مربوط؛

۲- خرید و فروش ارز، طلا و اوراق بهادار مبتنی بر ارز و طلا مورد تایید هیأت عالی؛

۳- تعیین نسبت سپرده قانونی؛

۴- اعطای خطوط اعتباری و تسهیلات به مؤسسات اعتباری در قالب عقود مورد تایید شورای فقهی؛

۵- اخذ سپرده ویژه از مؤسسات اعتباری؛

۶- استفاده از سایر ابزارهای سیاست پولی با تایید شورای فقهی و تصویب هیأت عالی.

تبصره ۱- اعطای خطوط اعتباری و تسهیلات مذکور در بند (۴) باید در راستای تحقق اهداف بانک مرکزی، با تأکید بر هدف مذکور در جزء (۳) بند (ب) ماده (۳) بوده و به تصویب هیأت عالی برسد. همچنین مبلغ، نرخ سود، مدت و وثائق تسهیلات و خطوط اعتباری مورد نظر باید به تصویب هیأت عالی برسد. هیأت عالی در هنگام تصمیم گیری در این موارد، باید عملکرد مؤسسه اعتباری مورد نظر در جهت تحقق اهداف و سیاست های اعلامی بانک مرکزی را مدنظر قرار دهد.

تبصره ۲- بانک مرکزی نمی تواند اوراق منتشر شده توسط دولت را در عرضه اولیه خریداری کند. ماده ۲۶- بانک مرکزی مجاز است از «اشخاص تحت نظارت» که اقدام به سپرده گیری از عموم مردم می کنند، سپرده قانونی دریافت کند. نسبت سپرده قانونی باید به تأیید هیأت عالی برسد.

تبصره ۱- بانک مرکزی می تواند به پیشنهاد شورای سیاست گذاری پولی و ارزی و تأیید هیأت عالی، از مؤسسات اعتباری که از سیاست های بانک مرکزی در زمینه رونق تولید و افزایش اشتغال تبعیت می کنند، سپرده قانونی کمتری دریافت کند. ضوابط مربوط، به پیشنهاد شورای سیاست گذاری پولی و ارزی، تصویب هیأت عالی می رسد.

تبصره ۲- شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ این قانون، ضوابط ناظر بر اخذ سپرده قانونی، مشتمل بر نحوه تعیین نسبت، روند و دوره محاسبه و نحوه برخورد با تخلفات مؤسسه اعتباری را تصویب کند.

ماده ۲۷- مؤسسات اعتباری می‌توانند مطابق دستورالعملی که به تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی و تأیید شورای فقهی می‌رسد، منابع مازاد خود را نزد بانک مرکزی سپرده‌گذاری نمایند.

ماده ۲۸- بانک مرکزی می‌تواند در موارد ضرورت، به پیشنهاد شورای سیاست‌گذاری پولی و ارزی و تأیید هیأت عالی، برای نرخ سود تسهیلاتی که مؤسسات اعتباری یا سایر «اشخاص تحت نظارت» در قالب عقود با نرخ سود ثابت به مشتریان خود اعطا می‌کنند، سقف تعیین کند.

تأمین کسری نقدینگی آنی مؤسسات اعتباری

ماده ۲۹- بانک مرکزی مجاز است نقدینگی موردنیاز مؤسسات اعتباری را که در عملیات روزانه خود با مشکل کمبود نقدینگی مواجه می‌شوند، از طرق مورد تأیید شورای فقهی، با نرخ مصوب هیأت عالی و با دریافت وثایق زیر تأمین کند:

الف- اوراق بهاداری که توسط دولت منتشر و یا تضمین شده است؛

ب- سایر اوراق بهادار با تأیید دوسوم آرای هیأت عالی.

تبصره ۱- میزان استفاده از منابع بانک مرکزی موضوع این ماده برای مؤسسات اعتباری، در قالب خط اعتباری و محدود به حدودی است که توسط بانک مرکزی تعیین و اعلام می‌شود.

تبصره ۲- هیأت عالی موظف است ظرف مدت دو ماه از تاریخ ابلاغ این قانون، دستورالعمل تعیین میزان استفاده مؤسسات اعتباری از خط اعتباری بانک مرکزی را تصویب کند. دستورالعمل مزبور باید به گونه‌ای تدوین شود که سقف مجاز ماهانه هر یک از مؤسسات اعتباری برای استفاده از خط اعتباری بانک مرکزی به وضوح قابل محاسبه باشد.

تأمین کسری نقدینگی کوتاه‌مدت مؤسسات اعتباری

ماده ۳۰- چنانچه مؤسسه اعتباری، به دلیل مواجه شدن با مشکل جدی نقدینگی، متقاضی استفاده از منابع بانک مرکزی بیشتر از حد مجاز مذکور در تبصره (۱) ماده (۲۹) باشد، معاون نظارتی رئیس کل موظف است بلافاصله موضوع را به اطلاع رئیس کل رسانده و در اولین جلسه عادی یا فوق‌العاده هیأت عالی مطرح کند. هیأت عالی پس از استماع گزارش معاون نظارتی رئیس کل، می‌تواند با درخواست مؤسسه اعتباری متقاضی، مبنی بر استفاده از منابع بانک مرکزی در قالب اعطای تسهیلات

کوتاه مدت موافقت کند یا از معاون نظارتی رئیس کل بخواهد بازسازی یا گزیر مؤسسه اعتباری مورد نظر را در دستور کار خود قرار دهد.

تبصره ۱- تأمین کسری نقدینگی کوتاه مدت مؤسسات اعتباری، منوط به اخذ وثایق مذکور در ماده (۲۹) است. بانک مرکزی مجاز است با تأیید هیأت عالی، موارد زیر را نیز به عنوان وثیقه بپذیرد:

الف- ارزهای معتبر؛

ب- سکه و شمش طلا.

تبصره ۲- در شرایطی که بنا به تشخیص معاون نظارتی خطر سرایت بحران نقدینگی از مؤسسه اعتباری مورد نظر به کل نظام بانکی وجود داشته باشد، بانک مرکزی موظف است با پیشنهاد معاون نظارتی و تصویب حداقل دوسوم اعضای هیأت عالی، انواع دیگری از وثائق را که از قابلیت نقدشوندگی برخوردار بوده و از خطر نابودی و ضرر مصون باشد، بپذیرد.

تبصره ۳- سررسید تسهیلات موضوع این ماده نود روز است. معاون نظارتی رئیس کل موظف است پیش از انقضای مدت مزبور، گزارشی از وضعیت مؤسسه اعتباری مورد نظر برای تصمیم گیری به هیأت عالی ارائه کند. هیأت عالی می تواند تسهیلات موضوع این ماده را با رأی موافق دوسوم اعضاء، تمدید نماید.

تبصره ۴- در سه سال نخست اجرای این قانون، حداقل مانده بدهی قطعی مؤسسات اعتباری به بانک مرکزی طی سالهای ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، از شمول حکم این ماده در خصوص لزوم آغاز فرایند بازسازی یا گزیر خارج خواهد بود. معاون نظارتی موظف است حداکثر سه ماه پس از لازم الاجرا شدن این قانون، حداقل مانده بدهی قطعی مؤسسات اعتباری به بانک مرکزی طی سالهای ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ را تعیین و به تأیید هیأت عالی برساند. مؤسسات اعتباری موظفند در مهلت سه ساله مزبور، مطابق برنامه زمان بندی که به تصویب هیأت عالی می رسد، مانده بدهی خود به بانک مرکزی را به حدود مندرج در تبصره (۲) ماده (۲۹) کاهش دهند. پس از انقضای مدت یادشده، با مؤسسات اعتباری که متقاضی استفاده از منابع بانک مرکزی، بیش از حدود مجاز مندرج در تبصره (۲) ماده (۲۹) باشند، مطابق ماده (۳۰) رفتار خواهد شد.

فصل ششم: سیاست های رسانه ای و اطلاع رسانی بانک مرکزی

ماده ۳۱- بانک مرکزی موظف است از ابزارهای ارتباطی مناسب برای مدیریت انتظارات و اجرای سیاست‌های پولی استفاده کند. سیاست‌های رسانه‌ای و اطلاع‌رسانی بانک مرکزی به پیشنهاد رئیس کل به تصویب هیأت عالی می‌رسد.

ماده ۳۲- مصوبات هیأت عالی و سیاست‌های مورد نظر بانک مرکزی صرفاً توسط رئیس کل اعلام می‌شود.

ماده ۳۳- بانک مرکزی موظف است حداقل ماهی یک‌بار، گزیده آمارهای اقتصادی و اطلاعات نظام بانکی را در چارچوبی که هیأت عالی تعیین می‌کند، منتشر کند.

فصل هشتم: رابطه بانک مرکزی با نهادهای حاکمیتی

بانک مرکزی به‌عنوان بانکدار دولت

ماده ۳۴- کلیه حساب‌های بانکی اعم از ریالی و ارزی برای دولت، وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌ها و دانشگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح و نگهداری می‌شود. دستگاه‌های یادشده موظفند کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح‌شده نزد بانک مرکزی انجام دهند.

کارگزاری دولت در بازارهای بین‌المللی

ماده ۳۵- بانک مرکزی موظف است به‌عنوان کارگزار دولت در بازارهای بین‌المللی به درخواست وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت عالی امور زیر را انجام دهد:

۱- فراهم کردن زمینه انتشار و عرضه اوراق بهادار ارزی به نمایندگی دولت در بازارهای بین‌المللی؛

۲- نگهداری وجوه ریالی صندوق بین‌المللی پول، گروه بانک جهانی و مؤسسات بین‌المللی مشابه؛

۳- انعقاد موافقتنامه پرداخت در اجرای قراردادهای پولی، مالی، بازرگانی و حمل و نقل بین دولت و سایر کشورها؛

۴- سایر امور مشابه به درخواست وزیر امور اقتصادی و دارایی.

تبصره- اجرای این ماده نباید موجب ایجاد تعهدات مالی برای بانک مرکزی شود.

ماده ۳۶- بانک مرکزی موظف است بدهی های خارجی کشور را مدیریت کند. دولت، شرکت های دولتی و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی موظفند در صورت ایجاد تعهدات بین المللی، آخرین وضعیت ایجاد یا انجام تعهدات مزبور را بلافاصله به بانک مرکزی اطلاع دهند. بانک مرکزی موظف است در گزارش های ادواری خود، آخرین وضعیت تعهدات ارزی کشور را گزارش کند. ضوابط اجرای این ماده به تصویب هیأت عالی می رسد. هیأت عالی می تواند در موارد ضرورت ایجاد تعهد ارزی توسط دولت، شرکت های دولتی و سایر اشخاص حقوقی و حقیقی را محدود کند. مدیریت بدهی های خارجی کشور به هیچ وجه به معنی تضمین و یا بازپرداخت آن ها توسط بانک مرکزی نمی باشد.

ماده ۳۷- رئیس کل نماینده دولت در صندوق بین المللی پول است و ارتباط دولت با صندوق بین المللی پول از طریق بانک مرکزی می باشد و انجام کلیه وظایف و اعمال اختیاراتی که به موجب قانون اجازه مشارکت دولت ایران در مقررات کنفرانس منعقد در برتن وودز مربوط به تأسیس صندوق و بانک بین المللی مصوب ۱۳۲۴/۱۰/۶ به بانک ملی ایران واگذار شده است، با بانک مرکزی می باشد.

مشاوره و گزارش دهی به دولت و مجلس

ماده ۳۸-

الف- بانک مرکزی در موضوعات اقتصادی مشاور دولت است. دولت باید در تهیه پیش نویس قوانین، تصویب نامه ها و برنامه های اقتصادی و مالی از جمله عملیات ارزی، بودجه ریزی و تأمین مالی بخش عمومی از داخل و خارج و تضامین آن، از بانک مرکزی گزارش مشورتی بخواهد.

ب- بانک مرکزی و دولت موظفند یکدیگر را در خصوص موضوعات مربوط به سیاست های پولی و مالی آگاه کنند. رئیس کل می تواند بدون حق رأی در جلسات هیأت وزیران شرکت کند.

پ- بانک مرکزی موظف است در خصوص لوایح و طرح های مرتبط با اهداف و وظایف بانک مرکزی، نظرات خود را برای اطلاع نمایندگان، به رئیس مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

پرداخت تنخواه به دولت

ماده ۳۹-

الف- بانک مرکزی می‌تواند به دولت تنخواه با سررسید کمتر از یک سال اعطاء کند. کل تنخواه باید در همان سال بودجه‌ای تسویه شود.

ب- مانده تنخواه دریافت‌شده دولت در هر مقطع از سال نباید از هفت درصد (۷٪) کل درآمدهای مالیاتی تحقق‌یافته دولت در سال گذشته تجاوز کند. در شرایط ویژه، با پیشنهاد دولت و تأیید هیأت عالی، مبلغ تنخواه دریافتی دولت از بانک مرکزی می‌تواند تا سقف ده درصد (۱۰٪) افزایش یابد. پ- در صورت عدم تسویه تنخواه در ظرف زمانی مقرر، بانک مرکزی مکلف است تا زمان تسویه کامل، از اعطای هرگونه تنخواه جدید اجتناب کند.

عاملیت فروش ارزهای دولتی

ماده ۴۰-

الف- بانک مرکزی می‌تواند عاملیت خرید و فروش ارز برای دولت و دستگاه‌های اجرایی را بر عهده بگیرد.

ب- بانک مرکزی می‌تواند ارز عرضه‌شده توسط دولت و دستگاه‌های اجرایی را خریداری کند. پ- بانک مرکزی نباید پیش از انتقال ارز به خریدار و دریافت وجه آن یا انتقال مالکیت ارز به بانک مرکزی، معادل ریالی آن را به دولت پرداخت کند.

ت- بانک مرکزی می‌تواند با اختیار کامل برای مدیریت بازار ارز از طریق بانک‌ها و صرافی‌های مجاز و دیگر روش‌ها در بازار ارز مداخله کرده و از محل منابع ارزی در اختیار خود، اقدام به عرضه ارز نماید و نیز از هر شخص حقیقی و حقوقی ارز خریداری کند. هرگونه خرید و فروش ارز توسط بانک مرکزی باید به نرخ بازار و در محدوده‌ایی که هیأت عالی تعیین می‌کند، انجام شود. فروش ارز برای مصارف خاص با کمتر از نرخ مزبور، مستلزم اجازه مجلس شورای اسلامی است.

فصل هشتم: سیاست‌های ارزی و مدیریت ذخایر

ماده ۴۱- نظام ارزی کشور، «شناور مدیریت شده» است. سیاست‌های موردنیاز برای استقرار نظام ارزی یادشده، توسط هیأت عالی اتخاذ می‌شود.

تبصره- هیأت عالی می‌تواند در شرایط اضطراری، با پیشنهاد رئیس کل، تأیید هیأت عالی و تصویب هیات وزیران، نظام ارزی شناور مدیریت‌شده را حداکثر به مدت یک‌سال تعلیق کند.

ماده ۴۲- بانک مرکزی موظف است با استفاده از ابزارهای پیش‌بینی شده در این قانون، ذخایر بین‌المللی در اختیار خود، از جمله ذخائر دولت و صندوق توسعه ملی را با هدف اجرای سیاست‌های پولی، اطمینان از عملکرد مطلوب نظام پرداخت‌ها، پشتیبانی از نظام ارزی و ایفای تعهدات کوتاه‌مدت بین‌المللی کشور مدیریت کند. چارچوب حاکم بر میزان، ترکیب، کیفیت و مدیریت نگهداری ذخایر بین‌المللی به گونه‌ای که با اهداف بانک مرکزی متعارض نبوده و در عین حال، سبب ارزی در اختیار بانک مرکزی، بیشترین امنیت، نقدشوندگی و بازدهی و کمترین ریسک ممکن را داشته باشد، توسط هیأت عالی تعیین می‌شود.

ماده ۴۳- بانک مرکزی به منظور مدیریت نگهداری ذخایر بین‌المللی در اختیار خود و انجام عملیات ارزی می‌تواند با تأیید هیأت عالی به انجام عملیات زیر اقدام کند:

- ۱- خرید و فروش ارز و مشتقات ارزی؛
 - ۲- دریافت و یا اعطای تسهیلات ارزی در چارچوب این قانون؛
 - ۳- خرید و فروش و معامله شمش یا سکه‌های طلا یا سایر فلزات گران‌بها؛
 - ۴- خرید و فروش اوراق خزانه و سایر اوراق بهادار منتشره یا تضمین شده توسط دولت‌های خارجی یا نهادهای بین‌المللی؛
 - ۵- افتتاح و نگهداری حساب نزد نهادهای مالی بین‌المللی، بانک‌های مرکزی و مؤسسات اعتباری خارجی؛
 - ۶- افتتاح حساب برای نهادهای مالی بین‌المللی، بانک‌های مرکزی و مؤسسات اعتباری خارجی؛
 - ۷- سایر ابزارهای سیاست ارزی مورد تأیید هیأت عالی.
- ماده ۴۴- ضوابط مربوط به ورود و خروج ارز، فلزات گران‌بها و پول رایج کشور در چارچوب قانون، به پیشنهاد رئیس کل به تصویب هیأت عالی می‌رسد.
- ماده ۴۵- ضوابط مربوط به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات ارزی، انتشار و خرید و فروش اوراق مشارکت ارزی و هرگونه تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی توسط «اشخاص تحت نظارت» و اشخاص مرتبط با آنها، به تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.
- ماده ۴۶-

الف- تغییرات ارزش ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی اعم از طلا، حق برداشت مخصوص (SDR)، ارز یا سایر دارایی‌های خارجی بانک مرکزی برحسب ریال، در «حساب اندوخته ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی» ثبت می‌شود.

ب- چنانچه مانده حساب اندوخته ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی مثبت باشد، مانده مزبور قابل برداشت نمی‌باشد و هیچ‌گونه اعتبار یا بدهی نباید از آن محل ایجاد شود.

پ- در صورتی که مطابق صورت‌های مالی بانک مرکزی، بانک مزبور در نتیجه تغییرات ارزش ذخایر بین‌المللی خود برحسب ریال در دوره مورد گزارش با زیان مواجه شده باشد و مانده حساب اندوخته ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی برای پوشش زیان کافی نباشد، باقی‌مانده زیان از محل «حساب اندوخته عام» موضوع ماده (۵۰) این قانون برداشت می‌شود. چنانچه مانده حساب اندوخته عام هم برای پوشش زیان کافی نباشد، دولت باید ظرف مدت سی روز از زمان تأیید هیأت حسابرسی، اوراق بهادار دولتی به میزان باقیمانده زیان در اختیار بانک مرکزی قرار دهد. اوراق مزبور در صورت افزایش مانده حساب اندوخته ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی یا حساب اندوخته عام در سال‌های بعد، به دولت عودت داده می‌شود.

ت- سود و زیان خالص موضوع این ماده در درآمد سالانه بانک مرکزی وارد نشده و مشمول مالیات نمی‌باشد.

ث- بانک مرکزی طی یک ماه بعد از اتمام هر سال مالی، باید گزارش جزئیات واریز و برداشت از حساب اندوخته ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی، ارقام تغییر در تسعیر دارایی‌ها و مانده اوراق موضوع بند «پ» این ماده را برای رئیس جمهور و رئیس مجلس شورای اسلامی ارسال کند.

فصل نهم: صورت‌های مالی بانک مرکزی، حسابرسی و انتشار آن‌ها

ماده ۴۷- صورت‌های مالی بانک مرکزی باید بر اساس استانداردهای بین‌المللی حسابرسی حداقل یک‌بار در سال توسط هیأت حسابرسی بانک مرکزی مورد حسابرسی قرار گیرد. صورت‌های مالی مزبور و یادداشت‌های همراه آن باید به تصویب هیأت عالی برسد. صورت‌های مالی بانک مرکزی پس از تصویب هیأت عالی، در روزنامه رسمی منتشر می‌شود و به همراه گزارش هیأت حسابرسی،

توسط رئیس کل برای رئیس جمهور، رئیس مجلس شورای اسلامی، رئیس قوه قضائیه و وزیر امور اقتصادی و دارایی ارسال می گردد.

تبصره- بانک مرکزی موظف است امکان دسترسی به کلیه اسناد، مدارک، داده ها و اطلاعات را برای هیأت حسابرسی فراهم کند.

ماده ۴۸- تفریح بودجه بانک مرکزی توسط هیأت حسابرسی تهیه می شود و پس از تصویب هیأت عالی، در روزنامه رسمی کشور منتشر می شود.

ماده ۴۹- سرمایه بانک مرکزی متشکل از سرمایه پرداخت شده، اندوخته قانونی، اندوخته های احتیاطی و سایر اندوخته ها و سود (زیان) انباشته می باشد که متعلق به جمهوری اسلامی ایران است و در برابر تعهدات دولت، قابل واگذاری، انتقال، تهرین یا مصادره نمی باشد.

ماده ۵۰- بانک مرکزی موظف است سالانه سی درصد (۳۰٪) سود خالص خود را به «حساب اندوخته عام» منظور کند و باقیمانده را به نحوی که قانون معین می کند، به دولت پرداخت نماید. پس از آن که مانده حساب «اندوخته عام» به پنج برابر سرمایه پرداخت شده بانک مرکزی بالغ شود، مبالغ مزبور صرف افزایش سرمایه آن بانک خواهد شد.

ماده ۵۱- اگر بانک مرکزی در نتیجه عملیات خود در طول سال مالی متحمل زیان شود، زیان مزبور باید از محل حساب «اندوخته عام» تأمین شود. اگر میزان حساب «اندوخته عام» برای پوشش کل زیان کافی نباشد، دولت باید ظرف مدت سی روز از زمان تأیید هیأت حسابرسی، به میزان کسری، اوراق بهادار دولتی در اختیار بانک مرکزی قرار دهد. اوراق مزبور در صورت سودآوری بانک مرکزی در سالهای بعد، به تناسب به دولت عودت داده می شود. این اوراق از حدود و مقررات مربوط به انتشار اوراق بهادار دولتی در قوانین برنامه و بودجه های سنواتی مستثنی می باشد.

ماده ۵۲-

الف- رویه های صدور اسناد تعهدآور صادره از بانک مرکزی، بر اساس دستورالعملی است که به تصویب هیأت عالی می رسد.

ب- مدت و نحوه نگهداری اسناد، اوراق و دفاتر بانک مرکزی به صورت عین و همچنین نحوه تبدیل آنها به عکس یا فیلم یا نظایر آن به موجب دستورالعملی است که به تصویب هیأت عالی

می‌رسد. این قبیل عکس‌ها و فیلم‌ها و نظایر آن پس از گذشتن مدت‌های مقرر در این دستورالعمل، حکم اصل اسناد را دارند.

فصل دهم: سایر موضوعات مربوط به بانک مرکزی

ماده ۵۳-

الف- بانک مرکزی دارای شخصیت حقوقی مستقل است و منحصرأ به موجب این قانون و مقررات آن اداره می‌شود. شمول قوانین مربوط به وزارتخانه‌ها، شرکت‌های دولتی و مؤسسات دولتی و وابسته به آن‌ها که پس از ابلاغ این قانون تصویب می‌شود، بر بانک مرکزی، مستلزم ذکر نام بانک مرکزی به صورت خاص است.

ب- مرکز اصلی بانک مرکزی در تهران است و می‌تواند با موافقت هیأت عالی در داخل و یا خارج از کشور شعبه و دفتر نمایندگی دایر کند و یا به هر یک از بانک‌ها نمایندگی بدهد.

پ- سال مالی بانک مرکزی از ابتدای فروردین هر سال آغاز می‌شود و در پایان اسفند همان سال خاتمه می‌یابد.

ت- انحلال بانک مرکزی فقط به موجب قانون امکان‌پذیر است.

ماده ۵۴-

الف- بانک مرکزی در راستای اجرای وظایف قانونی خود و به کارگیری ابزارهای موردنیاز، در چارچوب قانون از اختیار کامل برخوردار است.

ب- تعقیب قضایی اعضای هیأت عالی، شوراهای تخصصی، هیأت‌های انتظامی و معاونان و مدیران بانک مرکزی در قبال تصمیماتی که در چارچوب وظایف قانونی خود اتخاذ می‌کنند، مجاز نیست.

هرگونه دعوی در خصوص تصمیمات یا اقدامات مزبور صرفاً می‌تواند علیه بانک مرکزی اقامه شود.

ماده ۵۵- اعضای شوراهای تخصصی هیأت عالی، کارشناسان عضو هیأت انتظامی بدوی و تجدید نظر، معاونان، مدیران و کارکنان مؤثر بانک مرکزی، به تشخیص رئیس کل، مشمول قواعد مدیریت تضاد منافع هستند و باید موارد زیر را رعایت کنند:

الف- در ابتدا و انتهای دوره مسؤولیت یا اشتغال در بانک مرکزی، «فرم تعارض منافع» موضوع جزء (۵) بند (ج) ماده (۷) این قانون را تکمیل و به دبیرخانه هیأت عالی تحویل نمایند.

ب- در صورتی که انجام امور محوله، یا شرکت در رأی گیری مرتبط با دستور جلسات شوراها یا هیأت های یادشده، هر نوع تعارض منافی برای ایشان ایجاد نماید، موضوع را کتباً به دبیرخانه هیأت عالی اعلام نمایند.

پ- تسهیلات و ضمانت نامه های دریافتی از مؤسسات اعتباری توسط خود یا افراد تحت تکفل خود را حداکثر ظرف یک هفته از زمان دریافت، به صورت مکتوب به دبیرخانه هیأت عالی اعلام نمایند. حکم این بند در مورد اعضای هیأت عالی نیز جاری است.

تبصره- اعطای هرگونه تسهیلات یا قبول تعهدات توسط مؤسسات اعتباری به نفع اعضای هیأت عالی، اعضای شوراها، تخصصی هیأت عالی، قضات و کارشناسان عضو هیأت انتظامی بدوی و تجدید نظر، معاونان، مدیران و کارکنان مؤثر بانک مرکزی و همسر و فرزندان آنها، و نیز اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل، مدیران و سهامداران مؤثر مؤسسات اعتباری و «اشخاص مرتبط» با آنها، باید توسط مؤسسه اعتباری تسهیلات دهنده یا متعهد، به بانک مرکزی گزارش شود. معاون نظارتی رئیس کل موظف است واحد ویژه ای در حوزه معاونت نظارتی بانک مرکزی برای مدیریت تعارض منافع در نظام بانکی ایجاد نماید. اسامی افراد یادشده و «اشخاص مرتبط» با آنها باید مستمراً توسط واحد مزبور به اطلاع مؤسسات اعتباری رسانده شود.

ت- هیچ شغل یا سمت موظف یا غیرموظف، اعم از سمت مدیریتی، کارشناسی، یا مشاوره ای در «اشخاص تحت نظارت» یا اشخاص وابسته آنها نداشته باشند. همچنین افراد یادشده نباید رابطه سهامداری با «اشخاص تحت نظارت» یا اشخاص وابسته آنها داشته باشند.

ث- انجام کار دائم یا موقت برای «اشخاص تحت نظارت» یا اشخاص حقوقی وابسته به آنها، پس از پایان دوره مسئولیت یا اشتغال در بانک مرکزی، به مدت دو سال ممنوع است.

ماده ۵۶- انجام اقدامات زیر توسط بانک مرکزی ممنوع است:

الف- تضمین بدهی های دولت یا نهادهای دولتی و یا هر شخص دیگر، یا اعطای تسهیلات به آنان جز در مواردی که در این قانون مجاز دانسته شده است؛

تبصره ۱- تضمین بدهی های خارجی دولت که با اجازه مجلس شورای اسلامی ایجاد شده پس از اخذ وثیقه بلامانع است.

تبصره ۲- ارائه تسهیلات یا ایجاد اعتبار برای انجام طرح‌های توسعه‌ای توسط دولت، صرفاً از طریق بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران مجاز است.

ب- هرگونه برداشت از منابع بانک مرکزی توسط مؤسسات اعتباری در قالب تسهیلات، خط اعتباری یا اضافه برداشت بدون سپردن وثیقه؛

پ- مشارکت در سرمایه شرکت‌هایی که فعالیت‌های بانک مرکزی را پشتیبانی می‌کنند، در صورتی که منجر به تعارض منافع شود؛

تبصره- تشخیص تعارض منافع با هیأت عالی است. این حکم شامل مشارکت‌هایی که قبل از تصویب این قانون صورت گرفته است نیز می‌شود.

ت- اقدام به انجام عملیات بانکی برای اشخاصی غیر از مؤسسات اعتباری، دولت، وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌ها، دانشگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی.

ث- انجام فعالیت اقتصادی و تجاری صرفاً به قصد کسب سود؛ یا انجام ندادن تکالیف قانونی صرفاً به دلیل ورود هزینه یا زیان مالی.

فصل یازدهم: پول و نظام پرداخت

ماده ۵۷-

الف- واحد پول جمهوری اسلامی ایران، ریال است.

ب- دارایی‌های بانک مرکزی، پشتوانه ریال منتشره می‌باشد.

پ- پول رایج کشور به صورت اسکناس و مسکوک و سایر ابزارهای پرداخت رسمی پس از تأیید بانک مرکزی قابل انتشار است.

ت- فقط پول رایج که در تاریخ تصویب این قانون در جریان بوده و یا طبق قانون انتشار می‌یابد، جریان قانونی داشته و به مبلغ اسمی، قوه ابراء دارد.

ث- تسویه هرگونه دین و یا بدهی فقط با پول رایج کشور امکان‌پذیر است، مگر آن که قانون، شیوه دیگری را تعیین کرده یا با رعایت مقررات، ترتیب دیگری بین بدهکار و بستانکار توافق شده باشد.

ج- مبلغ اسمی، شکل، جنس، رنگ، اندازه، نقشه و سایر مشخصات اسکناس‌ها و مسکوکات رایج کشور به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت عالی، تعیین می‌شود.

چ- اسکناس دارای امضای رئیس کل و وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌باشد.

ح- میزان اسکناس و مسکوکات فلزی در گردش به پیشنهاد رئیس کل توسط هیأت عالی تعیین می شود.

خ- امتیاز انتشار پول رایج کشور منحصراً در اختیار بانک مرکزی است.

د- شرایط و ترتیبات جایگزین نمودن اسکناس ها و مسکوکات جدید با اسکناس و مسکوکاتی که از جریان خارج می شوند به وسیله هیأت عالی تعیین می شود. معادل ارزش اسکناس ها و مسکوکاتی که صاحبان آنها در مهلت مقرر مراجعه نمی کنند به حساب درآمدهای بانک مرکزی منظور می شود. ذ- تعهد بانک مرکزی در مقابل اسکناس ها یا مسکوکات منتشر شده، منحصر به پرداخت پول رایج کشور است.

ر- اسکناس ها و مسکوکات مجعول یا تقلبی مکشوفه در سراسر کشور، برای امحاء باید در اختیار بانک مرکزی قرار گیرد.

ز- کلیه حقوق مادی و معنوی طرح اسکناس و مسکوک متعلق به بانک مرکزی است. انجام هرگونه تبلیغ بر روی اسکناس و مسکوک یا استفاده از طرح آنها ممنوع و در حکم جعل محسوب می شود. ژ- خلق پول بانکی (ایجاد اعتبار) خارج از ضوابط اعلامی بانک مرکزی، یا برای مصارفی غیر از موارد تجویز شده توسط بانک مرکزی، ممنوع و مشمول مجازات های مذکور در ماده (۶۱) این قانون است.

ماده ۵۸- جواهرات ملی موضوع قانون اجازه فروش قسمتی از جواهرات سلطنتی مصوب ۱۳۱۶/۸/۲۵، متعلق به جمهوری اسلامی ایران است. نگهداری و حفاظت از جواهرات ملی موضوع قانون مذکور بر عهده بانک مرکزی می باشد.

قسمت سوم: بانکداری

فصل دوازدهم: مقررات ناظر بر تأسیس مؤسسات اعتباری

ماده ۵۹- انجام هرگونه عملیات بانکی، ارائه انواع خدمات بانکی و نیز ایجاد و ثبت «اشخاص تحت نظارت»، ایجاد شعبه، باجه یا نمایندگی، یا انجام عملیات و ارائه خدمات بانکی از طریق پایگاه های اینترنتی، برنامه های کاربردی بر بستر تلفن همراه و مشابه آن، و هر نوع فعالیت در نظام پرداخت، صرفاً با مجوز بانک مرکزی و در چارچوب ضوابط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی امکان

پذیر است. بانک مرکزی موظف است اسامی کلیه مؤسسات اعتباری و سایر «اشخاص تحت نظارت» دارای مجوز و شعب مجاز آن‌ها را به صورت عمومی منتشر نموده و به اطلاع نیروی انتظامی و قوه قضائیه برساند.

ماده ۶۰- نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است اشخاص حقیقی یا حقوقی که بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی مبادرت به اقدامات موضوع ماده (۵۹) می‌نمایند را شناسایی نموده و با اطلاع قبلی بانک مرکزی، بدون نیاز به دستور مقام قضایی نسبت به تعطیل و متوقف نمودن فعالیت آنها اقدام نماید. اعمال مجازات برای متخلفین محدود به شکایت بانک مرکزی نبوده و سایر مراجع ذیصلاح نظیر دادستان محل می‌توانند اقامه دعوا نمایند.

ماده ۶۱- مجازات اشخاصی که بدون اخذ مجوز مبادرت به اقدامات موضوع ماده (۵۹) نمایند، به ترتیب ذیل اعمال می‌گردد:

الف- چنانچه مرتکب شخص حقیقی باشد، علاوه بر الزام به بازپرداخت وجوه دریافتی از مردم، به حبس درجه ۴ یا ۵ و جزای نقدی حداکثر معادل دوبرابر وجه تحصیل یا جمع‌آوری شده تحت هر عنوان محکوم می‌گردد.

ب- چنانچه مرتکب شخص حقوقی باشد علاوه بر انحلال و مصادره کل اموال آن به استثنای اموالی که متعلق به مردم است و باید عودت داده شود، مؤسسان، اعضای هیأت مدیره، مدیر عامل و سایر مدیران یا سهامداران مؤثر به تشخیص مرجع قضایی، به مجازات‌های مذکور در بند (الف) محکوم می‌شوند. این افراد در قبال خسارات وارده به اشخاص ثالث مسئولیت تضامنی خواهند داشت. جرائم موضوع این ماده، از جرائم اقتصادی محسوب می‌گردد.

ماده ۶۲- اعطای هرگونه پروانه فعالیت و ارایه هرگونه خدمت به اشخاصی که بدون مجوز بانک مرکزی اقدام به فعالیت‌های موضوع ماده (۵۹) می‌نمایند، ممنوع است. همچنین استفاده کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دستگاه‌های دولتی و عمومی غیردولتی از خدمات این اشخاص ممنوع می‌باشد. در صورت تخلف از این حکم، شخص حقیقی یا نماینده قانونی شخص حقوقی مرتکب، به حبس درجه شش و جزای نقدی درجه (۲) موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی محکوم خواهند شد.

ماده ۶۳- مقررات ویژه ناظر بر تأسیس و اداره انواع مؤسسات اعتباری از قبیل جامع، تجاری، منطقه‌ای، توسعه‌ای، مشارکتی، تخصصی، قرض‌الحسنه و نظایر آن در چارچوب این قانون به تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

ماده ۶۴- تشکیل مؤسسه اعتباری صرفاً در قالب شرکت سهامی عام یا تعاونی سهامی عام امکان‌پذیر می‌باشد. حدود و ضوابط سهامداری مؤسسات اعتباری، مشمول احکام قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی است.

ماده ۶۵- صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار حداکثر شش ماه پس از ابلاغ این قانون موظف به ثبت کلیه عملیات و تراکنش‌های خود، اعم از سپرده‌گیری و سپرده‌گذاری، اخذ و اعطای تسهیلات، کارمزدهای دریافتی از مشتریان، پرداخت حقوق و هزینه‌های جاری و مانند آن، در سامانه یک‌پارچه‌ای که به همین منظور توسط بانک مرکزی ایجاد و مدیریت می‌شود، خواهند بود. بانک مرکزی موظف است ضمن راه‌اندازی سامانه یادشده در مهلت مقرر، امکان دسترسی کلیه صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار را به سامانه مذکور فراهم نماید. پس از راه‌اندازی سامانه موضوع این ماده، فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار که از ثبت تمام یا بخشی از تراکنش‌های خود در سامانه مزبور استنکاف کنند، غیرقانونی تلقی شده و از ادامه فعالیت آن‌ها جلوگیری خواهد شد. اجرای حکم تبصره (۲) بند (ب) ماده (۱۴) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵، منوط به راه‌اندازی سامانه موضوع این ماده توسط بانک مرکزی است.

تبصره- پس از راه‌اندازی سامانه موضوع این ماده، انجام عملیات نقدی توسط صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار ممنوع بوده و صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار موظفند کلیه عملیات خود را پس از ثبت در سامانه مزبور، از طریق انتقال اینترنتی وجه، صدور چک، استفاده از دستگاه پایانه فروش (POS) و مانند آن انجام دهند.

ماده ۶۶- انتشار هر نوع آگهی یا اطلاعیه یا اقدام تبلیغی از طریق هر نوع رسانه (ملی، خصوصی، داخلی یا خارجی) اعم از نشریات و مطبوعات الکترونیکی و غیرالکترونیکی، دیداری یا شنیداری به نفع اشخاصی که به فعالیت‌های پولی و بانکی بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی اشتغال دارند، ممنوع است. تخلف رسانه‌ها از این حکم مستوجب جریمه نقدی تا میزان ده (۱۰) برابر هزینه تبلیغ

صورت گرفته یا سقف جزای نقدی درجه سه موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی، هر کدام که بیشتر باشد خواهد بود که به حساب صندوق ضمانت سپرده‌ها و اریز می‌شود. در خصوص تخلف رسانه‌های دولتی یا وابسته به دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه، بالاترین مقام مسئول (به تشخیص دادگاه) به انفصال از خدمات دولتی از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۷- هر گونه انتشار خبر غیرمستند درخصوص مؤسسات اعتباری و سایر «اشخاص تحت نظارت» توسط هر شخص از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی، جرم تشویش اذهان عمومی محسوب و مشمول مجازاتهای موضوع ماده (۶۹۸) قانون مجازات اسلامی می‌شود. همچنین مرتکب با شکایت شخص تحت نظارت ذینفع، به جبران خسارت مادی و معنوی وارده به وی محکوم می‌شود.

ماده ۶۸- شرایط و نحوه صدور مجوز تأسیس، فعالیت، ادغام و انحلال تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه و سایر «اشخاص تحت نظارت» در مواردی که این قانون ساکت است، به موجب دستورالعملی خواهد بود که به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

ماده ۶۹- اساسنامه مؤسسه اعتباری، سند تأسیس، اداره و فعالیت آن محسوب می‌شود و مندرجات آن برای مؤسسين، سهامداران و ارکان مدیریتی مؤسسه اعتباری لازم الاجراست. کلیه مؤسسات اعتباری، اعم از دولتی و غیردولتی مکلفند اساسنامه خود را حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، برای تأیید در شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی به بانک مرکزی تسلیم کنند. اساسنامه نمونه مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی با همکاری سازمان بورس و اوراق بهادار تهیه و به تأیید هیأت عالی می‌رسد. در مواردی که اساسنامه بانک دولتی قبلاً توسط مجلس شورای اسلامی یا مرجع ذیصلاح دیگر، تصویب شده باشد، قانون یا مصوبه مربوط، پس از تأیید اساسنامه جدید توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی، نسخ می‌گردد. در مورد بانک‌های تخصصی، مطابق ماده (۱۸۶) این قانون عمل خواهد شد.

ماده ۷۰- مراجع ثبت شرکت‌ها نمی‌توانند تقاضای تأسیس یا تغییرات در اساسنامه «اشخاص تحت نظارت»، اعم از بانک، مؤسسه اعتباری غیربانکی، تعاونی اعتبار، صندوق قرض‌الحسنه و مانند آن را بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی به ثبت برسانند. شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌تواند

برای هر یک از «اشخاص تحت نظارت» اساسنامه نمونه تهیه نموده و یا «اشخاص تحت نظارت» را به درج برخی نکات لازم‌الرعايه در اساسنامه خود یا تغییر در مفاد آن مکلف نماید. ماده ۷۱- هرگونه تغییر در اساسنامه مؤسسه اعتباری نیازمند اخذ موافقت از شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی است. بانک مرکزی موظف است حداکثر ظرف مدت ۳۰ روز کاری به درخواست تغییر در اساسنامه مؤسسه اعتباری متقاضی پاسخ دهد. مؤسسات اعتباری باید آخرین نسخه اساسنامه خود را بر روی پایگاه اطلاع رسانی خود قرار دهند.

ماده ۷۲- انحلال اختیاری مؤسسه اعتباری پس از تصویب مجمع عمومی آن و در چارچوب ضوابط قانونی مربوط و صرفاً پس از تأیید هیأت عالی امکان پذیر است. در صورت انحلال اختیاری، مدیر تصفیه مؤسسه اعتباری توسط مجمع عمومی فوق العاده آن تعیین و پس از تأیید معاون نظارتی رئیس کل بانک مرکزی منصوب خواهد شد. از تاریخ انتصاب مدیر تصفیه، اداره کلیه امور و دارایی های مؤسسه اعتباری بر عهده وی می باشد. کلیه مدیران و کارکنان مؤسسه اعتباری مکلفند در محدوده وظایف و اختیارات خود با مدیر تصفیه همکاری نموده، اسناد، مدارک، اطلاعات و دارایی های مؤسسه اعتباری را در اختیار وی قرار دهند. انحلال غیراختیاری مؤسسات اعتباری، مشمول احکام فصل هفدهم این قانون خواهد بود.

ماده ۷۳- دو یا چند مؤسسه اعتباری می توانند اختیاراً با موافقت بانک مرکزی بایکدیگر ادغام شوند. ادغام می تواند به صورت یک جانبه یا چند جانبه باشد. ادغام یک جانبه عبارت است از تجمیع حقوق، تعهدات، دارایی ها و امکانات دو یا چند مؤسسه اعتباری به نحوی که صرفاً شخصیت حقوقی یکی از آنها باقی بماند و شخصیت حقوقی سایر مؤسسات اعتباری ادغام شده محو گردد. ادغام چند جانبه عبارت است از تجمیع حقوق، تعهدات و دارایی ها و امکانات دو یا چند مؤسسه اعتباری به نحوی که یک شخصیت حقوقی جدید از آن حاصل شود. همچنین، یک مؤسسه اعتباری می تواند با تصویب مجمع عمومی فوق العاده آن مؤسسه و تأیید هیأت عالی، به دو یا چند مؤسسه اعتباری تجزیه شود. چگونگی ادغام یا تجزیه مؤسسات اعتباری، مطابق دستورالعملی است که به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی خواهد رسید. ادغام غیراختیاری مؤسسات اعتباری، مشمول احکام فصل هفدهم این قانون است.

فصل سیزدهم: مقررات ناظر بر مدیریت مؤسسات اعتباری

ماده ۷۴- مؤسسه اعتباری دارای ارکان زیر می‌باشد:

۱- مجمع عمومی صاحبان سهام؛

۲- هیأت مدیره؛

۳- مدیر عامل؛

۴- حسابرس و بازرس قانونی.

ماده ۷۵- مسئولیت سیاست‌گذاری، تصویب مقررات داخلی، نظارت بر اقدامات مدیرعامل و سایر اعضای هیأت عامل، و مدیریت ریسک مؤسسه اعتباری بر عهده هیأت مدیره‌ای است که از میان اشخاص حقیقی توسط مجمع عمومی انتخاب و به تأیید بانک مرکزی می‌رسد. هیأت مدیره مؤسسه اعتباری از کلیه اختیارات لازم برای تصمیم‌گیری در مورد اداره مؤسسه اعتباری، غیر از مواردی که طبق اساسنامه، اخذ تصمیم درباره آن‌ها در صلاحیت مجمع عمومی است، برخوردار می‌باشد.

ماده ۷۶- امور زیر باید به‌عنوان وظائف اصلی هیأت مدیره در اساسنامه مؤسسه اعتباری درج گردد:

۱- تعیین راهبردهای کسب و کار مؤسسه اعتباری در راستای تحقق اهداف و سیاست‌های نظام بانکی کشور که توسط بانک مرکزی اعلام می‌شود؛

۲- تصویب مقررات داخلی موردنیاز، برای اجرای مصوبات هیأت عالی، شورای مقررات-گذاری و نظارت بانکی، شورای فقهی و دستورات بانک مرکزی؛

۳- ایجاد ساختار سازمانی مناسب به گونه‌ای که مسئولیت‌ها و اختیارات هیأت مدیره، مدیرعامل و سایر اعضای هیأت عامل در انطباق با اصول حاکمیت شرکتی کاملاً مشخص باشد؛

۴- ایجاد نظام جامع مدیریت ریسک، کنترل داخلی و حسابرسی داخلی مؤسسه اعتباری؛

۵- تصویب ساختار گروهی مؤسسه اعتباری شامل شرکت مادر یا مؤسسات تابعه و وابسته و کنترل ریسک‌ها و تضاد منافع مربوط.

تبصره ۱- سایر وظائف و اختیارات هیأت مدیره در اساسنامه مؤسسه اعتباری مشخص می‌شود.

تبصره ۲- مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره نسبت به تخلفات مؤسسه اعتباری در مقابل مجمع عمومی، بانک مرکزی و سایر مراجع ذیصلاح مشترکاً مسئول هستند.

ماده ۷۷- بانک مرکزی موظف است ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون، دستورالعمل‌های لازم برای استقرار حاکمیت شرکتی در مؤسسات اعتباری را تهیه و به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی برساند. دستورالعمل‌های یادشده باید متناسب با تحولات و نوآوری‌های صنعت بانکداری در حوزه حاکمیت شرکتی، به‌روزرسانی شود.

تبصره- حاکمیت شرکتی مجموعه‌ای از ساختارها و فرآیندهای ناظر بر روابط هیأت مدیره، هیأت عامل، سهامداران و سایر ذینفعان است که برای تحقق اهداف مؤسسه اعتباری، تأمین حقوق ذینفعان، حفظ ثبات و سلامت شبکه بانکی، کنترل تعارض منافع و ایجاد شفافیت حداکثری، در چارچوب مقررات بانک مرکزی به تصویب هیأت مدیره می‌رسد. نحوه توزیع اختیارات و مسئولیت‌های هر یک از بخش‌های مؤسسه اعتباری، در چارچوب حاکمیت شرکتی تعیین خواهد شد.

ماده ۷۸- هیأت مدیره مؤسسه اعتباری موظف است:

الف- کمیته‌های مربوط به حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی از جمله کمیته حسابرسی، کمیته مدیریت ریسک، کمیته جبران خدمات، شورای انتصابات، شورای تطبیق قوانین و مقررات و کمیته‌های ضروری دیگر را متناسب با اندازه، پیچیدگی فعالیت‌ها و ساختار گروهی مؤسسه اعتباری حسب اعلام بانک مرکزی تشکیل داده و ضوابط مربوط به فعالیت آن‌ها را در چارچوب مقررات این قانون و دستورالعمل‌های بانک مرکزی به مورد اجراء گذارد. ترکیب هر یک از کمیته‌ها، شرایط و مدت عضویت اعضا، اختیارات، وظایف، نحوه برگزاری جلسات و حق الزحمه اعضا و سایر ضوابط مربوط در چارچوب دستورالعملی خواهد بود که بنا به پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

ب- رعایت الزامات مربوط به حاکمیت شرکتی توسط مدیرعامل و سایر اعضای هیأت عامل را از طریق کمیته‌های وابسته به هیأت مدیره و واحدهای مرتبط با آن‌ها، مورد پایش دائمی قرار داده و در صورت احراز تخلف، تصمیم مقتضی اتخاذ نماید.

ماده ۷۹- اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل و سایر مدیران مؤسسه اعتباری موظفند در ابتدا و انتهای دوره مسئولیت، «فرم تعارض منافع» موضوع جزء (۵) بند (ج) ماده (۷) این قانون را تکمیل و به بانک مرکزی ارسال کنند.

ماده ۸۰- اعطای هرگونه تسهیلات یا قبول تعهدات توسط مؤسسات اعتباری به نفع اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل، مدیران و سهامداران مؤثر مؤسسات اعتباری و «اشخاص مرتبط» با آنها، باید توسط ذی‌نفع و مؤسسه متعهد یا ارائه‌دهنده تسهیلات، به بانک مرکزی گزارش شود. معاون نظارتی رئیس کل موظف است واحد ویژه‌ای در حوزه معاونت نظارتی بانک مرکزی برای مدیریت تعارض منافع در نظام بانکی ایجاد نماید. اسامی افراد یادشده و «اشخاص مرتبط» با آنها باید مستمراً توسط واحد مزبور به اطلاع مؤسسات اعتباری رسانده شود.

ماده ۸۱- کلیه مؤسسات اعتباری موظفند، سامانه‌های مربوط به عملیات و خدمات بانکی خود را مطابق الگوی ابلاغی بانک مرکزی به گونه‌ای تنظیم کنند که هرگونه تغییر در هریک از متغیرهای زیر به صورت برخط یا با کمترین زمان ممکن، برای اعضای هیأت مدیره، اعضای هیأت عامل و بانک مرکزی قابل مشاهده باشد:

- ۱- نسبت کفایت سرمایه مؤسسه اعتباری؛
- ۲- نسبت‌های نقدینگی مؤسسه اعتباری به تفکیک انواع؛
- ۳- مانده سپرده‌ها، به تفکیک انواع سپرده؛
- ۴- مانده تسهیلات اعطایی، به تفکیک انواع تسهیلات؛
- ۵- مانده کل تعهدات پذیرفته شده به نفع اشخاص؛
- ۶- مانده «تسهیلات و تعهدات کلان»، به تفکیک جاری، سررسید گذشته، معوق، مشکوک الوصول؛
- ۷- مانده تسهیلات اعطایی و تعهدات پذیرفته شده به نفع «اشخاص مرتبط» به تفکیک جاری، سررسید گذشته، معوق، مشکوک الوصول؛
- ۸- مانده تسهیلات اعطائی به دولت و دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون خدمات کشوری، به تفکیک جاری، سررسید گذشته، معوق، مشکوک الوصول؛
- ۹- صورت تفصیلی مانده تسهیلات اعطائی به مصادیق اشخاص مذکور در سه ردیف فوق به تفکیک جاری، سررسید گذشته، معوق، مشکوک الوصول؛

- ۱۰- جمع مطالبات غیر جاری به تفکیک سررسید گذشته، معوق، مشکوک الوصول و نسبت مطالبات غیر جاری به کل مطالبات مؤسسه اعتباری؛
 - ۱۱- میزان تسهیلات امهال شده به تفکیک «اشخاص مرتبط» و گیرندگان «تسهیلات کلان»؛
 - ۱۲- مانده بدهی به بانک مرکزی به تفکیک سرفصل های مربوط؛
 - ۱۳- مانده مطالبات از بانک مرکزی؛
 - ۱۴- مانده بدهی به سایر مؤسسات اعتباری، به صورت سرجمع و تفکیک شده؛
 - ۱۵- مانده مطالبات از سایر مؤسسات اعتباری، به صورت سرجمع و تفکیک شده؛
 - ۱۶- ارزش دارایی های ثابت به قیمت دفتری و برآورد قیمت روز؛
 - ۱۷- حقوق صاحبان سهام به تفکیک سرفصل؛
 - ۱۸- فهرست سهامداران موثر مؤسسه اعتباری؛
 - ۱۹- میزان سهام مؤسسه اعتباری در سایر بنگاه های اقتصادی به تفکیک؛
 - ۲۰- میانگین و بالاترین نرخ سود پرداخت شده به سپرده گذاران در یک سال گذشته؛
 - ۲۱- میانگین و بالاترین نرخ سود تسهیلات اعطا شده در یک سال گذشته؛
 - ۲۲- فهرست قراردادهای سپرده گیری یا اعطای تسهیلات با نرخ سود بیشتر از نرخ اعلام شده توسط بانک مرکزی؛
 - ۲۳- سایر شاخص های عملکردی یا مدیریتی به تشخیص بانک مرکزی.
- تبصره ۱- تعاریف و نحوه محاسبه موارد فوق توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تعیین می شود.
- تبصره ۲- هیأت مدیره و مدیرعامل موظفند فعالیت های مؤسسه اعتباری را به گونه ای تنظیم کنند که متغیرهای مزبور از حدود تعیین شده توسط قانون یا دستورالعمل های صادره توسط بانک مرکزی، تجاوز نکند. اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل و معاونان یا مدیران ذی ربط، در این خصوص مشترکاً مسئول هستند و ادعای جهل نسبت به وضعیت و عملکرد مؤسسه اعتباری از آنان مسموع نیست.
- ماده ۸۲- اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل مؤسسات اعتباری باید دارای شرایط زیر باشند:
- ۱- دارا بودن تخصص و مهارت کافی در زمینه امور مالی و بانکی؛
 - ۲- دارا بودن حداقل ده سال تجربه علمی، اجرایی یا مدیریتی در حوزه های اقتصادی و بانکی؛

- ۳- آشنایی کافی با بانکداری اسلامی و احکام و ابزارهای آن؛
 - ۴- دارا بودن مدرک دانشگاهی مرتبط؛
 - ۵- دارا بودن حسن شهرت و امانتداری؛
 - ۶- نداشتن هیچ گونه سمت مدیریتی، اجرایی، کارشناسی یا مشاوره‌ای همزمان در شرکت‌های وابسته به مؤسسه اعتباری، و نیز در مؤسسات اعتباری دیگر و شرکت‌های وابسته به آنها؛
 - ۷- ذی نفع واحد نبودن با دریافت کنندگان تسهیلات کلان از همان مؤسسه اعتباری و سایر مؤسسات اعتباری؛
 - ۸- نداشتن مسئولیت همزمان در دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون خدمات کشوری؛
 - ۹- نداشتن بدهی غیرجاری به مؤسسات اعتباری؛
 - ۱۰- نداشتن سوء پیشینه کیفری.
- تبصره ۱- در صورت داشتن دانشنامه کارشناسی ارشد یا دکتری مرتبط، به تشخیص بانک مرکزی، حداقل سابقه کار مذکور در بند (۲) به ترتیب، شش و چهار سال خواهد بود.
- تبصره ۲- عضویت اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل و معاونان وی در مؤسسات اعتباری شغل تمام وقت محسوب می‌شود.
- تبصره ۳- مرجع تشخیص در مورد بندهای (۱) تا (۱۰)، شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی است. شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌تواند کارگروه ویژه‌ای متشکل از افراد خبره و مطلع را برای این منظور انتخاب و تشخیص بندهای (۱) تا (۱۰) را به آن کارگروه واگذار کند. مرجع صالح برای تشخیص و تطبیق احکام صادره از دادگاه‌های خارجی در مورد بند (۱۱)، دادرسی عمومی و انقلاب تهران است.
- ماده ۸۳- به کارگیری اشخاص در مسئولیت‌های زیر در مؤسسات اعتباری و تمدید دوره مسئولیت آنها، مستلزم تأیید صلاحیت آنان توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی است:
- ۱- اعضای هیأت مدیره؛
 - ۲- مدیرعامل؛
 - ۳- حسابرس و بازرس قانونی؛

۴- روسای ادارات و واحدهای حاکمیت شرکتی مشتمل بر مدیریت ریسک، حسابرسی داخلی و تطبیق.

تبصره ۱- دستورالعمل اجرائی تأیید و سلب صلاحیت اشخاص مذکور در این ماده به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

تبصره ۲- عدم پاسخگویی بانک مرکزی ظرف مدت سی روز کاری به منزله تأیید است.

تبصره ۳- فعالیت اشخاص در سمت های مذکور در بندهای (۲) و (۴) به عنوان «سرپرست» تنها پس از معرفی آنها به بانک مرکزی برای بررسی صلاحیت و در چارچوب مقررات بانک مرکزی مجاز است. مسئولیت عملکرد اشخاص فوق الذکر در مدت سرپرستی بر عهده هیأت مدیره است. در صورت عدم تأیید صلاحیت شخص معرفی شده توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی ادامه فعالیت وی مشمول حکم ماده (۱۳۵) خواهد بود.

تبصره ۴- مرجع رسیدگی به اعتراض اشخاصی که صلاحیت آنها توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی رد می‌شود، هیأت عالی است. هیأت عالی موظف است ظرف حداکثر یک ماه نسبت به شکایت شخص معترض اظهار نظر نماید. رأی هیأت عالی قطعی است و قابل اعتراض در مراجع قضایی نمی‌باشد.

تبصره ۵- در صورتی که بانک مرکزی برای تأیید صلاحیت اشخاص نیاز به استعلام از دستگاه‌های نظارتی داشته باشد، دستگاه‌های مزبور موظفند حداکثر ظرف پانزده روز کاری از تاریخ وصول استعلام پاسخ دهند. عدم پاسخگویی در مهلت مقرر به منزله پاسخ مثبت دستگاه نظارتی استعلام‌شونده است.

تبصره ۶- بانک مرکزی می‌تواند به افرادی که صلاحیت حرفه‌ای و وثاقت آنان برای تصدی سمت‌های مدیریتی در مؤسسات اعتباری به تأیید شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی رسیده است، «گواهینامه صلاحیت حرفه‌ای» اعطا کند. مدت اعتبار گواهینامه صلاحیت حرفه‌ای و حدود صلاحیت دارنده آن، توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تعیین می‌شود. در صورتی که مؤسسات اعتباری برای تصدی مناصب مدیریتی موضوع این ماده، از افراد دارای گواهینامه صلاحیت حرفه‌ای معتبر استفاده کنند، صرف اطلاع رسانی به بانک مرکزی کافی خواهد بود.

بانک مرکزی موظف است اسامی افراد دارای گواهینامه صلاحیت حرفه‌ای را به همراه محدوده صلاحیت آنان و مدت اعتبار گواهینامه، بر روی پایگاه اینترنتی خود قرار دهد.

ماده ۸۴- بالاترین مقام اجرائی مؤسسه اعتباری، مدیرعامل است که از میان اشخاص حقیقی توسط هیأت مدیره انتخاب می‌شود و در حدود اختیاراتی که از طرف هیأت مدیره به وی تفویض شده، نماینده بانک محسوب می‌شود. مدیرعامل، قائم مقام و معاونان خود را منصوب می‌کند. مدیرعامل، قائم مقام و معاونان وی، اعضای هیأت عامل مؤسسه اعتباری را تشکیل می‌دهند که مسئولیت اداره مؤسسه اعتباری و اجرای راهبردها و سیاست‌های مصوب هیأت مدیره را بر عهده دارند. اعضای هیأت عامل در برابر تصمیماتی که بر خلاف قوانین و مقررات، مفاد اساسنامه، مصوبات مجمع عمومی و یا هیأت مدیره اتخاذ می‌کنند، مسئولیت دارند و باید به هیأت مدیره پاسخگو باشند. انتصاب قائم مقام و معاونان مدیرعامل باید به تأیید هیأت مدیره برسد. حدود وظایف و اختیارات و مدت تصدی و حقوق و مزایای اعضای هیأت عامل در چارچوب قوانین، مقررات و اساسنامه مؤسسه اعتباری، توسط هیأت مدیره تعیین می‌شود.

ماده ۸۵- برکناری اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل و روسای ادارات یا واحدهای مدیریت ریسک، حسابرسی داخلی و تطبیق پیش از اتمام مدت تصدی، منوط به اخذ موافقت بانک مرکزی است. حکم این ماده، نافذ حکم مذکور در ماده (۱۳) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید مصوب (۱۳۸۸) نمی‌باشد.

ماده ۸۶- رئیس هیأت مدیره مؤسسه اعتباری موظف است نسخه‌ای از قراردادهای استخدامی منعقد شده با اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل، قائم مقام مدیرعامل، معاونین مدیرعامل و سایر مدیران ارشد مؤسسه اعتباری را در اختیار بانک مرکزی قرار دهد.

تبصره- رئیس هیأت مدیره موظف است حقوق، مزایا، پاداش و هرگونه پرداختی مربوط به اشخاص موضوع این ماده را در صورت‌های مالی و پایگاه اطلاع رسانی مؤسسه اعتباری افشاء و منتشر نماید. ماده ۸۷- عضویت همزمان در هیأت مدیره و هیأت عامل در کلیه مؤسسات اعتباری ممنوع است.

ماده ۸۸- احکام مقرر در این فصل شامل مؤسسات اعتباری دولتی نیز می‌شود.

ماده ۸۹- مدیرعامل و اکثریت اعضای هیأت مدیره مؤسسه اعتباری ایرانی باید از اتباع ایران باشند. تبصره- مؤسسه اعتباری ایرانی، مؤسسه اعتباری است که اکثریت سهام آن متعلق به اتباع ایران باشد.

ماده ۹۰- موارد زیر مستلزم کسب اجازه از مجلس شوری اسلامی است:

الف- تملک سهام مؤسسات اعتباری ایرانی موجود یا مشارکت در تأسیس مؤسسات اعتباری ایرانی جدید توسط دولت‌های خارجی به هر میزان؛

ب- تملک مجموعاً بیش از چهل درصد (۴۰٪) سهام مؤسسات اعتباری ایرانی موجود یا مشارکت بیش از چهل درصد (۴۰٪) در تأسیس مؤسسات اعتباری ایرانی جدید توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی خارجی (به تشخیص بانک مرکزی).

تبصره ۱- در کلیه این موارد، رعایت مفاد ماده (۵) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و اصلاحات بعدی آن ضروری است.

تبصره ۲- ضوابط ناظر بر تأسیس و فعالیت بانک‌های خارجی و مشترک بر اساس دستورالعملی خواهد بود که با پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب هیأت عالی می‌رسد.

ماده ۹۱- میزان و نحوه ایجاد اندوخته قانونی مؤسسات اعتباری طبق دستورالعملی که با پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب کمیته مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد، تعیین خواهد شد. اندوخته قانونی از بیست درصد (۲۰٪) سود ویژه سالانه کمتر نخواهد بود. وضع اندوخته قانونی تا میزان سرمایه ثبت شده در مرجع ثبت شرکت‌ها الزامی است.

ماده ۹۲- بازرس یا بازرسان اصلی و علی البدل و حسابرس مؤسسات اعتباری از میان فهرست مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران که مورد تأیید بانک مرکزی و سازمان بورس و اوراق بهادار باشند، انتخاب می‌گردند. سازمان حسابرسی به‌عنوان بازررس قانونی و حسابرس مؤسسات اعتباری دولتی تعیین می‌شود.

فصل چهاردهم: عملیات بانکی بدون ربا

ماده ۹۳- مؤسسات اعتباری مجازند در چارچوب قوانین مربوط و ضوابط اعلامی بانک مرکزی که به تأیید شورای فقهی رسیده‌است، فعالیت‌های زیر را انجام دهند:

۱- پذیرش سپرده و اعطای تسهیلات؛

۲- خرید و نگهداری انواع دارائی مالی؛

۳- انتشار اوراق مالی اسلامی مبتنی بر دارایی‌هایی مؤسسه اعتباری و فروش آنها؛

- ۴- خرید و فروش ارز و فلزات گرانبها به حساب خود یا در مقام کارگزاری مشتریان؛
- ۵- پرداخت، تسویه و انتقال پول؛
- ۶- سرمایه‌گذاری در بنگاه‌ها یا دارایی‌هایی که حق تصرف بر آن‌ها به موجب قانون یا در چارچوب ضوابط اعلامی بانک مرکزی به مؤسسه اعتباری منتقل شده است؛
- ۷- صدور انواع ضمانت‌نامه و گشایش اعتبار اسنادی؛
- ۸- سایر فعالیت‌های مرتبط با حوزه بانکداری، با تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی.

تبصره- مؤسسات اعتباری می‌توانند با مجوز بانک مرکزی و سازمان بورس و اوراق بهادار اقدام به تاسیس نهادهای مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴ نمایند.
ماده ۹۴- سپرده‌گیری توسط مؤسسات اعتباری در اشکال زیر مجاز است:

- ۱- سپرده جاری؛
 - ۲- سپرده قرض الحسنه؛
 - ۳- سپرده سرمایه‌گذاری عام؛
 - ۴- سپرده سرمایه‌گذاری خاص.
- ماده ۹۵- مؤسسات اعتباری می‌توانند به صورت‌های زیر و در قالب عقود مورد تأیید شورای فقهی به متقاضیان تسهیلات اعطا کنند:
- ۱- تسهیلات قرض الحسنه؛
 - ۲- تسهیلات با نرخ سود معین؛
 - ۳- تسهیلات با نرخ سود نامعین.

سپرده جاری

ماده ۹۶- رابطه مؤسسه اعتباری با سپرده‌گذار در سپرده جاری، «قرض بدون بهره» است. مؤسسه اعتباری متعهد است معادل اصل سپرده سپرده‌گذاران را عندالمطالبه، فوراً پرداخت کند. مؤسسه اعتباری می‌تواند با رعایت قوانین مربوط، به صاحبان سپرده‌های جاری دسته چک اعطا کند. برداشت از سپرده جاری به وسیله کارت بانکی و سایر طرق و ابزارهای مورد تأیید بانک مرکزی مجاز است.

ماده ۹۷- بانک مرکزی می تواند مؤسسات اعتباری را موظف کند بخشی از مانده سپرده های جاری را برای اعطای تسهیلات قرض الحسنه به اشخاص و موارد مذکور در ماده (۹۹) این قانون به مصرف برسانند.

سپرده و تسهیلات قرض الحسنه

ماده ۹۸- رابطه حقوقی سپرده گذار با مؤسسه اعتباری در سپرده قرض الحسنه، «وکالت برای اعطای قرض الحسنه» است. مؤسسه اعتباری متعهد است معادل اصل سپرده سپرده گذاران را عندالمطالبه، فوراً پرداخت کند. منابع ناشی از سپرده های قرض الحسنه، جزء منابع مؤسسه اعتباری محسوب نمی شود. مؤسسه اعتباری موظف است کل منابع مزبور را پس از کسر ذخایر قانونی برای پرداخت تسهیلات قرض الحسنه به ترتیب مقرر در ماده (۹۹) به مصرف برساند. برداشت از سپرده قرض الحسنه به وسیله کارت بانکی و سایر طرق و ابزارهای مورد تأیید بانک مرکزی مجاز است.

ماده ۹۹- پرداخت تسهیلات قرض الحسنه توسط مؤسسات اعتباری صرفاً برای ازدواج، تولد فرزند، فوت، هزینه های بستری شدن در بیمارستان، آزادی زندانیان جرائم غیر عمد نیازمند و تأمین معیشت خانواده های آنها، و تأمین مسکن و اشتغال مددجویان تحت پوشش نهادهای حمایتی و زنان سرپرست خانوار مجاز است. بانک مرکزی می تواند با تصویب هیأت عالی مصارف دیگری را به موارد فوق بیفزاید.

تبصره ۱- در مواردی که قانون ساکت باشد، سقف و شرایط اعطای تسهیلات قرض الحسنه و سهم هریک از موارد مذکور در این ماده از کل منابع قرض الحسنه در اختیار مؤسسات اعتباری، به تصویب هیأت عالی می رسد.

تبصره ۲- بانک مرکزی موظف است بر عدم انحراف تسهیلات قرض الحسنه نظارت کند و عملکرد هریک از مؤسسات اعتباری در ارتباط با سپرده و تسهیلات قرض الحسنه را مستمراً به اطلاع عموم برساند.

ماده ۱۰۰- به منظور تشویق سپرده گذاران قرض الحسنه، مؤسسات اعتباری می توانند از روش های زیر استفاده نمایند:

- ۱- اولویت در پرداخت تسهیلات قرض الحسنه به سپرده گذار یا افراد معرفی شده توسط وی؛
- ۲- تخفیف در نرخ سود سایر انواع تسهیلات؛

۳- سایر روش‌های تشویقی با تأیید شورای فقهی.

تبصره- استفاده از روش‌های فوق در چارچوب دستورالعملی خواهد بود که به پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

سپرده سرمایه‌گذاری عام

ماده ۱۰۱- در سپرده سرمایه‌گذاری عام، مؤسسه اعتباری از طرف سپرده‌گذاران وکیل می‌شود تا سپرده آنان را برای ارائه تسهیلات به متقاضیان در چارچوب مورد تأیید بانک مرکزی به کار گرفته و سود حاصله را پس از کسر حق‌الوکاله خود، مطابق ترتیبات مقرر در این قانون و ضوابط اعلامی بانک مرکزی که به تأیید شورای فقهی رسیده است، بین آنان توزیع نماید.

ماده ۱۰۲- در قرارداد سپرده سرمایه‌گذاری عام، هیچگونه نرخ سود قطعی از پیش تعیین شده درج و به سپرده‌گذار اعلام نمی‌شود. سود قطعی سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام، در پایان دوره و پس از انجام محاسبات لازم تعیین می‌شود. محاسبات مربوط به تعیین سود تحقق یافته باید به تأیید بانک مرکزی برسد.

ماده ۱۰۳- بانک مرکزی موظف است در نشست‌های ویژه سیاست‌گذاری در ابتدای هر فصل، «نرخ سود مورد انتظار سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام» برای سه ماه آینده را برآورد نموده و از طریق پایگاه اطلاع‌رسانی خود، اعلام نماید. «نرخ سود مورد انتظار سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام» نرخ است که با توجه به اوضاع اقتصادی دوره پیش‌رو، توسط هیأت عالی، قابل حصول، و برای تحقق رشد و توسعه اقتصاد کشور، مناسب تشخیص داده می‌شود. مؤسسات اعتباری مجازند حداکثر معادل هفتاد درصد (۷۰٪) «سود مورد انتظار سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام» را به صورت علی‌الحساب به سپرده‌گذاران پرداخت کنند. در صورت ضرورت، بانک مرکزی می‌تواند با تصویب هیأت عالی، درصد مزبور را برای تمام یا برخی از مؤسسات اعتباری تغییر دهد. پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، چنانچه سود علی‌الحساب یا قطعی بیشتر از حد مجاز به سپرده‌گذار پرداخت شود، مؤسسات اعتباری موظفند با اعلام معاون نظارتی بانک مرکزی، مبالغی را که به صورت غیرمجاز به سپرده‌گذار پرداخت شده، از حساب‌های وی در شبکه بانکی کسر و به صندوق ضمانت سپرده‌ها واریز نمایند.

سپرده سرمایه‌گذاری خاص

ماده ۱۰۴- مؤسسات اعتباری می‌توانند به درخواست بنگاه‌های اقتصادی و به منظور تأمین مالی پروژه‌های موردنظر آنان، اقدام به جذب سپرده سرمایه‌گذاری خاص نمایند. جذب سپرده سرمایه‌گذاری خاص، در قالب فروش «گواهی سپرده سرمایه‌گذاری خاص» توسط مؤسسه اعتباری به مشتریان انجام می‌شود. گواهی مزبور نشان دهنده میزان مشارکت دارنده آن، در پروژه موردنظر است. مؤسسه اعتباری موظف است وجوه جمع‌آوری شده را مطابق قرارداد منعقد شده با متقاضی، در قالب عقود با نرخ سود نامعین در اختیار وی قرار داده و به عنوان وکیل صاحبان گواهی سپرده سرمایه‌گذاری خاص، در تصمیم‌گیری‌های مربوط به پروژه، مشارکت نماید. کلیه حساب‌های بانکی پروژه، عملیات توزیع سود و تسویه حساب با سپرده‌گذاران باید در مؤسسه اعتباری پذیرنده سپرده سرمایه‌گذاری خاص متمرکز باشد.

تبصره ۱- مؤسسات اعتباری می‌تواند برای یک پروژه خاص یا سبدی از پروژه‌ها اقدام به جذب سپرده سرمایه‌گذاری خاص نمایند.

تبصره ۲- پرداخت سود به سپرده‌های سرمایه‌گذاری خاص نباید تضمین شود. مؤسسه اعتباری می‌تواند بازپرداخت اصل سپرده‌های سرمایه‌گذاری خاص را در سررسید، با هزینه خود یا بنگاه متقاضی، تعهد یا بیمه نماید.

تبصره ۳- اوراق گواهی سپرده سرمایه‌گذاری خاص قابل خرید و فروش در بازار سرمایه است. خریدار، جایگزین سپرده‌گذار اولیه می‌شود.

تبصره ۴- مؤسسات اعتباری می‌توانند طبق قرارداد، نقش‌های متعهد پذیرهنویس، ضامن (فقط نسبت به اصل مبلغ سپرده) و بازارگردان را در رابطه با اوراق گواهی سپرده سرمایه‌گذاری خاص برعهده بگیرند.

ماده ۱۰۵- پروژه‌هایی که از طریق سپرده سرمایه‌گذاری خاص تأمین مالی می‌شوند، باید از سازوکار «صندوق پروژه» یا سایر سازوکارهای موجود در بازار سرمایه، که امکان محاسبه سود و زیان پروژه را فراهم می‌کند، استفاده نمایند.

ماده ۱۰۶- مؤسسات اعتباری مکلفند قبل از پذیرش سپرده سرمایه‌گذاری خاص، مشخصات پروژه موردنظر، دامنه بازدهی احتمالی، نحوه تسویه حساب نهایی با سپرده‌گذاران و سایر اطلاعات موردنیاز را به تفکیک هر پروژه اعلام کنند.

مقررات ویژه اعطای تسهیلات

ماده ۱۰۷- مؤسسات اعتباری می‌توانند برای تأمین مالی انواع فعالیت‌های اقتصادی و خرید کلیه کالاها و خدماتی که مبادله آن‌ها منع شرعی و قانونی ندارد، به متقاضیان تسهیلات پرداخت کنند. پرداخت هر گونه تسهیلات یا ارائه هر نوع خدمت بانکی باید در چارچوب عقود مورد تأیید شورای فقهی انجام شود.

ماده ۱۰۸- مؤسسات اعتباری موظفند نوع عقد، نحوه محاسبه سود و اقساط تسهیلات، جریمه تأخیر و سایر موارد ضروری مربوط به قرارداد را حسب مورد به صوت شفاف در متن قرارداد ذکر کنند و نسخه‌ای از قرارداد را در اختیار تسهیلات گیرنده و ضامن یا ضامین قرار دهند.

ماده ۱۰۹- اعطای تسهیلات با سود نامعین، در چارچوب احکام مذکور در مواد (۱۰۴) تا (۱۰۶) این قانون مجاز است.

ماده ۱۱۰- بانک مرکزی موظف است حداکثر سه ماه پس از لازم الاجرا شدن این قانون، چارچوب و نحوه حسابداری عقود مورد استفاده مؤسسات اعتباری و نحوه انعکاس آن در صورت‌های مالی مؤسسات اعتباری را پس از تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی به مؤسسات اعتباری ابلاغ نماید.

ماده ۱۱۱- بانک مرکزی مکلف است انواع وثایق قابل دریافت توسط مؤسسات اعتباری و نحوه ارزش‌گذاری و تعدیل ارزش وثایق را براساس دستورالعملی که به تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی خواهد رسید، به مؤسسات اعتباری ابلاغ کند.

ماده ۱۱۲- مؤسسات اعتباری مکلفند در صورت مازاد بودن ارزش وثائق (با لحاظ نرخ تعدیل ارزش وثایق) از مجموع بدهی‌ها و تعهدات مشتری، نسبت به آزادسازی وثیقه‌های مازاد، تعویض وثیقه، یا فراهم کردن امکان استفاده از وثائق مازاد برای دریافت تسهیلات یا ایجاد تعهدات جدید (مانند گشایش اعتبار اسنادی و دریافت ضمانت نامه بانکی) را با درخواست مشتری اقدام نمایند.

تبصره- در صورتی که فرایند آزادسازی یا تعویض وثیقه متضمن پرداخت هزینه باشد، تماماً توسط مشتری متقاضی پرداخت خواهد شد.

ماده ۱۱۳- بانک مرکزی موظف است ظرف یک سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، «سامانه جامع وثایق بانکی» را ایجاد کند. پس از راه‌اندازی سامانه مذکور، کلیه فرایندهای اخذ تأمین اعم از

درخواست ترهین، تعویض، ارزش گذاری، تعدیل ارزش، اجرا و آزادسازی وثایق باید در این سامانه ثبت شده و به هر وثیقه، شناسه یکتا اختصاص یابد.

تبصره- مراجع دارنده اطلاعات مربوط به وثایق (به تشخیص بانک مرکزی) نظیر سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، سازمان امور مالیاتی، سازمان تامین اجتماعی و سازمان اوقاف و امور خیریه مکلفند مطابق ضوابط ابلاغی بانک مرکزی اطلاعات لازم را به صورت برخط در اختیار بانک مرکزی قرار دهند.

مقررات مربوط به مطالبات غیر جاری مؤسسات اعتباری

ماده ۱۱۴- در صورت عدم پرداخت بدهی سررسید شده و گذشت دو ماه، مؤسسه اعتباری می تواند معادل مبلغ بدهی سررسید و پرداخت نشده را از هر یک از حساب های مشتری نزد همان مؤسسه برداشت نماید. مؤسسه اعتباری می تواند در صورت عدم تکافوی موجودی حساب های مشتری، از سایر مؤسسات اعتباری که مشتری نزد آنها حساب دارد درخواست کند تا به میزان مانده بدهی سررسید شده و پرداخت نشده مشتری از حساب های وی برداشت و به حساب مؤسسه اعتباری طلبکار واریز کنند. بانک مرکزی موظف است سازوکار لازم جهت شناسایی حساب های مشتریان بدهکار نزد سایر مؤسسات اعتباری و انتقال مانده مبلغ بدهی سررسید شده و پرداخت نشده مشتری به مؤسسه اعتباری طلبکار را فراهم نماید. کلیه مؤسسات اعتباری موظفند در این زمینه با بانک مرکزی همکاری کنند. عدم همکاری مؤسسات اعتباری، مشمول مجازات های انتظامی مندرج در فصل شانزدهم این قانون می شود. در خصوص حساب های مشترک متعلق به مشتریان، برداشت از حساب تا سقف سهم الشرکه خواهد بود.

ماده ۱۱۵- تأخیر در پرداخت بدهی سررسید شده، از نظر این قانون «تخلف» محسوب شده و تأخیرکننده به تنبیهات غیرمالی مذکور در ماده (۱۱۷) و پرداخت جریمه به شرح مذکور در ماده (۱۱۸) محکوم می شود. مؤسسات اعتباری موظفند فهرست تنبیهات غیرمالی و جریمه های مالی ناشی از تأخیر را در هنگام امضای قرارداد به اطلاع مشتری رسانده و در متن قرارداد درج نمایند.

تبصره- اگر تأخیر در پرداخت بدهی سررسید شده، به دلیل اعسار بدهکار -با حکم دادگاه صالح- باشد، مؤسسه اعتباری طلبکار موظف است تا زمان برطرف شدن اعسار (به تشخیص دادگاه)، به وی

مهلت دهد. در دوران اعسار، هیچگونه تنبیه غیرمالی و مالی متوجه بدهکار معسر نمی‌شود. در حکم اعسار، نباید زمان توقف بیشتر از شش ماه قبل از صدور حکم تعیین شود.

ماده ۱۱۶- مؤسسات اعتباری موظفند کلیه اطلاعات مربوط به پرداخت و بازپرداخت تسهیلات و تعهدات را به صورت برخط در «سامانه متمرکز تسهیلات و تعهدات (سمات)» موضوع بند (ب) ماده (۱۸) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵ ثبت نمایند. به هریک از اقساط بدهی مشتریان مؤسسات اعتباری در سامانه مذکور، شناسه یکتا اختصاص می‌یابد. مشتریانی که بدهی (قسط) سررسیدشده و پرداخت نشده داشته باشند، در «سامانه متمرکز تسهیلات و تعهدات (سمات)» به عنوان «مشتری بدحساب» شناخته می‌شوند.

تنبیهات غیرمالی

ماده ۱۱۷- مشتریان بدحساب، متناسب با مبلغ بدهی سررسید شده و پرداخت نشده، با توجه به وضعیت اعتباری مشتری و بسته به نوع شخصیت وی (حقیقی یا حقوقی)، در چارچوب دستورالعملی که به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت خواهد رسید، مشمول تمام یا برخی از محدودیت‌های زیر خواهند شد. شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌تواند موارد دیگری را به فهرست محدودیت‌های ذکر شده اضافه کند یا با توجه به شرایط و اوضاع اقتصادی، اعمال برخی از آن‌ها را برای تمام یا بخشی از بدهکاران مؤسسات اعتباری منتفی نماید:

الف- پس از درج نام مشتری به عنوان «مشتری بدحساب» در «سامانه متمرکز تسهیلات و تعهدات (سمات)»، محدودیت‌های زیر در رابطه با مشتری اعمال می‌شود:

- ۱- کاهش تدریجی سقف مبلغ قابل برداشت از حساب‌های بانکی از طریق کارت بانکی یا سایر روش‌های برداشت؛
- ۲- کاهش تدریجی سقف مبلغ قابل انتقال از حساب‌های بانکی از طریق کارت بانکی و سایر روش‌های انتقال (نظیر استفاده از سامانه‌های شتاب، ساتنا و ...)
- ۳- ممنوعیت دریافت تسهیلات جدید؛
- ۴- ممنوعیت دریافت ضمانت‌نامه بانکی و گشایش اعتبار اسنادی.

ب- در صورتی که نام مشتری بیشتر از چهار ماه پیوسته در فهرست مشتریان بدحساب باقی مانده باشد، علاوه بر موارد فوق، تنبیهات زیر در باره او اعمال می‌شود:

- ۱- ممنوعیت انتقال وجه از طریق سامانه‌های انتقال پول، مگر به حساب مؤسسه اعتباری طلبکار، بابت پرداخت اقساط سررسید شده؛
- ۲- ممنوعیت افتتاح هرگونه حساب بانکی؛
- ۳- ممنوعیت دریافت دسته چک جدید.

پ- در صورتی که نام مشتری حداقل به مدت شش ماه پیوسته در فهرست مشتریان بدحساب باقی مانده باشد، علاوه بر تنبیهات مذکور در بندهای (الف) و (ب)، تنبیهات زیر در باره وی اعمال خواهد شد:

- ۱- ممنوعیت نقل و انتقال سهام و سایر اوراق بهادار، مگر با موافقت مؤسسه اعتباری طلبکار یا به موجب حکم دادگاه؛
- ۲- ممنوعیت نقل و انتقال هرگونه اموال منقول و غیرمنقول، مگر با موافقت مؤسسه اعتباری طلبکار یا به موجب حکم دادگاه.

تبصره ۱- مؤسسات اعتباری و سایر ارائه کنندگان خدمات مذکور در این ماده موظفند قبل از ارائه خدمت به مشتریان، از عدم ممنوعیت ارائه خدمت موردنظر به آنان اطمینان حاصل کنند. بانک مرکزی موظف است دسترسی به فهرست مشتریان بدحساب در «سامانه متمرکز تسهیلات و تعهدات (سمات)» را برای سازمان بورس اوراق بهادار و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور فراهم کند. همچنین بانک مرکزی موظف است «سامانه متمرکز تسهیلات و تعهدات (سمات)» را به گونه‌ای تنظیم کند که بلافاصله پس از تسویه بدهی‌های سررسید شده، نام مشتری از فهرست مشتریان بدحساب حذف گردد.

تبصره ۲- در خصوص تسهیلات و تعهدات کلان، کلیه تنبیهات فوق به محض بدحساب شدن مشتری، اعمال می‌شود. حد تسهیلات و تعهدات کلان بانکی توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تعیین می‌شود و در ابتدای هر سال، در صورت لزوم، مورد تجدیدنظر قرار می‌گیرد. خروج بدهکاران کلان بانکی از کشور، مستلزم موافقت بانک مرکزی است.

تبصره ۳- ستادهای استانی «تسهیل و رفع موانع تولید»، موضوع ماده (۶۱) قانون رفع موانع تولید موظفند در صورتی که احراز کنند تأخیر واحد تولیدی در پرداخت بدهی بانکی، ناشی از وضعیت اقتصادی کشور بوده و اعمال تنبیهات غیرمالی مذکور در این ماده به تعطیلی واحد تولیدی موردنظر

یا افت شدید تولید آن منجر می‌شود، ضرورت عدم اجرای تمام یا بخشی از جرائم غیرمالی موضوع این ماده را به بانک مرکزی اعلام کنند. بانک مرکزی موظف است بلافاصله، مصوبه ستاد مزبور را در «سامانه متمرکز تسهیلات و تعهدات (سمات)» ثبت نماید. در این صورت، تنبیهات غیرمالی نسبت به واحد تولیدی موردنظر به مدت یک‌سال تعلیق می‌شود. ستادهای استانی تسهیل و رفع موانع تولید موظفند تقاضای کلیه واحدهای تولیدی را که از طریق تشکیل صنفی مربوط، به دبیرخانه ستاد واصل شده، به ترتیب وصول بررسی نمایند.

جریمه مالی

ماده ۱۱۸- نرخ جریمه تأخیر در مورد انواع قراردادها توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تعیین می‌شود. شورای مزبور موظف است در تعیین نرخ جریمه تأخیر، شرایط و اوضاع اقتصادی کشور را مدنظر قرار داده و عنداللزوم، نرخ‌های جریمه را تعدیل کند.

ماده ۱۱۹- جریمه تأخیر فقط نسبت به مانده اصل بدهی مشتری قابل محاسبه و دریافت است. دریافت هرگونه وجه دیگر تحت عنوان وجه التزام و عناوین مشابه از مشتری یا ضامن وی ممنوع است. همچنین اخذ سود از سود، سود از جریمه و جریمه از جریمه مطلقاً ممنوع بوده و مشمول مجازات‌های مواد (۱۳۵) و (۱۳۶) این قانون است.

تبصره- منظور از اصل بدهی مشتری در قراردادهای تسهیلات با سود معین، اصل تسهیلات دریافتی مشتری بعلاوه سود مندرج در قرارداد تا سررسید است. سود و جرائم مربوط به بعد از سررسید، جزء اصل بدهی مشتری نیست.

ماده ۱۲۰- وجوه پرداختی توسط مشتری، مادامی که اصل بدهی وی تسویه نشده باشد، بابت تسویه اصل بدهی منظور می‌شود و تماماً متعلق به مؤسسه اعتباری است. پس از تسویه اصل بدهی، در صورتی که به مشتری جریمه تعلق گرفته باشد، وجوه پرداختی توسط وی، به «حساب ویژه جرائم» واریز می‌گردد. در این مرحله، جریمه جدیدی به مشتری تعلق نمی‌گیرد، لکن تنبیهات غیرمالی تا زمان پرداخت کل جرائم متعلقه و خروج از فهرست مشتریان بدحساب برقرار خواهد بود.

ماده ۱۲۱- «حساب ویژه جرائم» به وسیله بانک مرکزی نزد هریک از مؤسسات اعتباری افتتاح می‌شود. وجوه جمع شده در حساب ویژه جرائم نزد هر مؤسسه اعتباری، با نظارت بانک مرکزی برای تسویه بدهی بدهکارانی که حسب رأی دادگاه معسر و ورشکسته تشخیص داده شده‌اند، با

اولویت بدهکاران خرد معسر و ورشکسته همان مؤسسه و مدت اعسار یا ورشکستگی، مورد استفاده قرار می گیرد. بدهکارانی که مشمول حکم این ماده می شوند، موظفند پس از رفع اعسار و اعاده اعتبار، وجوه موردنظر را به حساب ویژه جرائم نزد همان مؤسسه اعتباری واریز نمایند. تنبیهات غیرمالی موضوع ماده (۱۱۸) تا زمان پرداخت کامل جرائم متعلقه و خروج از فهرست مشتریان بدحساب برقرار خواهد بود. دادگاه می تواند به درخواست بدهکار، تمام یا بخشی از تنبیهات مزبور را لغو نماید.

ماده ۱۲۲- جریمه های مالی و تنبیهات غیرمالی مذکور در مواد (۱۱۷) و (۱۱۸) این قانون در موارد زیر به مشتریان بدحساب تعلق می گیرد:

۱- عدم پرداخت به موقع اقساط تسهیلات قرض الحسنه و تسهیلات با نرخ سود معین مانند مرابحه و اجاره به شرط تملیک؛

۲- عدم پرداخت طلب مؤسسه اعتباری در عقود بانرخ سود غیرمعین مانند مشارکت و مضاربه، پس از اتمام یا فسخ قرارداد، محاسبه سود و زیان پروژه، تعیین طلب قطعی مؤسسه اعتباری و توافق بر سر نحوه پرداخت آن. در عقود مزبور، مشتری تنها پس از این مرحله و در صورت عدم ایفای تعهدات توافق شده، مشمول تنبیهات و جریمه خواهد شد.

۳- عدم ایفای تعهدات مالی که مشتری به واسطه صدور ضمانت نامه، گشایش اعتبار اسنادی یا ارائه سایر خدمات بانکی توسط بانک به وی، به نفع بانک بر عهده گرفته است.

ماده ۱۲۳- اعطای مهلت به مشتری بدحساب، یا عقد قرارداد جدید با هدف تمدید تسهیلات اعطائی سررسید گذشته، نباید منجر به دریافت سود مرکب و جریمه مضاعف از بدهکار شود. دستورالعمل امهال یا تمدید مطالبات سررسید گذشته به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی و تأیید شورای فقهی خواهد رسید.

سایر مقررات ناظر بر عملیات بانکی

ماده ۱۲۴- ضوابط ناظر بر عملیات بانکی بین مؤسسات اعتباری با یکدیگر، و بین مؤسسات اعتباری با بانک مرکزی باید به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی و تأیید شورای فقهی برسد.

ماده ۱۲۵- کلیه شعب مؤسسات اعتباری ایرانی، اعم از این که در داخل کشور، مناطق آزاد تجاری یا خارج از کشور فعالیت کنند؛ و نیز کلیه شعب مؤسسات اعتباری خارجی مستقر در داخل ایران و مناطق آزاد تجاری، فقط در چارچوب این قانون مجاز به عملیات بانکی می‌باشند.

ماده ۱۲۶- انجام موارد زیر توسط مؤسسات اعتباری به صورت فردی یا سندیکایی (جمععی)، منوط به تصویب هیأت مدیره مؤسسه اعتباری در چارچوب ضوابط بانک مرکزی است:

الف- اعطای تسهیلات و قبول تعهدات کلان؛

ب- اعطای تسهیلات به «اشخاص مرتبط» و قبول تعهدات به نفع آنان به هر میزان.

تبصره ۱- مؤسسات اعتباری موظفند قراردادهای موضوع این ماده و ضوابط آنها را بلافاصله بر روی پایگاه اطلاع‌رسانی خود قرار دهند. همچنین هر گونه تأخیر در ایفای تعهدات ناشی از قراردادهای موضوع این ماده باید بلافاصله از طریق پایگاه اطلاع‌رسانی مؤسسه اعتباری برای اطلاع عموم، افشا شود.

تبصره ۲- حدود و مصادیق «تسهیلات و تعهدات کلان» و «اشخاص مرتبط» توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تعیین می‌شود. همچنین سقف مجاز مؤسسات اعتباری برای اعطای تسهیلات کلان، و اعطای تسهیلات به اشخاص مرتبط یا قبول تعهدات به نفع آنان، به صورت فردی یا سندیکایی (جمععی)، توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تعیین می‌گردد.

تبصره ۳- کفایت و نقدشوندگی وثائق و احراز توانمندی ضامن یا ضامنین مربوط به تسهیلات و تعهدات کلان و تسهیلات و تعهدات مربوط به «اشخاص مرتبط» با مؤسسه اعتباری باید به تأیید مدیرعامل و تصویب هیأت مدیره برسد.

فصل پانزدهم: مقررات مربوط به ثبت داده‌ها و تهیه گزارش‌های مالی

ماده ۱۲۷- بانک مرکزی موظف است شیوه ثبت، جمع‌آوری و پردازش داده‌ها و همچنین ضوابط تهیه و انتشار اطلاعات مربوط به عملیات مؤسسات اعتباری را ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون تهیه و به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی برساند. استانداردها و ضوابط مزبور باید به گونه‌ای باشد که:

۱- ثبت صحیح، فوری و جامع داده‌ها مشتمل بر مشخصات مشتریان و کلیه تراکنش‌های مربوط به عملیات و خدمات بانکی به صورت یکپارچه تضمین شده و هرگونه تغییر و اصلاح در داده‌های ثبت‌شده قابل مشاهده و پیگیری باشد.

۲- امکان جستجو و بازبازی سریع اطلاعات در سطوح مختلف (اطلاعات مورد نیاز مشتری، شعبه، مدیران میانی، هیأت مدیره و هیأت عامل مؤسسه اعتباری و بانک مرکزی) با استفاده از داده‌های ثبت‌شده وجود داشته باشد.

۳- صورت‌های مالی مؤسسات اعتباری و سایر گزارش‌های مالی موردنیاز، با استفاده از داده‌های ثبت‌شده قابل تهیه و راستی‌آزمایی باشد.

تبصره ۱- مؤسسات اعتباری موظفند امکان دسترسی برخط بانک مرکزی به اطلاعات کلیه حساب‌ها و تراکنش‌های مربوط به عملیات و خدمات بانکی از جمله افتتاح حساب، پرداخت تسهیلات، دریافت اقساط تسهیلات، گشایش اعتبارات اسنادی و صدور ضمانت و سایر اطلاعات مورد درخواست را فراهم نمایند.

تبصره ۲- بانک مرکزی مجاز است به منظور تسریع و حسن اجرای این حکم از ابزارهای تشویقی و تنبیهی لازم با تصویب شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی استفاده نماید.

ماده ۱۲۸- بازرسان قانونی و حسابرسان مستقل «اشخاص تحت نظارت» غیردولتی، و نیز حسابرسی که به عنوان نماینده یا مأمور سازمان حسابرسی در «اشخاص تحت نظارت» دولتی مستقر می‌شوند، موظفند به محض اطلاع از هر یک از موارد زیر، مراتب را به بانک مرکزی گزارش نمایند. عدم رعایت این حکم برای اولین بار موجب محرومیت متخلف از فعالیت حرفه‌ای به مدت یک سال، و تکرار تخلف موجب محرومیت دائمی شخص متخلف از فعالیت حرفه‌ای است:

۱- عدم ثبت تراکنش‌های مالی یا ثبت نادرست آن‌ها توسط «اشخاص تحت نظارت»؛

۲- هرگونه تخلف از قوانین و مقررات مرتبط با فعالیت «اشخاص تحت نظارت»؛

۳- خودداری «اشخاص تحت نظارت» از ارائه اطلاعات مورد درخواست بازرس قانونی و حسابرس مستقل؛

۴- هرگونه رفتاری که مانع از اظهار نظر حسابرس در خصوص صورت‌های مالی «اشخاص تحت نظارت» شود.

فصل شانزدهم: نظارت بر «اشخاص تحت نظارت»

ماده ۱۲۹- کلیه «اشخاص تحت نظارت» موظف به همکاری با ناظران و بازرسان بانک مرکزی هستند و باید تمامی اطلاعات و مستندات مورد نیاز را در چارچوب مقررات این قانون در اختیار آنان قرار دهند.

ماده ۱۳۰- نظارت بانک مرکزی بر مؤسسه اعتباری، به صورت نظارت یکپارچه می‌باشد، به نحوی که علاوه بر ارزیابی ریسک فعالیت مؤسسه اعتباری، ریسک ناشی از فعالیت گروه مؤسسه اعتباری نیز مورد نظارت و ارزیابی قرار گیرد.

تبصره ۱- گروه مؤسسه اعتباری شامل کلیه اشخاص حقیقی یا حقوقی اعم از شرکت‌های تابعه و وابسته و سهامداران مؤثر است که به تشخیص بانک مرکزی به واسطه برخورداری از روابط مالکیتی، مدیریتی، مالی، کنترلی و یا به هر نحو دیگر، مؤسسه اعتباری را به صورت مؤثر در معرض ریسک قرار دهند.

تبصره ۲- دستورالعمل نظارت یکپارچه به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد. ماده ۱۳۱- مؤسسه اعتباری موظف است اطلاعات و مستنداتی را که مبین عملکرد واقعی و وضعیت مالی گروه مؤسسه اعتباری است، به صورت گزارش‌های انفرادی و تلفیقی در قالب مورد نظر بانک مرکزی ارائه کرده و زمینه دسترسی ناظران و بازرسان بانک مرکزی به داده‌ها و اطلاعات را به صورت الکترونیکی و فیزیکی فراهم نماید.

ماده ۱۳۲- مدت و شیوه نگاهداری اوراق بازرگانی و اسناد و دفاتر مؤسسات اعتباری به صورت عین یا الکترونیکی و همچنین نحوه تبدیل عین اسناد به عکس، فیلم، اسناد الکترونیکی و یا نظایر آن، به موجب دستورالعملی که به تصویب کمیته مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد، تعیین خواهد شد. اسنادی که به صورت الکترونیکی ایجاد شده‌اند و همچنین عکس‌ها، فیلم‌ها، اسناد الکترونیکی و نظایر آن در دادگاه‌ها و سایر مراجع قانونی، حکم اصل اسناد را خواهند داشت. تخلفات انتظامی «اشخاص تحت نظارت»

ماده ۱۳۳- انجام موارد زیر از سوی «اشخاص تحت نظارت» یا مدیران آنها تخلف محسوب می‌شود. بانک مرکزی موظف است در صورت مشاهده هریک از این تخلفات، با استفاده از ابزارهای نظارتی

یا تنبیهی مذکور در ماده (۱۳۵) در جهت ممانعت از تداوم و تکرار تخلف اقدام نماید. همچنین بانک مرکزی می تواند قبل یا بعد از اعمال اقدامات نظارتی یا تنبیهی مزبور، تخلفات «اشخاص تحت نظارت» را برای رسیدگی به هیأت انتظامی بانک مرکزی ارجاع دهد:

۱- تخطی از احکام این قانون و سایر قوانین مربوط و نیز تخطی از مقررات، دستورالعملها،

بخشنامهها و دستورات بانک مرکزی و هرگونه تلاش برای بی اثر کردن آنها؛

۲- تخطی از شرایط و ضوابط مجوزهای صادره بانک مرکزی و یا نقض هر یک از شرایط و

ضوابطی که مجوزهای مذکور براساس آنها صادر شده است؛

۳- تخطی از مفاد اساسنامه؛

۴- تخطی از تعهدات ارائه شده به بانک مرکزی در مورد انجام اقدامات اصلاحی؛

۵- اقداماتی که منافع سپرده گذاران، مشتریان و یا ثبات، ایمنی و سلامت مالی آن مؤسسه

اعتباری یا شبکه بانکی یا نظام پرداخت را به مخاطره می اندازد (به تشخیص بانک مرکزی)؛

۶- عدم تنظیم و نگهداری صحیح دفاتر، حسابها، اطلاعات و صورتهای مالی مطابق با مقررات

و دستورالعملهای ابلاغی بانک مرکزی و عدم ارائه به موقع، صحیح و کامل دادهها،

اطلاعات، صورتهای مالی و گزارشها به بانک مرکزی و صندوق ضمانت سپردهها؛

۷- خودداری از ارائه اطلاعات در مواردی که به موجب قانون یا دستور مرجع قضایی مکلف

به ارائه یا افشاء آن است؛

۸- جلوگیری از اعمال نظارت بانک مرکزی یا عدم همکاری مناسب در این زمینه؛

۹- فعالیت به عنوان عضو هیأت مدیره، هیأت عامل و سایر مناصب مدیریتی مؤسسات اعتباری

بدون داشتن تأییدیه بانک مرکزی؛

۱۰- توقف فعالیت مؤسسه اعتباری بدون عذر موجه؛

۱۱- افشای اسرار بانکی مشتریان و یا اطلاعات حسابهای آنها بدون حکم قانونی یا دستور مرجع

قضایی؛

۱۲- جعل یا مخدوش نمودن اسناد فیزیکی و الکترونیکی؛

۱۳- ارائه خدمات بانکی به اشخاصی که حسب قوانین و مقررات، ارائه خدمات به آنها ممنوع

است؛

۱۴- سایر موارد به تشخیص شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی.

ماده ۱۳۴- در مواردی که هیأت عالی طبق ماده (۲۸) این قانون، برای سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات، سقف نرخ سود تعیین می‌کند، مؤسسات اعتباری موظف به رعایت سقف‌های تعیین شده هستند. هرگونه رفتاری از سوی آن‌ها که نتیجه آن افزایش سود پرداختی به سپرده‌گذاران یا سود دریافتی از گیرندگان تسهیلات باشد، از جمله، الزام تسهیلات گیرندگان به سپرده‌گذاری یا مسدود کردن بخشی از تسهیلات دریافتی، ممنوع و مشمول مجازات‌های مذکور در مواد (۱۳۵) و (۱۳۶) است.

اقدامات نظارتی و تنبیهی

ماده ۱۳۵- معاون نظارتی بانک مرکزی مجاز است پس از تأیید رئیس کل، یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی و تنبیهی زیر را در مورد «اشخاص تحت نظارت» متخلف اعمال نماید:

۱- اخطار کتبی به شخص تحت نظارت یا مدیرعامل، قائم مقام مدیرعامل، معاونان مدیرعامل و رئیس یا هر یک از اعضای هیأت مدیره آن؛

۲- دستور موقت عدم پرداخت سود سهام یا تقسیم اندوخته‌ها؛

۳- دستور تهیه صورت‌های مالی میان دوره‌ای در مقاطع زمانی مورد نظر بانک مرکزی و تهیه گزارش حسابرسی و بازرسی قانونی؛

۴- دستور انجام اقدامات اصلاحی در چارچوب برنامه زمانی مورد تأیید بانک مرکزی؛

۵- انتصاب حسابرس مستقل جهت رسیدگی به حسابهای «شخص تحت نظارت»؛

۶- انتصاب ناظر مقیم برای حصول اطمینان از حسن اجرای اقدامات اصلاحی مقرر از سوی بانک مرکزی؛

۷- تشدید الزامات احتیاطی برای «اشخاص تحت نظارت» متخلف؛

۸- مکلف کردن «اشخاص تحت نظارت» به افزایش سرمایه؛

۹- پیشنهاد افزایش نرخ سپرده قانونی مؤسسه اعتباری به هیأت عالی؛

۱۰- ایجاد محدودیت در گسترش شعب در داخل یا خارج از کشور و یا دستور کاهش و ادغام شعب؛

۱۱- ممنوعیت یا محدودیت موقت یا دائم «اشخاص تحت نظارت» از انجام بعضی از عملیات یا خدمات بانکی؛

۱۲- تعلیق یا سلب صلاحیت موقت یا دائم هر یک از اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل یا مدیران «شخص تحت نظارت»؛

۱۳- ارائه پیشنهاد گزیر مؤسسه اعتباری به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛

۱۴- ارائه پیشنهاد لغو مجوز «شخص تحت نظارت» به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی.

تبصره- در صورت اعمال مجازات ردیف‌های (۱۰) تا (۱۴) این ماده توسط بانک مرکزی، «اشخاص تحت نظارت» می‌توانند حداکثر ظرف ده روز اعتراض خود را به دبیرخانه هیأت انتظامی تسلیم و رسید دریافت نمایند. هیأت انتظامی موظف است ظرف ده روز کاری از تاریخ دریافت اعتراض، صدور حکم نماید. در هر حال، تا زمانی که مجازات معترض‌عنها لغو نشده باشد، مجازات مزبور به قوت خود باقی و دستور بانک مرکزی در آن زمینه لازم‌الاجراست.

ماده ۱۳۶- هیأت انتظامی بانک مرکزی، مکلف است حسب درخواست دادستان انتظامی بانک مرکزی یا رئیس کل، به تخلفات «اشخاص تحت نظارت» رسیدگی نماید. هیأت انتظامی می‌تواند اقدامات تنبیهی زیر را در مورد «اشخاص تحت نظارت» متخلف یا مدیران آنها اعمال نماید:

۱- اعمال جریمه نقدی برای «اشخاص تحت نظارت» تا سقف یک درصد سرمایه یا پانصد میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال هر کدام که بیشتر باشد؛

۲- اعمال جریمه نقدی برای مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل، معاونان مدیرعامل و یا هر یک از اعضای هیأت مدیره تا پنجاه میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال یا پنج برابر میزان تخلف هر کدام که بیشتر باشد؛

۳- انفصال دائم مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل، معاونان مدیرعامل و یا هر یک از اعضای هیأت مدیره از خدمات دولتی و عمومی.

ماده ۱۳۷- فعالیت اشخاصی که بدون أخذ تأییدیه صلاحیت از بانک مرکزی یا پس از عزل، تعلیق، عدم تأیید مجدد و یا لغو تأییدیه صلاحیت قبلی، در سمتهای مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل، معاونان مدیرعامل و عضو هیأت مدیره مؤسسات اعتباری فعالیت نمایند، در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود. اشخاص مذکور علاوه بر مجازات مربوط به آن که بنا به

شکایت بانک مرکزی توسط دادگاه تعیین می‌شود، از سوی هیأت انتظامی مؤسسات اعتباری به پرداخت جزای نقدی تا مبلغ یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به ازای هر روز تخلف محکوم خواهند شد. مدیران موضوع این ماده، مجاز به امضای هیچ‌یک از اسناد تعهدآور مؤسسه اعتباری نمی‌باشند.

ماده ۱۳۸- طرح هرگونه دعوی که منشأ آن اقدامات نظارتی بانک مرکزی باشد، باید به طرفیت بانک مرکزی صورت پذیرد و در مواردی که به تشخیص مرجع قضایی، اقدامات نظارتی بانک مرکزی موجب ایراد خسارت به «اشخاص تحت نظارت» یا اشخاص ثالث شده باشد، خسارت وارده توسط بانک مرکزی جبران می‌شود. صرفاً در صورت اثبات تقصیر مدیران و کارکنان بانک مرکزی توسط مراجع قضائی، این اشخاص مسئول جبران خسارت خواهند بود. این حکم، مانع از رسیدگی به عملکرد مدیران و کارکنان توسط هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان نیست. تبصره- منظور از اقدامات نظارتی، اقداماتی است که در راستای اعمال نظارت بر «اشخاص تحت نظارت» بوده و مشتمل بر اقدامات به عمل آمده در تمامی مراحل از جمله تأسیس، اعطای مجوز، نظارت بر فعالیت، تغییرات ثبتی، بازسازی، ادغام، انحلال و تصفیه می‌باشد.

فصل هفدهم: احکام مربوط به گزیر، ورشکستگی و انحلال مؤسسه اعتباری

ماده ۱۳۹-

الف- کلیه مؤسسات اعتباری موظفند در پایان ماه‌های بهمن و مرداد هر سال «بیانیه وضعیت» خود را بر اساس استانداردهای مصوب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تهیه و به بانک مرکزی ارائه نمایند. بیانیه وضعیت باید متضمن تبیین شرایط و محیط داخلی و بیرونی مؤسسه اعتباری و پیش‌بینی وضعیت آتی آن؛ میزان، ترکیب و درجه نقدشوندگی دارایی‌ها؛ میزان و ترکیب بدهی‌ها؛ مخاطرات احتمالی پیش‌رو و نحوه مقابله با آن‌ها در قالب یک برنامه اصلاحی پیشنهادی باشد. معاون نظارتی بانک مرکزی موظف است بلافاصله پس از دریافت بیانیه وضعیت مؤسسه اعتباری، آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده، نتیجه را برای تصمیم‌گیری، به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی گزارش کند.

ب- شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی موظف است بلافاصله پس از دریافت گزارش موضوع بند (الف)، با برگزاری جلسات فوق العاده، گزارش های مربوط به هر مؤسسه اعتباری را مورد بررسی قرار داده، وضعیت آن را با اختصاص یکی از عناوین «قابل قبول»، «در معرض خطر» یا «بحرانی» مشخص نماید.

تبصره ۱- شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی موظف است حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون، تعاریف مربوط به وضعیت های «قابل قبول»، «در معرض خطر» و «بحرانی» را با استفاده از موارد مذکور در ماده (۸۱) این قانون و سایر اطلاعات ممکن الحصول، تصویب و به بانک مرکزی ابلاغ کند.

تبصره ۲- دریافت گزارش های دوره ای بند (الف)، نافی وظیفه بانک مرکزی در خصوص پایش مستمر وضعیت «اشخاص تحت نظارت» نیست. معاون نظارتی بانک مرکزی موظف است هر زمان تشخیص دهد که مؤسسه اعتباری در وضعیت «در معرض خطر» یا «بحرانی» قرار گرفته است، بلافاصله مراتب را برای اخذ تصمیم به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی گزارش کند.

پ- در صورتی که وضعیت مؤسسه اعتباری «در معرض خطر» تشخیص داده شود، بانک مرکزی موظف است بلافاصله مؤسسه اعتباری مورد نظر را به اجرای «برنامه بازسازی» موظف کند. در فرایند بازسازی، از مجمع عمومی مؤسسه اعتباری سلب صلاحیت نمی شود. احکام مربوط به بازسازی مؤسسات اعتباری در مواد (۱۴۰) و (۱۴۱) آمده است.

ث- در صورتی که وضعیت مؤسسه اعتباری «بحرانی» تشخیص داده شود، بانک مرکزی موظف است با استفاده از اختیارات پیش بینی شده در این قانون و تحت نظارت شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی، «عملیات گزیر» مؤسسه مزبور را آغاز کند. عملیات گزیر، با عزل هیأت مدیره و هیأت عامل مؤسسه اعتباری و سلب صلاحیت از مجمع عمومی آن آغاز می شود. احکام مربوط به گزیر مؤسسات اعتباری در مواد (۱۴۲) تا (۱۴۴) آمده است.

بازسازی مؤسسه اعتباری

ماده ۱۴۰- اختیارات بانک مرکزی در مورد مؤسسات اعتباری در حال بازسازی به شرح زیر است. شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می تواند موارد دیگری را به فهرست ذیل اضافه کند:

- ۱- عزل تمام یا بخشی از اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل و الزام مجمع عمومی یا هیأت مدیره حسب مورد به انتخاب اعضای جدید؛
 - ۲- الزام به افزایش سرمایه نقدی توسط سهامداران موجود و یا جدید؛
 - ۳- اعمال محدودیت در تعیین سود سپرده؛
 - ۴- اعمال محدودیت در توزیع سود سهام؛
 - ۵- اعمال محدودیت در انجام عملیات بانکی و ارائه خدمات بانکی؛
 - ۶- الزام به فروش یا واگذاری تمام یا بخشی از سهام یا سهم شرکت متعلق به مؤسسه اعتباری در سایر شرکت‌ها؛
 - ۷- الزام به فروش تمام یا بخشی از دارایی‌های مؤسسه اعتباری به شرکت‌های مدیریت دارایی یا خریداران دیگر؛
 - ۸- الزام به تبدیل مطالبات حال شده سهامداران به سرمایه؛
 - ۹- ممنوعیت توزیع اندوخته‌ها بین سهامداران؛
 - ۱۰- تبدیل تمام یا بخشی از بدهی‌های غیرسپرده‌ای به سهام مطابق مصوبه شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی یا طبق قرارداد مربوط؛
 - ۱۱- تأمین مالی مشروط توسط بانک مرکزی در صورت حصول اطمینان از امکان بازپرداخت به موقع آن، پس از تصویب در شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی و تأیید هیأت عالی تبصره- چنانچه هر یک از اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل یا سایر مدیران مؤسسه اعتباری در حال بازسازی، به تشخیص بانک مرکزی، از اجرای برنامه بازسازی مصوب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی استنکاف کند، حسب مورد به یک یا چند مورد از مجازات‌های تعزیری درجه ۵ مندرج در قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد.
- ماده ۱۴۱- هر زمان معاون نظارتی بانک مرکزی تشخیص دهد که مؤسسه اعتباری در حال بازسازی از وضعیت «در معرض خطر» خارج شده است، باید مراتب را برای اخذ تصمیم، به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی گزارش کند.
- گزیر مؤسسات اعتباری

ماده ۱۴۲- در صورتی که وضعیت مؤسسه اعتباری توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی «بحرانی» تشخیص داده شود و تشخیص شورای مزبور به تأیید هیأت عالی برسد، بانک مرکزی موظف است مدیران مؤسسه اعتباری را عزل نموده، اداره مؤسسه اعتباری را در اختیار مدیر گزیر قرار دهد.

تبصره ۱- صندوق ضمانت سپرده‌ها، به موجب قانون، به عنوان مدیر گزیر کلیه مؤسسات اعتباری در حال گزیر تعیین می‌شود.

تبصره ۲- مدیر گزیر دارای کلیه اختیارات هیأت مدیره و هیأت عامل مطابق اساسنامه خواهد بود؛ اختیارات مجمع عمومی صاحبان سهام تا پایان عملیات گزیر و انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر، به موجب قانون، به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی تفویض می‌شود.

تبصره ۳- سهامداران، اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل و کلیه کارکنان مؤسسه اعتباری در حال گزیر ملزم به همکاری با بانک مرکزی و مدیر گزیر هستند. هرگونه خودداری از تحویل اسناد، مدارک و دارایی‌ها یا اطلاعات مربوط به مؤسسه اعتباری در حال گزیر، موجب محکومیت به حبس از شش ماه تا دو سال و جبران خسارات وارده خواهد بود.

تبصره ۴- مدیر گزیر موظف است هر سه ماه یکبار، گزارش کاملی از وضعیت دارایی‌ها، بدهی‌ها و تعهدات مؤسسه اعتباری در حال گزیر و اقدامات انجام شده را به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی ارائه کند.

ماده ۱۴۳- مدیر گزیر موظف است برای جلوگیری از ایراد صدمات بیشتر به سپرده‌گذاران و سهامداران، اقدامات لازم را به موقع اجرا بگذارد و حداکثر ظرف دو ماه، اقداماتی را که اجرای آن‌ها نیاز به تصمیم‌گیری در مجمع عمومی صاحبان سهام دارد، برای اتخاذ تصمیم به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی پیشنهاد کند. شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی باید ظرف مدت ده روز کاری، در خصوص پیشنهادهای ارائه شده توسط مدیر گزیر، تصمیم‌گیری کند. مدیر گزیر موظف است مصوبات شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی را بلافاصله و بدون الزام به رسیدگی قضائی به موقع اجرا بگذارد.

ماده ۱۴۴- مدیر گزیر می‌تواند پیشنهادهای زیر را در خصوص مؤسسه اعتباری در حال گزیر به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی ارائه کند. شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌تواند موارد دیگری را به فهرست ذیل اضافه کند:

۱- فروش یا واگذاری تمام یا بخشی از دارائی‌ها و بدهی‌های مؤسسه اعتباری در حال گزیر یا اوراق بهادار مبتنی بر آنها به مؤسسات اعتباری دیگر، شرکت‌های مدیریت دارایی و یا اشخاص دیگر؛

۲- انتقال باقیمانده دارائی‌ها و بدهی‌های مؤسسه اعتباری در حال گزیر به یک «مؤسسه اعتباری موقت» با طول عمر حداکثر سه سال با هدف رسیدگی به امور سپرده گذاران، تسهیلات گیرندگان و سایر ذی نفعان مؤسسه اعتباری در حال گزیر. مؤسسه اعتباری موقت، مجاز به سپرده گیری جدید نبوده و نمی‌تواند تسهیلات جدید اعطا نموده یا تعهدات جدیدی را بر عهده بگیرد. تأمین مالی این مؤسسه اعتباری بر عهده بانک مرکزی است؛

۳- تبدیل بخشی از بدهی‌های ضمانت نشده مؤسسه اعتباری در حال گزیر به سهام پس از طی مراحل قانونی؛

۴- ادغام مؤسسه اعتباری در حال گزیر در یک مؤسسه اعتباری داوطلب؛

۵- انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر همراه با درخواست صدور حکم ورشکستگی از قوه قضائیه یا بدون آن.

تبصره ۱- کلیه اقدامات مذکور در این ماده که با مجوز شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی انجام می‌شود، از اخذ مجوزهای لازم از مراجع ذی ربط و پرداخت مالیات و هزینه‌های مربوط معاف است.

تبصره ۲- مدت زمان اجرای عملیات گزیر، سه سال است و در صورتی که طی این مدت، وضعیت مؤسسه اعتباری در حال گزیر ارتقاء پیدا نکند یا در مؤسسه اعتباری دیگری ادغام نشود، مدیر گزیر موظف است انحلال آن را به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی پیشنهاد دهد. مدیر گزیر می‌تواند در اثنای مهلت مذکور نیز انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر را به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی پیشنهاد کند.

ادغام مؤسسه اعتباری در حال گزیر در مؤسسه اعتباری دیگر

ماده ۱۴۵- در صورتی که شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی با پیشنهاد مدیر گزیر مبنی بر ادغام مؤسسه اعتباری در حال گزیر در یک مؤسسه اعتباری داوطلب دیگر موافقت کند، مدیر گزیر باید بلافاصله فرایند ادغام را آغاز نموده و کلیه دارائی‌ها و بدهی‌های مؤسسه اعتباری در حال گزیر را به آن مؤسسه اعتباری منتقل نماید. پس از پایان عملیات ادغام و اعلام رسمی آن توسط بانک مرکزی، موجودیت مؤسسه اعتباری در حال گزیر برای همیشه پایان یافته تلقی شده و کلیه حقوق، دارایی‌ها و تعهدات آن، به مؤسسه اعتباری پذیرنده ادغام، منتقل می‌شود.

تبصره- مدیر گزیر موظف است نسخه الکترونیکی کلیه دفاتر و سایر اسناد و مدارک مؤسسه اعتباری ادغام شده را به بانک مرکزی تحویل دهد. همچنین مؤسسه اعتباری پذیرنده ادغام موظف است دفاتر و سایر اسناد و مدارک مؤسسه اعتباری ادغام شده را به مدت ده سال نگهداری نماید.

انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر

ماده ۱۴۶- در صورتی که مدیر گزیر، انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر را به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی پیشنهاد دهد و این پیشنهاد به تصویب شورای مزبور برسد، مراتب انحلال جهت ثبت و آگهی به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام و فرایند تصفیه آغاز خواهد شد. صندوق ضمانت سپرده‌ها، به موجب این قانون، به‌عنوان مدیر تصفیه مؤسسات اعتباری که به‌صورت غیرارادی منحل می‌شوند، تعیین می‌گردد.

تبصره- تصویب انحلال مؤسسه اعتباری در حال گزیر توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌تواند همراه با تقاضای صدور حکم ورشکستگی از قوه قضائیه یا بدون آن باشد. در صورتی که به تشخیص شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی، دارائی‌های مؤسسه اعتباری در حال گزیر کمتر از بدهی‌ها و تعهدات آن باشد، باید همزمان با صدور حکم انحلال، تقاضای ورشکستگی مؤسسه اعتباری در حال گزیر توسط بانک مرکزی به قوه قضائیه ارسال شود. در صورت صدور حکم ورشکستگی مؤسسه اعتباری، صندوق ضمانت سپرده‌ها توسط دادگاه به‌عنوان مدیر تصفیه مؤسسه اعتباری ورشکسته تعیین می‌شود.

ماده ۱۴۷- صندوق ضمانت سپرده‌ها موظف است هر زمان که هیأت عالی تکلیف کند، پرداخت سپرده‌های ضمانت شده مؤسسه اعتباری را مطابق احکام مندرج در فصل هجدهم این قانون، انجام

دهد. پیشنهاد پرداخت سپرده‌های ضمانت‌شده، توسط رئیس کل یا معاون نظارتی وی به هیأت عالی ارائه می‌شود.

ماده ۱۴۸- پس از صدور حکم انحلال یا ورشکستگی، کلیه مجوزهای صادره توسط بانک مرکزی، خودبه‌خود ملغی می‌گردد و باید در کلیه مراسلات و اعلامات مؤسسه اعتباری موردنظر، از عبارت «در حال تصفیه» استفاده شود.

ماده ۱۴۹- پس از صدور حکم انحلال یا ورشکستگی، انجام هرگونه عملیات جز آنچه برای تصفیه مؤسسه اعتباری در حال تصفیه ضرورت دارد، ممنوع است.

ماده ۱۵۰- مدت زمان انجام عملیات مربوط به تصفیه، دو سال می‌باشد و در صورت تقاضای مدیر تصفیه، پس از تصویب شورای مقرات گذاری و نظارت بانکی حداکثر برای یک سال دیگر قابل تمدید است. پس از خاتمه عملیات تصفیه، مراتب باید حداکثر ظرف مدت یک ماه توسط مدیر تصفیه به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام و در روزنامه رسمی و روزنامه کثیرالانتشار تعیین شده در آخرین اساسنامه مؤسسه اعتباری مزبور، آگهی شود.

ماده ۱۵۱- در مواردی که دادگاه حکم به ورشکستگی مؤسسه اعتباری در حال‌گزیر می‌دهد، تاریخ توقف مؤسسه اعتباری ورشکسته، تاریخ آغاز عملیات‌گزیر است. معاملاتی که از تاریخ شروع عملیات‌گزیر تا زمان صدور حکم ورشکستگی توسط مدیر‌گزیر انجام شده، از احکام قانون تجارت در خصوص معاملات تاجر متوقف مستثنی است.

ماده ۱۵۲- در تصفیه بدهی‌ها و تعهدات مؤسسه اعتباری ورشکسته، اولویت پرداخت به ترتیب طبقات زیر می‌باشد:

الف) بستانکاران دارای وثیقه به میزان وثیقه؛

ب) سایر بستانکاران و بستانکاران بند (الف) نسبت به مازاد بر وثیقه به ترتیب زیر:

- ۱- هزینه‌های مربوط به بازسازی، گزیر، انحلال و تصفیه مؤسسه و هزینه‌های دادرسی؛
- ۲- حقوق و مزایای کارکنان مؤسسه اعتباری به استثنای اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل، بابت حقوق و مزایا و سایر طلبکاران بابت فروش کالا و خدمات؛
- ۳- اصل سپرده‌ها به‌جز سپرده‌های سرمایه‌گذاری؛
- ۴- مطالبات صندوق ضمانت سپرده‌ها بابت پرداخت سپرده‌های ضمانت شده؛

۵- مطالبات بانک مرکزی؛

۶- اصل سپرده‌های سرمایه گذاری؛

۷- سپرده دارندگان گواهی سپرده و اوراق تبعی.

ج) سایر بدهی‌ها

۱- حقوق ممتازه وفق قانون؛

۳- سهامداران ممتاز؛

۴- سهامداران عادی.

تبصره- چنانچه دارایی‌هایی از مؤسسه اعتباری به وثیقه گذاشته شده باشد، از محل عواید حاصل از فروش دارایی‌های مزبور، ابتداء حقوق مرتهن پرداخت می‌شود. در صورتی که طلب مرتهن بیش از عواید حاصل از فروش دارایی‌هایی فوق‌الذکر باشد مابه‌التفاوت طلب بر حسب اولویت‌های مقرر در این ماده پرداخت می‌گردد. چنانچه طلب مرتهن معادل یا کمتر از ارزش کارشناسی رهنه باشد، مرتهن مکلف است به محض دریافت طلب خود، نسبت به آزادسازی مال مورد رهن اقدام نماید.

ماده ۱۵۳- بدهکاران مؤسسه اعتباری در حال تصفیه، در هیچ صورتی حق استناد به ادعای تهاتر برای پرداخت بدهی‌های خود را ندارند. هرگونه تهاتر فقط با پیشنهاد مدیر گزیر یا مدیر تصفیه و تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی مجاز است.

ماده ۱۵۴- طلبکاران مؤسسه اعتباری در حال تصفیه، به استثنای سپرده‌گذاران و کارکنان، باید ظرف مهلت زمانی حداکثر ۹۰ روز کاری تمامی اسناد و مدارک مربوط به مطالبات خود را ارایه و به تأیید برسانند. مطالبات طلبکارانی که در فرصت زمانی مزبور اقدام به ارایه و تأیید اسناد خود ننمایند، در صورت تأیید تنها زمانی قابل پرداخت خواهد بود که مطالبات سایر طلبکاران وفق ترتیبات موضوع ماده (۱۵۲) پرداخت شده باشد.

ماده ۱۵۵- پس از پرداخت بدهی‌ها و ایفای تعهدات بر اساس اولویت‌های تعیین شده در ماده (۱۵۲)، اموال و وجوه باقی مانده ابتدا به بازپرداخت مبلغ اسمی سهام به سهامداران اختصاص می‌یابد و مازاد به ترتیب مقرر در اساسنامه مؤسسه اعتباری و در صورتی که اساسنامه در این خصوص تعیین تکلیف ننموده باشد، به نسبت سهام بین سهامداران تقسیم خواهد شد.

ماده ۱۵۶- پس از اعلام خاتمه عملیات تصفیه، مدیر تصفیه موظف است برای سه بار و در فواصل زمانی یک‌ماهه نسبت به انتشار آگهی در روزنامه کثیرالانتشار و سایر رسانه‌های جمعی متضمن دعوت از اشخاص جهت دریافت وجوه، اموال، اشیاء و اسناد و اوراق بهادار خود که نزد مؤسسه اعتباری باقی مانده است، اقدام نماید.

تبصره- آن بخش از وجوه و اموال متعلق به اشخاص که پس از یک ماه از تاریخ انتشار آخرین آگهی موضوع این ماده نزد مؤسسه اعتباری باقی مانده باشد، عیناً به صندوق ضمانت سپرده‌ها تحویل می‌شود. صندوق ضمانت سپرده‌ها باید فهرست اسامی اشخاص مزبور را در پایگاه اطلاع‌رسانی خود برای مدت سه سال درج نماید. علاوه بر آن، صندوق باید برای سه بار و در فواصل زمانی یکساله آگهی متضمن دعوت از اشخاص مزبور جهت دریافت مطالبات و حقوق خود را در روزنامه کثیرالانتشار و سایر رسانه‌های جمعی منتشر نماید. وجوه و اموال باقیمانده پس از انقضای مدت پنج سال از تاریخ انتشار آخرین آگهی، جزء منابع صندوق ضمانت سپرده‌ها محسوب می‌شود.

ماده ۱۵۷- مدیر تصفیه باید همزمان با اعلام ختم امر تصفیه، دفاتر و سایر اسناد و مدارک مؤسسه اعتباری تصفیه شده را به بانک مرکزی تحویل دهد.

ماده ۱۵۸- امور مربوط به ورشکستگی، انحلال و تصفیه مؤسسات اعتباری تابع احکام مقرر در این قانون بوده و در مواردی که در این قانون معین نشده است، تابع مفاد قانون تجارت و اصلاحیه‌های بعدی آن، قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی و سایر قوانین مربوطه خواهد بود.

ماده ۱۵۹- تمامی دعاوی علیه مدیر گزیر یا مدیر تصفیه به دلیل اقداماتی که در جریان گزیر یا تصفیه مؤسسه اعتباری در چارچوب اختیارات قانونی خود انجام داده‌اند، باید به طرفیت بانک مرکزی مطرح شود.

ماده ۱۶۰- در صورتی که اعمال خارج از حدود اختیارات مدیر گزیر یا مدیر تصفیه منجر به ورود زیان به اشخاص شده باشد، زیان وارده توسط بانک مرکزی جبران می‌شود. بانک مرکزی مکلف است در موارد تعدی و تفریط، به اشخاصی که مرتکب تعدی یا تفریط شده‌اند، رجوع، یا علیه آنان اقدام دعوی نماید. دعاوی مزبور در همان دادگاهی رسیدگی می‌شود که به پرونده ورشکستگی رسیدگی می‌کند.

تبصره- در تمامی دعاوی موضوع این ماده قطع نظر از تاریخ طرح آن‌ها، بانک مرکزی مکلف به پرداخت هزینه‌های رسیدگی و معاضدت قضایی مدیر گزیر و مدیر تصفیه است.

ماده ۱۶۱- در صورتی که به تشخیص مرجع قضایی در جریان بازسازی، گزیر یا تصفیه مؤسسات اعتباری، تبانی صورت گرفته، یا به ضرر تمام یا بخشی از غرما، قراردادهایی منعقد شده باشد، یا اموالی حیف و میل شده باشد، مرتکب، مجرم شناخته شده و طبق قانون مجازات خواهد شد.

ماده ۱۶۲- توقف عملیات بازسازی و گزیر، فقط با درخواست رئیس کل، تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی و تأیید هیأت عالی امکان پذیر است. طرح هرگونه دعوی از جمله دعوی سهامداران یا سایر ذی نفعان مؤسسه اعتباری درحال بازسازی یا گزیر در مراجع قضایی، منجر به توقف یا برگشت فرآیند بازسازی یا گزیر نخواهد شد.

ماده ۱۶۳- دادخواست ورشکستگی مؤسسات اعتباری در مراجع قضائی پذیرفته نمی شود، مگر پس از تأیید شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی.

ماده ۱۶۴- تمامی دعاوی علیه مؤسسه اعتباری در جریان عملیات بازسازی، گزیر و تصفیه، به طرفیت مؤسسه اعتباری مزبور و حسب مورد با نمایندگی مدیر گزیر یا مدیر تصفیه اقامه یا تعقیب می گردد. ماده ۱۶۵- دعاوی مربوط به بازسازی، گزیر، انحلال و ورشکستگی مؤسسات اعتباری به استثنای مؤسسات اعتباری منطقه‌ای، در یکی از شعب دادگاه عمومی تهران و به صورت خارج از نوبت رسیدگی خواهد شد.

ماده ۱۶۶- مدیران بانک مرکزی و مدیران سابق و فعلی مؤسسه اعتباری و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیر دولتی که به اموال، اسناد و اطلاعات مربوط به مؤسسه اعتباری در حال گزیر یا درحال تصفیه دسترسی دارند، موظفند به درخواست مدیر گزیر یا مدیر تصفیه، اموال، اسناد و اطلاعات مزبور را در اختیار قرار دهند. مستکف، به مجازات درجه ۶ ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی محکوم می شود.

ماده ۱۶۷- در صورتی که اقدامات اعضای هیأت مدیره، مدیر عامل و سایر اعضای هیأت عامل منجر به ایجاد وضعیت «در معرض خطر» یا «بحرانی» برای مؤسسه اعتباری شده باشد، منفرداً و متضامناً در قبال خسارات وارده و هزینه‌های دادرسی انجام شده مسئول هستند.

تبصره ۱- همزمان با تصویب انجام عملیات گزیر یا صدور حکم ورشکستگی به تقاضای بانک مرکزی، دادگاه می‌تواند اشخاص یاد شده را ممنوع المعامله و ممنوع الخروج نماید.

تبصره ۲- در صورتی که مؤسسه اعتباری ورشکسته شود، دادگاه می‌تواند به تقاضای هرذی‌نفع، هریک از اشخاص موضوع این ماده را که ورشکستگی مؤسسه اعتباری به نحوی از انحاء معلول اقدامات آنان بوده‌است، منفرداً یا متضامناً به تأدیه آن قسمت از دیونی که پرداخت آن از دارایی مؤسسه اعتباری ممکن نیست، محکوم نماید.

ماده ۱۶۸- مدیر گزیر و مدیر تصفیه مکلف است در صورتی که تشخیص دهد معاملات صوری ناشی از تبانی یا به قصد فرار از دین در مؤسسه اعتباری اتفاق افتاده‌است، نسبت به طرح دعوی در مرجع قضایی اقدام نماید.

ماده ۱۶۹- سایر ضوابط ناظر بر بازسازی، گزیر، انحلال و تصفیه مؤسسات اعتباری، نحوه انتخاب، شرایط، وظایف، حدود اختیارات و میزان حق الزحمه مدیر موقت، مدیر تصفیه و عضو ناظر، و ضوابط ناظر بر نحوه ارزش‌گذاری، فروش و واگذاری دارایی‌ها و تعهدات مؤسسه اعتباری در حال گزیر به موجب دستورالعملی خواهد بود که به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

ماده ۱۷۰- ضوابط ناظر بر بازسازی، گزیر، انحلال و تصفیه صندوق‌های قرض‌الحسنه، شرکت‌های تعاونی اعتبار و دیگر «اشخاص تحت نظارت»، تابع دستورالعملی است که توسط بانک مرکزی تهیه و به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می‌رسد.

فصل هجدهم: مقررات ویژه بانک‌های توسعه‌ای

ماده ۱۷۱- به منظور تأمین منابع موردنیاز برای توسعه اقتصادی کشور، دولت موظف است «بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران» را تأسیس نموده، یا یکی از بانک‌های تخصصی موجود را با حفظ وظایف و مأموریت‌های آن، به بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران تبدیل کند. وظایف اصلی بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:

الف- تأمین مالی طرح‌های کلان توسعه‌ای؛

ب- تأمین مالی واحدهای اقتصادی فعال.

تبصره- منظور از طرح‌های کلان توسعه‌ای، طرح‌هایی است که اجرای آن‌ها برای تحقق اهداف برنامه‌های توسعه کشور ضروری بوده و می‌توانند زنجیره‌ای از فعالیت‌های مولد و ارزش آفرین را در اقتصاد کشور فعال کنند. از نظر این قانون، طرح‌های کلان توسعه‌ای طرح‌هایی هستند که پس از بهره‌برداری، از قابلیت ایجاد جریان درآمدی و جبران هزینه‌های انجام شده برخوردار باشند. طرح‌های احداث یا بازسازی زیرساخت‌ها؛ توسعه حمل و نقل ریلی، جاده‌ای، هوایی و دریایی؛ ایجاد و نوسازی بخش‌های بالادستی و پایین دستی صنعت نفت، گاز و پتروشیمی، صنایع فلزی و سایر صنایع زیربنایی کشور؛ صنعتی کردن و روزآمدسازی بخش کشاورزی؛ توسعه صنایع دانش بنیان و مبتنی بر فناوری اطلاعات؛ و تغییر ترکیب سبد صادرات کشور به سمت کالاها و خدمات مبتنی بر دانش، نمونه‌هایی از طرح‌های کلان توسعه‌ای هستند.

ماده ۱۷۲- بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران دارای ارکان زیر است:

- ۱- هیأت امناء؛
- ۲- هیأت عامل؛
- ۳- هیأت نظارت.

ماده ۱۷۳- رئیس جمهور، رئیس هیأت امناء بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران است و وزیر امور اقتصادی و دارائی، صنعت، معدن و تجارت، نفت، نیرو، ارتباطات و فناوری اطلاعات، جهاد کشاورزی، راه و شهرسازی، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس سازمان برنامه و بودجه و رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی، اعضای هیأت امناء آن را تشکیل می‌دهند. وزیر امور اقتصادی و دارایی دبیر هیأت امناء است و در غیاب رئیس جمهور، جلسات هیأت امناء را اداره می‌کند. هیأت امناء دارای وظایف و اختیارات زیر است:

- ۱- انتخاب رئیس و سایر اعضای هیأت عامل مطابق مفاد این قانون؛
- ۲- تصویب برنامه و بودجه سالانه بانک؛
- ۳- تصویب صورت‌های مالی بانک؛
- ۴- تصویب ساختار حکمرانی داخلی بانک؛
- ۵- موافقت اصولی با تأمین مالی طرح‌های کلان توسعه‌ای توسط بانک.

ماده ۱۷۴- هیأت عامل بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران متشکل از پنج نفر می‌باشد که به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی توسط هیأت امانت انتخاب می‌شوند. احکام رئیس و اعضای هیأت عامل توسط رئیس جمهور امضا می‌شود.

تبصره ۱- اعضای هیأت عامل بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران باید ضمن داشتن صلاحیت‌های حرفه‌ای مورد نظر بانک مرکزی، از خبرگی و دانش کافی در حوزه اقتصادی، بانکی، مالی و سرمایه‌گذاری برخوردار بوده و حداقل ده سال سابقه و تجربه مدیریتی در حوزه تأمین مالی و اجرای طرح‌های عمرانی یا مدیریت واحدهای اقتصادی بزرگ داشته‌باشد. صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیأت عامل باید به تأیید بانک مرکزی برسد.

تبصره ۲- عضویت در هیأت عامل بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران شغل تمام وقت محسوب شده و اعضای هیأت عامل نمی‌توانند هم‌زمان هیچ شغل یا سمت موظف یا غیرموظف در هیچ نهاد دولتی، عمومی، خصوصی و تعاونی داشته‌باشند. همچنین اعضای هیأت عامل و بستگان درجه یک آن‌ها نباید هیچ گونه رابطه مستقیم یا غیرمستقیم مالکیتی، مدیریتی یا مشاوره‌ای با شرکت‌ها یا طرح‌هایی که از بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران تأمین مالی می‌شوند، داشته‌باشند.

تبصره ۳- اعضای هیأت عامل برای یک دوره پنج ساله منصوب می‌شوند. انتخاب آنها صرفاً برای یک دوره دیگر، بلامانع است.

تبصره ۴- اعضای هیأت عامل باید فعالیت‌های اقتصادی، مالی و تجاری و همچنین مشاغل تمام‌وقت یا پاره‌وقت خود را که طی دو سال منتهی به عضویت در هیأت عامل به آن اشتغال داشته‌اند به هیأت امانت گزارش دهند.

تبصره ۵- اعضای هیأت عامل بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران موظفند در ابتدا و انتهای دوره مسئولیت، «فرم تعارض منافع»، موضوع جزء (۷) بند (ج) ماده (۷) این قانون را تکمیل کنند.

ماده ۱۷۵- به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران، نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، هیأت نظارت بانک با ترکیب نمایندگان رئیس دیوان محاسبات کشور، رئیس سازمان حسابرسی کشور و رئیس سازمان بازرسی کل کشور تشکیل می‌شود. نظارت این هیأت نافی وظایف قانونی دستگاه‌های نظارتی نظیر دیوان محاسبات و بازرسی کل کشور نخواهد بود.

ماده ۱۷۶- سایر بخش های اساسنامه بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران، حداکثر سه ماه پس از تصویب این قانون توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی با همکاری رئیس کل بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

فرآیند تأمین مالی طرح های کلان توسعه ای توسط بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران ماده ۱۷۷- فرایند انتخاب و تأمین مالی طرح های کلان توسعه ای توسط بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر است:

الف- پیشنهاد اولیه طرح های کلان توسعه ای می تواند توسط هر یک از اعضای هیأت امنای بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران ارائه شود. طرح های پیشنهادی باید حسب تشخیص و تأیید سازمان برنامه و بودجه، هماهنگ با قوانین برنامه توسعه کشور بوده و از قابلیت ایجاد جریان درآمدی مناسب برای جبران هزینه های طرح برخوردار باشند.

ب- طرح هایی قابل بررسی است که تأمین حداقل پنج درصد (۵٪) سرمایه مورد نیاز آن ها توسط بخش غیردولتی تقبل شده باشد.

پ- هیأت عامل موظف است طرح های مورد تأیید سازمان برنامه و بودجه که تأمین حداقل پنج- درصد (۵٪) سرمایه مورد نیاز آن ها توسط بخش غیردولتی تقبل شده است را بررسی نموده و صرفاً طرح هایی را که دارای توجیه اقتصادی، فنی، مالی، فرهنگی و زیست محیطی بوده و با منابع بانک قابل اجرا هستند، برای اجرا انتخاب نماید.

ت- رئیس هیأت عامل موظف است برنامه تأمین مالی طرح های مورد تأیید، مشتمل بر جریان هزینه ها و درآمدهای طرح و سایر اطلاعات مالی و فنی مورد نیاز را تهیه و قبل از اجرا، به تصویب هیأت عامل برساند.

ث- تأمین مالی طرح های کلان توسعه ای توسط بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران، از طریق تأسیس «صندوق پروژه» انجام می شود. بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران موظف است پس از انقضای مهلت پذیره نویسی سهام (واحدهای) صندوق پروژه مربوط به هر طرح، باقیمانده سهام (واحدهای) صندوق پروژه طرح مزبور را، که در هیچ شرائطی بیشتر از نود و پنج درصد (۹۵٪) سهام (واحدهای) آن صندوق نخواهد بود، پذیره نویسی کند. سهام (واحدهای) صندوق های پروژه مربوط به طرح های کلان توسعه ای، قابل معامله در بورس است.

تبصره- هیأت عامل بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران موظف است طرح‌های نیمه تمام دولتی را که مطابق فرایندهای مذکور در بندهای (الف) تا (ث) این ماده انتخاب شده باشند، در اولویت قرار دهد.

ماده ۱۷۸- میزان پیشرفت طرح‌های کلان توسعه‌ای که توسط بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران تأمین مالی می‌شود، باید پس از تأیید هیأت نظارت به صورت مستمر و برخط از طریق پایگاه اطلاع-رسانی بانک به اطلاع عموم برسد.

ماده ۱۷۹- تزریق منابع به طرح‌های کلان توسعه‌ای توسط بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران، به صورت مرحله‌ای و پس از تأیید هیأت نظارت بانک انجام می‌شود. بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران می‌تواند فرآیندهای نظارت و حسابرسی طرح‌های کلان توسعه‌ای را از طریق سازوکارهایی نظیر اعطای عاملیت به بانک‌های توسعه‌ای بخشی یا شرکت‌های مشاوره‌ای غیردولتی انجام دهد. استفاده از خدمات شرکت‌های مشاوره‌ای غیردولتی از طریق برگزاری مناقصه بوده و جزئیات قراردادها در پایگاه اینترنتی بانک منتشر خواهد شد.

ماده ۱۸۰- تجهیز منابع بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران از طرق زیر امکان‌پذیر است:

- ۱- انتشار «اوراق توسعه» با تضمین دولت و قابل خرید و فروش در بورس اوراق بهادار؛
- ۲- سپرده گذاری منابع ریالی موضوع ماده (۵۲) قانون «الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)» در بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران؛
- ۳- خطوط اعتباری بانک مرکزی با تصویب هیأت عالی؛
- ۴- دریافت کمک‌های خارجی؛
- ۵- استفاده از منابع ارزی صندوق توسعه ملی در چارچوب ضوابط و مقررات صندوق.

تبصره ۱- سود سالانه بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران معاف از مالیات بوده و به عنوان افزایش سرمایه منظور می‌شود.

تبصره ۲- سازوکار و ضوابط انتشار اوراق توسعه، نحوه تضمین دولت و سایر ضوابط در چارچوب قوانین و مقررات مربوط، ظرف سه ماه، به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و رئیس کل بانک مرکزی، به تصویب هیأت امنا بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران می‌رسد. اوراق توسعه از قابلیت توثیق نزد بانک مرکزی برخوردار است.

ماده ۱۸۱- دولت موظف است در لایحه بودجه هر سال، معادل دو و نیم درصد (۲,۵٪) بودجه عمومی را به عنوان افزایش سرمایه بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران منظور و در صورت تصویب مجلس شورای اسلامی، تا پایان شهریور ماه همان سال، اعمال نماید.

ماده ۱۸۲- تعهدات بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران در قالب انتشار اوراق توسعه در هر زمان نباید از هشت برابر سرمایه ثبت شده آن بانک بیشتر باشد.

ماده ۱۸۳- بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران حق سپرده پذیری از عموم را نداشته و صرفاً مجاز به افتتاح حساب جاری و ارائه خدمات بانکی از جمله ارائه ضمانت نامه و گشایش اعتبار اسنادی برای مجریان طرح‌های کلان توسعه‌ای است. بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران، مشمول تودیع سپرده قانونی نمی‌باشد.

ماده ۱۸۴- بانک مرکزی می‌تواند در چارچوب ضوابط و مصوبات هیأت عالی، جهت تشویق مؤسسات اعتباری به مشارکت در تأمین مالی توسعه کشور، از ابزارهای زیر استفاده نماید:

- ۱- پذیرش اوراق توسعه به عنوان سپرده قانونی یا اعمال تخفیف در نرخ سپرده قانونی، متناسب با میزان نگهداری اوراق توسعه توسط مؤسسه اعتباری؛
- ۲- اعطای تسهیلات موضوع تبصره (۱) ماده (۲۵) این قانون با نرخ ترجیحی در صورت وثیقه- گذاری اوراق توسعه؛

۳- سایر ابزارهای حمایتی به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت عالی.

ماده ۱۸۵- نگهداری و خرید و فروش اوراق توسعه توسط بانک مرکزی مجاز است. در صورت افزایش پایه پولی در هر سال نسبت به سال قبل از آن، بانک مرکزی موظف است حداقل بیست درصد (۲۰٪) از افزایش پایه پولی را صرف خرید اوراق توسعه یا اعطای خطوط اعتباری به بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران نماید.

تأمین مالی واحدهای اقتصادی فعال از طریق بانک‌های توسعه‌ای بخشی

ماده ۱۸۶- پس از لازم الاجرا شدن این قانون، بانک‌های تخصصی شامل بانک صنعت و معدن، مسکن، توسعه صادرات، کشاورزی، توسعه تعاون و پست بانک به عنوان بانک‌های توسعه‌ای بخشی ادامه فعالیت خواهند داد. وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است اساسنامه هریک از بانک‌های ذکر شده را با هدف توسعه بخش مربوط، حداکثر ظرف مدت یک سال مورد بازنگری قرار داده و

اساسنامه جدید آن‌ها را به تأیید هیأت عالی برساند. در مواردی که اساسنامه بانک تخصصی قبلاً توسط مجلس شورای اسلامی یا مرجع ذیصلاح دیگر، تصویب شده باشد، قانون یا مصوبه مربوط، پس از تأیید اساسنامه جدید نسخ می‌گردد.

ماده ۱۸۷- پس از لازم الاجرا شدن این قانون، منابع ریالی صندوق توسعه ملی، موضوع ماده (۵۲) قانون «الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)»، بدون دریافت سود، نزد بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران سپرده‌گذاری می‌شود. منابع مزبور به‌همراه سایر منابع بانک از طریق بانک‌های توسعه‌ای بخشی صرف تأمین مالی واحدهای اقتصادی فعال، با اولویت واحدهای کوچک و متوسط خواهد شد. بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران موظف است در ابتدای هر سال، سیاست‌ها و ضوابط اعطای تسهیلات توسط بانک‌های توسعه‌ای بخشی، از جمله نرخ سود تسهیلات اعطایی به واحدهای اقتصادی را متناسب با نیاز بخش‌های مختلف اقتصاد کشور پس از تصویب هیأت امناء، به بانک‌های توسعه‌ای بخشی ابلاغ کند. سقف تسهیلات قابل پرداخت از محل منابع موضوع این ماده، هشت برابر منابع ریالی موضوع ماده (۵۲) قانون «الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)»، خواهد بود.

تبصره ۱- منظور از واحد اقتصادی فعال، واحد اقتصادی است که ضمن داشتن مجوز فعالیت از نهاد ذی‌ربط، اطلاعات مالیاتی خود را در «سامانه مؤدیان» ثبت کرده و در صورت تعلق مالیات، مالیات متعلقه را پرداخت نموده یا ترتیب پرداخت آن را داده باشد. اعطای تسهیلات موضوع این ماده به واحدهای اقتصادی فعال، بر مبنای مالیات و حق بیمه پرداختی آن واحدها خواهد بود.

تبصره ۲- نرخ سود تسهیلات اعطایی به واحدهای اقتصادی فعال باید در حداقل ممکن و بدون در نظر گرفتن سود برای بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های توسعه‌ای بخشی تعیین شود.

تبصره- بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران موظف است گزارش عملکرد بانک‌های توسعه‌ای بخشی را در زمینه اعطای تسهیلات به واحدهای اقتصادی، به صورت عمومی و برخط منتشر نماید. ماده ۱۸۸- بانک مرکزی موظف است حداکثر ظرف مدت شش ماه از ابلاغ این قانون، مقررات احتیاطی و نظارتی ویژه بانک توسعه جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های توسعه‌ای بخشی را با توجه به اهداف و مأموریت‌های آن‌ها و مفاد این قانون تهیه و به تصویب هیأت عالی برساند.

فصل نوزدهم: نهادهای مکمل صنعت بانکداری

شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات مبتنی بر فناوری‌های نوین بانکی

ماده ۱۸۹- شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات مبتنی بر فناوری‌های نوین بانکی باید از بانک مرکزی مجوز فعالیت دریافت کنند. صدور مجوز توسط بانک مرکزی، منوط به موافقت اصولی شورای فناوری‌های نوین بانکی است.

تبصره- تأسیس و فعالیت شرکت‌های توسعه‌دهنده فناوری‌های نوین بانکی، مادامی که به ارائه خدمات مبتنی بر فناوری‌های نوین بانکی اقدام نکنند، مستلزم دریافت مجوز از بانک مرکزی نیست. ماده ۱۹۰- به منظور توسعه استفاده از دانش و فناوری‌های نوین بانکی در صنعت بانکداری کشور، شورای فناوری‌های نوین بانکی به ریاست قائم مقام رئیس کل و با مشارکت اشخاص زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- معاون رئیس کل در امور فناوری اطلاعات؛
- ۲- معاون فناوری وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- ۳- معاون بانک و بیمه وزیر اقتصاد و امور دارایی؛
- ۴- دو نفر خبره بانکی آشنا با نظام‌های پرداخت و فناوری‌های نوین بانکی به انتخاب رئیس کل؛
- ۵- دو نفر خبره حوزه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات آشنا با مسائل پولی و بانکی به انتخاب وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات.

ماده ۱۹۱- وظایف شورای فناوری‌های نوین بانکی عبارت است از:

- ۱- ارائه پیشنهاد به کارگیری فناوری‌های نوین بانکی و ایجاد زیرساخت‌های فنی موردنیاز به رئیس کل؛
- ۲- پیشنهاد سیاست‌ها، راهبردها و ضوابط کلی حاکم بر نظام‌های پرداخت و فناوری‌های نوین بانکی به هیأت عالی؛

- ۳- پیشنهاد احکام و دستورالعمل های موردنیاز برای تنظیمگری نظام های پرداخت مشتمل بر وضع ضوابط مربوط به انتقال و تسویه تراکنش های پولی به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۴- موافقت اصولی با تأسیس شرکت های ارائه دهنده خدمات مبتنی بر فناوری های نوین بانکی؛ تبصره- عدم اعطای مجوز به متقاضیان تأسیس شرکت های ارائه خدمات مبتنی بر فناوری های نوین بانکی، به استناد اشباع بازار، ممنوع است.
 - ۵- پایش و ارزیابی مستمر ریسک عملیات مبتنی بر فناوری های نوین بانکی و ارائه هشدارهای لازم به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۶- پیشنهاد ایجاد زیرساخت های موردنیاز برای حصول اطمینان از اجرای قانون مبارزه با پولشویی و مقررات شورای عالی مبارزه با پولشویی توسط «اشخاص تحت نظارت»؛
 - ۷- ایجاد هماهنگی بین بانک مرکزی و سایر دستگاهها و نهادهای حاکمیتی در حوزه فناوری های نوین بانکی و رفع تعارضات بین بخشی؛
 - ۸- تدوین قواعد، ابزارها و سازوکارهای لازم برای توسعه و به روز رسانی نظام تسویه و پیام رسانی ملی و ارائه پیشنهادهای لازم به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۹- تدوین قواعد موردنیاز برای صیانت از مشتریان نظام بانکی در برابر خطراتی مانند هک و فیشینگ و ارائه پیشنهادهای لازم به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی؛
 - ۱۰- تهیه و به روزرسانی برنامه کنترل جامع امنیتی به منظور مدیریت ریسک های امنیتی مرتبط با استفاده از فناوری های نوین بانکی؛
 - ۱۱- تدوین ضوابط و چارچوب فعالیت در زمینه نظام های پرداخت (اعم از کیف پول الکترونیک و پرداخت های خرد)، پرداخت های بین المللی، رمز ارزها، تسهیلات فرد به فرد و سایر موضوعات مرتبط با حوزه فناوری های نوین بانکی، و ارائه آن به شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی برای تصویب؛
 - ۱۲- سایر امور مرتبط با حوزه نظام های پرداخت و فناوری های نوین بانکی که توسط رئیس کل به شورا ارجاع می شود.
- شرکت های گزارشگری اعتباری

ماده ۱۹۲- تأسیس شرکت‌های گزارشگری اعتباری منوط به دریافت موافقت اصولی از «شورای سنجش اعتبار» و اخذ مجوز از بانک مرکزی است. نظارت بر عملکرد مؤسسات مزبور و تمدید یا لغو مجوز آن‌ها بر عهده بانک مرکزی می‌باشد. شرکت‌های گزارشگری اعتباری، مؤسساتی هستند که با استفاده از پایگاه داده اعتباری کشور و سایر طرقی که استفاده از آن‌ها به تأیید شورای سنجش اعتبار رسیده باشد، نسبت به تهیه گزارش اعتباری اشخاص حقیقی و حقوقی، حسب درخواست خود آن اشخاص یا مؤسسات اعتباری اقدام می‌کنند. همچنین شرکت‌های گزارشگری اعتباری می‌توانند گزارش اعتباری اشخاص حقیقی یا حقوقی را با موافقت خود آنان، در اختیار اشخاص ثالث، غیر از مؤسسات اعتباری، قرار دهند.

ماده ۱۹۳- به منظور سیاست‌گذاری، هماهنگی و راهبری نظام سنجش اعتبار، شورای سنجش اعتبار به ریاست قائم مقام رئیس کل و عضویت معاون نظارتی رئیس کل و معاونین ذی‌ربط وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت اطلاعات، دادستانی کل کشور و سازمان بورس اوراق بهادار تشکیل می‌شود. دبیرخانه شورا در بانک مرکزی مستقر خواهد بود. وظائف این شورا عبارت است از:

- ۱- تدوین دستورالعمل نحوه تأسیس و فعالیت شرکت‌های گزارشگری اعتباری و ارائه آن به شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی برای تصویب؛
- ۲- صدور موافقت اصولی تأسیس شرکت‌های گزارشگری اعتباری؛
- ۳- تعیین سقف مجاز تملک سهام شرکت‌های گزارشگری اعتباری برای اشخاص حقیقی و حقوقی؛
- ۴- تصویب انواع محصولات اعتباری قابل ارائه توسط شرکت‌های گزارشگری اعتباری؛
- ۵- استانداردسازی فرایندهای مورد استفاده شرکت‌های گزارشگری اعتباری برای سنجش اعتبار اشخاص، اعم از مؤسسات اعتباری و مشتریان آن‌ها، ضامین و مؤسسات تضمین تعهدات؛
- ۶- تأیید اساسنامه شرکت‌های گزارشگری اعتباری؛
- ۷- تعیین مراجعی که ملزم به ارائه داده به بانک مرکزی (پایگاه داده اعتباری کشور) هستند و کیفیت و کفایت داده‌ها؛

- ۸- تدوین دستورالعمل نحوه تبادل و حفاظت اطلاعات و حفظ محرمانگی و امنیت داده‌ها، دستورالعمل نحوه اعتراض به گزارش‌های اعتباری و سایر دستورالعمل‌های مورد نیاز، و ارائه آن به شورای مقررات‌گذاری و نظارت بانکی برای تصویب؛
- ۹- تعیین استفاده کنندگان مجاز از خدمات پایگاه داده اعتباری کشور و شرکت‌های گزارشگری اعتباری و مقررات حاکم بر نحوه استفاده آنها؛
- ۱۰- سایر موضوعات مرتبط که رئیس کل به شورا ارجاع می‌دهد.
- تبصره ۱- عدم اعطای مجوز به متقاضیان تأسیس شرکت‌های گزارشگری اعتباری، به استناد اشباع بازار، ممنوع است.
- تبصره ۲- شرکت‌های گزارشگری اعتباری و رتبه‌بندی که در حوزه عملیات بانکی فعالیت ندارند، نیاز به اخذ مجوز از بانک مرکزی نخواهند داشت. صدور مجوز و نظارت بر فعالیت این شرکت‌ها توسط سازمان بورس اوراق بهادار انجام می‌شود.
- ماده ۱۹۴- کلیه دستگاه‌های اجرایی، اعم از دولتی و نهادهای عمومی غیر دولتی و نیز کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی (به تشخیص شورای سنجش اعتبار) موظفند اطلاعات مورد نیاز برای اعتبارسنجی مشتریان مؤسسات اعتباری، ضامنین و مؤسسات تضمین تعهدات را در قالب‌های مورد نظر شورای مزبور به صورت برخط در اختیار بانک مرکزی قرار دهند. بانک مرکزی موظف است با استفاده از اطلاعات دریافتی، پایگاه داده اعتباری کشور را ایجاد و مدیریت کند. در صورتی که ارائه اطلاعات توسط اشخاص فوق‌الذکر در سایر قوانین ممنوع یا منوط به رعایت تشریفات خاصی شده باشد، ارائه اطلاعات به پایگاه داده اعتباری کشور از آن قوانین مستثنی است.
- تبصره ۱- بانک مرکزی موظف است امکان استعلام از پایگاه داده اعتباری را برای دستگاه‌های اجرایی، اشخاص تحت نظارت در این قانون و سایر اشخاص که مطابق قوانین و مقررات ملزم به استعلام از پایگاه داده مذکور هستند به صورت سیستمی و برخط فراهم نماید.
- تبصره ۲- اشخاصی که با مجوز بانک مرکزی مجاز به استفاده از اطلاعات پایگاه داده اعتباری کشور شده‌اند موظفند از اطلاعات دریافتی در چارچوب دستورالعمل‌های شورای سنجش اعتبار استفاده کنند؛ در غیراین صورت، مشمول مجازات‌های افشای سر موضوع (۶۴۸) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ خواهند بود. در صورتی که برای بانک مرکزی محرز شود که شخص استفاده‌کننده

از اطلاعات دریافتی، مغایر با هدف اعلام شده استفاده کرده یا اطلاعات دریافتی را بدون اطلاع بانک مرکزی در اختیار اشخاص ثالث قرار داده است، بانک مرکزی موظف است نزد مراجع قضایی طرح دعوی کند.

ماده ۱۹۵- پرداخت تسهیلات یا ایجاد تعهد توسط مؤسسات اعتباری، از زمانی که بانک مرکزی اعلام خواهد کرد، منوط به دریافت گزارش اعتبارسنجی است. این امر، نافی مسئولیت مؤسسات اعتباری در شناسایی ریسک اعتباری متقاضی نخواهد بود. مؤسسات اعتباری موظفند متناسب با نتایج حاصل از گزارش اعتباری اشخاص طبق ضوابط ابلاغی بانک مرکزی نسبت به اخذ وثایق و تضمین های لازم اقدام کنند. دستورالعمل اجرایی این ماده به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی می رسد.

مؤسسات تضمین تعهدات

ماده ۱۹۶- مؤسسات اعتباری موظفند تضمین مؤسسات تضمین تعهدات را، متناسب با وضعیت اعتباری مؤسسات مزبور که به تأیید شرکت های گزارشگری اعتباری رسیده است، بپذیرند.

ماده ۱۹۷- بانک مرکزی موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون، ضوابط تشکیل، فعالیت و نظارت بر مؤسسات تضمین تعهدات را به تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی برساند. مؤسسات تضمین تعهدات می تواند توسط اشخاص حقوقی، تشکلهای حرفه ای یا گروهی از اعضای یک صنف یا صنعت خاص ایجاد شود.

تبصره- قراردادهایی که توسط مؤسسات تضمین تعهدات منعقد می گردد، در حکم اسناد رسمی و لازم الاجراء بوده و از کلیه مزایای اسناد تجاری از جمله عدم نیاز به تودیع خسارت احتمالی بابت اخذ قرار تأمین خواسته برخوردار می باشد.

ماده ۱۹۸- کلیه صندوق های ضمانت که به موجب سایر قوانین تشکیل شده اند، موظفند ظرف مدت یک سال از تاریخ ابلاغ این قانون، اساسنامه خود را به تأیید «شورای سنجش اعتبار» و تصویب شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی برسانند. پس از انقضای مهلت مزبور، صندوق های ضمانت جزء «اشخاص تحت نظارت» محسوب و مشمول نظارت های بانک مرکزی خواهند بود.

صندوق ضمانت سپرده ها

ماده ۱۹۹- به منظور اطمینان بخشی به سپرده گذاران حقیقی و حقوقی در مؤسسات اعتباری مبنی بر تضمین سپرده های آنان تا سقف معین، به صندوق ضمانت سپرده ها اجازه داده می شود با رعایت شرایط مقرر در این قانون به فعالیت های خود ادامه دهد. اصلاحات اساسنامه صندوق ضمانت سپرده ها بنا به پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب هیأت وزیران می رسد.

تبصره ۱- صندوق ضمانت سپرده ها نهاد عمومی غیردولتی است.

تبصره ۲- توقف فعالیت یا انحلال صندوق ضمانت سپرده ها فقط به موجب قانون امکان پذیر است.

ماده ۲۰۰- وظایف صندوق به قرار زیر می باشد:

۱- دریافت حق عضویت از اعضاء؛

۲- جبران خسارت سپرده های سپرده گذاران تا سقف تضمین شده، در چارچوب فصل هفدهم این قانون؛

۳- ارزیابی و پایش عملکرد مؤسسات اعتباری از جهت رعایت مقررات لازم الرعایه، و ارائه گزارش تخلفات به بانک مرکزی؛

۴- ارزیابی صحت گزارش های ارائه شده از سوی مؤسسات اعتباری در خصوص اطلاعات سپرده ها و محاسبه حق عضویت قابل پرداخت به صندوق و ارائه گزارش های مربوط به بانک مرکزی.

تبصره- صندوق ضمانت سپرده ها می تواند از مؤسسات اعتباری که وضعیت آنها توسط شورای مقررات گذاری و نظارت بانکی «در معرض خطر» یا «بحرانی» تشخیص داده شده، با تأیید هیأت عالی، حق عضویت بیشتری دریافت کند.

ماده ۲۰۱- صندوق ضمانت سپرده ها از اختیارات زیر برخوردار می باشد:

۱- الزام مؤسسات اعتباری به تبعیت از تعهدات قانونی مندرج در این فصل مستقیماً از سوی صندوق یا غیرمستقیم از طریق بانک مرکزی؛

۲- ارائه پیشنهاد به بانک مرکزی مبنی بر اعمال مجازات های مذکور در مواد (۱۳۵) و (۱۳۶) در خصوص مؤسسات اعتباری که از انجام تعهدات خود در مقابل صندوق، استکفاف می ورزند؛

۳- ارائه مشاوره تخصصی به مؤسسات اعتباری و در صورت لزوم، درخواست از بانک مرکزی برای ارائه برنامه‌های احتیاطی الزام آور به آنها، به منظور پیشگیری از بروز شرایط نامطلوب یا برون رفت از آن؛

۴- انجام وظیفه به عنوان مدیر گزیر و مدیر تصفیه مؤسسات اعتباری؛

۵- درخواست ارائه گزارش نظارتی در خصوص وظایف مرتبط با صندوق از بانک مرکزی و سایر نهادهای ناظر؛

۶- اقامه دعوی علیه هیأت مدیره، مدیران و سایر اشخاص دخیل در توقف یا ورشکستگی مؤسسه اعتباری.

ماده ۲۰۲- عضویت کلیه مؤسسات اعتباری دولتی و غیر دولتی در صندوق ضمانت سپرده‌ها الزامی است.

ماده ۲۰۳- مؤسسات اعتباری موظفند در مواعد مقرر حق عضویت صندوق ضمانت سپرده‌ها را صرفاً به صورت نقدی پرداخت کنند. در غیر این صورت بانک مرکزی موظف است حق عضویت را حسب درخواست صندوق از حساب مؤسسه اعتباری نزد خود برداشت و به حساب صندوق واریز نماید.

تبصره ۱- حق عضویت محاسبه شده توسط صندوق ضمانت سپرده‌ها برای هر یک از اعضا، تحت هیچ شرایطی قابلیت کاهش نخواهد داشت.

تبصره ۲- حق عضویت‌های پرداختی مؤسسه اعتباری به عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی همان سال مؤسسه اعتباری منظور می گردد.

ماده ۲۰۴- ترتیبات اجرایی ناظر بر فعالیت صندوق ضمانت سپرده‌ها از جمله تعیین «اشخاص تحت نظارت» مشمول، الزامات پذیرش عضویت، تعیین مصادیق سپرده‌های بانکی مشمول تضمین صندوق، سقف تضمین، ترتیبات و شرایط سرمایه گذاری منابع صندوق از جمله محل و شیوه آن، ترتیبات و شرایط حق عضویت‌ها در صندوق از جمله میزان، انواع و نحوه محاسبه و پرداخت آنها به صندوق، سازوکار اجرایی پرداخت سپرده‌های سپرده گذاران، و استیفای مطالبات صندوق از مؤسسه اعتباری ناشی از پرداخت سپرده‌های مشمول تضمین مؤسسه اعتباری، در صورتی که در

اساسنامه ذکر نشده باشد، به موجب دستورالعملی خواهد بود که به تصویب هیأت امنای صندوق ضمانت سپرده‌ها می‌رسد.

ماده ۲۰۵- صندوق ضمانت سپرده‌ها موظف است حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از اعلام رئیس-کل، نسبت به تأدیه مانده سپرده‌های سپرده‌گذاران مؤسسه اعتباری در حال گزیر تا سقف تضمین شده، به صورت پرداخت نقدی و یا ایجاد سپرده‌ای به همان میزان و شرایط در مؤسسه اعتباری دیگر برای سپرده‌گذار، اقدام نماید. مطالبات سپرده‌گذاران بیش از سقف تضمین شده توسط صندوق، از محل دارایی‌های مؤسسه اعتباری مذکور و با رعایت احکام فصل هفدهم این قانون تصفیه می‌شود.

ماده ۲۰۶- منابع مالی صندوق ضمانت سپرده‌ها به شرح زیر است:

- ۱- حق عضویت‌های دریافتی از اعضا؛
- ۲- درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها؛
- ۳- کمک‌های مالی دولت؛
- ۴- تسهیلات دریافتی از بانک مرکزی در موارد ضروری؛
- ۵- انتشار اوراق بهادار طبق قوانین و مقررات مربوط؛
- ۶- جریمه‌های نقدی اخذشده از «اشخاص تحت نظارت» متخلف موضوع مواد (۱۳۵) و (۱۳۶)؛

۷- سایر منابع پس از تصویب هیأت عالی.

تبصره ۱- صندوق در موارد ضروری مجاز است با تأیید هیأت عالی، مؤسسات عضو را مکلف به پرداخت حق عضویت‌های آتی، حداکثر تا دو برابر مبلغ آخرین حق عضویت سالانه، نماید و در این صورت مؤسسات اعتباری عضو مکلف هستند در مهلت مقرر، مبالغ تعیین شده را در اختیار صندوق قرار دهند.

تبصره ۲- حق عضویت‌های دریافتی صندوق ضمانت سپرده‌ها از هرگونه مالیات معاف می‌باشد.

تبصره ۳- منابع سرمایه‌گذاری نشده صندوق ضمانت سپرده‌ها باید صرفاً در حسابی نزد بانک مرکزی نگهداری شوند.

ماده ۲۰۷- مرجع رسیدگی به اختلافات احتمالی صندوق ضمانت سپرده‌ها با مؤسسات اعتباری، رئیس کل بانک مرکزی است. در صورت اعتراض به نظر رئیس کل بانک مرکزی، موضوع در هیأت عالی مطرح و اتخاذ تصمیم خواهد شد. رأی هیأت عالی قطعی است و برای طرفین لازم‌الاجرا می‌باشد.

ماده ۲۰۸- مؤسسات اعتباری موظفند آمار، اطلاعات و گزارش‌های موردنیاز صندوق ضمانت سپرده‌ها را در چارچوب وظایفی که به موجب این قانون برعهده صندوق گذاشته شده است به صندوق ارائه نمایند. همچنین بانک مرکزی موظف است آمار، اطلاعات و گزارش‌های مرتبط با فعالیت صندوق را در اختیار صندوق قرار دهد. صندوق موظف به رعایت ضوابط محرمانگی است. تبصره- شیوه تبادل اطلاعات به موجب دستورالعملی است که ظرف شش ماه از لازم‌الاجرا شدن این قانون به پیشنهاد بانک مرکزی و صندوق ضمانت سپرده‌ها به تصویب هیأت عالی می‌رسد.

ماده ۲۰۹- صندوق موظف است اطلاعات زیر را در پایگاه اطلاع‌رسانی خود به اطلاع عموم برساند:

- ۱- فهرست به‌روزشده مؤسسات اعتباری عضو صندوق؛
- ۲- فهرست به‌روزشده سپرده‌های مشمول ضمانت و سقف تضمین؛
- ۳- قوانین و مقررات و دستورالعمل‌های مربوط به نحوه بهره‌مندی سپرده‌گذاران از مزایای تضمین سپرده‌ها؛

۴- اطلاعیه‌ها و شرایط جبران خسارت‌های مربوط به مؤسسه اعتباری در حال‌گزر.

ماده ۲۱۰- اعضای هیأت‌مدیره، مدیرعامل و کلیه کارکنان صندوق ضمانت سپرده‌ها از هرگونه سهام‌داری و تصدی سمت در مؤسسات اعتباری ممنوع هستند.

کانون مؤسسات اعتباری

ماده ۲۱۱- به‌منظور کمک به پیشرفت حرفه بانکداری و ارتقاء دانش حرفه‌ای مدیران و کارکنان مؤسسات اعتباری، تهیه برنامه‌های لازم به منظور التزام اعضای کانون به رعایت قوانین و مقررات، برقراری سیستم‌های کنترل داخلی، احترام به اخلاق حرفه‌ای و تأکید بر ارائه‌ی گزارش‌های شفاف و منصفانه و اعلام موارد عملکرد غیرحرفه‌ای اعضای به بانک مرکزی، تدوین ضوابط و استانداردهای حرفه‌ای و انضباطی در چارچوب قوانین و مقررات بانک مرکزی و بررسی اختلافات

بین اعضاء، کانون مؤسسات اعتباری با مشارکت مؤسسات اعتباری ای که در ایران فعالیت می کنند، تشکیل می شود. عضویت تمامی مؤسسات اعتباری در کانون مؤسسات اعتباری الزامی است.

تبصره ۱- کانون مؤسسات اعتباری، دارای شخصیت حقوقی مستقل و برخوردار از استقلال مالی بوده و به موجب اساسنامه ای که به تصویب هیأت عالی می رسد، اداره خواهد شد. انتصاب دبیر کل کانون منوط به تأیید صلاحیت وی توسط بانک مرکزی می باشد. کانون تحت نظارت بانک مرکزی فعالیت می نماید. هرگونه تغییرات اساسنامه کانون موکول به موافقت بانک مرکزی و تصویب هیأت عالی خواهد بود. انحلال کانون صرفاً با تشخیص بانک مرکزی ممکن است.

تبصره ۲- اختلافات بین اعضای کانون با یکدیگر، در مرحله اول در کانون مورد بررسی قرار می گیرد و در صورت عدم سازش، در مراجع دیگر قابل طرح است.

تبصره ۳- بانک مرکزی می تواند برای سایر «اشخاص تحت نظارت» نظیر صندوق های قرض الحسنه، تعاونی های اعتبار، صرافی ها و شرکت های واسپاری (لیزینگ) نیز کانون ایجاد کند. در این صورت، احکام این ماده در ارتباط با کانون های جدید نیز نافذ است.

فصل بیستم: سایر مقررات

ماده ۲۱۲- سازمان ثبت احوال کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان امور مالیاتی و سایر دستگاه های اجرایی، بنا به درخواست بانک مرکزی، موظف به همکاری با آن بانک و ارائه اطلاعات خواسته شده هستند.

ماده ۲۱۳- جریمه های نقدی موضوع احکام این قانون، متناسب با شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی که توسط مراجع رسمی اعلام شده باشد، تعدیل می گردد. وجوه ناشی از اعمال جریمه نقدی علیه «اشخاص تحت نظارت» متخلف، به حساب درآمد عمومی واریز شده و معادل آن از طرف خزانه داری کل به حساب صندوق ضمانت سپرده ها تخصیص داده خواهد شد.

ماده ۲۱۴- از تاریخ اجرای این قانون، قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱ و تغییرات بعدی آن، قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۲ و تغییرات بعدی آن، لایحه قانونی اداره امور بانک ها مصوب ۱۳۵۸ و تغییرات بعدی آن و قانون اجازه تأسیس بانکهای غیردولتی مصوب ۱۳۷۹، ملغی می شود. تازمانی که آیین نامه ها و دستورالعمل های اجرایی این قانون به تصویب نرسیده است،

۲۹۴ جهانی شدن شبکه بانکی ایران (مطابق با استانداردهای بانک جهانی و صندوق بین المللی پول)

آیین نامه ها و دستورالعمل های سابق، مشروط بر این که با مفاد این قانون، به تشخیص بانک مرکزی، معارض نباشد، لازم الاجراء خواهد بود.

واژنامه

A Banking Perspective

از دیدگاه بانک

Accommodation Note

برات دوستانه

Accommodation Signature

امضای متعهد

Account Number

شماره حساب

Account Payable

حساب پرداختی

Account Payment

حساب پرداختی

Account Receivable

حساب دریافتی

Account Strategies

حسابداری استراتژیک

Account Title And Explanation

عنوان و شرح حساب

Account With Treasury Capital Budget

جاری با خزانه بودجه سرمایه‌ای

Account With Treasury Operating Budget

جاری با خزانه بودجه جاری

Account Reconciliation Services

خدمات سازگاری حساب

Account History

تاریخچه حساب

Account Manager

مدیر حساب بانکی

Account Holder

دارنده حساب

Accrued Interest

بهره متعلقه

Acquiring Bank

بانک پذیرنده^۱

Adjustable-Rate Mortgages (ARMS)

وام رهنی با نرخ قابل تنظیم

Advising Bank

بانک ابلاغ کننده اعتبار اسنادی

Allowance For Loan And Lease Losses(ALLL)

کمک هزینه خسارت وام و اجاره

^۱ بانکی است که حساب پذیرنده به منظور واریز وجوه مربوط به داد و ستدهای کارت‌های بانکی نزد آن مفتوح است.

Alteration

هرگونه ایجاد تغییر در چک

Annual Percentage Rate (APR)

درصد سالانه نرخ بهره

Automated Clearing House (ACH)

دستور پرداخت گروهی پایا

Authentication

احراز هویت

Automated Clearing House (ACH)

حواله بین بانکی پایا

Blank Check

چک سفید امضا

Bank Reconciliation Statement

صورت مغایرات بانکی

Bank Statement

صورت حساب بانکی

Bank Debit Note

اعلامیه بدهکار بانک

Bank Credit Note

اعلامیه بستانکار بانک

Bank Discount Rate Method

روش نرخ تنزیل بانکی

Bank Draft

حواله بانکی

Bank Elasticity

حساسیت بانکی

Bank Financial Stability

ثبات مالی بانک

Bank Guarantee

ضمانت بانکی

Balance

مانده حساب

Backlog

سفارشات انجام نشده کالا یا خدمات

Back-End Load

سرمایه گذاری با سر بار متاخر

Balanced Mutual Fund

صندوق سرمایه گذاری مشترک

Balloon Maturity

اوراق قرضه با سر رسید دور

Banker's Acceptance

پذیرش بانکی

Banking Holding

هلدینگ بانکی

Bankruptcy

ورشکستگی

Bank Instrument

اوراق بهادار بانکی

Bank Loan

وام بانکی

Bank Loan Terms And Conditions

شرایط و مدت وام بانکی

Bank Marketing

بازاریابی بانک

Bank Note

چک تضمینی

Bank Of Issue

بانک ناشر اسکناس

Bank Overdraft

اضافه برداشت از حساب بانکی

Bank Ownership

مالکیت بانک

Bank Rate

نرخ بانکی

Bank Reconciliation

صورت مغایرت بانکی

Bank Regulation And Supervision

مقررات و نظارت بانکی

Bank Reserves

ذخایر بانکی

Bank Resources

منابع بانک

Bank Run

هجوم بانکی

Bank Service Charge

هزینه (کارمزد) خدمات بانک

Bank Statement

صورت حساب بانک

Bank Structure

ساختار بانک

Bankable Bill

برات قابل معامله دربانک

Banker

صراف

Banker's Acceptance

استاندارد تضمین شده بانکی

Bankers Bill

برات / حواله بانکی

Banker's Order

حواله عهده بانک

Bank Officer

کارمند بانک

Banker

بانکدار

Bank Z-Score

نمره Z بانکی

Barron's Confidence Index

شاخص اطمینان بارن (شاخص اطمینان بارون برای محاسبه تمایل سرمایه گذاران به پذیرش ریسک اضافی در هنگام سرمایه گذاری است)

Beneficiary

ذینفع اعتبار اسنادی

Bill

صورت حساب

Bounce

برگشت خوردن چک

Borrow

قرض گرفتن

Branch

شعبه

Card Holder

دارنده کارت

Cash

پول نقد

Cashier

صندوق دار

Certified Check

چک تضمین شده

Check Stub

ته چک

Check Clearing

وصول چک

Cheque /Check

چک بانکی

Chequebook/Check Book

دسته چک

Checking Account Number

شماره حساب جاری

Collateral

وثیقه

Coin

سکه

Credit Card

کارت اعتباری

Confidentiality

رازداری

Consistency Principle

اصل نکات رویه

Consolidation

تلفیق

Creative Accounting

حساب سازی

Current Account/Checking Account

حساب جاری

Customer

مشتری

Deposit

سپرده

Deposit

سپرده، پس انداز

Deposit in Transit

سپرده بین راهی وجوه در راه

Deposit Insurance

بیمه سپرده

Deposit Rate

نرخ بهره ی سپرده

Depositor

سپرده گذار، دارنده حساب

Deposits

سپرده ها ودایع

Deposit Slip

رسید واریز حساب

Debt

بدهی

Dud/ Bad Check

چک بی محل

Due Diligence

حساب های دقیق و موشکافانه

Green Banking

بانکداری اخلاقی

Held-To-Maturity Securities

اوراق قابل نگهداشت تا سررسید

Idle Facility Expense

هزینه تسهیلات بلااستفاده

Idle Plant

تسهیلات بلااستفاده

Interest

بهره

Interest Free Loan

وام قرض الحسنه

Import Letters Of Credit

اعتبارات اسنادی وارداتی

Issuing Bank

بانک گشایش کننده اعتبار اسنادی

Issuer Bank

بانک صادر کننده

Joint Account Agreement

قرارداد حساب مشترک

Joint Account

حساب مشترک

Letter of Credit

اعتبارات اسنادی

Lend

قرض دادن

Lender

قرض دهنده، وام دهنده

Lender Of Last Resort

آخرین مرجع وام

Lenders

وام دهندگان

Lending Decisions

تصمیمات وام دهی

Loan

وام

Merchant

پذیرنده^۱

Money Laundering

پولشویی

Mortgage

رهن

Money

پول

Natural Deposit

^۱ شخص حقیقی یا حقوقی است که با پذیرش کارت بانکی و با استفاده از ابزار پذیرش نسبت به فروش کالا یا ارائه خدمات به دارندگان کارت اقدام می‌نماید.

سپرده ی طبیعی

Nature of Inventories

ماهیت موجودی ها

Near Cash

شبه نقد

Near Money

شبه پول

Necessary Reserves

منابع موردنیاز

Non Interest Bearing Note

سند بدون بهره

Nostro

سپرده نزد سایر بانک ها

Non-Performing Loans (NPL)

مطالبات معوق بانکی

Over Draft

اضافه برداشت بانک

Partner Drawing Accounts

حساب های برداشت شرکا

Passbook

دفترچه حساب بانکی

Payment Service

خدمات پرداخت

Pay

پرداخت

Payment Service Provider (PSP)

شرکت ارائه دهنده خدمات پرداخت

Pledge

وثیقه

Point Of Sale (POS)

پایانه فروشگاهی

Post Dated Check

چک مدت دار

Private Credit By Deposit Money Banks

اعتبار بخش خصوصی نزد بانک

Promissory Note

سفته

Quasi Rent

شبه بهره

Receivable From Affiliates

مطالبات از واحدهای فرعی وابسته

Receivable Turnover Ratio

نسبت گردش مطالبات	
Receivables Collection Period	دوره وصول مطالبات
Receivables Turnover	دفعات گردش مطالبات
Received	دریافت شده
Recognized	شناسائی شده
Reconciliation	مغایرت گیری
Reconciliation Method	روش مغایرت
Recoverable Amount	مبلغ قابل یازیبایی
Refundable Deposits	سپرده های قابل استرداد
Risk Free Lending	وام دهی بدون ریسک
Risk Free Rate Interest	نرخ بهره بدون ریسک
Safety Deposit Box	

صندوق امانات بانک

Savings Account

حساب پس انداز

Savings Account Number

شماره حساب پس انداز بانکی

Special Drawing Right (SDR)

حق برداشت مخصوص

Specialized Banks

بانک‌های تخصصی

Stale Check

چک تاریخ گذشته

Statement

صورت حساب

Temporary Accounts

حساب‌های موقت

Term Deposits

سپرده‌های مدت‌دار

Term Loan

وام مدت‌دار

Term Loan Agreement

قرارداد وام بلند مدت

Term to Maturity

مدت زمان تا تاریخ سر رسید

Transfer of Debt

حواله

Treasury Bill

اسناد خزانه

Treasury Bonds

اوراق قرضه خزانه داری

Treasury Department

دایره خزانه

Treasury Note

سند خزانه

Treasury Officer

مسئول خزانه داری

Treasury Shares

سهام خزانه

Treasury Stock

سهام خزانه

Unconditional Performance Bond Guarantee(Upbg)

ضمانت نامه بدون قید و شرط

Unconditional Receivable Payable

دریافتنی / پرداختنی غیر مشروط

Unconfirmed L/C

اعتبار اسنادی تأیید شده

Unearned Interest

بهره تحقق نیافته

Vostro

سپرده سایر بانک‌ها نزد ما

Warehouse Loan

وام مبتنی بر موجودی

Warehouse Receipt Loans

وام های رهنی

Weak Currency

واحد پولی ضعیف

Withdraw

برداشت از حساب

Written Payment Order

حواله کتبی

Yankee Bonds

اوراق قرضه بانکی

Yield To Call

بازده تا تاریخ باز خرید

Yield Premium

صرف بازده

Yield To Maturity

بازده تا تاریخ سررسید

Yield To Call (YTC)

بازده تا تاریخ بازخرید

Zero Balance Account

حساب بدون مانده

Z Score

یکی از قدیمی ترین و معروف ترین فرمول های پیش بینی ورشکستگی

منابع و مراجع

سازمان برنامه و بودجه، گزارش عملکرد قانون برنامه پنجم توسعه - حوزه فرابخشی. شجری هوشنگ و کمال زاده محمد. ۱۳۸۶. اقتصاد پول و بانکداری. اصفهان، نشر هشت بهشت. رضایی مجید. ۱۳۸۴. بانکداری بدون ربا و تشبیت اقتصادی. اندیشه، سال یازدهم، شماره سوم. کیماسی مسعود، رضایی سولماز. ۱۳۹۵. تأثیر تحریم‌های نظام بانکی کشور بر سودآوری آنها. فصلنامه پژوهش‌های پولی-بانکی، سال نهم، شماره ۲۸. گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران. معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۹. وبسایت بانک مرکزی ایران، گزارش‌های مربوط به برنامه‌های توسعه کشور در بخش بانکی. وصالی ساناز، ترابی مهنوش. ۱۳۸۹. اثرات تحریم بانک‌ها بر اقتصاد و سیستم بانکی. مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۱.

Akinci, O., Olmstead-Rumsey, J., 2018. How effective are macroprudential policies? An empirical investigation. *J. Financ.*

Aizenman, J, M.Chinn and H Ito., 2010. The Emerging Global Financial Architecture: Tracing and evaluating new patterns of the trilemma configuration”, *Journal of International Money and Finance*, 28, 615-41.

Aizenman, J and H Ito., 2011. The Impossible Trinity, the International Monetary Frame- work and the Pacific Rim”, Working Paper, University of California Santa Cruz, November

Allen, F., Qian, J., Qian, M., 2005. Law, finance, and economic growth in China. *J. Financ. Econ.*

Allen, F., Carletti, E., Qian, J., Valenzuela, P., 2012. Financial intermediation, markets, and alternative financial sectors. *Economics Working Papers (ECO2012/ 11)*.

- Allen, F., Chakrabarti, R., De, S., Qian, J., Qian, M., 2012. Financing firms in India. *J. Financ.*
- Adrian, T., Tommaso M-G., 2019. The Rise of Digital Money. *Fintech Notes*, Note/19/01, International Monetary Fund.
- Abu-Alkheil, A. M., Burghof, H. P., & Khan, W. A., 2012. Islamic commercial banking in Europe: A cross-country and inter-bank analysis of efficiency performance. *International Business & Economics Research Journal*, 11(6), 647-676.
- Ahmad, A., Humayoun, A. A., Nawaz, M. M., & Bashir, M., 2011. How customer satisfaction affects performance of Islamic banks in Pakistan. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 2(9), 182-188.
- Albury, D., 2005. Fostering innovation in public services. *Public Money and Management* , 25(1), 51-56.
- Bartsch, E., Boivin, J., Fischer, S., Hildebrand, Ph., 2019. Dealing with the Next Downturn: From Unconventional Monetary Policy to Unprecedented Policy Coordination. *SUERF Policy Note* 105.
- Benigno, P., Linda, M. S., Harald, U ., 2019. Cryptocurrencies, Currency Competition, and the Impossible Trinity. *NBER Working Paper* 26214, August 2019.
- Bernanke, B S., 2005. The Global Saving Glut and the U.S. Current Account Deficit. Remarks by Governor Ben S. Bernanke at the Sandridge Lecture, Virginia Association of Economists, Richmond, Virginia, March 10, 2005.
- Boz, Emine, L C., Maurice O., 2017. Revisiting the Paradox of Capital. *Vox: CEPR Policy Portal*, March 9, 2017. URL: <https://voxeu.org/article/revisiting-paradox-capital>.
- Bank for International Settlements., 2007. Evolving banking systems in Latin America and the Caribbean: challenges and implications for monetary policy and financial stability. *Bank for International Settlements*, No 33 in *BIS Papers*.

- Benson K., 2006 .Reforms in Banking Sector and Their Impact in Banking Services, SAJOSPS, July–December, pp. 77–81.
- Buch, C.M., Koch, C.T., Koetter, M., 2011. Size, productivity, and international banking. *Journal of International Economics*, 85(2), pp 329-334.
- Berger, A. N., Humphrey, D. B., 1997. Efficiency of financial institutions: International survey and directions for future research. *European Journal of Operational Research*, 98 (2), 175-212.
- Berger, A. N., Mester, L. J., 1997. Inside the black box: What explains differences in the efficiencies of financial institutions? *Journal of Banking and Finance*, 21 (7), 895-947.
- Brooks, A. M., 2007. It's all about the motivation: Factors that influence employee motivation in organizations. (Order No. 3286731, The University of Tennessee). ProQuest Dissertations and Theses, 139.
- Burkart, M., Ellingsen, T., 2004. In-kind finance: a theory of trade credit. *Am. Econ. Rev.*
- Clarke G., Cull R., Martínez Peria M.S., Sánchez S., 2003. Foreign Bank entry; experience, implications for developing economies, and agenda for further research, *The World Bank Research Review Observer*, vol. 18, pp. 25-29.
- CEPAL., 1999 .La inversión extranjera en América latina y el Caribe, Santiago, Chile, 2000.
- Ciutacu C., Chivu L., 2009. About Deficit Manangement in the conditions of market integration and globalization, *Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, Oradea*, (1): 21-32
- Carney, M., 2019. The Growing Challenges for Monetary Policy in the Current International Monetary and Financial System. Speech at the Federal Reserve Bank of Kansas City 2019 Jackson Hole Symposium.

- Council of Economic Advisers., 2015. Long-Term Interest Rates: A Survey. White House report. URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/interest_rate_report_final.pdf.
- Chandrasekhar, M., Sonar, R. M., 2008. Impact of information technology on the efficiency and total factor productivity of Indian banks. *South Asian Journal of Management*, 15(3), 74-100.
- Gallizo, J. L., Moreno, J., Pop, G. I. I., 2011. Banking efficiency and European integration: Implications of the banking reform in Romania. *Annales Universitatis Apulensis : Series Oeconomica*, 13(2), 432-441.
- Derviz, A., Podpiera J., 2008. Predicting Bank CAMELS and S&P Ratings: The Case of the Czech Republic. *Emerging Markets Finance and Trade* 44(1), pp 117-130.
- Dobbs, M., Hamilton, R. T., 2006. Small business growth: Recent evidence and new directions. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 13 (5), 296-322.
- EPW Research Foundation., 2006. Financial Inclusion in a Deregulated Regime, *Economic and Political Weekly*, May 20, pp. 1940-42.
- For details S, Kavaljit S., 2002. From Beijing Consensus to Washington Consensus: China's Journey to Liberalization and Globalization, Asia-Pacific Research Network, <<http://www.aprnet.org>>.
- Ghosh, A., 2016. Banking sector globalization and bank performance: A comparative analysis of low income countries with emerging markets and advanced economies, *Review of Development Finance*, 6 (1): 58-70.
- Ghaziri, H., 1998. Information technology in the banking sector: opportunities, threats and strategies. Retrieved December 17, 2013, from <http://almashriq.hiof.no/ddc/projects/business/it-banking.html>.
- Gaspar V., Obstfeld M., Sahay R., 2016. Macroeconomic Management When Policy Space is Constrained: A Comprehensive, Coordinated, and Consistent Approach to Economic Policy. IMF Staff Discussion Note SDN/16/09.

- Holston K., Thomas L., John C. W., 2017. Measuring the Natural Rate of Interest: International Trends and Determinants. *Journal of International Economics* 108 (S1, May 2017): S59-S75.
- Heryan T., Stavárek D., 2012. Influence of the Czech Banks on their Foreign Owner's Interest Margin. *Procedia Economics and Finance*, vol. 1, pp 168-175.
- Hair J. F., 2010. *Essentials of marketing research* (6th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Irwin.
- Kavaljit S., 2005. Banking Sector Liberalization in India: Some Disturbing Trends, Asia-Europe Dialogue Project, , <<http://www.ased.org>>.
- Kaplan R. S., Norton D. P., 1992. The Balanced Scorecard – Measures that drives performance. *Harvard Business Review*, 70-79.
- Kalemli-Ozcan S., Papaioannou E., Perri F., 2013. Global banks and crisis transmission. *Journal of International Economics*, 89(2), pp 495-510.
- Lin S. L., 2010. Efficiency, productivity change and corporate value in banks during the period of Asian financial crisis: Evidence from Asia markets. *Journal of Accounting, Finance & Management Strategy*, 5(1), 37-63.
- Moguillanski G., Studart R., Vergara S., 2004. Comportamiento paradójico de la banca extranjera en América Latina, *Revista de la CEPAL*, 82, April, pp. 19-36.
- McKinsey & Company., 2010. Mancini-Griffoli, Tommaso, Maria Soledad Martinez Peria, Itai Agur, Anil Ari, John Kiff, Adina Popescu, and Celine Rochon. “Casting Light on Central Bank Digital Currency.” IMF Staff Discussion Note SDN/18/08, November 2018.
- Mendoza, E.G., and V. Quadrini., 2010. Financial globalization, financial crises and contagion. *Journal of Monetary Economics*, 57(1), pp 24-39.
- Mahmood, R., Wahid, R. A., 2012. Investigating the effect of intellectual capital on bank performance in Malaysia. *Knowledge Management International Conference*, 155-162.

Mundell R., 1961. A Theory of Optimum Currency Areas. *The American Economic Review*, vol. 51, No. 4 (Sep., 1961), pp. 657-665.

Niranjan R., 2006. The Dark Side of Consumer Credit, *Businessworld*, October 2, p 46.

Neely, A., Bourne, M., Kennerley, M., 2000. Performance measurement system design: developing and testing a process-based approach. *International Journal of Operations & Production Management* , 20(10), 1119-1145.

Quoted in the press release, Deutsche Bank Launches Retail Banking Operations in India, 2005, Mumbai, Deutsche Bank, <http://www.db.com/ir/en/content/ir_releases_2005.htm.

Obstfeld M., 2020. Global Dimensions of U.S. Monetary Policy. *Int. J. Central Banking* 16, 73–132. Fig. 8. Equilibrium Libra Supply and Demand M. Obstfeld *Journal of International Money and Finance* 114 (2021) 102408 9

OECD., 2015. New Approaches to SME and Entrepreneurship Finance: Broadening the Range of Instruments. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264240957-en>.

Petersen, M., Rajan, R.G., 1994. The benefits of lending relationships: evidence from small business data. *J. Finance* 49, 3e37.

Petersen, M., Rajan, R.G., 1995. The effect of credit market competition on lending relationships. *Q. J. Econ.* 110, 407e443.

Rajan, R.G., Zingales, L., 1995. What do we know about capital structure? Some evidence from international data. *J. Finance* 50 (5), 1421e1460.

Rachel L., Smith T D., 2017. Are Low Real Interest Rates Here to Stay?. *Int. J. Central Banking* 13, 1–42.

Rachel L., Summers L H., 2019. On Falling Neutral Real Rates, Fiscal Policy, and the Risk of Secular Stagnation. *Brookings Papers on Economic Activity* 1, 1–54.

- Reinhardt, D., Sowerbutts, R., 2015. Regulatory Arbitrage in Action: Evidence from Banking Flows and Macroprudential Policy. Bank of England Working. Paper No. 546.
- Rahman, M., Mondol, D. K., & Ali, A., 2013. Nexus of Employee Motivation With HRM and Workplace Behaviour: An Assessment of The Dominant Factors. *Management Research and Practice*, 5(4), 49-57.
- Rumler, F., Waschiczek, W., 2010. The impact of economic factors on bank profits. *Monetary Policy & the Economy*, 4, 49-67
- Rey, H., 2015. Dilemma not Trilemma: The global financial cycle and monetary independence”, Discussion Paper 10591, Centre for Economic Policy Research, London.
- Sangeetha, J., Mahalingam, S., 2011. Service quality models in banking: A review. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 4(1), 83-103.
- Sapir A., 2001. Who's Afraid of Globalization? Domestic Adjustment in Europe and America”, in Roger B. Porter, Pierre Sauvé, Arvind Subramanian and Americo Beviglia Zampetti (eds.), *Efficiency, Equity and Legitimacy: The Multilateral Trading System at the Millennium*, Brookings Institution: Washington D.C.
- Saunila, M., Ukko, J., 2012. A conceptual framework for the measurement of innovation capability and its effects. *Baltic Journal of Management* , 7(4), 355-375.
- Sivabrovnvatana, N., Siengthai, S., Krairit, D., Himangshu, P., 2005. Technology usage, quality management system, and service quality in Thailand. *International Journal of Health Care Quality Assurance*, 18(6), 413-423.
- Stern, N., 2015. *Why Are We Waiting? The Logic, Urgency, and Promise of Tackling Climate Change*. MIT Press, Cambridge, MA
- Stock, J.H., Watson, M.W., 2012. Disentangling the channels of the 2007-2009 recession. *Brookings Pap. Econ. Activ.* 81e156.

Svirydzenka, K., 2016. Introducing a New Broad-Based Index of Financial Development. IMF Working Paper 16/5.

Turkish Banks' Asset Quality to Weaken in 2021

Ueda, K., 2012. Banking globalization and international business cycles: Cross-border chained credit contracts and financial accelerators. *Journal of International Economics*, 86(1), pp 1-16.

World Bank., 2011. Turkey: Improving Conditions for SME Growth, Finance and Innovation. Private and Financial Sector Report, Washington D.C.

World Retail Banking Report 2020

World Retail Banking Report 2021

Yarba, I., Guner, Z.N., 2020. Uncertainty, macroprudential policies and corporate leverage: firm-level evidence. *Central Bank Review* 20 (2), 33e42.

Yarba, I., Guner, Z.N., 2020. Leverage dynamics: do financial development and government leverage matter? Evidence from a Major Developing Economy. *Econ. Empir.* 59, 2473e2507.

وبسایت‌ها:

<https://www.thebanker.com>

<https://ibrank.ir>

<https://www.statista.com>

<https://www.eibank.com>

<https://www.worldbank.org>

<https://rbi.org.in>

<https://www.imf.org/en/About/Terminology>

<https://www.helpwithmybank.gov/glossary/index-glossary.html>

<https://www.americanbanker.com/glossary/a.html>

<https://www.ir-translate.com/PU/Dictionary/FirstLetterDictionaryPage.aspx?>